

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

AYLIK
SANAT
EDEBİYAT
DERGİSİ
haziran'86
58
KDV'dahil
400TL

YALDIN

türkülerimiz yine meydanlara çıkacak

S. DEMİREL : "TÜRKİYE'DE
KORKU HAKİMDİR..."

ANTI-DEMOKRATİKLEŞME
SÜRECİ VE GENÇLİK

ÖĞRENCİ HAREKETİNİN
GERÇEKLERİ NELERDİR?

1 MAYIS OPERASYONLARI
TARİHSEL FIRSAT-

nazım'a hasret
vüklü bir selam

BENZERLİKLER...

Toplumsal hareketlilik, kendisini değişik şekillerde gösteriyor. Bu hareketlilik, ülkeden ülkeye ayrıntılar gösterirken genel olarak önemli ve temel benzerlikler de taşıyor. Örneğin, işkence iddialarının yaygın olarak tartışıldığı, işkence olayına karşı yaygın bir tepkinin ve duyarlılığın olduğu ülkeler bellidir. Gelir dağılımının yarattığı uçurumun giderek arttığı, geniş halk yığınlarının giderek yoksullaştığı ülkeler bellidir. İşsiz sayısının giderek arttığı, işçilerin çalışma koşullarının giderek kötüleştiği, sendikaların her geçen gün daha da geriletilmeye çalışıldığı ülkeler bellidir. Düşüncelerinden dolayı suçlanmaların hapisaneleri doldurduğu, onlara idam kararının onay beklediği ülkeler bellidir. İntihar olaylarının, yaşamın bir parçası haline geldiği ülkeler bellidir. Din eğitiminin zorunlu olduğu ülkeler bellidir. Enflasyonun yüzde ellilere tırmandığı ülkeler bellidir. Üniversitelerinde bilim üretilemeyen ülkeler bellidir. Savaş çıkartkanlarına bane ödülü verirken, barış savunucularını yargılayan ülkeler bellidir. Sülhahzınlamaya ilişkin bir tek ulusal marşın karara bile imza atmayan ülkeler bellidir.. ve tüm bu ülkelerde, yönetenler varlıklarını kalıcılaştırmak için birbirine çok benzer yöntemler kullanırlar.

Ama asıl önemlisi, bu yöntemleri yaşama geçirecek güce sahip olmaktır. İşte bu güçlerden biri de gençliktir. Burada akla ilk gelen şey "depolitizasyon"dur. Tepkisiz ya da tepkisi başka alanlara aktırılmış bir gençlik. Depolitizasyon gibi genel bir olgunun ötesindeki yöntemlerin başında ise gençliğin gerileştirilmesi gelir. Ve gençlik içerisinde gelececek, kitlesellik kazanacak ileriye dönük her olu-

şuma ya da varolan kitleye ilk tepki bu güçlerden gelir.

14 Mayıs'ta Erzurum Atatürk Üniversitesi'nde yaşananlar böyle bir çerçevede üzerinde önemle durulması gereken olaylardır. Üniversite yemekhanesinde yemek yiyen 7 öğrencinin üzerine 40 kişilik bir grup tarafından saldırılmış ve öğrenciler ağır şekilde dövülmüştür. 40 kişiden oluşan bu saldırgan grubun kimliği kimseye yabancı değildir. Ancak saldırı eylemi kadar üzerinde dikkatle durulması gereken bir başka şey de Üniversite yönetiminin tavrıdır. Üniversite yönetimi, olaylarla ilgili doğru açıklamalarda bulunmak bir yana açıkça saldırganları koruyan bir tavır içine girmiştir. YÖK'ü üniversite yöneticilerinin olay karşısında böyle bir davranış geliştirmeleri kimseyi şaşırtmamıştır.

Yaşananları basit bir olay olarak görmüyor ve tüm sorumluları şiddetle kınıyoruz...

Yarın, sayfalar dışında da okuyucularıyla birlikte olmayı sürdürüyor. Geçtiğimiz yıl Ankara ve İstanbul'da açılan "İşçi Portresi" Fotoğraf Sergisi" bu kez İzmir'de açılıyor. Yer, Karşıyaka Güzel Sanatlar Parkı-Bostanlı. Sergimiz 16-21 Haziran tarihleri arasında açık kalacak. Bu arada bu yılki fotoğraf sergisine katılım süresinin sürdüğünü de bir kez daha anımsatalım. "İnsan Manzaranın" başlıklı sergiye ilişkin ayrıntılı bilgi arka sayfamızda bulunuyor.

Yeni sayılarda ve daha ileri adımlarda birlikte olmak dileğiyle. Sevgi ve dostlukla.

YARIN / Anti-Demokratikleşme Süreci ve Gençliğin Depolitizasyonu	3
İSMAIL GÜL / Türkülerimiz Yine Meydanlara Çıkacak	4
ŞÜKRAN KETENCİ / Geri Kalmışlığın Bedeli: Genç İşçiler	11
NESRİN HOCAOĞLU / '68 Örneği ve Gençliğin Katılımı	12
CEVDET SELVİ / "Politikainın içine girmek gençliğin en doğal hakkıdır."	14
TANER GÖREL / Yalandan Kim Ölmüş?	15
MUSTAFA ÖSTÜN / Kuruluşunun 41. Yılında Birleşmiş Milletler ve Türkiye	16
DEMET ÇETİN / Kara Kıtının Güneyinde Bir Umut Ülkesi: Angola	18
Güney Koreli Öğrencilerden Mektup: İşkence ve Baskıya Son	19
1 Mayıs Operasyonları	20
HALDUN YÜCE / Nazım'a Hasret Yüklü Bir Selam	22
ATILA ÇINAR / Bu Romanlar Bir Dönemi Anlatıyor mu? "Gece Dersleri"	24
A. GUERMANO ve N.VAPTSAROV'dan Şiirler (Türkçesi: KEREM KURTGÖZÜ)	25
NİHAT YILDIZ / Bir Başka Amerika ve Paul Robeson	26
ZEKİ - FÖŞÜN YÜCEL / Umursamazlıktan Umuda: Arjantin Sineması	28
Özgürlüğün ve Sevginin Ressamı: Marc Chagall (Türkçesi: YASEMİN ÇONGAR)	30
ANDRE KERTESZ "Fotoğrafın güzelliği onun gerçekliğindedir"	31
Çentik Oyuncularıyla Söyleşi	32
OKUMA NOTLARI / Kurtlar Arasında Çıplak - Yök Çıkması	33
Öğrenci Hareketinin Gerçekleri Nelerdir? "Yarın" Hangi İlkeleri Savunuyor?	34
AYKUT KİNGİR / Köprüleri Atmamak: Tarihsel Fırsat Tarihsel Sorumluluk	37
REMZİ ÖNER ÖZKAN / Birlikteğin Koşulu: Grupların Demokratik Etkinliği	38
ŞİİR	
ÖZDEMİR İNCE / Mutluluk	13
ŞÜKRÜ ERBAŞ / Yolculuk	14
MUHARREM ENDER ÖNDEŞ / Sıradan Bir Ölüm Üzerine	29
HÜSEYİN FERHAD / Sınırboyu	
ERGÖL ÇETİN / Sine Desem	39
KARİKATÜR	
FERRUH DOĞAN	3
TANORAL	11
YAKUP KARAHAN	20
EMİN BEBEK	33
HATAY DURLUPINAR	34
MEHMET TEVLİM	38
TARIK HATİPOĞLU	41

SAHİBİ
Sami Alptekin

SORUMLU YAZIŞLARI
YÖNETMENİ
Mustafa Okan

BÜRO VE TEMSİLCİLİKLER
İzmir: Gürhan Uçkan
Box 38045, 100 64
Stockholm

F. Almanya: Mehmet Bilgin
Vulkan Str. 20
4000 Düsseldorf 1

Hollanda: Ramazan Ekinci
Postbus 392
6040 AJ Roermond

İsviçre: Serdar Ataman
Apollo Str. 8
8032 Zürich

İzmir: 856. Sokak
Nurhan 3/502 Konak

İstanbul: Divanyolu
Hoca Rıstem Sokak
Zafer Han, No: 7/14
Cağaloğlu

Adana: Levent Aksel
Özel Sancak İşhanı
Asmakat, No: 5
Dörtöyl

İLAN FİYATLARI
Kapak/
Tam Sayfa: 80.000.- TL.
Yarım Sayfa: 50.000.- TL.
Çeyrek Sayfa: 25.000.- TL.
İç Sayfalar/
Tam Sayfa: 50.000.- TL
Yarım Sayfa: 25.000.- TL
Çeyrek Sayfa: 13.000.- TL.

DAĞITIM
Erkin Dağıtım 527 60 11

DABONE KOŞULLARI
Yurtiçi/Yıllık 3000 ,
Altı Aylık 1500 lira.
Yurtdışı/Yıllık 30,
Altı Aylık 16 DM.
Yurtdışı tek satış 3 DM.

TEKNİK İŞLER
Dizgi: Norn Dizgi
Film: Denk Ajans
Baskı: Sanem Matbaacılık

Grafik Düzenleme: Yarın
YÖNETİM ADRESİ
Hanımeli Sokak, 19/10
Sıhhiye, Ankara

OYAZIŞMA ADRESİ
Yarın, PK 723, Kızılay
Ankara

POSTA ÇEKİ
Yarın, 164860

Türkiye insanının çoğunluğu, 12 Eylül sababı darbeye gözlerini açtığı anda, içine girdiği yeni dönemin özelliklerini kavrayabilecek durumda değildi. Toplum, içine itildiği panik ortamında bütün dikkatini terör sorununa yöneltmişti. Demokratik kurumların, terör karşısında çaresiz kaldığına inandırılmış kitleler, MGK'nun daha ilk bildirilerinde kendini ortaya koyan siyasal programı anlayamadan kurtarılanları alkışlamaya koyuldu. Ordu terör düğümünün üstüne kılıcını vurmıştı. Bakış buydu.

Siyasal terör, 12 Eylül hareketinin görünürdeki başlıca gerekçesini oluşturdu. Ancak 12 Eylül'ü günler ve ardından gelen 82 Anayasası göstermiştir ki, 1980 sonbaharında iktidara el koyan güçler, terör gerekçesinin ötesinde bütünlüklü net bir siyasal programa sahiptiler. Kuşku yok ki, bu program bir günde ortaya çıkmadı. 61 Anayasasının getirdiği hak ve özgürlükler, halk kitlelerinin siyasal yaşamda ağırlıklarını arttırdıkları bir süreci başlatmıştı. Kitlelerin taleplerini etkin biçimde savunma olanaklarını yaratan bu koşullar, burjuvazinin, elinde tuttuğu politik gücü kendi çıkarları yönünde dilediğince kullanma inisiyatifini sınırlıyordu. Bu kadarla da kalmıyor, toplumda burjuvazinin egemenliğini bütünüyle sarsacak köklü dönüşümleri öngören düşünceler yaygınlaşıyor, yeni bir düzen arayışı başlıyordu. Burjuvazi ilkin, TIP'li milletvekillerini kendi parlamentosunu, kürsüsünde gördü. Sosyalist düşüncelerin savunulduğu meydanlarda toplanan kitlelerin alışılamamış heyecanını izledi. 60'ların sonlarında üniversiteyi tümüyle kaybettiğine tanık oldu. Ardından, köylerden yeni sesler gelmeye başladı kulağına. Ve artık, 70 haziranında yetmişbin işçi İstanbul sokaklarında dolaşırken burjuvazi de kendi siyasal programı etrafında güçlerini büyük ölçüde birleştirmiş, açık bir saldırıya yönelmişti. Bu siyasal programın özü, kitlelerin siyasal sürecin dışına itilmesiydi. Türkiye kapitalizmi batı kapitalizminin manevra olanaklarına sahip değildi. Kısıtlı bir pazarın kontrolüne dayanan ve devlet desteğiyle oluşan sermayenin giderek daha az elde topluluşması süreci, muhalefeti yumuşatacak ekonomik ve sosyal politikaların dışlanması dayatıyordu. Bu koşullar, burjuvazinin, demokratik kurallar içinde kitlelerin siyasal tutumlarını denetleme yeteneğini büyük ölçüde ortadan kaldırıyordu. Bu yüzden özellikle sermayenin en palazlanmış işbirlikçi kesimi, emek sermaye uzlaşmasına dayanan ödücü-reformist burjuva politikalarını nihai olarak hiçbir zaman desteklemedi. Kendi

A ti- Demokratikleşme Süreci ve Gençliğin Depolitizasyonu

YARIN

FERRUH DOĞAN

egemenliğini pekiştirmek için bu politikalara belki zaman zaman ittibak etti, konjonktürel nedenlerle katlanmak zorunda kaldı, fakat sonuç olarak demokratik özgürlükleri tümüyle reddeden baskın bir programı sistematik olarak topluma dayattı ve bunun hesaplarını yaptı. 12 Mart bu yönde yapılan ilk girişimdi. Bir çok faktörün etkisiyle tam başarıya ulaşamadı, yarım kaldı. Toplum 12 Marttan büyük bir demokratik kabane çıkarak çıktı. Tekelci burjuvazi bu demokratik kabane önünü kesmek için kendi dışındaki burjuva kesimlere güçlerini üstünde ödünler vererek siyasal blok oluşturma yolunu seçti. MC bu politikanın sonucu olarak doğdu. Aynı dönemde terör, görülmemiş bir ivme kazandı.

78'de transferlerle kurulan sosyal demokrat kabine, tarihte çok az rastlanabilecek bir hızla sosyal demokrasinin kitleler içindeki itibarının erimesi işlevini gördü. Terör ise katlanarak tırmanıyordu. Sonuçta, 79 Ekim'inin sonrasındaki Demirel'in azınlık hükümeti kurulduğunda çoktan toplumdaki demokratik alternatifler tahrir edilmiş ve tekelci burjuvazi kendi programını kitlelere kabul ettirebilecek ideolojik ve siyasal zemini yakalamıştı. İşte 12 Eylül'e kabaca bu koşullarda girilmişti. Bu dönemde, depolitizasyonun yüceltilmesi, resmi ideolojinin ana motifini oluşturdu.

Kitlelerin politik süreçlere etkin katılımı anarşi olarak gösterildi. Devlet derneklerle yönetildiği için bu duru-

ma geldik denildi. Yüzbinlerin katıldığı mitingler, yürüyüşler, terör olayları gibi tanıtıldı. "Koalisyonlar bunalmı yaratıyor" gerekçesiyle, halkın siyasal tercihlerinin parlamentoya tam yansımalarını engelleyen düzenlemelere zemin hazırlandı. Kısacası 12 Eylül, kitlelerin siyasal katılımının etkin araçlarını oluşturan tüm kurum ve yasaları karşına aldı. Bütün günahı bu kurum ve yasaların üstüne yıktı. Tüm propaganda ve düzenlemeler, kitleleri siyasal areçler karşısında etkisiz bir duruma sokmaya yöneltildi. Bu anlayış, demokratik rejimin temel yasası olarak tanıtılan Anayasaya bütün ağırlığıyla damgasını vurdu. Sonuçta 82 Anayasası, nesnel olarak, tekelci sermayenin siyasal bakış açısını yansıtan bir hukuki metin olmaktan öteye gidemedi. 12 Eylül böyle bir Anayasayı kabul ettirmekle yetinmedi, elindeki yetkileri kullanarak tekelci sermayenin dayattığı sosyal ve ekonomik politikaların uygulanmasına zorluk çıkartmayacak bir parlamentonun oluşmasına yol açtı. 82 Anayasasının ve 6 Kasım parlamentosunun bu kadar çabuk tartışılmaya başlanması nitekimde yatan nedenler işte burada gizlidir. Bir yandan kitleleri ezen tekelci ekonomik ve sosyal politikalar sözkonusudur. Diğer yandan kitlelerin ağırlığını duyuracağı siyasal mekanizmalar etkisizleştirilmiştir. Siyasal demokrasiyi bu gün Türkiye'nin en önemli meselesi yapan çelişki buradadır.

Depolitizasyon politikası içinde, kuşku yok ki gençlik özel bir yere sahiptir. Yukarıda anlatılanların ışığında, gençliğin son 20-25 yıldır izlediği politik tutum hatırlanırsa bunun nedenleri kolayca anlaşılır. Burjuvazinin gençlik üzerindeki siyasal inisiyatifini kaybedişi, 61

Anayasası kadar eskidir. O günlerden bu günlere burjuvazi, gençliği yalnızca karşıanda görebilmiştir, yanında değil. Gençliğin kullanıldığını, hatta yurt dışındaki "odekları", ta oralardan buradaki gençliği yönettiğini ağzından düşürmeyen burjuvaziye, nedense elindeki bütün imkanlara rağmen gençliği "kullanmak" bir türlü nasip olamamıştır. Aslında bizim sermaye çevrelerimiz gençliği aktif bir siyasal tavır içinde kendi arkasına dizmenin tarihte İtalyan ve Alman burjuvazisine nasip olduğunu ve bu dönemin kapandığını bilecek kadar deneylidir. Ve gençliğin aktif kitlesele desteğini kazanma hevesinde pek olamamıştır. Yerine, daha gerçekçi politikalar geliştirmiştir. Amaç depolitizasyondur, ancak bunu sağlamak yalnızca yasa, düzenlemelerle mümkün olamaz. Sorun hukuk kuralını vazetmek değil, o kuralı topluma kabul ettirecek ön koşulları yaratmaktır. İşte gençliğin ülkenin politik yaşamındaki ağırlığının yok edilmesi, toplum gözündeki prestijinin kırılması politikası gençliğin depolitizasyonunun bu anlamda betheminiği oluşturmıştır. Ve bu politikanın sürdürücüleri, gençliğin demokratik kitlesele örgütlenmesinin başlamamış olmasından, kendi içinde her türlü sertleşmeyi göze almış siyasal bölünmüşlüğünden ve işçi emekçi sınıfları olan siyasal kopukluğundan çok büyük güç almışlardır.

Bu gün gençlik depolitizasyon politikasının kendisine ilişkin sonuçlarından derin bir biçimde etkilenmektedir. Yalnızca eğitim yazmakla bitmeyecek olan sorunlar düşünüldüğünde, gençliğin ülkenin politik yaşamında ağırlığını kaybetmesinin neye malolduğu kolayca anlaşılacaktır. Peki ne yapılmalı? Kuşu yok ki, gençliğin sorunlarının çözümü, eninde sonunda gelip eylesen güçler denizine dayanmaktadır, ve bu yönüyle tek başına onun gücünü ve sorumluluğunu aşmaktadır. Sorunların çözümü esas itibarıyla, 12 Eylül'le birlikte siyasal inisiyatifini kaybeden sosyal güçlerin, bu inisiyatifini yeniden kazanmak için tarihten çıkartacakları denizlere ve üretecekleri etkin politikalara bağlı olacaktır. Ancak gençliğin de bu süreci besleyecek önemli sorumlulukları vardır. Gençlik öncelikle demokratik kitlesele örgütlenmesini sağlıklı ilkeler temelinde inşa etmeye yönelmelidir. Öte yandan kendi içindeki kimi ayrıntıları sertleştirilen körce tavrıların önünü baştan kesmelidir. Ve asıl önemlisi, kendisiyle nesne olarak aynı idealleri paylaşan sosyal güçlerin politikalarına kulak vermeli onların açlarına çıkmalı, ve yanında yer almalıdır.

demokrasinin yok edilmesinden en çok işçiler ve öğrenciler zarar gördü. En yoğun fiziki ve ideolojik saldırı bu kesimlere yöneltildi. Toplumu zaptı rapt altına almaya yönelik düzenlemelerden, yeniden şekillendirme çabalarından çok nasibini alan kesimler yine onlardı. Kuşkusuz bütün olarak toplum susturulmaya çalışıldı, ama önce işçiler ve öğrenciler susturuldu. Halkın, yığın örgütlerinin hepsine saldırıldı, ama önce işçi ve öğrencilerin örgütleri dağıtıldı, baskı altına alındı. Parlamenter temsil sistemine ve 'politika'ya, 'politikacı'ya saldırılır, kötülenirken önce işçi ve öğrenci önderlerinin kötülenmesi yapıldı. Bütün olarak halk politikanın dışına sürülürken önce işçilerin ve öğrencilerin politik arenanın dışında kalmasına özen gösterildi. Bir dönemden en çok onlar kabusu görüldü. Ençok onlar suçlandı.

Bu bir castlanı değildi. İşçiler ve öğrenciler demokrasinin en kararlı savunucularıydı. İşçiler, öğrenciler; bütün olarak gençlik, bak ve çıkarlarını koruyup geliştirmenin, yaşamlarını ve geleceklerini garanti altına almanın gerek şartı olarak demokrasiyi görüyor ve biliyorlardı. Demokratik sözcüğünün ses ritmine aşık değildiler. Bütün kurum ve kurallarıyla işleyen, kitlelerin etkin yığınsal örgütlenmesiyle desteklenmiş parlamenter demokrasinin kendi ekmekleri ve özgürlükleriyle ne kadar yakından ilgili olduğunu yaşayarak öğrenmişlerdi.

GENÇLİK NASIL SUSTURULDU?

Gençliği susturmak, yalnızlaştırmak ezmek için üç araç birbiri ile uyumlu biçimde kullanıldı. İlki fiziki bir olguydu. Gençlik hem 1980 öncesinde hem de 1980 sonrasında, hem demokrasinin yok edilmesi bazurlıklarında hem de yok edildikten sonra toplumu hedeflemiş terörün en sivri ucunun yöneltildiği kesim oldu. Genç olmanın potansiyel ölü demek olduğu, namulunun suçluluğu ile yaşamak demek olduğu bir dönemin ardından, yalnızca genç olmanın, suçlu sayılmak için yeterli olduğu bir döneme geçildi. Kendi başına yaşın, baskıya uğramak için bir neden olduğu döneme geçildi. Dün terörün kurbanları olarak mezarlıkları dolduran gençlik, bugün terörün suçlusu olarak kelepçelerin, demir perdeliklerin suçluluğunu duymaya mahkum edildi. Hapishaneleri doldurdu.

Örgütlenen bu fiziki süreç, korku dalgasının oluşmasına, umutsuzluğun, kendi gücüne güven-sizliğin ve çaresizlik psikolojisinin yayılmasına yolaçtı, gündelik yaşamın en ücra köşelerine girdi. İnsanlar birbirinden korkar, yığınsal davranışlardan ürker oldu. Bilinçli ve örgütlenmiş bir terör, önce önderleri ve öncileri yok etti. Yarattığı psikoloji kadar, bu da gençliğin susturulması sürecinde, terörün etkin işlevleri arasında oldu. Terörün yöneldiği en önemli hedeflerden biri de gençliğin örgütleri oldu. Gençlik örgütleri 1980 öncesinde rejimin bir dizi gerici önlemler alınarak ikinci ve gerici iktidar odağına güç kazandırıldığı, gericileştirildiği dönemden başlayarak zorla dağıtılmaya, yasalığın dışına itilmeye başlandı. Bu, aynı zamanda, nasıl bir geleceğin hazırlandığının göstergelerinden birini oluşturdu. 1980 sonrasında diğer yığın örgütleri ile birlikte tümüyle yok edildiler, bu durum, ileride sözünü edeceğimiz yasal düzenlemelerle de desteklendi. Kalıcı ve kontrollü hale getirilmeye çalışıldı.

Kullanılan ikinci araç ideolojik. Depolitizasyon sürecinin fiziki etkilerini kalıcılaştırmaya, fiziki güç kullanımını meşrulaştırmaya yönelik, en geri unsurları kavramaya çalışan bir düzeyde sürdürülen belâgat: 'iç ve dış düşmanlar', 'Toplumsal kanserli hücreleri', 'Uçurumun kenarındaki ülke' söyleminde gençliği suçlayan, demokrasinin yok edilmesinin sorumlu terördür, terörün de kaynağı gençlik ve üniversitelerdir' biçimindeki ideolojik saldırılardır. Saldırının amacı, terörün yarattığı korku ve gücüne güvensizliği kalıcılaştırmak, toplumsal yalnızlığa itmek, toplumun 'kanserli hücreleri'nden biri olarak göstermeye yöneldi. İdeolojik saldırı iki yönlü kullanıldı. Birincisi, gençliğe uygulanan fiziki baskıların 'toplumsal meşruluğunu' olabildiğince ağırlamaya yönelmek. İkincisi, toplumun gerici temeller üzerinde yeniden düzenlenmesi sürecinde, gençliği toplumsal yaşamdan uzak, uyumlu itaatkar, bireyci ve bencil sürü haline getirmek. Bunun için kullanılan en etkin araç, demokrasinin yok edilmesi ile birlikte daha şiddetle uygulamaya konulan yeni sermaye birikimi modeli oldu. Korkutulmuş be-

İsmail Gül

türkülerimiz yin

meydanlara çıka

yinlerde 'köşe dönücü-bireyci' düşünceler daha bızla yayıldı. Örgütsüz bireyin yalnızlığı ve çaresizliği bu hızla daha da artırdı. Geleceğin aşın belirlenleştirilmeye çalışıldığı, yaşanan günlerin kadiri mutlaklığı imajının verilmeye çalışıldığı günlerde bu ideolojik saldırı güç kazandı.

POLİTİK OYUNLAR VE YASAL DÜZENLEMELER

Öğrenci gençliği indirirken, yeni düzenlemeleri en az tepkiyle karşılaması için bir takım politik oyunlar geliştirildi.

YÖK yasası, Üniversiteyi doğrudan siyasal ve örgütsel denetim altına almak amacıyla yöneliktir. Üniversiteyi askeri hiyerarşi içinde planlama 'devlet denetimi' altına alma çabasıdır. YÖK gibi bir düzenleme, siyasal koşulların bütün uygulanışına karşın, olabildiği açıklığı ile, bütün yönleri ile ve bütün güçleri karşısına alarak uygulanma olanağına sahip değildir. Bu nedenle bir yandan ideolojik ve fiziki baskı yürütürken, örgütsüz üniversite kitlelerine karşı düşünülmuş politik oyunları sahneye koyma çabası vardır. Övle 'e yapıldı. YÖK önce öğretim üyelerine, diğer 'uşanlarla birlikte üniversitenin kalıcı unsurları olan öğretim üyelerine vurdu. Cumhuriyet tarihinde görülmemiş bir tasfiye sürdürdü. Bunu yaparken öğrencileri aynel olarak yanına çekmeye çalıştı. Bunu iki araç kullanarak yaptı: Önce ilk yılda kontenjanların yüzde 33, ikinci yılda yüzde 21.6 arttırdı. İkinci olarak, YÖK'le birlikte getirilen

akademik düzenlemeler açık biçimde öğrenci düşmanı olmasına karşın, bunun bütün çıplaklığı ile görülmesini önlemek için 'öğrenci affı' çıkarttı. Bunu yaparken de '1980 öncesi terörü' gerekçe olarak kullandı. Oysa, temizlenen YÖK'ün pialikleri idi. Bu gözden kaçınılmaya çalışıldı.

Bütün bunlar mücadele araçları alınmış öğretim üyelerini, öğrencilerden koparmaya yönelikti. Örgütsüz öğrencilerin öngörü ve duyarlılıklarının düşüklüğü iyi kullanıldı. YÖK'e karşı tepkiler bölünerek, etkin bir karşı güce dönüşmesi engellendi. Öğrencilerin etkin bir muhalefeti olmaksızın, öğretim üyesi kıyımı sürdürüldü.

'Devlet denetimi'ni garantiye almış bir kurum olan YÖK'ün, bu niteliğini göstermek için 25 üyesinin sadece 8'nin akademik sayılabilecek bir kurumun temsilcileri olduklarını, diğerlerinin devletin diğer hakim organları tarafından atanmış olduğunu söylemek yeterlidir. Bu bir başlangıç olarak, zaten üniversite birimlerinin demokratik katılımını yok etmek, öğrencileri ve öğretim üyelerini dışlamak demektir. Bu durum fiilen ve psikolojik olarak üniversitenin her düzeydeki birimlerine indirildi. Öğretim üyelerinin demokratik katılımı tümüyle terayüz edilmişti. Öğrencilerin dönemde kazandıkları mevzi demokratik katılım olanakları (ODTÜ-ÖTK gibi) yok edilmişti. Kültür sanatçılarının kullanmak olanakları da öğrencilere ve üniversiteye alışkın olmadıkları dar bir elbise giydirilmeye çalışılıyordu. Öğren-

'İtirazcılık' hak istemciliğinden farklı bir davranıştır. Hatta ona karşı çıkan "hak istemi'nin somut bir içeriği vardır, ötekisinde ise bu yoktur.. Çünkü itirazcılık yapıları hedef alır, ancak lafa dayanır. Gözleri görmeyen, var olana aaldırır ama var olandan hareket etmez. Somut bir tarihsel zorunluluğa da dayanmaz. Devrimci hareket ise 'hak istemi' noktasını aşarken, o noktayı da içine alır. Ancak bu istemleri 'mideye bağ' ve 'gülünç' diye niteleyip reddetmez."¹ Bu dergi (gençlik ve (toplum) görüşlerini bu kadar da belirginleştirmemişti. Ama ilkesi buydu. Geçmiş karalamak, günün oturmamış biçimini 'itirazcılık' noktasında, güvensizlik psikolojisinde, ahlaki çözümler anının içerisinde yiceltmekti. Zaten öğrenci gençliğin homojen bir ideolojisi olmadığı için ve hakim özelliği hayalciliği olduğu için yenilgi dönemlerinde, bu hayalciliği nasıl bir umutsuzluğa, geçmişinden nefret etmeye bayağı ve aşılış şeylere sanlmaya dönüştüğünü, bunun genel bir eğilim olduğunu söylemeye gerek yok. Her şeyi, en bilinen ve geçerliliği tarihsel olarak kanıtlanmış doğruların bile gözden geçirildiğini, bunun yenilgi dönemlerinin normal davranışı olduğunu söylemek gerek. Türkiye'de de öyle oldu. Gençliğin her yanını Fromm vb ile yeni pozitivizm sardı. Günlük yaşamın içinde öğrenci birey kendine yöneldi. İdealizm yükseldi. Bir bölümü yeni ve güzel dünya istemlerini bu alanlarda, tepkilerini bu biçimlerde gösterir oldular.

Politik mücadele araçları ellerinden alınmış gençlik, politik arenanın dışına sürülürken, 'saldan'da bunun iyi bir şey olduğu geçmişin dar, tek yönlü yaşam tarzından kurtulmak olduğu sesleri ile karşılaştı. Öyle değil mi, kendini gerçekleştirememiş birey, boyundan büyük işlere kalkışıp düzeni değiştirmeye nasıl kalkıyordu. Gençlik politikayla uğraşmamalıydı, bugünün depolitizasyonu onun için, alternatif bir yaşam oluşturmak, 'itirazlarını' belirlemek için en elverişli koşullardan sayılmıyordu.

Baskı ve ona uygun ideolojik saldırılar karşısında sol sesler durumu belli belirsiz meşrulaştırıyor, politikanın gençlik için kurutucu özellikleri olduğunu vurguluyordu. Bunlar, baskının esas olduğu dönemin değişmez olduğunu varnamaktan geçiyordu.

GENÇLİK DEPOLİTİZASYONU KIRIYOR

Depolitizasyon sürecinin kurulmasının başlangıç noktasını, somut hak istemleri oluşturuyor. Somut hakların korunması, yeni istemlerin geliştirilmesi, baştan veri duruma muhalefeti geliştiriyor. Bu durum başlangıç olarak, siyasal bilincin en ilkel ve başlangıç düzeyini oluşturuyor. Çünkü yaşam ve çahşma koşullarını iyileştirmenin, yeni somut haklar elde etmenin, kaderci bir anlayışla çözümü geleceğe bırakmamak, suskunluğu üstünden atmayı gerektirdiğini kavrama süreci başlıyor. Bu ise depolitizasyon sürecinin teresiyüz edilmesinin başlangıcını oluşturuyor. Bu sürecin iç içe geçmiş ikinci adımını örgütlenme ve örgüt bilincinin kendini dayatması oluşturuyor. Hak

guyunu ve hakları kalıplaştırma, eylemi kurumsallaştırmaktan geçiyor. Bu, politik dengelerin değişimine olumlu yönde etkiye bulunduğu, aynı zamanda, değişen dengeler 'hak arama' eyleminin yükselmesinin koşullarını yaratıyor. Siyaset ve ekmek ikizinin, birbirinden kopmaz bağlarının görülmesini, bilince çıkartılmasını kolaylaştırıyor. Eylemin içeriği politikleşiyor, iletilemez. Ekonomik mücadele ve bilincin kendiliğinden siyasal bilinç ve mücadeleye dönüşeceğini söylemiyoruz. Ekonomik mücadele ve bilincin, siyasal mücadele ve bilinçle bağını anlatmaya çalışıyoruz.

Gençlik, güçler dengesinin demokrasi güçlerinin lehine değişme koşullarında yüksek bir aktivite gücüne ulaşan ilk toplumsal kesimlerden birini oluşturuyor. Kitlel olarak siyasal bilinci hızla yetkinleştiriyor.

1984-85 öğretim yılında somut bir istem olarak ortaya çıkan 'ek anav hakkı' için verilen dilekçeler önce bireysel ve bakanlığa ve YÖK başkanlığına verilirken, sonraları birlikte davranma alışkanlığı yaratacak biçimde toplu ve parlamentoya verilmeye başlandı. Geniş toplumsal muhalefete karşın YÖK'ün hâlâ ayakta kalmayı başarması karşısında, YÖK'in siyasal dayanaklarını zayıflatmadan, kalıcı başarılar, kazanımlar elde etmenin olanaksız olduğunu yaşayarak öğrendiler. Dertlerini anlatmak için gittikleri parlamentodan, gözaltına alınmış olarak çıkmaları, O'nun üstünde hiçbir kurum ve kişinin olmadığı bir parlamento isteminin yaygınlaşmasını getirdi. Bu süreçte bir çok aracı birlikte ve ustaca kullandılar. Büyük bir özveri ve kararlılık gösterdiler. Keyfilikleri, kararlılık ve özveri ile aşıldılar.

Birlikte davranma alışkanlığı ve bilincinin geliştiği bu aşamada, kendi bağımsız, kitlel sendikal örgütlerini yaratmaya giriştiler. Bu yüzden gençlik yılında, gençlik yılının 'katılım, gelişme, barış' sloganının, 'katılım' yani öğrenci yığınları içinde öne çıktı. Öğrenci Derneklerini yeniç'n oluşturma bir zorunluluk halini aldı. Çok büyük engellerle karşılaştılar, dönemin belirgin özelliği keyfilik bütün açıklığı ile öğrencilerin karşısına çıkartıldı. Bunları aşıldılar, kuruluş sürecinin ilk aşamasını tamamladılar.²

İlk başarılarını YÖK'ün bütün muhalefetine karşın, YÖK yasasının 44. Maddesinin değiştirilmesinin sağlanmasıyla elde ettiler. Büyük bir öğrenci kıyımını³ tersine çevirdiler.

BUGÜNÜN GÖREVLERİ

Gelinen noktada öğrenci gençliğin üç temel görevi, başarmak zorunda olduğu üç hedefi olduğu kanısındayız. Depolitizasyon sürecinin olumsuz etkilerini tersine çevirmeyi başarmışlardır. Bunu temelde örgüt ve demokrasi bilincidir. Kitlel yaygınlığa dönüşmesiyle başarmışlardır. Bu açıdan kurulmuş öğrenci derneklerinin kendi kitleleriyle bütünleşmesinin sağlanması, bu amaçla ilgili bütün kanalların oluşturulması ve güçlendirilmesi birinci temel görevdir. İkincisi, ülke düzeyine yayılmış öğrenci derneklerinin sesini ve gücünü ulusal düzeyde birleştirmek, güçlü ve tek ses düzeyine çıkarmaktır. Üçüncü görev iktidarın ve mevcut siyaset yapının gençliğe dayattığı 'politika yasağı'nın kırılmasıdır. Bu yöndeki, yanlış görüşlere karşı etkin bir çabanın gösterilmesi.

Bu üç görev birbirleriyle yakından ilgilidir. Öğrenci gençliğin somut kazanımları bu üç görevin başarılmaya bağlıdır. Bu alanda atılmış, kurulmaya dönük ileri adımlar vardır. Otuz dokuz öğrenci derneği bir araya gelmiştir. Tek ve güçlü ses oluşturmak için adımlar atılmaktadır. Bileşik ve örgütlü gücün başarılarının temeli yapacaklardır.

Öğrenci gençlik demokrasiyi bütün kurum ve kuralları ile işletecek, değişim ve onarımı sağlayacak demokratik biriktirici istemektedir. Çünkü sorunlarının çözümünün böyle bir iktidara kalıplaşacağına bilincindedir. Bu nedenle, işçi sınıfı ve diğer demokrasi yanlı güçlerle neanel bağlaşıklık içindedir. Bunu bilince çıkartmakta demokrasi cephesinde kararlı, bilinçli, inançlı ve mücadeleci yerini almaktadır.

Gelecek gençliğindir. Türkülerimiz yine meydanlara çıkacak.

- 1- Casonova ve Diğerleri, Aydınlar ve mücadeleleri Ankara 1985, Hazan yayınları, s: 59
- 2- Bu konuda ayrıntılı bilgi S.Can. Öğrenci Dernekleri İstanbul 1986 Yarm Yayınları.
- 3- Öğrenci kıyımı bütün yönleriyle, S. Demirci Öğrenci kıyımı İstanbul 1985 Yarm Yayınları'nda incelenmiştir.

SÜLEYMAN DEMİREL

"Bugünkü rejim aslında demokrasidir"

YARIN, gençliğin ülkemizin politik yaşamındaki konumuna ilişkin sorunları tartışırken değişik kesimleri ve eğilimleri temsil eden liderlerin bir kısmının görüşlerini de okuyucusuna iletmek istedi. Bu amaçla girişimlerde bulundu. SHP genel başkanı sayın Gürkan ile görüşmek, bu partinin genel kongre hazırlıklarının yoğunlaşması nedeniyle mümkün olamadı. Genel kongre'den sonra bu görüşmenin gerçekleşebileceğini umuyoruz. Kapatılan CHP'nin eski genel başkanı sayın Bülent Ecevit ile görüşme isteğimize ise bu güne kadar bir yanıt alabilmiş değiliz. REFAH PARTİSİ Genel Başkanı Sayın Ahmet Tekdal ile söyleşi gerçekleştirildi. Bu söyleşiyi önümüzdeki sayı yayınlayacağız. Bu sayımızda ise kapatılan AP Genel Başkanı Sayın Süleyman Demirel ile yaptığımız söyleşiye sunuyoruz. Kuşkusuz yukarıda anılan liderlerin görüşleri okuyucu için tek tek ayrı bir önem taşıyacaktı. Ancak sayın Demirel'in görüşleri okuyucu için özel bir önem taşıyabilir. Çünkü Demirel'in 12 Eylül sonrası izlediği politik tutum, Türkiye solu için yeni sayılabilecek bir tartışma konusunu gündeme getirmiştir. Demirel çizgisinin demokratikleşme sorunu karşısındaki temel konumu nedir? Bugünün koşullarında bu çizgiye karşı politika ne olmalıdır? Daha da çeşitlendirilecek bu sorulara ilişkin yaklaşımlarda, tartışmaya katılan, görüş sunan çevrelerin anlayış birliğine vardığı söylenemez Söz konusu tartışmayı önemli veya önemsiz bulabiliriz. Konuya ilişkin görüşümüzü oluşturmuş da olabiliriz. Ancak tartışmanın varlığını görmezlikten gelemeyiz. İşte YARIN bu tartışmanın da varlığını düşünerek, genişçe yer verdiği bu söyleşinin konuya ilişkin görüşlerin değerlendirilmesinde küçük de olsa bir katkı sağlayacağına inanıyor. Ancak YARIN, kendi yorumunu, söyleşinin yayınlandığı bu sayısında yer veremeyi doğru bulmadı. Okuyucularımız, "Demirel olayına" YARIN'ın bakışını, önümüzdeki sayının sayfalarında bulacaklardır.

□ 12 Eylül 1980'den bu yana yaşananlardan Türkiye toplumunu oluşturan her katman, her grup, her kurum etkilendi. Etkilenmeler genel bir ortaklık taşıran birçok farklılıklar da gösteriyordu. İşte çeşitli kesimlerin özellikle son biriki yıllık dönemde giderek yükselen bir sesle sürdürdükleri tepkilerini, eleştirilerini, tartışmalarını, önerilerini hem bu "genel ortaklık" dediğimiz "temel halk ve örgütlerin kısıtlanması" karşısında, diğer bir deyişle demokrasi olgusuna ilişkin aldıkları tavır, hem de kendi özel konumlarının gündeme getirdiği gereksinimler oluşturdu. Örnekleyecek olursak, işçiler sendikal haklarının büyük ölçüde kısıtlanması, sendikalarının etkinliklerini durdurulması gibi sorunlarla karşı karşıya kaldıkları için demokrasi istemlerine ağırlıklı olarak bu alandaki kazanılmış haklarını yeniden kazanmaya yönelik girişimlerle katıldılar.

Bizim görüşlerinizi almak istediğimiz konu ise pek çok sorun ve taleple varolan gençlik kesimini ilgilendiriyor. Biz bu sorun ve talepleri daha genel ve bize daha temel olan bir başlıkta görüşlerinize sunmak istiyoruz. Bu başlık: Gençlik ve Politika. Çünkü gençliğin sorunlarının çözümü ve taleplerinin karşılığını bulması da politika sürecinden geçiyor. Depolitizasyon çabalarının giderek yoğunlaştığı, hatta adı konulmuş bir politika halini aldığı günler yaşadık yaşıyoruz. Siz daha önce "depolitizasyon olgusunun vatandaşları demokrasiden uzaklaştıran, anti-demokratik bir hareket olduğunu" söylemişsiniz. Bu çerçevede, gençliğin doğrudan kendisine yönelik olarak geliştirilen bu depolitizasyon çemberini kırması, hak, istem ve çıkarları doğrultusunda politika yapması ne anlama gelmektedir? "Konuşan Türkiye"ye gençlik de bir ses olarak katılmalı mı, ne dersiniz?

SÜLEYMAN DEMİREL ■ Şimdi, 12 Eylül 1980 olayı bir askeri müdahaledir. Bu müdahale, rejimdir. 12 Eylül 1980 öncesinde mevcut olanların 12 Eylül 1980 sonrasında mevcut olmayışı, bir sürpriz değildir. 12 Eylül öncesinde milletin hür

iradesine dayanan bir seçimle teşekkül etmiş bir parlamento vardı. Bu parlamentonun güvenoyuna dayanan bir hükümet vardı. Ve 1961 Anayasası'nın getirdiği, 1971-72 tadilleri ile birtakım kısıtlamalara tabi tuttuğu müesseseleri vardı. Hür basın vardı, özerk üniversite vardı, tarafsız radyo-televizyon müessesesi vardı, demek kuma haklarına dayanarak kurulmuş dernekler vardı, siyasi partiler vardı, toplantı, gösteriş yürüyüş hakkı vardı, hür yargı organları, velhasıl hür sendikal haklar vardı. Yani, sendikacılık yapma hürriyeti vardı. 12 Eylül 1980 hareketi, ülkede meydana gelen kan dökülmesinin, daha çok kan dökülmesinin sebebinin bütün bu müesseselere bulmuştur. Bunların içerisinde hiçbirisi de ayağa kalkıp "hayır sebep biz değiliz" dememiştir. Der miydi, diyebilir miydi, onları tartışmıyorum, ben olanı söylüyorum size. Ve hatta, daha sonraki gelişmeler göstermiştir ki, "Türkiye'de kan dökülmesinin sebebi demokrasidir" şeklindeki bir anlayış da o günkü yönetime hakim olmuştur. Yani, ülke idaresini bir müdahale ile devralan yönetime hakim olmuştur. 12 Eylül 1980 olayı, kendi başına bir olay değildir, evveliyatı vardır. Türkiye Cumhuriyeti'nin 57 senelik tarihinde yani 80'e kadar olan, 57 senelik dönemde 1923'ten 1980'e kadar, ilk 37 senesinde askerin siyasete karışması hadisesi yoktur. Askerin siyasete karışması veya karıştırılması hadisesi 1960'lardadır. 27 Mayıs 1960; ortadan, bir seçimli meclisin kaldırılmasıdır. Onun güvenoyuna dayanan bir hükümet de parlamentoyu kaybetmiştir. Bunu niçin yapmıştır? Atatürk ilkelerinden sapıldığı iddiası vardır orta yerde. Tahkikat Komisyonu'nun kurulması suretiyle anayasasının ihlal edildiği, çiğnendiği iddiaları vardır. Ve o günkü iktidarın diktaya gideceği iddiaları vardır. Bu iddialarla gelenler ne yapmıştır?

Bu iddialarla gelenler, çiğnendi, dedikleri anayasayı tümüyle ortadan kaldırmışlardır. Atatürk ilkeleri çiğnendi diyenlerin yaptığı en büyük iş milletin hür iradesine dayanan meclisi ortadan kaldırmak olmuştur. Ve Atatürk ilkeleri ise, bu ilkelerin başında askerin siyaset dışı kalması vardır. Bu ilkelerin başında hakimiyetin kayıtsız şartsız millete ait olması, ilkesi vardır, bunlar tümüyle çiğnenmiştir. Türk devleti 27 Mayıs 1960 müdahalesi ile felç olmuştur. Şimdi düşünün, memlekette eğer cumhurbaşkanını başına getiriseniz, veya başbakanı asarsanız binaenaleyh meclisi hapis haneye götürürseniz, yine aynı kağıda yazmış olursunuz. Türkiye

nin cumhurbaşkanı her zaman olacağına göre, bir başbakanı her zaman olacağına göre, bir meclisi her zaman olacağına göre ve bunlar da seçimle gelen kişiler olacağına göre bu kişiler görev başındayken acaba kendilerinden evvel o makamlarda oturanların başlarına neler geldiğini düşüneyecekler midir? Onların makam odalarında darağaçları gezinmeyecek midir?

Kişine kadar cesur olursa olsun, gayriiradi, şuurunun, iradesinin dışında bunları düşünmeyecek midir? Binaenaleyh, büyük kararlar alınırken kişiler bunları düşünerek, acaba zaafa düşmeyecekler midir? Çünkü büyük kararlar daima tartışmalıdır. Millet onlara bakışı nasıl olacaktır, millet nasıl bakacaktır onlara, millet "eh işte, bunların başına da böyle birşey gelir" diyecektir. Bir memleket düşünün ki, herşeyin çaresini beklediği kişi ve makamları tahrip ediliyor ve bu tahribattan millet ikiye bölünüyor, bir kısmı memnun, bunu alkışlıyor, bir kısmı üzüntü içinde. Ve milli birliği korumak için geliyoruz diye geliyor müdahale, milleti içinden çıkılmayacak şekilde ikiye bölüyor. İşte buna çift standart denir. Türkiye'de daha milletin hür iradesiyle ve serbest seçimle iktidara gelen hiçbir hükümet, milletin serbest, tek parti için söylüyorum serbest iradesiyle ve hür bir seçimle iktidardan gitmedi. Geliyor, ama gidemiyor. Bana, 80 sonrasında pek çok dışardan içerden kimseler geldi. Dışardan işçi teşekküllerinin mümessilleri geldiler, onlara sordum "niye geldiniz", "işçi haklarının durumunu görmeye geldik" dediler. "Zahmet etmeseydiniz" dedim, çünkü bir ülkede işçi hakları, ancak demokrasi varsa vardır, demokrasi yoksa niye işçi haklarından bahsediyorsunuz? Türkiye'de zannedilmiştir ki, he: demokrasi olmasın hem de işçi hakları olsun. Binaenaleyh Türkiye'de zannedilmiştir ki, hem demokrasi olmasın hem siyaset serbest olsun. Türkiye'de zannedilmiştir ki, hem demokrasi olmasın hem üniversite hür olsun. Türkiye henüz müstereğini, ortak değerini bulamamıştır. Yani, Türkiye henüz birşey varsa, bu "varın" olmasını neye borçlu olduğunu bulamamıştır. Türkiye'nin ortak değeri hür ve demokrat olmasıdır. Eğer hür ve demokrat bir Türkiye varsa, hür ve demokrat bir ülkenin tüm müesseseleri orda mevcut olur. Yalnız, kendiliğinden ne hürriyet olur, ne demokrasi olur. Evvela bir ülkenin vatandaşları, hür olmanın kendi hakları olduğunu içlerine sindirecekler. İnsanca yaşama hakkı için kişinin, hür olması, güvenlik içinde olması ve refah içinde olması la-

" '12 Eylül öncesine dönersiniz ha!' tam öcü haline gelmiştir. 12 Eylül öncesinde kan dökülmüş. Kim ister kan dökülmesini? Kan dökülmesi hadisesi karşısında devletin mekanizmalarını harekete geçirip onları önlemesi lâzım. Onu ne üniversite önleyecektir, ne parlamento önleyecektir. Yani ne üniversite öğrencisi önleyecektir, ne parlamenter önleyecektir. Onu devletin güvenlik kuvvetleri önleyecektir. Önleyeydiniz. Henüz Türkiye bunu dahi tartışacak durumda değil. Anlatabildim mi?"

zımdır; tok olması lazımdır. Açık, çıplak olmaması lazımdır. Ama, acık çıplak olmayın ama hür de olmayın, veya bu üçünden bir tanesini seçin, hangisini isterseniz onu alacaksınız, öbürlerini almayacaksınız, diyen birtakım çıkmazlarla kişi karşı karşıya kalabilmektedir. Çünkü hür olmak, can ve mal güvenliğinin sağlanmasına bağlı değildir, "hem hür olmak, hem de can ve mal güvenliğinin olması, refaha mahustur" veya "refah, ancak hür olmazsınız olur" gibi şeyler yanlıştır. Türkiye bunun üçünü birden sağlamayı bir ortak değeri haline getirebilirse, mutluluk bir ülke olur; 1980 olayını düşünürseniz, büyük olaydır. Bir rejimi, 61 Anayasası'nın kurduğu bir rejimi ortadan kaldırmış, yeni bir rejim kurmuştur. Bugünkü rejim de, şahid demokrasideğildir. 1980 müdahalesinin kurduğu bir rejimdir. Esasen bu rejime de, yani 1980 müdahalesinin kurduğu rejime de Türkiye'de pek fazla itiraz yoktur. Hani üniversitele- rin sesi, hani varlığını hür ve demokratik rejime borçlu olan müesseselerin sesi? Ses yok! Yani, biç ses yok demiyorum, dikkat edin, pek fazla ses yoktur diyorum. Şimdi

Türkiye'de halk, oyuna ve seçtiklerine sahip görünür. Halkı kö- tülüyorum sanmayın, halksız bir şey yapamazsınız, benim halkımı esik bir halktır. Devlet, aurlar boyu Türkiye'de, korkutucu bir devlet olmuştur ve 1980'e kadar gelen 57 senelik Türkiye Cumhu- riyeti'nin idaresine bakarsanız bunun yarıdan fazlası da siyaset yönetim tarafından idare edilmiştir. Henüz biz, ne demokrasiyi kurmayı, ne de onu yaşatmayı başaramadık. Bu neyin kusurudur, kimin kusurudur falan gibi tablillere girmedim biç. Ama eğer demokrasi, bir ülkenin çoğunlu- ğunca sahip çıkılıyorsa ancak ayakta durur. Ve tek payandalı demokrasi olmaz. Binaenaleyh sa- dece reye dayanan bir demokrasi olmaz. 1960 zaten rey ortadan kaldırmış bir kağıt parçası haline getirmiştir.

Şimdi ne oluyor, rejim ortadan kalkıyor, o rejim kendi nimetleri ve hikmetleriyle ortadan kalkıyor ve ortadan kalkarken bu durum alışla- nıyor. Herkes alışlamasa bile, alışlanmayan da alışlanmış görünüyor. Netice itibarı ile, rejimi ortadan kaldıranlar alışlanmış oluyorlar, kuvvet ve cesaret alıyorlar o alışlanmadan. Ondan sonraki kısmında istediklerini yapıyorlar. Baki- nız, "istediğini yapma" hadisesi krallarda dahi mevcut değildir, ama müdahale, müdahale sonra-ındaki olan olaylar budur. (Anayasa referandu- mu yapıyor, evet demek mecburi, hayır demek yamak. Bu anayasa % 92.5 oy alırsa, ondan sonra ülkeyi idare edenler, kâhillerini herşeyi yap-

makta serbest addedeceklerdir.. Sonra sıkıntılar doğuyor; köylü perişan, işçi perişan, üniversite müessesesi tamamen suskun, hiçkimsenin sesi çıkmıyor. Ondan sonra milyonlarca işsiz meydana gelmiş. Memleket ızdıraplar içersine garkoluyor, sonra yangın var diye bağışıyorlar. Hepsi birbi- rine bağlı bunların. Binaenaleyh bugün, çeşitli tesimler eğer rahatsız mesele yok. Çeşitli kesim- ler şikayetçiye, bu şikayet anında doğmamıştır, şikayetin kökeni vardır. Burada üstünlük mesele- sine gelelim şimdi: Ben demokratik, millet iradesinin üstünlüğüne dayanan bir rejimin sa- vunucusuyum. Türkiye'de millet iradesi üstün- lüğü dediğiniz hadise de, 950'ye kadar mevcut değildi. Türkiye Cumhuriyeti'dir adı cumbu- riyetin. Ama tek partiyle cumhuriyet olmaz. Bakınız, bizim savunageldiğimiz şey, hukukun ü- stünlüğüne dayanan anayasa devletidir. Bunu ya- pabilmenin tek yolu, milletin buna sahip olma- sıdır. Sahipliğin de tek yolu var; hür ve serbest iradeli seçim. 1950'de halk, idare edenlerin ara- sına girmiştir. Üstün irade olmuştur. 1960'ta halk, idare edenlerin arasından çıkarılmıştır. Gerçi ordunun içinden gelen bir grup subay bu hareketi yapmıştır, devletin memurudur bu bir grup subay. Ama üniversitesiyle, entelektüel ke- simiyle, aşağı yukarı her kesimiyle buna sahip çıkmıştır.

Şimdi bakınız, birtakım şeyleri elde ederse- niz, bu elde ettiğiniz şeyleri neye borçlusunuz, onu bilmek lazımdır. Neye borçlusunuz, silahlı kuvvetlerin içerisinde çıkan bir grup subayın zorla onları elde edivermiş olmasına borçlusunuz, yazamaz ki onlar. Ve zaten parlamentoyu tahrip ettikten sonra, parlamentonun tahribini ama ala- rak bunları elde etmişsiniz, bunlar neye yarar? Onlar elden gittiği zaman hak arama yolları ka- palıdır. Ve nitekim 1980'de 1961 gerekçe olarak gösterilmiştir. Türkiye'de kan dökülmesinin sebe- bi, ülkenin iyi idare edilmemesinin sebebi 1960 hadisesidir diyor. 1960 hadisesinde birtakım do- kunulmuş olan şeylere dokunulmuştur. Ben size bir şey söyleyim, 1960'ı baktı sayıyorsunuz, 1980'i de baktı saymaya mecbursunuz. Şir..ii, ikinci de zora dayanan hareketlerdir. Birtakım hak savio. Öbürünü baktı saymamak hali, bugünkü netice-lerden şikayetçi olmaya bakınız yoktur. Benim düşüncelerim bunlar ve benim kendi maotığım içersindedir. Şimdi, bakınız, cumhuriyet tarihini de yüksek iradeye dokunma hadisesi 60'a kadar yoktur. Yüksek iradeye dokunma hadisesi Os- manlı idaresinde vardı.

Bu yol açıldı mı bir defa bitmes. Demokrasi kaidelere yöneliktir. Bu kaideleri çiğnediniz mi, çiğnemeye devam edersiniz. Ve arkasından iki defa kamlanmıştır ki, 71 hareketi 80 hareketi gelmiştir. 20 sene zarfında 5 defa devletin tepe- siyle oynanmış ve bu oynama da zor hakim olunmuştur. Ve kendi güvenliğini sağlamak için meydana getirdiğiniz: güvenlik kuvvetleriniz, artık bir kaygı ve kuşku vasıtası haline gelmiş devlet için. Böyle devlet işletemezsiniz. Bugünkü sıkıntılarının menşesinde yatan tüm sebebiyet, dey- letin ve rejimin işlemesine indirilmiş darbelerden mevcuttur. Binaenaleyh Türkiye, ne yapıp yapıp irade iktidinden kurtulmaya mecburdur. Üstün irade hangisi? Milletin iradesi mi, yoksa elin- de silah tutan devletin görevlilerinin iradesi mi? Esasen iktidar inkısam kabul etmez, yani iktidar parçalanamaz, bölünemez. Eğer iktidar milletin devletin bir veya birkaç organı arasında takalmı ediliyorsa öyle devlet işlemez. Düaliğe çıkmak istiyorsak, yapılacak tek bir şey vardır: Milletin hür iradesinin üstün irade kabul edeceğinizi, getirdiği meclisleri yeni bir seçim yapılınca ya- dar taşıyacağınız başınızda

Meseleleri müdahalelerle çözmüş, askerini bu işin içine karıştırarak çözmüş bir tek memleket yoktur dünyada. İleri memleketlere baktığınızda, hiçbirinde ne bir asker kordonu vardır ne bir asker korkusu vardır. Zor korkusu yoktur, kaide- ler vardır, kaideler işler ve yerlerine tamamen oturur. Bizim etrafımızda da var, dünyanın başka memleketlerinde de var. Herhalde Türkiye, siyah Afrika ile Güney Amerika memleketleri ile aynı tabloda olamazlıdır.

Tabi bütün bunlar aslında gençlik kesiminin de meseleleri.. Gençlik kesimi dediğiniz za- man hurda bir tanım veremez mininiz? Gençlik kesimiyle kimi kastediyorsunuz? Üniversite oku- ma yaşına gelmiş gençlerimizin, halen yüzde 8'i yükseköğretim yapabilme imkanlarına sahiptir. Geriye yüzde 92'ai kalıyor. O yüzde 92 aızlar ün- versitede yükseköğretim yapan gençlerimizi ana- mızdan babamızdan başka hiç bir şey alamaz

barçlık verecek durumda değilse, kimsen çabha- rak veya bura alarak veya bu imkandan faydala- narak okumaya çalışırken, kendi yanında olan kişiler tarlada çalışıyor, fabrikada çalışıyor veya işsiz geziyor. Üniversitelere giden, yükseköğüllere giden gençlerimizin meseleleri vardır. Önemli meseleleri vardır. Ama gençlik kesimi dediği za- man bazı imkanları bulamamış çocuklarımızı saf dışı edemeyiz, onları da beraber düşünmek la- zım. Şimdi bu konuya daha fazla gitmeden önce bir şey söyleyim. Bugün YÖK sistemi var üniversitelerde. YÖK sisteminden öğrencilerin şikayetleri var, öğretim kadrolarının şikayetleri var. Öğrencilerin şikayetleri, en önemli maddi şikayetleri vardır. Tıp fakültesinde okumak isteyen 100.000 lira harç verecek, aldığı burs 80.000 lira. Yani burs almışsa devletten, 100.000 harç verecek. Evvela mesele burda başlıyor. Yani üniversitede veya yükseköğüllde okumak meselesi, imkanı olanların yapabileceği bir iş olmaksızın çıkarılmadığıdır. Ben şahsen bir Anadolu köylüsü- yüm. Eğer, devletin sağladığı birtakım imkanlar olmasaydı yolumuzu açamazdık. Eşit fırsatlar olacak yetmez, eşit imkanlar verilmei. Ama, bizihi üniversitenin kendisi de sıkıntı içinde. Çünkü, üniversite öğretim üyeleri; "bizim tayini- miz, bir ilkokulu öğretmeninin tayininden daha kolay" deyip duruyorlar, "öğretim üyeleri" aşağı yukarı bağışmazlıklarını yitirmiş durumdadır. Hürriyetin olmadığı yerde ilim olmaz. Yalnız ba- kınız, şimdi bunları söyleyelim de gene çeşitli şekillerde tartışılabilir. Bir yere geldin ki, üniver- siteler öğretim hürriyetini yitirdi. Yani çeşitli teşvikler, çeşitli tahrikler üniversite zeminleri- ni bir anarşi yuvası haline getirdi. Bu da iyi değil. Bizinki zaten, bir uçtan bir uca. Hadi herkes hür, istediğini yapın dediği zaman, yapılmayacak şeyler yapılıyor; ki buna hakkın kötüye kullanıl- ması denir. Hakkın kötüye kullanılmamasının netice-lerini ortadan kaldırmak için hakkı da beraber kaldırıyoruz.

Bunlardan devlet kurtulmadı. Yani sistem de- ğişmese, hem bu şekilde eğitim olacak, hem her- şey eskisi gibi olacak, bu mümkün değildir. Çe- şitli insanların birbirlerini öldürme diye bir hür- riyetleri yok, öğrencilerin ders yaptırmasa diye bir hürriyetleri yok. Ben bunları seneler evvel söyledim. Ben size bir şey söyleyeyim mi, gösteri hakkını Türkiye'de benden ileri savunma kimsa- s yoktur. Gösteri yapın... Ve gençliği anlamak la- zım. Aslında gösteriden, şundan bundan şikayet- çi değilim ben. Devlet de şikayetçi olmaz. Kur- madan, dökmeyen usulüne göre yapıldığında. Ama, üniversiteleri okunamaz hale getirdiğiniz takdirde, bunu savunmak mümkün değildir. Onu okunabilir yapmanın başka yolları var mıy- dı, bulamadık.

Netice geldi buraya dayandı. "Şimdi, hakka- ten bugün Türkiye haki olarak suskundur."

Diyebilir miyiz? Diyemeyiz. Çünkü suskunluğa hak verme mümkün değildir. Yani kır katır mı kır katır mı istersiniz dediği zaman ikisini de istemeyiz. Başka bir teklifiniz yok mu, onu ara- rız. Şimdi, henüz 8 ay önce Türkiye yenisikrüyö- ntimden çıkmıştır. Siyasetimden çıktı, ama Türkiye'de korku hakimdir. Korku tüneli açılabil- miş değildir. Korkuyu aşıp da ne yapacağınız? Korkuyu aşıp, korkusuz yaşam hakkını elde ede- cektiniz. Onun için size, yaşam hakkı kafi değil- dir, insan baysiyetine yakı r yaşam lazımdır de- dim. İnsan haklarına, insan haysiyetine yararlı biçimde yaşamının başlangıç noktası bu olmalı- dır.

Şimdi bugün genç arkadaşlarımız, dertlerini dile getirecek birtakım vasıtalarla mahrum- durlar. Eğer, bunu dile getirmeye kalktıklarında on- lara "politika yapıyorsunuz" deniyorsa bu yan- lıştır. Politika o kadar çok lüzumsuz yerde kullanılıyor ki, herhalde politikayı tanımlamak gerek. Politika; memleket meseleleriyle kişinin meşgul olması politika değildir. Tabii bir icap- tır. Ve bu ülkenin çocukları, meseleleri anlayacak muayyen bir seviyeye geldikten sonra, tabii ki memleket meseleleri hakkında düşüncelerini dile- getireceklerdir. Bu da politika değildir. Politika, bir siyaset teşekkülüne uye olup, bir siyasi partinin mensubu gibi çalışmaktır, bundan başka şekilde olmaz politika. (Farzet ki politika yapıyorum, aylediğime bak. Bu söyledim doğru mu, sen beni politika yapıyorsun diye susturmaya kalka- cığına, benim söyledimde haklılık var mı, yok mu, onu söyle önce. Bunu dediğiniz zaman politika yapıyorsun şantajı işlemes hale gelir. Bu bir şantajdır. Politika, kötü bir şey değil ki, yapı-

byor diye herkesi susturmaya kalktıysanız. Ama 1980 olayı, politikacılara, politikacılara yüklediği için daha çok, çoğu politikacılar hemen hemen her kargaşada kötülendiği için böyle denmiştir. Şimdi size bir ayrıntı vermek istiyorum:

1980'e girişte üniversite suçludur, politikacılar suçludur, parlamento suçludur, devletin çeşitli müesseseleri suçludur şeklinde bir yargı 12 Eylül beyannamesinde yoktur. Binaenaleyh 12 Eylül beyannamesi, topyekun bir rejimi kötülemektedir. Topyekun gençlik suçlu, topyekun politikacılar suçlu olmaz, suçlu kimse odur. Suçun şahsa mühim değil. Ve 12 Eylül'de olay varsa, bu olayın o günkü koşullara göre suç olup olmadığını cazaunun ne olduğunu okunurlara göre tayin edecektir yargı. Kişisel suçlar, müesseselerinin bütününe malolmaktan çıkar. Ama, tüm üniversiteyi suçlu sayıp onlara ceza mahiyetinde birtakım şeyler tatbik etmek, veya hakkın hukukun tümünü ortadan kaldırmak yanlıştır. Şimdi üniversite gençliği, demin belirttiğim gibi hak arama yollarından mahrum, hak arama yolları kapalı. Eğer hak arama kalktığı zaman bir hadise çıkıyorsa, o yol kapalıdır. E. zaten biz hukukun üstünlüğüne dayalı anayasa devletin savunurken, bunu hak arama yollarının tümüyle açık olduğu bir rejim olduğu için savunuyoruz.

□ **Peki bu hak aramanın mekanizmaları nelerdir?**

S. DEMİREL ■ Hür ve demokrat bir Türkiye. Bütün mekanizmaları beraberinde getirecektir bu. Yani, şimdi bakın bir parlamento teşkil ediyorsunuz, 3 partiyi seçime sokuyorsunuz, halkın yüzde 95'i rey veriyor. Şimdi bakınız ayağınız tutmuyor, kolunuz tutmuyor, kulağınız duymuyor, gözünüz görmüyor amasız diyorsunuz ki ben sapaşğlam bir insanım. Teker teker herşey bozuk, bunları yan yana getirdiğinizde sapaşğlam bir şey çıkıyor ortaya, böyle bir şey olmaz, onu düzeltmeye çalışmak lazım önce.

Tüm sıkıntıların çözümünü hür ve demokrat Türkiye'de aramak gerekir. Şimdi bakın, geçmişte öğrenci dernekleri çok kötü bir etki yaptı ve geçmişte öğrenci derneklerinin— birtakım mensupları anarşi ve terörün içinde yer aldılar. Haksız yetkiler çok olan bir konu. Buna bakarak öğrenci derneklerini bütünüyle ortadan kaldırmak, çalışmaz hale getirmek, öğrenci derneği müessesesinin vazgeçmek yanlıştır. Ve bu dernekler geçmişte anarşiye alet edilmişse, geçmişte anarşiye alet edilmiş olmalarından tecrübe kazanmıştır. Anarşiye alet edilmeyecek şekilde de denetime tabi olmalıdır. Sadece bu olmalıdır. Yani böyle bir meyil varsa, anarşiye alet edilinceye kadar beklenmemelidir. Mutlaka ben bu derneklerin olmasını ve anarşiye alet edilmemelerini savunuyorum. Anarşiye alet edilmek dışında hür ve serbest olmalıdır. Şimdi üniversite veya yüksek okul öğretimi, sadece ilim ve bilgi öğrenme yeri değildir. Kişinin formasyon aldığı meklettir meseleleri üzerine tartıştığı yerdir. Ve burada 18 yaşa mutlaka seçim hakkı verilmesi gerektiğini savunuyorum. daha önce de 80 öncesinde de savunuyordum bunu. Gençliğinden korkan bir meklettir olmaz. Gençliğini tehlike sayan bir ülke de olmaz. Tehlikeli saydığımız kişiler, gençlerin içinde de vardır, orta yaşlıların içinde de vardır, yaşlıların içinde de vardır. Milyonlarca kişinin söz konusu olduğu bir yerde, herkesi kötü veya herkesi iyi saymak mümkün değildir. Hele kötü kimselerle meşgul olmayıp da herkesi kötü ilan etmek daha da yanlıştır. Bu mekletin 18 yaşına gelmiş çocukları doğrudan doğruya ayırdedebilecek bir zihin bilincine sahiptir.

Siyasi partilerin gençlik kollarının kaldırılması olmasına da karşıyım. Siyaseti yaptırmayarak ülke bir yere varamaz. Hür olmak kolay bir şey değildir, demokrat olmak da kolay bir şey değildir. Zaman içerisinde bazı şeylerde hiçbir hata olmasın dersiniz, o zaman şuna benzer o, çocuğu serbest bırakırsan belki elini sobaya değdirir, yakar, öyleyse bağlayalım. Şuna değer, buna değer. Çocuk böyle büyümek ki. En gelişmiş demokratik rejimlerde bile birtakım arızalar meydana gelebilir. Arıza hiç meydana gelmeyecek, hiçbir şey olmayacak diyemezsiniz. Önemli olan rejim, o arızaları kendi içinde düzeltecek vasıtalarla imkanlara ve zemine sahip mi değil mi? Sahiptir de. Onun için ben dedim, "demokratik rejim içinde çare tükenmez" diye. Çareyi orada arayacaksınız. Herşeyin çaresini orada arayacaksınız. Herşey ölçü kazanacak. Memleketin üniversitesi de bir sorumluluk kazanacak, ölçü kazanacak. Memleketin siyasi partileri de sorumluluk, ölçü

".. bir ülkede işçi hakları ancak demokrasi varsa vardır, demokrasi yoksa niye işçi haklarından bahsediyorsun? Türkiye'de zannedilmiştir ki, hem demokrasi ohnasın hem de işçi hakları olsun. Hem demokrasi olmasın hem siyaset serbest olsun. Hem demokrasi olmasın hem üniversite hür olsun.."

kazanacak. Hepsı ölçü kazanacak bunların. Ama ölçü kazanmasına müsaade etmeyeceksiniz, yasaklamalar getireceksiniz. Eninde sonunda bir gün o ölçüleri kazanmış meklettir olmak istiyorsanız, yasaklarla yapamazsınız bunu. Binaenaleyh, bir "Yasaksız Türkiye" ile ancak o yere varabilirsiniz. Biraz hoşgörü.. Her yerde biraz hoşgörü. Hoşgörü demek, vurdumduymazlık demek değildir. Bunların sınırları var.

□ **"Yasaksız Türkiye"yi tabi her alanda düşünüyoruz** Sayın Demirel. Örgütlenme, özellikle tüm düşünceler düzeyinde örgütlenme de bunun bir parçası oluyor. Türkiye'de ise düşüncelerin örgütlenmesi, özellikle siyasi partiler düzeyinde örgütlenmesi bir sorun olarak hep tartışıldı. Bu konu, bugün de gündemde. Katılım bir sorunsa, örneğin gençliğin bir siyasi parti düzeyinde katılımı bir sorunsa, daha doğrusu bir gereklilikse ve eğer düşüncelere konulmuş birtakım yasaklar varsa.. Burada tekrar durup düşünmek gerekiyor. Bu konudaki görüşlerinizi alabilir miyiz, efendim?

S. DEMİREL ■ Düşüncelere yasak koymak mümkün değildir. Ama sizin getirdiğiniz, onun ötesinde bir şey. Her düşüncenin örgütlenmesi serbest olmalı mı olmamalı mı? Yoksa yani kişi Marxist ise, Marxist fikirlere inanmışsa, Marxist fikirleri zihninde taşıyorsa buna kim mani olabilir?

□ **Peki efendim, ya bu düşüncelerin örgütlenmesi konusu?**

S. DEMİREL ■ Tabi, ikisini birbirinden ayırmak lazım. Şimdi bakınız, örgütlenmeye gelince "Marxist fikirler örgütlenin, ama faraza şeriat esasına göre devletin yürütülmesi örgütlenmesin" diyemezsiniz. Yani kişiye sorarsanız, "siz Marxist fikirlerin örgütlenmesine, yani bir Komünist Parti kurulmasına taraftar mısınız, değil misiniz?" diye, kişi size dese ki "ben taraftar değilim". O kişiyi "sen demokrat değilsin" diye suçlayamazsınız. E, ben taraftar değilim, ama siz taraftarınız taraftarsınız. Mesele şuraya geliyor. Birisinin taraftar olmadığı fikirlerin örgütlenmesine düşüncelerin örgütlenmesine bakmamak lazım. Siz bu fikir ve düşüncelerin örgütlenmesini istiyor musunuz? "E, istiyorum" Buyrun, kendinize millette taraftar bulun ve o düşüncelerin, fikirlerin örgütlenmesini sağlayın. Ben buna karşı isem, ben de sizin karşınızda bir fikir ve düşüncelerin örgütlenmesini size yaptırmamak için yeralabilirim.. Millet huzurunda, "bunlar doğru değildir" diyebilirim. Başka türlü düşünülemez. Yani o nereye varır biliyor musunuz, herkesin aynı şeyi düşünmesine varır, eğer siz Marxist fikirlerin örgütlenmesine ben karşıyım, dediğim zaman beni demokrat saymıyacaksınız, benim de kendiniz gibi düşünmemi istersiniz. Ben niye sizin gibi düşüneyim? Plural-çoklu düşünmeyi söz konusu ediyoruz. Sen ayrı düşün, ben ayrı düşünüyüm. Bir yerde ayrı düşünemeyiz. Ülkenin bölünmesi,

devletin ortadan kaldırılması, milletin paramparca edilmesi.. Burada aynı düşünemeyiz.

□ **Efendim, burada "ortak değerlerde" de bağlantılı bir soru yönelmek istiyoruz. Daha önce sizin şöyle bir açıklamanız olmuştu: "Asgari bir demokrasi üzerinde uzlaşma bir zaruret. Şablonu İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi olan bir demokrasi, Türkiye'de sağcı veya solcu kimsenin karşı çıkamayacağı bir demokrasidir. Öyleyse itiraz edilemeyecek olan bir şeyi niye beraber yapmayalım. Neden yapılmıyor?" demiğtiniz bir ay kadar önce. Bu sözlerinizi, içinde "birliği", ortak bir demokrat zeminde birleşme düşüncesini de barındıran bu düşüncenizi gene gençlik düzeyinde ele almak istiyoruz. Öğrenci Derneklerini sürekli gündeme getirmemizin bir nedeni de, Türkiye gençliği içinde artık susmak istemeyen, birtakım sorunlarını dile getirmek, yönetime bir ses olarak katılmak isteyen, bunu tartışarak yapmak isteyen, öğrenci derneklerini kullanarak örgütlü biçimde yapmak isteyen veya daha öteye giderek 18 yaşında ise oy kullanarak, ya da bir siyasi partiye üye olarak yapmak isteyen üniversite öğrencilerinin bulunması. İlk çıkış, suskunluğu ilk kırış ya da ilk kırma çabası öğrenci derneklerinden geldi. Fakat siz de dile getirdiniz, öğrenci dernekleri geçmişteki birtakım terör olaylarının sorunlusuyum gibi gösterildi, o olayların nedeni niçini araştırılmak, ayrıntısı düşünülmektedir suçlandı öğrenciler. ancak bugün öğrenci derneklerinde yaşanan bir başka olgu var. Gençlerin ortak birtakım istemleri var. Farklı görüşleri olan gençler öğrenci derneklerinde bir araya gelip, ortak çıkarlarını savunabiliyorlar. Bunun bir örneği de 1973'le gelen baskı rejimine karşı mücadele verilen Şili'de yaşandı. Şili Ulusal Öğrenci Birliği'nde Katolik, Hristiyan Demokrat, Komünist, Sosyal demokrat gençler birlikte çalışmayı başardılar. Şimdi biz bu konuyu gene Türkiye gençliği özelinde tartışmak istiyoruz. Sizce Türkiye'de, 1980'i yaşamış, 1980 öncesini yaşamış ya da en azından anımsayan ve de 1980 sonrası altı yılı yaşamış gençlerin, militan birtakım uygulamalara karşı, bu uygulamaların üniversitedeki uyanıklıklarına karşı ortak bir mücadele vermeleri, bir birlik oluşturmaları nasıl bir anlam taşıyor?**

S. DEMİREL ■ Şimdi ben deminki beyanımı rayına oturtayım. Benim orda söylemek istediğim şudur. Ben sağcıym diyen kişi, başkasının ben de solcuyum demesini aynı zamanda sağlar. Yani, ben sağcıyım, iyi, sen madem ki kendinde bu hakkı görüyorsun, başka birisi de ben solcuyum deme hakkını kendisinde.. görür. Olmaz öyle şey diyemezsin. Binaenaleyh, çoğulcu düşüncede ki çoğulcu düşünce olmayan yerde yaratıcılık olmaz. Örnek fikrin çok gerilerde kalmış olması lazımdır. Çoğulcu düşüncede, farklı düşüncede sağcıyım, solcuyum demeden önce bir ön şart vardır: Bunlardan önce olması lazım gelen temel, hayır temel de değil, bunlardan önce, olması lazım(gelen bir şey var. Bunu d iyebilmen için senin, diyebilme hakkın olmalıdır. Birşey diyebilme hakkın yoksa, sağcıyım da diyemezsin, solcuyum da diyemezsin. Öyleyse, evvela demokrasi olması lazımdır. Demokrasi, sağcıyım diyebilmekten de önce gelir, solcuyum diyebilmekten de. Ey sağcıyım diyenler, solcuyum diyenler veya böyle demek isteyenler, evvela gelin bunu deme hakkını bir alın elinize. Bunu da bir misalle her zaman söyleyim. Tuğla var, kireç var, kereste var, cam var, bina yapacak insanlar var, bepsi var bunların fakat arın yok bina yapacak. Binayı nereye yapacaksınız? Hava ya yapamazsınız ki. İşte böyle, zemin, zemin dediğimiz hadise.. Rejimi beraberce koruyun da iktidarı eleştirin. Ne zaman ki hadiseler rejimin tepetaklak getirilmesine geldi, o zaman buna bep beraber karşı duralım, çünkü rejim tepetaklak geldiği vakit, sen de tepetaklak geliyorsun, ben de geliyorum. O zaman gemi batıyor, denizin dibinde birbirimizle konuşacağız. Olmuyor. İşte bu ayrıntıları orada vermek istedim. Bu oydu. Şimdi bugün için de hangi düşüncede olursa olsun, gençlerin, bilhassa üniversite ve yüksek okul gençlerinin hangi düşüncede olurlarsa olsunlar, evvela kırarak dökerək, dövüşerek, birbirlerinin kolunu kanadını kırarak, birçağa, tabancaya, sopaya, taşla müracaat ederek bir şeyin hallolmayacağını bil-meliler. Böyle hiçbirşey hallolmaz, olmamıştır da mazide. Öyleyse değişik fikir ve düşünceye sahip olmayı da, birbirlerini de hoşgörüyle karşılamaktır. Bu hoşgörü kimsenin kendi fikrinden vazgeçmesinmanasızalmaz. Şimdi, bugün bu ülkedeki gençleri olarak düşündüklerinizi, hatta bizi çok sıkıntıya sokan şeyleri'söylemek imkanından

mahrumuz diyorsunuz. Ama bu ülkeye senelerce hizmet etmiş şeyler var. Beni saymayın, benim mücadelem daha değişik bir mücadele ama benim arkadaşlarım var ve bu arkadaşlarım bir partinin yönetiminde yalan arkadaşlar. Yani kısıtlama hadisesi sadece sizin üzerinizde değil. Onun için diyorum, bu kısıtlamaların tümünden Türkiye kurtulduğu zaman rahat bir Türkiye olur. Efendim, korkular var, eski sıkıntılara tekrar düşer miyiz? Bunu öcü haline getirmiştir bugün Türkiye. "12 Eylül öncesine dönersiniz baa!" tam öcü haline gelmiştir. 12 Eylül öncesinde kan dökülmüş. Kim ister kandökülmesini? Kan dökülmesi hadisesi karşısında devletin mekanizmalarını harekete geçirip onları önlemesi lazım. Onu ne üniversite önleyecektir, ne parlamento önleyecektir. Yani ne üniversite öğrencisi önleyecektir, ne parlamentarı önleyecektir. Onu devletin güvenlik kuvvetleri önleyecektir. Öneleyiniz. Henüz Türkiye bunu dahi tartışacak durumda değil. "Neden önlemediniz?" Daha iyi tartışacak durumda değil. Anlatabildim mi? Belki Türkiye'de iki sene sonra gelseniz benimle konuşsanız, daha rahat konuşursunuz. Ben size herşeyi olduğu gibi söylerim. Benim bir fütürüm yoktur, kimseden çekindiğim de yoktur. Ama sizin bana getirdiğiniz zorluklar, bizi bu gün yaşayan Türkiye'nin zorluklarıdır. Bakınız İngiltere'de aşağı yukarı Cromwell'den beri hiçbir müdahale görmedi İngiliz rejimi. Üçyüz seneye yakın zaman. Ama İngiliz Muhafazakar Partisi'nin de, İşçi Partisi'nin de seçim beyanamlarında "superiority of parliament" diye bir madde var. Parliamenonun üstünlüğü. Ben bunu sordum, gayet yukarı mevkiideki siyasetçilere de, "bunu niye koyuyorsunuz, bugün buna gerek var mı, bu superiorite, bu üstünlük kabul edilmemiş mi? Bu üstünlük tehlikede mi?" "Hayır, unutulması diye koyduk" dediler. Hak üstünlüğü, bütün hadise orada. Ve bu ülkenin idare hakkı, bu memleket, bu millete ait. Bu milletin devletin organlarının hakkı değil. Bizim 25 senedir yapageldiğimiz mücadele budur. Ve birşey söyleyeyim size, biz AP Gençlik Kolları, AP'de Gençlik Kolları olarak kurulan teşekküller, hiçbir meseleye karışmamışlardır, kavgalı döğüşlü, sokaklarda, ya da şunlarda bunlarda. Bugün departinin, yani yeni kurulan partilerin ana kademelerinde onların çoğunun vazifesi vardır. Gençliğin bu meselelerde, siyasi meselerde fevkalade tatlı şeyi vardır, bir tavır vardır. Coşkuludur, hareketlidir, dinamik, ama gene mazide birtakım kötüye kullanmalar oldu. Bu çocukları aldılar, şu veya bu istikamette kullandılar. Kimseyi suçlamak için söyleyemiyorum. Yani tumünü demiyorum, bir kısmını birtakım işlere alet ettiler. Bu defa da, onlar alınıp onlar üzerinde muamele yapılacağı yerde tümüne yasak koydular.

□ Efendim, şimdi siz de gençliğin yeni oluşumlarından söz ederken şu kaydı hep koyuyorsunuz. Ellerine taş almasınlar, sopa almasınlar. Bu kaydı biraz da şu an yaşanan "yeni oluşumlar geçmişe dönüşü getirir" anlayışıyla çıkıyor gibi geldi bize.

S. DEMİREL ■ Onu hiçbir zaman savunamazsınız. Yani eline taş alma, sopa alma, silah almayı hiçbir zaman savunamazsınız. Zaten açık zeminlere lüzum olması onlar olmasın diyedir. Anlatabildim mi? Şu savunulamaz. Bir üniversitede, bir sınıfa geliyorsunuz, öğrencileri dışarı çıkarıyorsunuz, hocayı kürsüde bırakıyorsunuz. Savunamazsınız. Ama söyledim gibi bir mecele kaldı. Vardır. "Kötü, örnek olmaz". Bir şey kötü ise başka bir şeye örnek olmaz. Başka bir kötüyü haklı çıkarmakta kullanılmaz. Kötü örnek olmaz. Onların içinde başka türlü örnek lazım. Anlatabildim mi? Ve bakınız, eğer kötü bir iş yapılmışsa, milletin hür kütüsü vardı, Millet Meclisi'nde söylenemeyen laf yoktu. Hür basını vardı. Yazılmayan söz yoktu. Anlatabildim mi? Bir genç çocuğu alacak, karakola götürüceksin, işkence yapacaksın, kim yaptırırsa bunun burnunu sırtmek o günkü idarelerin boynunun borcuydu. Böyle bir hadise yapılmışsa eğer, ertesi gün Türkiye'de gazeteler, Meclis vesaire hepsi birden ayağa kalkardı. Yani oralara girmek istemiyorum. Zaten onun tümünü birden tartışamazsınız. Şu tarihte olmuş, şu hadise diye tartışmak gerek. Şu hadisenin neresinde haklılık var, ben size söyleyim onu.

□ Soyın Demirel, gene geçmişe dönmek istiyorsunuz. Hazır söz gençliğin böylesi eylemlerinden açılmışken. Şimdi, '80 öncesinde MHP gibi bir oluşum vardı. MHP örgütlenmesini, tabanını

"Anayasa referandumunu yapıyor, evet demek mecburi, hayır demek yasak. Bu anayasa % 92,5 oy alırsa, ondan sonra ülkeyi idare edenler, kendilerini herşeyi yapmakta serbest addedeceklerdir."

özellikle gençliğe dayanmış bir partiydi. MHP'nin gelişimine baktığımızda ise, 1973'te Meclis'e tek milletvekili ile giriyorlar. 75'te de ilk kez sizin kurduğunuz hükümette yer alıyorlar. Ve o dönem de MHP oluşumu toplumun tüm kesimlerinde tartışılıyor. Çünkü sözkonusu partinin lideri, kendi gençlik örgütlenmeleri içinde yer alan "komandolar" olayını, "komandolar benimdir" şeklinde sahipleniliyordu. Yine aynı dönemde örneğin Ege'deki çeşitli otellerde, çiftliklerde birtakım gençlerin silahlı eğitim yaptıkları belgelenmişti. Ve bu partinin gelişmesi aşamasında, gelişmesi diyorum gerçekten her yeni seçimde daha çok milletvekili ile meclise girdiler. Özellikle silahlı eylemlerin içinde açık olarak, sıcak olarak yer aldıkları çeşitli şekillerde belgelendi. Ve o dönemde siz şöyle bir suçlamayla karşı karşıya kaldınız: "Adalet Partisi ve onunun sayın Genel Başkanı böylesi eğilimlere sahip bir partinin örgütlenmesi konusunda kayıtsız davranmıştır. Ve böylesi bir gelişimde payı vardır." Şimdi ben sözü gene güncel bir örneğe getirmek istiyorum. 14 Mayıs'ta Erzurum'da Atatürk Üniversitesi'nde yaşanan bir olay var. Bu sonaltı yıl içerisinde önemle üzerine dikkat çekilmesi gereken bir olay. Üniversite yemekhanesindeki bir grup öğrenciye, yedi kişilik bir gruba kırk kişilik bir öğrenci grubu tarafından saldırılıyor. Gerekçesi de Ramazan'da yemek yemeleri. Ve, hem bu yedi öğrencinin verdiği ifade de, hem de bunların dışındaki öğrencilerin ifadelerinde saldırıdan 40 kişilik grubun eğiliminin az önce sözünü ettikimiz partinin doğrultusunda olması. Şimdi ben hem geçmişte yaşananları düşünerek, hem de '80 sonrasındaki bu ilk diyebileceğimiz örneği ortaya koyarak sizin bu konudaki görüşünüzü ilah etmek istiyorum. İlk diyebileceğimiz diyerek, şöyle bir kayıt koyuyoruz efendim: '80 sonrasında değişik düşüncelerdeki gençler üniversitede hep biraradaydılar ama ilk kez böylesine toplu bir saldırıyla karşılaştı karşıt düşüncedeki öğrenciler. İtisme kavgasına gibi örnekleri vardı geçen zaman içerisinde, ama, ilk kez böyle toplu bir harekete dönuştü. Bunun için özellikle üzerinde durmak istiyoruz.

S. DEMİREL ■ Dinde zorlama yoktur. Bunlar fevkalade yanlış şeylerdir. Cenabıallah'a, kusur ve günah çıkartmak Allah'ın takdirine bağlıdır. Bunu münferit olay saymak lazımdır. Aslında bunun nelerle bağlamak lazım geldiği hususunda derinlemesine bir tahlil yapmak istemem. Olay izücü ve yanlış. Şimdi asıl öbürüne gelmek istiyorum, MHP, 1965'te Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi olarak kurulmuş bir partinin devamı olarak Türk siyasi sahnesine girmiştir. CKMP ise 1948'de kurulmuş olan Millet Partisi'nin devamı olarak kurulmuştur. Binaenaleyh 1948'de kurulmuş bulunan Millet Partisi 1954'de kapatılmış bunun yerine Cumhuriyetçi Millet Partisi kurulmuş ve aynı Kuvvetler Meclisi'ne girmiştir. CKMP

lan Türkeş bu partinin genel başkanı olmuş ve ismi MHP olmuştur. MHP 1965 seçimlerinde girmiştir. Aldığı oy yüzde 3,5'tir. 1969 seçimlerine girmiştir, yine aldığı oy yüzde 4 civarındadır. 73 seçimlerine girmiştir, yine o civarda almıştır. 75'te 3 tane milletvekilleri vardır. 77 seçimlerine girdiğinde yüzde 6 civarında oy almıştır. Binaenaleyh hükümete girmiş de reyleri yüzde 100 artmış, doğru yüzde 100 artmış da, yüzde 3'ten 6'ya çıkmış veya 4'ten 6'ya çıkmış, eğer baraj sistemi olsa meclise giremezdi. MHP hadisesi rey bazında büyük bir hadise değildir. Ve bakınız 1965'ten 77'ye kadar geleceksiniz, rey bazında yüzde 6'ya çıkacak, 12 senede yüzde 6 gibi bir rey ile iktidar olmak mümkün değil Türkiye'de. O günkü şartlarda bile yüzde 45'ten aşağı oy alıp da iktidar olmak mümkün değildi. Şimdi zaman zaman bizim, bu partinin gelişmesine yardımcı olduğumuz iddiaları ortaya atılmıştır. Bunların hiçbir tutarlılığı yoktur. Bunlar sadece kuru iddialardır. MHP'nin oy alacağı taban milietçi muhafazakar tabandır. Milliyetçi muhafazakar taban 1965'te bize yüzde 52,8 oy vermiştir. 1979'da da aradan 14 sene geçtikten sonra bu oy gene yüzde 50 civarındadır. Arada inmeler çıkmalar olmuştur. Biz kendi tabanımızdan oy alacak bir partiye niye yardımcı olalım, bir defa bu akli değildir. MHP çeşitli suçlamalara tabi tutulmuştur. Bizim bunu himaye ettiğimiz şeklinde iddialar ortaya konmuştur. Biz o zaman dedik ki, bunların bir geçerliliği yoktur. Çünkü işte MHP, banyo suçunu biz bunların himaye etmişiz, ortaya suç koymuş. Biz hükümeti bıraktık 77 sonunda, bizim yerimize bu iddiaları yapan CHP tek başına iktidar oldu. CHP'ne biz dedik ki, devletin bütün imkanları, dosyaları herşey elinizdedir. Bu suçlamaları yaptınız, yapmaya da devam ettiniz. Hadi

çıkarsın. 78 yıllarında CHP iktidarda hem tek başına iktidarda. CHP'nin çeşitli konuşmacıları bu partiyi suçladılar. O partinin sözcüleri geldi, dediler ki, devletin bütün imkanları elinizde, Anayasa Mahkemesi de orda duruyor, dosya yapın bizi kapatırsın. 22 ay zarfında, söylenen şeylerin hiçbir tanesini, daha önce söylenen, şimdi de söylenmeye devam eden şeylerin hiçbir tanesi tesbit edilip bunların mahkemelere verildiği veya Anayasa Mahkemesi'ne gidiği vaki olmamıştı. Biz 80'de tekrar hükümet olduk. Ve bize hen Milli Selamet Partisi, hem de Milliyetçi Hareket Partisi destek verdi. Efendim işlenen cinayetlere siz gene himaye gösteriyorsunuz diye lafları hiç kimse açıktan söylemedi. Söylese dışlarını kırardık açık söyleyeyim. Yani şey manada söylüyorum. Fevkalade ağır reaksiyon verirdik. Biz hukuk devletin müessesesiydik. Biz suç himaye etmeyiz. Nitekim Sıkıyönetim Komutanı bana mektup yazdı, 22 Temmuz 1980 tarihli mektuptur. Aynı gün ben kendisine cevap verdim. "Suç imtiyazı yoktur. Kim suç işliyorsa yakasına yapışın. Kanunların gerektirdiklerini yapın." Çünkü polis Sıkıyönetim Komutanı'nın emrindedir. Askeri Mahkeme vardır Sıkıyönetim'in emrinde. Hükümetlik hiçbir iş yoktur ki, yani nasıl himaye edeceğim adamı, o senin emrinde. Ve ben himaye etmeye kalksam, bana söyleyeyim, filanca adamı filan yapın diye. "Kimi bulamazsınız yakasına yapışın" diyen benim. Mecele bitmedi. 12 Eylül 1980 müdahalesi yapıldı, bu partinin mensupları genel başkanı hepsi mahkemeye götürüldü. Bu mahkemeler 5,6 senedir devam ediyor. Daha şu ana kadar gerek sizin şimdi söyledikleriniz suçlamalar içerisinde, gerekse benzeri mazide söylenmiş suçlamalar içerisinde bir suçlama tespit edilip de bunlara bir ceza da verilmedi. İlerde verilir, o ayrı mesele. Fakat o benim meselem değil. Benim meselem şu. Bu 5,6 sene zarfında cereyan eden mahkemelerde, cereyan eden soruşturmalarda, şurda burda Adalet Partisi'ne, Adalet Partisi'nin iktidarlarına en ufak bir söz gelmemiştir. Yani bizim elimizde şöyle hadiseler var, bu hadiselerde şöyle şöyle işler olmuş bunlara siz de yardımcı olmuştunuz veya himaye etmişsiniz, gelin bakalım ifadenizi verin. Böyle bize en ufak bir şey gelmemiştir. Kaldı ki 1980 sonrasında cereyan eden olaylar var, öncesinde cereyan edenler var, sonrasında cereyan edenler de var. 1980 öncesinde 6 bin kişi Türkiye'de hayatını kaybetmiştir. 4500 soygun vakası olmuştur, 4500 hapisane kaçması vakası olmuştur. 150'ye yakın da sabotaj olmuştur. Bunların hiçbir tanesinde bir Adalet Partisi mensubu yoktur. Teşkilat mensubu yoktur. Hatta sempatiyanın olmadığını dahi rahatça söyleyebilirim. Ve tüm bu olayların içerisinde Adalet Partisi yoktur. Ve bir tane Adalet Partili mahkemeye götürülmüş değildir. Gel, şu

meselede şu hadiseyi işlemişsiniz, şu suçu işlemişsiniz veya bu suçu himaye etmişsiniz gibi. Açıklıkla ifade edeyim, biz hukukun üstünlüğünü varolduğumuz günden beri savunmuşuzdur ve eğer bizim işlediğimiz birtakım kusurlar olsa biz mahkemeye giderdik. Darbeler, müdahaleler iktidara yönelik, iktidarlara karşı yapılır. Biz 1980'de iktidardık. On sene iktidarız 1980'e kadar. Adalet Partisinin ne bir tek milletvekili, ne bir tek genel müdürü, ne bir tek bakanı-yüzelliye yakın bakan benim idaremdede çalıştı- şu veya bu sebeple, şu veya bu himayeden veya devletin tek kör kuruşunu kötüye kullanmaktan veya zimmetine geçirmekten, rüşvetten, suistimalden, takibata uğramamış, mahkemelere gitmemişlerdir ve 12 Eylül 1980 hareketi parti olarak bizi muhatab almıştır, parlamento olarak da almıştır, ama hükümet olarak almamıştır, acaba alacak bir şey olsa almaz mıydı? Bizim hesap gayet temiz. Biz de bak, ben gerine gerine söylüyorum, bir süreden beri de söylüyorum, size de söyleyeyim, bizim geride bıraktığımız bir damla kan, bir damlagözyaşı, bir tane çirkin iş yoktur. Efendim, zamanınızda insanlar ölmüş diyebilirler. E, Atatürk'ün idare ettiği Türkiye'de de dünya kadar isyan olmuş, birçok insanlar ölmüştür. İnönü'nün idare ettiği Türkiye'de de olmuştur. Birisinin işlediği cinayeti, eğer o günün hükümetine yüklemek gerekirse, bugünün hükümetine de yüklenecak pek çok hadise var. 1065 kişi ölmüş 12 Eylül 80'den bu yana geçen beş sene zarfında, daha bugün dört tane şehit var Adıyaman'da.

□ Efendim, MHP örneğini şunun için verdik. Suçlamalar tabii ki Adalet Partisi'nin ve örneğin onun gençlik kollarının MHP ile ilgili suçlamalara ya da MHP'nin gerçekleştirdiği iddiası bulunan olaylara fiilen katılması şeklinde değildi. Böyle bir olgunun, gelişip serpilmesiyle ilgiliydi zaten.

S. DEMİREL ■ Uzaktan yakından hiçbir alakamız yoktur. Uzaktan yakından bir alakası olsa, bunlar böyle kişisel düşünceler, münazaralar şeklinde ortaya atılmaz. Bunlar mahkemelere intikal etmiş konulardır. Bir yerinden bize çengeli gelmesi lazım. Bir tane olay yoktur. Kaldı ki ben daha evvel de söyledim. MHP' veya MSP daha çok bizlerle biraraya gelmişlerdir her ikisi de ama, MHP eskiden beti vardır. Ben söylüyorum size, MHP olarak değil de, başka bir parti olarak vardır. Ve hep o civarda rey olarak gelmiştir. Sonra bu illegal bir parti değildi. Legal bir partidir. O kadar çok suçlamalara maruz kaldı ki, neticede suçlamalar bize kadar taşı. Biz de döndük, demek mecburiyetinde kaldık ki "bize ne söylüyorsunuz? İşte parti orada duruyor. Gidin onlara söyleyin." "E, siz bununla koalisyon yaptınız" diyorlar. E, Halk Partisi de Selamet Partisi ile koalisyon yaptı. Selamet Partisi sonra ihtilal sebebi sayıldı. İrtica vesaire falan diye. Hatta, yani Halk Partisi, Milliyetçi Hareket Partisi ile koalisyon yapsa kimse bir şey demez de, bize gelince biz kiminle bir şey yapacak bir laf bulur herkes. Onun nedenini de söyleyeyim. Biz halkın gerçek mümessilleriyiz. Hakkın da gerçek mümessilleriyiz. Biz, konuşmanın başında izah ettiğim üzere, devletten kovulmuş, devletten içine sokulmamış halk var ya, işte onun temsilcileriyiz. Öyle olma ya da devam edeceğiz.

□ Evet, böyle bir şeyin gerekliliğine yani bir hükümetin gerçekten halkın temsilcisi olması gerekliliğine yürekten inanıyoruz biz de. Bundan sonra da mutlaka böyle olmalı. MHP olayının ne kadar hassas bir olay olduğunu biliyoruz, özellikle sizin üzerinizde.

S. DEMİREL ■ Hiçbir hassasiyeti yoktur. Ben yalnızca aydınlatmada bulundum. Orta yerde bir suç varsa, onun suçlusu dururken başkalarını suçlu saymak yanlıştır. Kaldı ki, 5,5 senedir de bir suçluluk ispatı da yapılmadı daha. Ve Konya Mitingi, 6 Eylül'de yapılan Konya Mitingi ihtilal sebepleri arasında görülmüştür, mahkemede beraat etti adamlar. Değil mi? Şimdi, Habeas Corpus'tan bu yana, hiçbir mesele işlememiş bir suçtan dolayı suçlu sayılmaz, bir. İkincisi, kişi suçlu ispatlanıncaya kadar masumdur. Biz ne suç işlemişiz, ne orta yerde fiil var, ne vakıa var. Bize suç geliyor. Anlatıldım mı? Ona razı olmadığımı peşin söyleyeyim.

□ Farklı bir soru yöneltmek istiyoruz. Az önceki sorumuzu yanıtlarken, bugüne kadar, son 5,5 yıl içinde 1065 kişinin çatışmalarda öldüğünü söyletiniz. "Hatta bugün Adıyaman'da dört şehit var" dediniz. Şimdi bu 12 Eylül sonrası ölüm/öldürül-

"Şimdi bugün 'Türkiye hakkı olarak suskundur' diyebilir miyiz, diyemeyiz. Çünkü suskunluğa hak vermek mümkün değildir. Yani kırk katır mı kırk satır mı istersiniz dendiği zaman ikisini de istemeyiz. Başka bir teklifiniz yok mu, onu ararız. Şimdi, henüz 8 ay önce Türkiye sıkıyönetimden çıkmıştır. Sıkıyönetimden çıktı ama Türkiye'de korku hakimdir. Korku tüneli aşılabilmiş değildir."

me olaylarının arasında idam olayları da var efendim. Biliyorsunuz, Deniz Gezmiş'lerin idamı için sizin "evet" şeklinde el kaldırmış olmanız 12 Eylül sonrasında çok gündeme getirildi. Fakat siz de yanıtladınız; "O talihsiz bir olaydı, dün gündür bugün bugündür" şeklinde. Şimdi aynı olaya dönmek istemiyoruz. Biz yalnızca sizden 12 Eylül sonrası idam cezaları konusundaki görüşlerinizi almak istiyoruz. "Toplum vicdanı bu idamları sindiremez" diyorsunuz. Bu sizin görüşleriniz de bir çelişkiyi yansıtmıyor mu?

S. DEMİREL ■ Hayır, hiçbir şey ifade etmez. 5,5 sene geçmiş üzerinden hadiselerin. Şimdi bakınız, orta yerde kan var. Kan dökülmüş. Orta yerde idam cezasını veren mahkemeler var. Tasdik eden Yargıtay var. TBMM'ye kalan nedir? Zaten birçok memlekette meclislerden geçmez idam cezası. Mahkemelik bir iş bu. Ben hakim değilim ki. Dosya tetkik edeyim, hakimnin yargısı ne diye bakayım. Ve orta yerde "ülkenin güven ve huzuru bu parlamento yüzünden felce uğruyor, çünkü bu parlamento verilen cezaların icrasına manidir" iddiaları var. '72 budur. Ben hakim değilim ki. Ama aradan 5,5 sene geçmiş şimdi, ceza bir ibret-i müessire işin vardır, ceza bir intikam alma hadisesi değildir. Pişmanlık meydana gelmişse ve o ceza, başkalarının o suçu işlemesinde caydırıcılık meydana getirmişse, cezanın tatbikine devam etmek intikam olur.

□ Ve hâlâ onay aşamasında olan idam cezaları var, efendim.

S. DEMİREL ■ Hiç, yani şeyi kaybolmuş meselelerin, ibret-i müessire olması, pişmanlık verici olması özelliği kaybolmuş. Onun için düşünmek lazımdır. Değişimin sebebi o. '72 hadisesi tamamen değişik bir hadisedir. Sonra, bu parlamento bu kadar kişiye idam cezası vermiştir, tasdik etmiştir. Yani idam cezalarına karşı olmak başka işti. İdam cezası bir memlekette varsa, onların icra edilmesine birisi vesile olacak gayet tabii. O canı mı olur, yahut kan döktürmüş mü olur. Öyle şey olmaz. Ondan suç çıkaramazsınız kimseye.

□ Kısaca af konusundaki görüşlerinizi de almak istiyoruz, efendim. '74'te affa karşı "devlet düşmanları sokağa salınıyor" şeklinde tavrı almıştınız. Daha sonra da "affın özelliği genel olmalıdır" demiştiniz. Biliyorsunuz, son yapılan infaz yasası değişikliği, buna taraf olan herkes tarafından, toplumun önemli bir kesimi tarafından "yetersiz, etkisiz ve işlevsiz" olarak değerlendirildi. ANAP'ın gerçekleştirdiği bu yasa değişikliğini nasıl değerlendiriyorsunuz?

S. DEMİREL ■ Şimdi bakın ben '74 affına karşıydım. Benim hakkı olduğu meydana çıkmıştır. O günkü af, ondan sonraki hadiselerle neden olmuştur. Eğer '74 affı yapılmıyorsa, Türkiye'de bu kadar kan dökülmez ve Türkiye'nin itibarı düşmezdi. Bunun aksini söyleyebilecek kimse yoktur. Çünkü ibret-i müessire henüz teşkil et-

memişti, pişmanlık teşkil etmemişti. Af çıkarıyorsunuz. İyi af insanı bir şey de, eğer suç işleyenin, adam öldürenin cezasını çekmediği bir ülke olursa neye yarar. Suçu savunamazsınız. Suç işlemiş olanları savunamazsınız. Suç karşılıksız, cezasız olamaz. Ceza verilmesin diyemezsiniz. Yerde yatan adamın hukuku ne olacak? Gene açıklıkla söylüyorum; İbret-i müessire haline gelmeden affın çıkarılması olması, birçok olaya neden olmuştur. Devlet bunların hepsini bilir. '74 affının nelere mal olduğunu bilir. Bugünkü durum ise farklıdır. Infaz Yasası ile oynamak suretiyle yapılan iş, af değildir. Orta yerde bir af yapılmış değildir. Infaz Yasası ile oynanacağına, genel affın çıkarılması daha doğru olurdu. Aradan geçen şu kadar seneden sonra, ülkenin sulha sükuna gitmesi için bir af gereklidir. Bu genel bir af olmalıdır ama sınırları da çizilmelidir. Bakınız 12 Eylül sonrasında, 60 bin kişi mahkemeye gitmiş, bunlardan 30 bini beraat etmiş. Kalan 30 binden 464 kadarı hakkında idam cezası istenmiş. 3 - 4 bin kişinin ise davası bala devam ediyor. Bu kişiler bir taraftan, 6 yıla yakın zamandır yatıyorlar içeride. Diyelim davası sonuçlandı, 3 sene ceza yedi. Eh, 3 sene ceza yeyip 6 sene yatmış bir insan bu toplum için nasıl menfi bir unsur olur, değil mi? Adaleti tevzi ediniz. Suçsuzsa bırakınız adamı. Tevzi edilmemiş adalet en büyük adaletsizliktir.

□ Efendim, genel bir af olmalıdır ama sınırları da çizilmelidir" dediniz. Bu sınırlar nelerdir? S. DEMİREL ■ O benim meselem değildir. Hukukçuların işidir. Bu mevzuuya girmem.

□ Son bir soru yöneltmek istiyoruz. Uluslararası Barış Yılı'nın ilk beş ayını geride bıraktık, biliyorsunuz. Geçtiğimiz yıl da Uluslararası Gençlik Yılı idi ve temel ilkelere bir Barış'tı. Barış kavramı, barış yılı gençlik açısından özel bir önem taşıyor. Bu yıl BM tarafından olsun, diğer uluslararası kuruluşlar tarafından olsun düzenlenen barış etkinliklerinde Türkiye'nin adını göremiyoruz. Bunun yanı sıra Türkiye gençliği, Uluslararası Birinci Atatürk Barış Ödülü'nü NATO eski Genel Sekreteri Joseph Luns'a veren bir ülkenin gençliği konumunda. Bunun dışı basında farklı yorumları da oldu. Sizin bu konudaki görüşleriniz neler?

S. DEMİREL ■ Luns'a barış ödülü verilmesi devleti bağlayıcı bir şey değildir. Bir özel kurul kararlaştırmıştır, devletin bu ödülü verdiğini saymak mümkün değildir. Devleti bağlayacak bir müessese sayamayız. Gençliği de bağlayamaz.

□ Peki efendim, Türkiye'nin Barış Yılı çerçevesinde başkaca etkinlik düzenlememesi konusu var. Türkiye gençliğinin Barış Yılı'nda BM gibi bir kuruluşun barış etkinliklerine katılamaması var. Bir de biliyorsunuz Türkiye Barış derneği yöneticileri yargılanmaya devam ediyor. Siz bu kişiler serbest bırakılmadan önce, "serbest olmalarını arzu ederim" demiştiniz. Sonra bırakıldılar, ama yargılama sürüyor. Türkiye gençliği ise diğer tüm ülkelerin gençliğinin yaptığı gibi, ülkelerinde Barış gösterileri, silahsızlanma karşıtı gösteriler yapamıyor, etkinlik gösteremiyor. Buna ne diyorsunuz?

S. DEMİREL ■ Bu konuda gösterdiğiniz hassasiyet takdire layıktır. Bir gün Türkiye gençlerinin de adı barış faaliyetlerinde geçer. Bir gün gelir onlar da yaparlar. Siz bu hassasiyeti göstermeye devam edin.

□ Efendim, son olarak eklemek istediğiniz, YARIN derginin aracılığıyla dile getirmek istediğiniz şeyler var mı?

S. DEMİREL ■ Tabii, gençliğinden şüpheye düşmüş bir millet olamaz. Gençlik geleceğin teminatıdır. Kan döken, kahve tarayıp suçsuz insanları öldüren adamları gençliğin mümessili olarak almayın. Siz, sizden önceki kuşaklara, benim kuşağıma göre çok iyi olanaklara sahipsiniz. Bunları iyi değerlendirin, eski günlere, koşulların iyi olmadığını günlere dönülmemesi için çalışın. Bu sizin görevinizdir. Millet sevgisi, memleket sevgisi sahibi olun. Suçluluk psikozuna girmeyin. Yapıcı olun.

□ Evet, efendim. Yalnız belirtmek isteriz ki, "suçluluk psikozuna" giren gençlik değil. Gençlik bir dönemin sorumlusu olarak gösteriliyor, suçlanıyor.

S. DEMİREL ■ Bu suçlamayı asla kabul etmeyin. Kabullenmeyin. Çaba gösteriyorsunuz. Bu çabanıza devam edin.

□ Söyleşi için çok teşekkür ederiz Sayın Demirel,

Doğurganlığı bağı olarak çağ nüfusunun fazla olması ile doğru-
dan bağıntılı olarak ülkemizde genç
çalışan, genç işçi sayısal ve oran-
sal olarak çok yüksektir. Buna bir
de eğitim göremeyen, ailesine yar-
dım etmek zorunda kalan gençlerin
çok erken yaşlarda işçiliğe başlama-
ları eklenince, "genç işçi" kapa-
mındakiiler daha da artmaktadı.

Gelin görün ki, değil sorunla-
rına sağlıklı yaklaşabilmek, bugün
genç işçilerin bir dökümünü yap-
abilecek dahi durumda değiliz.

Genç işçiler: deyince, akla bu
konuda çok sınırlı sayıda düzenlen-
miş, "dostlar alışverişte görsün"
kabilinden seminerler geliyor. Tabii
ki, uluslararası metinlerden aynen
çevrildiği için genç işçileri koruyuc-
cu, işçi sağlığı, iş güvenliği tüzükleri-
ni bazı koruyucu yasal hükümleri
unutmamalıyız. Ne yazık ki genç
işçileri koruyucu bu yasal hükümler-
in yaşamda çok az anlamı vardır.
Ancak denetlenebilen genellikle bü-
yük kamu işletmelerinde iş bula-
bilecek gençler için sağlıklarını
koruyucu bazı önlemler söz konu-
sudur. Ancak ülkemizde genç işçi-
ler özellikle yasaların görmediği,
sendikaların, sigortalama hakkının
ulaşamadığı iş yerlerinde iş bulabi-
lip çalışmak zorunda kaldıklarından
onları, can ve sağlıklarını korumaya
çalışan ilgili yasa hükümlerinden
biç yararlanamazlar. Korunmaları
gerekirken, aksine en ağır koşullar-
da, en uzun sürelerde ve genellikle
en düşük ücretlerle çalıştırılırlar.

Yeri gelmişken genç işçileri ko-
rumak amacı ile çıkarılmış biricik
önemli yasa, çıraklık yasasından söz
etmeliyiz. Çıraklık yasası genç işçi-
lerin çalışarak eğitimlerini düzen-
lemek amacı ile çıkarılmış bir yasa-
dır. Gelin görün ki pratikte, yetiş-
kin işçi ile birlikte aynı işi yapan
genç işçinin, çırak adı altında daha
ucuza çalıştırılabilmesinden başka-
ca bir işe yaramamaktadır. Çıraklık
yasası, uygulaması ile genç işçinin
korunması değil, sömürülmesi aracı
olmaktadır.

Genç işçi deyince dünyada eği-
tim görebileceği yaşlarda çalışmak
zorunda kalan insan anlaşılır. Sos-
yal devlet daha iyi eğitim görebile-
cek, kendine daha iyi bir yaşam ha-
zırlayabilecek yaşlarda çalışmak zo-
runda kalan genç insanı koruma ile
sorumludur. Sosyal devlet yaklaşı-
mı içinde genç işçiler iki temel
çizgide korunurlar: sosyal devlet
eğitim çağında çalışmak zorunda
kalan genç insanın, eğitim görme,
kendine daha iyi bir gelecek yarat-
ma hakkını gözetir. Genç işçinin
çalışırken eğitilmesi koşullarını ya-
ratır. Sosyal devlet genç yaşta ça-
lışmak zorunda kalan genç bedenini
korunması gerektiğini kabul eder.
Bu çerçevede genç bedenin sağlıklı
kalabilmesinin koruyucu önlemleri-
ni alır.

Ülkemizde sosyal devletin bu iki
temel sorumluluğu açısından genç
işçiyi yaklaşımlı, yapılabilenler yü-
rekler acıdır. Önce çalışan genç
insanın daha iyi gelecek için eği-
tilebilmesi olanaklarına. bir göz
atalım: Dünyada genç çalışanların
eğitiminde başvurulmuş çözüm yol-
ları çok çeşitli. Kimi ülkelerde Dev-
letin, kimi ülkelerde genç işçiyi ça-
lıştıran işverenin sorumluluğu fazla.
Arada işçinin çıkar örgütü sendika-
lar önemli işlev yapıyor. Ancak
sonuç olarak ortaya çıkan durum
şu: İster devletin, ister işverenin
katkısı fazla olsun, isterse sendika-

lar toplu sözleşmeler yolu ile
önemli adımlar attırması olmalıdır.
Genç işçiler daha iyi yarırlar,
daha iyi gelecek için çalışırken çe-
şitli eğitim olanaklarından yararlan-
ıyorlar. Pek çok ülkede işverenler
için genç işçileri iş saatleri dışında
meslek ve beceri kazandıran okul-
lara gönderme yükümlülüğü var. Pek
çok ülkede de genç işçilere özel
eğitim iş yeri içinde yapılıyor.
Sadece meslek değil, kültürel geli-
şmeleri de sağlanıyor. En önemlisi
de genel yaklaşımın genç işçinin,
beden ve yeteneklerinin tümü ile iş
yaşamında kullanılmasının hak ola-
rak görülmesi. Çalışabileceği zaman-
nın önemli bir bölümünün yetişme-
sine ayrılıyor olması. İster iş yeri
dışında, ister iş yeri içinde geleceğe
yönelik eğitilen genç işçiler eğitim-
leri için çalışmak zorunda kalacak-
ları süreler de gözetilerek, normal
işlerinde 8 saatin altında, daha kısa
sürelerle çalıştırılıyorlar.

Bizde henüz sembolik düzeyde
olan birkaç meslek okulu ile sana-
yiin ancak göstermelik sayılabilecek
işbirliğini saymazsanız, genç işçinin
eğitimi, daha iyi gelecek için hazırlan-
manın konusunda yapılan hiçbir-
şey olmadığı söylenebilir. Bizde
genç insan, yetişkin gibi aynı koşul-
larda çalışarak ne öğrenebiliyor,
kendine nasıl gelecek sağlayabili-
yor, sağlıyor. Daha önce de
vurguladığımız gibi, çıraklık yasa-
nın gerçekten eğitimlerini değil, sadece
daha ucuza çalıştırılmalarını sağlı-
yor. Asıl önemli bizde genç işçi-
nin eğitimi ki, (bu asla bilimsel an-
lamda okulla birlikte değil, en il-

**GERİ
KALMIŞLIĞIN
BEDELİ**

Şükran Kotenci

genç işçiler

kel usta çıraklık ilişkisi içinde ger-
çekleşiyor) genç insanın daha ucu-
za çalıştırılması ile eş anlamda. İste-
r yasa kapsamında, isterse çok
daha ağır koşullarda yasaların gir-
mediği iş yerlerinde genç işçi-
ler meslek ve beceri kazanma para-
vanası altında çalıştırılıyorlarsa, bu
çok çok düşük ücretle, çok uzun
süreli ve sağlıklı ile çetkinli koşullar-
da çalıştırılma anlamına geliyor.

Çok uzağa gitmeğe gerek yok.
İstanbul'un göbeğinde, Kapalı Çarşı
yöresindeki ara sokaklarda şöyle
bir öğlen saatlerinde dolaşmaya kal-
sınız. Yüzlerle, binlerle oyun çağı
yaşlarında genç işçilerin çırak adı
altında, meslek öğretme adına nasıl
çalıştırıldıklarını görebilirsiniz.
Eğer gerçekten ustadan ilerde za-
naat sayılabilecek bir iş öğreniliyorsa,
ücret bile alamamak söz konusu-
dur. Büyük çoğunluk çok güllük
ücretlerle günde 10-12 saat ortalama
çalıştırılır. Meslek öğretme adına
her tür ayak işlerinde de kullanılır-
lar.

Büyük fabrikalarda da değişen,
eğitim açısından olumlu birşeyler
yoktur. Ocalarda genç, yetişkin iş-
çi ayrımı olmaksızın, herkes aynı
koşullarda aynı işleri yapar. Genç
işçinin özel meslek eğitimi, iş dışı
saatlerde eğitime gönderilmesi hak
götüre. Sendikalar boşaldıkları işçi
sorumları içinde, genç işçilere bu
türden olanaklar sağlayıcı sözleşme
bükümlerini getirmekle sorumlu ol-
duklarının farkında bile değildiler.

Ya genç bedenin sağlık açısın-
dan korunması? Yine uzağa gitme-

den Kapalı Çarşı yöresindeki üretim
yapılan hanların içine bakabilir-
seniz, yüreğiniz elverirse şöyle bir
göz atın. Ancak iki dokuma tezgah-
ının uğabildiği göz odada tezgah-
ların başında duran genç işçi, daha
o yaşlarda ağır gürültüden duyma
yeteneğini büyük ölçüde yitirmiştir
bile. Ya ayakkabı üretiminde çalış-
san ve göz boyu odalarda benzolle
zehirlenen çocuk yaştaki genç işçi-
ler? Sayı az örneklemelere geçme-
den, ülkemizde devletin giremediği,
sigortalılık hakkının kullanılmadığı
sendikaların ayak basamadığı, kara
anayı denilebilecek çoğunluk üre-
tim merkezlerinde genç işçilerin,
çocuk yaştaki işçilerin genç beden-
lerinin korunması bir düşün, en ağır
koşullarda çalıştırıldıklarını belirt-
mekle yetinelim. Ülkemizde insan-
ların çok erken yaşlarda ölmele-
rinin, bedenlerinin gelişmemesi-
nin, çok yönlü hastalıklara yaka-
lanmalarının genç yaşlarda, genç
bedenler korunmadan çalıştırılma-
larının çok büyük payı olduğunu,
bunun bir kader olmadığını anım-
sayalım.

Gei kalmışlığın bedeli olan
genç işçinin yaşadığı bu ağır ger-
çekler yetmiyormuş gibi, bir de son
yıllarda genç insana, genç işçiyi
bakış açısında gelişen çarpıklıklar
var ki akıl ahr gibi değil...

Genç insan bilim adamlarına
göre, uzmanlarına göre, yaşamı
içinde en idealist insandır. İnsan-
ın yaşamı içinde en idealist ol-
duğu, aynı zamanda yaşı gereği

en cesur, en atılgan olduğu yıllar,
ondan bu niteliklerinden en çok
yararlanılması gereken yıllarken,
tersine bir yaklaşım gelişmiştir.
Herhalde ülkemizde geçerli olan dü-
zen, yapılanlar idealizmle, genç in-
sanın cesareti, atılganlığı ile gide-
rek çelişiyor ki, Devlet genç insa-
na nerede ise doğal suçlu gözü ile
bakar oluyor. Devlet değil tabii,
Devlet gücünü ellerinde tutan siya-
sal iktidarlar, genç insanı, genç iş-
çiyi doğal suç işlemeye eğilimli
insan gibi görüyorlar. Yasalar ve
uygulama ile alınan tüm önlemler
genç insanın ve genç işçinin toplum
dışı tutulması çabasını taşıyor.
Genç insanın ve genç işçinin ön-
celikle seçme, seçilme hakkı yok.
Sendikal örgütlenmede, siyasal ö-
ğütlenmede yeri yok. İşçi olabildiği
yaşlarda, sendikalarda söz hakkı sı-
nırlı. Daha da önemlisi, normalde
sosyal Devlet işveren genç işçiyi
aynı zamanda eğitmekle yükümlü
iken, aşırı özveri ile bunu kendi
kendine yapan suçlu sayılıyor.
Genç işçi kazara aynı zamanda öğ-
renci ise, sendikaya üye olması
yasaklanıyor. Sözün kısası genç
işçinin toplum dışı tutulması, yı-
pırılması, kendine daha iyi gelecek
hazırlayamaması konusunda sanki
özellikle, özenerek kötü ne yapıla-
bilecekse yapmışız. Sonra da ülke-
mizin gelişmemesinden, insanımı-
zın yetişememesinden yakınıyoruz
utanmadan...

gerçekleşebilmiş bir durumdur. Fakat anti-faşist mücadele içinde tekrar kurulabilmiş olan birlik, 1948 yılında soğuk savaş başladığında Sosyalist Parti önderlerince hem sendikal, hem siyasi alanda bir kez daha bozuldu. Ardından gelenler hükümet değişiklikleri, yükselen fiyatlar, Vietnam Savaşı, Cezayir'deki savaş, kısaca istikrarlılıklarla geçen on yıl... Bu on yılın sona ermesinde Cezayir Savaşı'nın büyük önemi vardır. Savaş Cezayir'deki Fransızlar ve Fransa'daki Cezayirliler nezdinde bir iç savaş görüntüsüne bürününce, sol güçler başta sağlıkları tahfüller getirip, net bir tavır geliştirememişlerdir. Bunun sonucu, bir taraftan sol için prestij kaybı, diğer taraftan da savaşın biraz daha uzaması olmuştur. Bir süre sonra da, de Gaulle savaşı sona erdirmek üzere hükümete getirilmiştir. Bundan sonraki on yılda ise, de Gaulle'nin yönetimi vardır. Büyük burjuvazinin güçlenişi sol koalisyonun hükümetten ayrılarak, de Gaulle'nin hükümetine geçtiği bu soğuk savaş yıllarıyla başlar. Vietnam, sol koalisyon döneminde kredi vermeyi reddeden ABD'ye Cenevre Anlaşması'yla kredi karşılığı bu yıllarda devredildi. Ve kredi müşkülünün açılmasıyla, kanunlarında yapılan değişiklikler sonucu kamu fonlarının özel sektöre aktarılmasıyla büyük burjuvazi güçlenmeye, tekelleşmeye başladı. Tekelleşme sürecine girilen bu on yıllık yönetim sonunda baktığımızda büyük bir hoşnutsuzluk ortaya çıktı. İşsizlik yarım milyona ulaşmış, ücretler dondurulurken, sendikaların sosyal güvenlik sistemiyle ilgili yönetsel hakları kısıtlanmıştı. Tekelleşme, diğer kesimlerle bir te emsal ve küçük çiftçiyi de olumsuz yönde etkiliyordu. Üniversiteye ilişkin reform önerileri ise sürekli olarak reddediliyordu.

Teknolojik düzey ve kapitalizmin ihtiyacı, daha yüksek bir öğrenim düzeyi gerektiriyordu. Bu gereksinim sonucu öğrenci sayısında

Nesrin Hocaoglu

1 968 yılında Fransa'da yaşanan olayların sağlıklı bir değerlendirilmesini yapabilmek için, 68 Fransa'nın ekonomik ve toplumsal koşullarıyla, politik dengelerini gözden çirrmekte fayda var.

Öncelikle işçi sınıfının birliği ile potansiyel ve mevcut anti-tekelci güçlerin en geniş birliğini ve bu birliğin 68 olaylarındaki yerini saptayabilmek gerekli.

II. Dünya Savaşı'ndan çıkıldığında Fransa'nın ekonomik tablosu hiç de iç açıcı değildi. Sanayile me çok alt düzeylerdeydi. Savaşta yitirilen insan sayısının fazlalığı ve birçok insanın da Almanya'da esir oluşu işgücünü yetersiz kılıyordu. Alt düzeydeki sanayileşmeyi geliştirebilmek için yetersiz olan diğer bir kalemi de sermaye birikimi idi. Savaş sonrası Fransa'da sermaye birikiminden yoksundu. Savaşta, büyük burjuvazi işgalcilerle işbirliği yaptığı için, Yahudiler dışındakilerin tümünün sermayeleri devletleştirilmişti.

Savaş sonrası politik dengeler ise çok ilginçti. Herşeyden önce büyük burjuvazi örgütlü değildi. Savaş sırasında gösterdiği işbirlikçi tutum, bunun en büyük nedeniydi. O yıllarda Fransa'da örgütlü olmayan tek güç büyük burjuvaziydi. Başlıca siyasi güçler, müttefik askerler, de Gaulle'nin güçleri ve Direniş Cephesi'ydiler. Bu noktada dikkati çeken, bu güçlerin hiçbirinin tek başına iktidar olabilecek güce sahip olmamasıydı. Hükümette sol bir koalisyon vardı. Bu ise, sol birlik nedeniyle

önemli bir artış oldu. (Aynı olgu tüm Avrupa'da ve Amerika'da da yaşanmıştır.) 1950 yılında da 200 000 olan öğrenci sayısı, 64'de 680 000'e çıkmıştı.

Bir yandan öğrenci sayısı artarken, diğer yandan da işsizlik artıyordu. Ve bu işsizlikten en çok etkilenen kesimlerden/biri de beyaz yakalıları. Özellikle sosyal bölümlerden mezun olan öğrenciler iş bulamıyorlardı. (Nitekim 68 yılında yaşanan olaylar Nanterre Üniversitesinde Edebiyat Fakültesinde öğrencilerin bir havuzun açılışını yapan Maliye Bakanının havuza atılmasıyla başlamıştır.) Gelecek kaygısı öğrenciler arasında tedirginlik yaratıyordu.

Kaldı ki, üniversitelerdeki huzursuzluk, yeni ve bilinmeyen birşey değildi. Yıllardır eğitim sisteminin hoşnutsuzluk, boykotlara, gösterilerle dile getiriliyordu. "Düzene uygun kafalar" yetiştirmek üzere düzenlenmişti sistem. Ve amaçtan en küçük bir sapmaya meydan vermemek için sıkı kontrol altına alınmıştı. Üniversiteler özerk değildi; dekan ile rektör seçimine kadar her-

şey hükümetin kontrolindeydi. Sonuçta ortaya çıkan şüpheci, otoriter, tutucu ve gerici bir eğitim sistemi idi. Eğitim sisteminin aksadığını hükümet bile kabul etmek zorunda kalmıştı. Ve Fouclet Planı denen bir plandan söz ediliyordu. Fakat bu plan yıllardır uygulamaya konulmamıştı. Herşeyden önce, öğretim üyeleri ve öğrenciler karşıdılar plana. Bunun nedeni, oluşumuna katılmadıkları ve kendilerine dayatılan bu planın istemlerine yanıt vermemesi idi. İstenen üniversitelerin robot yetiştiren yerler değil, daha insanca, daha özgür, politik tartışmaların kolayca yapılabilirdiği yerler olmasıydı.

Bu istemlerin dile getirilmesi düşünüldüğünde, hükümetin tepkisi yumuşak olmadı. Bir süre sonra öğrenciler ümitsizdiler. Yeni bir düzen kurulmadıkça isteklerinin gerçekleşmeyeceğine inanmaya başladılar. Bu aşamadan sonra hareketin niteliği değişmeye başladı. Artık istemler eğitimin sisteminin değişmesinden öte, tüm toplumun değişmesine yönelikti. Ve bu değişiklikteki en bü-

yük payı kuşkusuz öğrenci örgütleri ve hareketin gidişinde söz sahibi olan kişiler sağladı. Bu kişilerden en önemlisi Daniel Cohn-Bendit'di.

Koyu bir anti-komünist olan Cohn-Bendit, eylemin amacının rejimin devrilmesi olduğunu söylerken "devrimin öncü gücü", kuramını, parti ve örgütün önemini yadıyordu. Ve eylemin başlıca özelliklerini şöyle açıklıyordu: "Eylemimizin gücü, denetlenemeyen ve kendiliğinden bir eylem oluşuna dayanır... Eylemi derhal felce uğratabilecek bir örgütü hemen kurmaktan, bir program çizmekten kaçınmalı". Bu düşünceler 68 öğrenci olaylarının temel felsefesini yansıtmaktadır. Ve ancak bu düşünceler bilindiğinde, UNEF (Fransız Ulusal Öğrenci Birliği)'nin "sol" gruplara ele geçirilerek etkisizleştirilmesi, komünist partinin tamamen dışlanması ve "işçiler hazır olmadıkları için devrim öğrencilerin başlattıkları" iddiası anlam taşınabilir.

Olaylar 3 Mayıs'ta Nanterre Edebiyat Fakültesi'nin kapatılıp, poli-

ta polislin öğrencilere karşı takındığı acımasız tutumdur. Ve bu kıvılcım 10 yıllık de Gaulle yönetiminin ortaya çıkardığı boşnutsuzluğun üzerinde parlamamıştır.

Fakat olayların tek nedeni olarak bu boşnutsuzluğu görmek bata olur. Çabşan kesimlerin yıllardır olumsuz koşullara karşı verdiği mücadeleye göz ardı edilmemeli. Bu 10 yıl boyunca Komünist Partisi'nin yaptığı mücadelenin ortaya çıkardığı birikimin olaylara etkisi büyüktür. Greve giden 9 000 000 işçinin en az 3 000 000'unun düzenli Komünist Parti seçmeni olduğunu belirtmek bu acıdan anımsatır.

Fransa 68 olaylarının sonuçlarından biri Komünist Parti'nin batıları nedeniyle bir devrimin kaçırılmış olduğu savıdır. Örneğin The Economist (25 Mayıs 68) "Öğrenciler tarafından aydınlatılan, komünistlerce söndürülen bir devrim" gördüğünü ileri sürerken, Cohn-Bendit "devlet tamamen acizdi" demiştir.

"Sınıf mücadelesinin bu keskinleşmiş koşullarında, bazı kuşkulu kişileri çoğunlukla dönemler, işçi sınıfının iktidarı alması fırsatını kaçırdığımızdan, onur kırıncı bir biçimde bizi suçladılar.

Gerçeği söylemek gerekirse, ayaklanma saatinin gelip gelmediğini, ne Konfederal Büro'da, ne de herkesin bildiği üzere, gerçek durum ile kendi isteklerini karıştırma gibi bir ünleri olmayan sorumlu, ciddi militanlardan oluşan Yönetim Komitelerince asla tartışılmamıştır. Hayır grevdeki 10 000 000 işçi, işçi sınıfının iktidarını değil, daha iyi yaşama ve çabşma koşullarını istiyordu ve büyük çoğunluğu, kişisel iktidara dayalı rejime karşı muhalefetlerini, demokrasiye bağlılıklarının bir halk hükümeti sloganı ile dile getirmişlerdir.

En başından sonuna dek, grev hareketine verdiğimiz hedefler ve önem böyleydi; bizim istediğimiz olduğundan değil, hareketin niteliği böyle olduğundan."

Komünist Parti'nin izlediği politikayı açıklayan Waldeck Rohcet şunları söyler :

"Solcu eğilimleri önerenlerin değendirmelerinin tersine, sosyal güç dengesi, günün düzeninin yerine sosyalist iktidarın hemen kurulmasını olanaklı kılmaktadır. Öteyandan, de Gaulle'cü iktidarı defetmek ve sosyalizme giden yolu açan ileri bir demokrasiyi kurmak olamır. Bu yayın olanlığı uygulamaya geçirmede etkin olan, işçilerin ve demokratik güçlerin birliğidir."

68 Fransanın irdelendiğinde ortaya çıkan görüntü CGT ve FKP sözcülerini doğrular nitelikte. Olaylar bir yönüyle işçi sınıfıyla tekkelci burjuvazi arasındaki ilk önemli karşılaşmaydı. Ve son yüzyılda batıda yaşanan en önemli işçi olaylarıydı. Ama bunlar devrim için yeterli değildi. İşçilerin büyük bir çoğunluğunun reformist hatta burjuva partilerini destekliyordu. Grevler sonunda yapılan seçimlerde grevlere katılan işçilerin de bir kısmı dahil olmak üzere çok sayıda işçi de Gaulle'cü adaylar için oy kullanmışlardır.

Yani politik dengeler sistemin değişmesi için elverişli değildi. Bunun yanında Cohn-Bendit'in iddia ettiği gibi devlet de pek aciz değildi. Polis ve ordu güçlüydü. Nitekim, grevler sırasında, de Gaulle F. Almanyaya gittiğinde, Paris, heran harekete hazır tanklarla sanılmıştı. Oysa işçiler silahsızdı. Bu koşullar altında her türlü ayaklanma girişimi

bir felaketle sonuçlanırdı. Oysa Grenelle anlaşmalarıyla işçilere maddi ve demokratik kazançlar, ve sol birliği yeniden oluşturmak için temel sağlanmıştı.

Ayrıca bu anlaşmalarla yasaların demokratikleştirilmesi ve üniversitelerdeki reform istekleri bükümete kabul ettirilmişti.

Olaylar son bulduğunda 68 başındaki güçlü sol birlik ve bu birliğin hükümette köklü bir değışiklikle ilgili umutları tamamen yokolmuştu. Oysa olaylar öncesindeki bu sol Birlik Fransız büyük sermayesi ve de Gaulle için yenilgi demektir. Bunların tek şansı birliği bölmektir. 68 olayların bu fırsatı vermiştir. 68 olaylarının tüm günahları aşırı sol gruplar ve de Gaulle tarafından komünistlere yüklenmiştir. İç savaş korkusunun yaşandığı ortamda yapılan seçimlerde ise de Gaulle "kurtarıcı" rolünü bir kez daha oynama fırsatını ele geçirmiştir.

68 olayları, en büyük tahribatlarından birini UNEF'te yapmıştır. Fransa'da 250 000 öğrenci varken UNEF'in üye sayım 100.000'e varıyordu. Fakat 68 olaylarından sonra öğrenci sayımının 650 000'e ulaşması

sına karşın üye sayım 10000'e inmiştir. Çünkü olaylar arasında UNEF'i ele geçiren gruplar Maoocular ve Troçkistler ele geçirdikleri tüm örgütlerde olduğu gibi UNEF'te de seçimleri boykot etme yoluna gittiler.

Fakat tüm bu olumsuzluklar, bir yana, o yılları yaşayan Günther Wolfrang'ın da dediği gibi "68 gençlik hareketi, önce belli bir arayış dönemi uyandırdıktan sonra gidecek güçlenen bir toplumsal-politik karşı çıkış süreci başlatmıştır."

- 1- Yeni Devrim Teorilerinin Eleştirisi (Jack Woddis)
- 2- Sendikalar ve Sınıf Savaşı (Henri Krasucki)
- 3- Anarşizm Komünist Bürokrasiye Karşı (Daniel John Bendit)
- 4- Anarşizm Sol Adına Sola İhanet (Jacques Ducloux)
- 4- Fransa'da Mayıs Patlaması (Can Kolukisa)
- 6- Devrimler Karşı Devrimler Ansiklopedisi
- 6- Elan - Freiheit

* Bu konuda CGT ve Komünist Parti'nin düşünceleri ise farklıydı: Genel Sekreter Seguy, 13 Haziran 68'de CGT Ulusal Konseyine verdiği raporunda bu sorunu ugramıştır:

Mutluluk

Bir gün bir esma sürgünü olacağım
Ege dibinde bir taşın üzerinde biriken aydınlık
çığışım içindeki sessizlik olacağım
duvara tırmanan inatçı sarımsak
su dolu testinin dışında yeşil yosun
rakı bardağında terleyen buğ olacağım;

bir düğmede beyaz iplik olacağım
bir gömleğin mavi teni üzerinde,
bir basma entari olacağım bin bir renkli
bir gençkızın çıplak, terli gövdesinde,
fışkıran bırıkları olacağım bir delikanlının
ilk içkinin ilk sarhoşluğu olacağım
torununu dizlerinde hoplatan dede
lazımı okula gönderen anne olacağım,
dünyanın dönüşü olacağım gineşin çevresinde
gineş olacağım Oğlak dönencesi'nde
ilk sözcüğü olacağım ölümden dönen hastanın
kılıcın kenildiği taş olacağım;

bir çentik açılacak omuzlarımda, bir beyaz yara,
yağmur olup yağacaksa kendi yarana,
bir kaçak olacağım ses ve öfkeye karşı
zaptiye bulamayacak gölgeni hiçbir yerde,
şerbet olacağım yıla, çiyana karşı,
denizden esen serin rüzgâr olacağım,
bin birdevah ot olacağım, tohum olacağım,
Karlovassi'de denizin sesi olacağım,
haber olup geleceksin Çavuşkuşu'nun ağzında.

Ve bir cevaz olacağım Gülhane Parkı'nda.

Özdemir İnce

Ozanım BROY Yayınları tarafından yayınlanacak olan
"HAYATALICILI" adlı kitabından.

"Gençliği politikadan soyutlamak isteyenler belirti çıkar çevreleridir"

Gençlik toplumumuzun en dinamik güçlerinden birisidir. Bu dinamizm büyük ölçüde gençliğimizin toplumumuzdaki düzene yoğun tepkisinden kaynaklanmaktadır. Kapitalist bir toplum olmamız, insanlar arasındaki maddi ilişkileri ön plana geçirirken gençliğimiz her zaman ideallerini maddi çıkarlarının önünde tutabilmiştir. Barış, demokrasi, kardeşlik, eşitlik, sosyal adalet gibi kutsal saydığı, kutsal bildiği kavramlar için her zaman büyük özveri ile mücadele etmiş, bu yüzden de sermaye çevrelerinin tepkisini her zaman üzerinde bulmuştur. Kendi çıkarları için değil, ilkesinin çıkarları için, bir avuç azınlığın değil, geniş halk yığınlarının yanında en temiz duygularla ve büyük bir kararlılıkla yer alan gençliğimiz bu yüzden politikadan soyutlanmak istenmemektedir. Bu yüzden seçmen yığınının 18'e düşürülmesi bir türlü gerçekleştirilememektedir. Bu yüzden özellikle gençlerimizin en geniş şekilde örgütlendikleri derneklere siyaset yamğı getirilmiş ve yine bu yüzden siyasi partilerin gençlik kolları kaldırılmış, öğrenci gençliğin siyasi partilere üye olmaları yasaklanmıştır.

"Gençliğe güvenmeyenler yarı olmayı tercih eder"

Bütün bunlar elbette nedensiz değildirler. Bugün çok belirgin bir

Cevdet Selvi "Politikanın içine girmek gençliğin en doğal hakkıdır..."

şekilde toplumun belirli bir kesimi gençliğimizi bir tehlike olarak görmekte ve tüm toplumun da gençliğimizi o gözle görmesi için büyük bir çaba harcanmaktadır. Demokrasiyi tüm kurum ve kurallarıyla benimsemiş, sağlıklı, bilinçli ve dinamik bir gençlik elbette demokrasi dışı her uygulamaya karşı çıkarak, kendisine tehlike gözüyle bakan, her türlü hak ve özgürlüklerini sınırlandırmak ve gençliği pasifize etmeye yönelik her gayreti gösterecekler için elbette bir tehlike oluşturacaktır. Bu nedenle rahatça söyleyebiliriz ki; gençliğe inananlar, güvenmeyenler yarı olmayı tercih eder.

"Gençliğimiz her zaman emekçi halkımızın yanında yer almıştır"

15 yıl aşkın sendikacılık yaşa-

mamda edindiğim izlenim; gençliğimizin her zaman büyük çoğunluğuyla işçi sınıfımızın yanında yer almış olduğudur. İşçilerimiz ve gençliğimiz grev alanlarından miting meydanlarına her zaman birlikte ve omuz omuza olmuşlardır. Birbirlerinin sorunlarına büyük bir içtenlikle sahip çıkmışlardır.

Çalışan öğrencilerin sendikalarla üye olmasının yasaklanması bir raz da bu güçlü dayanışmanın sonucu olsa gerekir. Bugün de değişen bir durum yoktur. 1982 Anayasa ve bu anayasa doğrultusunda hazırlanmış olan yasalarla getirilen olumsuzluklar en az işçiler kadar, gençliğimizi de rahatsız etmektedir. Güçlü bir sendikalar hareketi bugün nasıl önlenmek is-

teniyorsa, aynı şekilde gençliğimizin de güçlü örgütlenmeler içinde bulunuşunun önüne geçilmek istenildiği ortadadır. Bugün emekçi halkın yaşamını zindan eden işsizlik ve pahalılık illetinin gençliğimizin de başlıca sorunlarından olduğu bilinen bir gerçektir. Gençliğimiz bir yandan maddi sıkıntılar içinde kıvrılırken bir yandan da geleceğine güvenle bakamamaktadır.

"Politikamın içine girmek gençliğin en doğal hakkıdır"

Bütün bunlar ülkemizdeki olumsuzlukların gençliğimiz üzerine de doğrudan yansıdığını göstermektedir. Bu olumsuzluklardan kurtulmak isteyen gençler elbette ülke sorunlarına sahip çıkacaklar. Elbette bu olumsuzluklardan kendileri gibi rabatsız olan toplumun diğer kesimlerine omuz verecekler ve elbette bu olumsuzlukları gidermenin belli başlı yollarından biri olan politikanın da içine gireceklerdir.

Özellikle aydın gençliğimiz Türkiye'de gerçek anlamda aydın olabilmenin emekten ve halktan yana olmaksızın mümkün olmadığını bilincindedirler. Bu da bizler için bir güvence olmaktadır. Bugün sağlıklı bir demokrasi için var gücünü ortaya koyan işçiler bu savaşta yalnız olmadıklarını iyi bilmekte ve bundan güç almaktadırlar.

Yokluk

VI.

O zamanlar büyük kentlerin varuşlarında
Hayatın dengesini tartan öğrenciler vardı
Tağralı yüreklerinin tedirgin terazileriyle.
Öfkeye benzerlerdi biraz, aceleci sert tatlı
Sevgi kadar yumuşak, yokluk kadar katı
Yürüyüşleri önemli, susuşları anlamlı
Birer düş damlasıydı duruşları rengini evlerden alan
Sözleri alışılmış görüntülerin örtülerini aralarda.
Bir köprü kurup sordulardan hemen kendilerince
Bilinen iki şey arasında
Sular gibi akıp alından, üstünden rüzgâr gibi geçerek
O masal ülkesinin kapılarını zorlardı
İnançları kadar yabın kubbeyi yanıtlanın
Boyları umak kıyılarında serin söğüt dallarıydı.

O zamanlar uzak taşra kasabalarında
Akşamlar birer kara buluttu
Ölümü yedeğine almış ajans habercileriyle.
Korkunun ve bekleyişin bunaldığı evlerde
Yürelerinde merakın ağır yüküyle insanlar
Günde bin kez gidip gelirlerdi
Yaşamla ölümün bıçak sırtı sıratında.
Ölenler, arananlar, yakananlar...
"Gerçek oğlu, Düş'ten olma, 1950 Dünya doğumlu..."
Bir metal ses, yitirmiş insan sıcaklığını
Okuyor, okurdu...
Rahatlatırken nice insanı acı bir sevinçle
Söylenen her isim
Bitişik evlere düşen yargı bir kıyamettti...
Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rante.org>

VII.

Ey gece sokaklarına sabahın resmini çizen
Ey gülüşün ye ayışığının gülmüş çocuğu
Yaşlanan yolcusu artık uzun yürüyüşün
Ey sözleri halımanın kalbini içeren...
Yağmur çürüttü o afişleri çoktandır
Bir suçlu gibi susturup renklerini
Sürtükleyip götürdü o türkülerin rüzgâr...
Hani o, güneşini eğninde taşıyan
Bir ulu geleceğin altın kalemini
Batırıp batırıp ömrüne ve geceye
Kenti öskediğin..
Birinde bir ölümün yüz/ölümüne inat
Birinde düşün eden sözcükler
Yaşamak ve direnmek kıvamında...
Yok artık, gömüldü anıların göğsüne
Közünü küllerinde saklayan bir ateş gibi
Şimdi herşey duruk örtüsünde zamanım...
Duvarlarında boydan boya
Büyük şirketlerin reklâm afişleri
-İnsanı affatsız vuran bir yasal suç-
Şimdi kent, sana yasakladıklarıyla
Ölü, çirkin ve kirli...

Şakrî Erbaş

Ozanın Yarın Yayınları'ndan çıkacak
Yokluk adlı kitabından

-Sulh istiyorsan, harbe hazır ol-

1911 yılı noeli, Hollanda kralı meraklanacak gibi olmuş. Büyücü ona, yüce kralım, bu yıl içinde Rotterdam'da bir erkek çocuk doğacak ve çok büyük bir türk dostu olacak demiş. O günden sonra kralda bir merak içini, beynini kavurmuş. Sarayında sabahdan akşamlara dek dolayış olmuş. Her doğum haberinde Rotterdam sokaklarını mahiyeti ile birlikte aralamaya başlamış. Yemekten içmekten kesilmiş. Korkoca kral soru dolu gözlerle bakar olmuş. Büyücünün her doğumdan sonra başını umutsuzca ikiye sallaması kralı tahrediyormuş. Kral dayanamamış, şu çocuk tez doğsun yoksa meraklanacak diye etrafa haber salmış. Pualu bir Rotterdam sabahında, ortalık aniden aydınlanmış. Büyücü hemen krala koşup, tamam oldu, beklediğimiz çocuk doğdu demiş. Kral elalele sokaklara fırlamış. Bebeğin evine koşmuş. Beşikte dünyaya tatlısı, minicik bir bebek, insanlara gülümser dururmuş. Aslında o anda bulunan insanların aktarıcılığında tüm insanlığa gülümser dururmuş. Kral gözlerini kırpmadan, çocuğa uzunca bir süre bakmış, artık ölebiliyim, çünkü bu çocuk dünya barışını koruyacaktır demiş. Öykü böyle sürer gider ama biz gerçeğe dönelim.

Küçük Luns, dünyaya olan yabancılığını üzerinden kısa bir sürede atar ve yaşamın sorunlarına dalar. Her sabah biberonu elinde, taytay büyükbabasının yanına gelir. Günün ilk haberleri, dünyanın çeşitli gazetelerinden büyükbaba tarafından okunur. Allah sesi inandırın her sabah küçük Luns'un ilk sorusu şudur: Dedeko, bugün Türklerin durumu nasıl?

Büyükbaba, minik torununun yufka yüreğini kırmayacak biçimde olayları imbikleyerek anlatmaktadır. Osmanlıları hastadır. Toprakları bölüşülmeye başlanmıştır. Sabahın ilk incelemelerinden sonra, Luns ve dede Luns Türklerin izlemesi gereken strateji ve taktikleri öğrenene dek tartışır. Küçük Luns'un sarmalmaz bir insanı varır ki; Türkler kendilerini, yine kendileri kurtaracaklardır. Büyükbaba, küçük Luns'un bu sezgilerini bir türlü kavrayamaz.

Günler birbirini izlerken, Luns'un büyüdüğü görülmektedir. Diğer çocuklar gibi kendine düşer arkadaşlar uydurmayan Luns, gerçekçiliğini işte o günlerdeki alışkanlıklarına borçludur. Babasının kendisine armağan ettiği inek yavrusu ile ülke ve dünyanın envai çeşit sorunlarını tartışmaktadır. (Bilindiği üzere Hollanda inekleriyle ünlü bir ülkedir.)

19 Mayıs 1919, Luns, mutluluktan uçmak üzeredir. Büyükbaba, küçük Luns'un stratejik ve taktik sezgilerinin önemini kavramaktadır. Artık Türklerin attığı her adım, Luns'un yüreğinden akan kanın ritmi ir. 29 Ekim 1923. Luns'un sezgilerinin gerçekleşme anı olarak tarihe geçecektir. Luns, Cumhuriyetin ilanı, çeşitli devrimler, tarım ve sanayileşme sorunlarıyla, bizlere duyurmadan, alçakgönüllülükle gizlice ilgilenecektir.

Ama yaşam hızla akmaktadır. Hani tepelerden kopup gelen çığlar vardır ya, işte onun gibi akmaktadır. Luns ergenlik çağına girmiş, adam elması gelişmiş, sesinin tonu davudi bir titreşime kavuşmuştur. Dünya kıpırdanmaktadır.

yalandan kim ölmüş?

Taner Gürel

Almanya'dan Mütteveffa Adolf Hitler'in ulu sesi duyulmaktadır. Almanya, Almanya über alles diye yer gök çınlamaktadır. Romantik, lirik, pastorel bir bileğimin gayet makul ve mantıklı bir seslendirilişidir bu. Rahmetli Adolf'un çekici sesi Luns'un tüylerini diken diken eder. Almanya'ya Hukuk okumaya gider. Luns, Almanya'ya giderken, Frankfurt'lu Yahudi Anna Frank Hollanda'ya kaçmaktadır. Amsterdam'a sünen Frank'in müzevir kişiliği kısa zamanda kendisini gösterir. El kapılarında dedikodu yapamıyacağını anlayan Frank hatıra defterleri tutmaya başlar. Führer ve arkadaşlarının insani sorunları çözmek için gösterdiği çabaları, uğraşları, şikayetçi psikolojisinden gelen dürtü ile sabahlardan akşamlara dek defterlerine yazmakta ir. Şimdilerde yeniden bulunan eklerle gündeme getirilmek istenen defterler, faşizmi ve savaş anlatıyor diye pazarlanmaktadır. Aslında Anna Frank'in yazdıkları hep istisna-i durumlardır. Eh o kadar da olur yani, şimdi düşünün bir ülkeyi yeniçen kuracaksınız, kimi istisna-i durumlar olmasın mı?

Luns Almanya'da hukuk okurken biranda Wagner'in musikisi ile tanışır. Wagner'in temaları, hassas, ince, narin ruhlu Luns'u alakbulak eder. Ritmindeki erkekçilik, coşku, sertlik, aheng Luns'u alıp alıp başka diyarlara götürür adeta. Ne ki Luns, bu ülkenin yabancıdır. Hangi binasara girilip girilmeyeceğini bilememektedir. Fakat, ruhundaki musikî tutkusunu dereceye varır ki, Wagner duyduğu her kapıdan geçmektedir. Birgün, sırekli gidip geldiği, ama yalnızca Wagner dinlediği binanın üzerindeki tabelaya gözü ilgecektir. Tabelada Hitlerjugend yazmaktadır. Wagner dinlemek ve kişiliğini geliştirmek için gir işi bu binada Luns için hiçbir sakınca yoktur. Tarih de bunun böyle olduğunu kanıtlamıştır.

Müzik dinlemeyi, kişiliğini kattığı her ortam a geliştirme arzusu, Luns'un Türkiye'nin sorunları ile ilgilenmesine engel değildir. O aralar gelen bir haber Luns'u canından vurur. Yüreciği yere düşen bir nar gibi parçalanır. Duçe, Türklerden üç beş a a iatemektedir. Luns kağıdı kalemi eline

alır ve yazar. Duçe mektubu okudukça bir hüznün bulutu içine gömülür. Ben ne yapmışım yarab, ben ne yapmışım diye hayıflanmaktadır. Yataklara düşen Duçe derdin uykulardır adeta. Doktorlar çare bulamazlar. Çarenin mektupta yazılı olduğunu sılayan yaverler, tüm orduları teyakkuz geçirerek mektubu aramaya başlarlar. Üzüntüden şunusuzca yırtılan mektubun bir iki parçasını bulabilirler. Bıramaya getirirler: Duçe... Türkler... Dost... Olmadı. Yapmamahydın... Adalar... Tüm parçalar biraraya getirilemediği için mektup tüm olarak okunamaz. Yavaş yavaş kendisine gelen Duçe'nin, mağrur romalı başı, hüznün bulutlarından bir güneş gibi çıkar ilk sözü bakan Luns olur. Adalardan derhal vazgeçer.

Luns bir gece kan ter içinde uyanır. Rüyanın a Hitler Kafkas petrollerini almak için Türkiye üzerinden geçme hazırlıkları yapmaktadır. Seyahatı çok seven Hitler, Avrupa'da bir süre dolandıktan sonra, doğuya yönelmiştir. Luns, tüy kalemi ile acele bir mektup da Hitler'e yazar. Savaş sırasında yazılan bir çok mektup kaybolmuştur ve bunun içinde nice belgeler de vardır. Hitler'e gelen mektubun içeriği bilinmemekle birlikte, savaş ve siyaset tahminleri, orduların yön değiştirmesinden yola çıkılarak bir yorum yapılacağını öne sürerler. Bizim için ise önemli olan Luns'un dostluğunu göstermesidir. O büyük bir Türk dostudur, ne yazık ki bizim bundan haberimiz yoktur. Ama tarihe karşı gelinmez, tarih bize bunu öğretecektir!

Savaş boyunca, Luns, hep barış çağlarını yapmıştır, kimileyin barut kokusu genzini yakmış sesi kesilmiş, kimileyin bombarduman sesini duyulmaz kılmıştır, duyuramazmıştır. Zembereğinden boşalan savaşta kimileri cehmetli olmuş, kimileri yaşamak zorunda kalmıştır. Olmuş bitmiş şeyler üzerinde

durmaya gerek yoktur artık. Yandı den kurulan yaşamın akışı önemlidir.

Bu akış için Luns'u hiçbir zorluk beklemektedir. 1949'da yaşamın zorlukları başlar. Luns Birleşmiş Milletler temsilcisi olur. Başı dik, alnı açık yüreği temiz vicdanı hür olarak, insanlığın savaş sonrası yaşamına ilişkin kararlar almaya ortaktır. Luns'un görüşü açıklığı, fikir berraklığı, ona gereksinim duyanları çoğaltmaktadır. Hollanda Katolik Partisi'ne girer. Yaraların sarılmasında, onun gibi müşfik, münevver, bir insan yüreğine gereksinim vardır. Tüm işlerinin yanında 1952-1956 arasında sandalyesiz bakan olarak parlamento yaşamına atılır. Zeka kıvraklığı, ışıltılı gözleri onu Dışişleri Bakanlığına doğru iter. Dışişleri Bakanlığı demek sorunlarla uğraşmak demektir. Uğraşılın gündelik sorunların yanında bir de atalardan dedelerden kalan sorunlar gündeme gelir. Yıllarca önce atalarının uygarlık götürdüğü, yüzlerce yıldır sorunlarıyla uğraştıkları Endonezya'da general Suharto'ya karşı bir ayaklanma belirtisi görülür. İç barışı korumak için biraz önem alınır. Ama bilirsiniz, kimi memurlar anlayışı kit insanlardır, Luns'un iç barışı korumaya dikkat çekmesini öldür anırlar, 300 bin dolaylarında ölüm olayı olur. Ama önemli olan iç barış değil midir?

Derken bir haber daha gelir; Yunanistan'da iç barışı bozucu girişimleri, Albay Papadopoulos hiçbir fedakarlıktan kaçınmadan ortadan kaldırır. Albay belkide tarihin en nazik, müşfik ve kibar adamıdır. Eğer Luns, albay için bu nitelikleri yapmasa, Papadopoulos'un adı faşist olarak kalacaktır. Luns'un uyarımı ile dünya kendine çekti düzen verir. Yunanistan'da istisna-i birkaç olay olur, ama iç barışın yanında eh o kadar olacaktır, yani.

Luns'un yaratıcılığı, dehası, fikir berraklığı, anır tanımaz görev aşkı, insanlığın gönenci ve barışa duyduğu özlemi, kişiliğinde bileştiren karakteri, onu NATO genel sekreterliğine doğru itmektedir. Müşfik bir insanın ilk gençliğinde beri sabır çalışmasının doruğudur, o küçük sekreterlik makamı. Luns, artık barış ve mutluluğu insanlığa sağlayacak olan bir "iç barış" örgütünün genel sekreteridir. İstelik Türk dostudur.

10 yılı aşkın bir süre, bir kuş misali kab orada kah burada görevini sürdüren Luns emekli olana dek, bizim NATO'daki en önemli dayanağımsız olarak çabamış, çalışmış, çalışmıştır. Emekli olduktan sonra karşılaştığımız sorunlar onun değerini bize bir kez daha göstermiştir. Bizi unutmamayan Luns'u bizim unutmamız olamazdı, zaten olmadı da. Muhterem Luns'a çam sakızı çoban armağanı ödülümüzü verdik.

Luns'a verilen ödül, onun kişiliğinde yıllarca gizli kalmış Türk dostu olmasından kaynaklanmaktadır. Eğer Luns bize bu denli yakın olmasaydı, Reagan ve Thatcher'a dünya barışına katkıları için; Waldheim, Botha, Mobutu, Ziya ül Hak, Pinochet, Stroessner gibi iç barış uzmanlarına bş ödüllü rahatlıkla verilebilirdi. Teknik bir zorluk nedeniyle; ödülün 10 milyon olması, bir plaket, bir rozet olarak armağanların saptanması, bu birbinden kıymetli kişilere düşecek armağanların, ma di yanlarını az gösterecekti. Her ne kadar maneviyata önem verilebile. Eh ne yapalım bir başka sefere, yeni ödüllere.

KURULUŞUNUN 41. YILINDA birleşmiş

Biz Birleşmiş Milletler Halkları: Savaş felaketinden gelecek kuşakları korumaya... 'insan haklarına... tüm ulusların hak eşitliğine... daha iyi yaşam koşulları... sosyal ilerlemeye... hoşgörülü davranmaya... iyi komşuluk... barış ve güvenlik için birlik... uluslararası kurumlardan yararlanarak... bu amaçlar için çaba harcamaya..."

Birleşmiş Milletler Antlaşması güvenli bir dünya ve barışçıl bir yaşam özlemini dile getiren bu tümcelerle başlar. Kendi insanlık dışı düzenini dünyaya kabul ettirmeye yeltenen faşizme karşı, omuz omuza savaşan farklı toplumsal düzenlere sahip ülke halklarının sesleri bir yeminin yükümlülüğü gibi yükselir: YENİ BİR SAVAŞA HAYIR.

İkinci Dünya Savaşı'nın tarihte, görülmedik bir yıkıma sahne olması; barışın kalıcılığı, güvenliğin ve silahsızlanmanın sağlanması için güçlü ve yaptırım olanaklarına sahip, evrensel bir örgüte olan gereksinimi ivedi olarak gündeme getiriyordu. Daha savaş bitmeden, 14 Ağustos 1941'de Roosevelt ile Churchill'in yayınladıkları Atlantik Bildirisi bu yolda atılmış ilk adım olarak kabul edilir. Almanya, İtalya ve Japonya'ya karşı savaşan 27 ülke, 1 Ocak 1942'de Birleşmiş Milletler Bildirisi'ni yayımlarlar. Bunu 1 Kasım 1943 de yayımlanan Moskova Bildirisi izler. Moskova'da biraraya gelen ABD, SSCB, B. Britanya, Çin devletleri temsilcileri evrensel bir örgütün kurulması için, o ana kadarki gelişmeleri değerlendirir ve bu örgütün bir an önce kurulmasını kararlaştırırlar. 1944'de Washington yakınlarındaki Dumbarton Oaks'da örgütün ilk kurulma çalışmaları başlar. 1945 de Yalta Konferansı'nda Roosevelt, Stalin ve Churchill örgütte oy kullanımına ilişkin ilkelerde anlaşılır ve beş büyük devlete ünlü "Veto" hakkı tanınır. 25 Nisan 1945'de San Francisco'da yapılan toplantıda örgütün resmen kurulması kararlaştırılarak, üye olabilmek için faşist güçlere savaş ilan etme zorunluluğu getirilir. Savaş sona erdikten sonra alınan bu karar sembolik de olsa son derece anlamlıdır. Türkiye bunun üzerine Almanya'ya savaş ilan ederek Birleşmiş Milletler Örgütüne üye olmaya hak kazanır. 51 devletin BM Anayasası'nın altına imzalarını attıkları 29 Haziran 1945 tarihi, Birleşmiş Milletler'in kuruluş günü olarak kabul edilir.

BMÖ Anayasası, özgün bir "barış içinde birarada yaşama" belgesidir. Bu belgede farklı sistemlere sahip devletlerin "Barış içinde birlikte yaşamaları" görüşü, bir uluslararası yasa diline dönüşmüştür. "Ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı" evrensel bir gerçeklik haline gelmiştir.

Uluslararası barış ve güvenliği korumak ve sürdürmek, devletler arasında dostça ilişkiler geliştirmek, ekonomik, toplumsal, kültürel ve insancıl sorunları çözmekte işbirliğinde bulunmak ve insan haklarıyla temel özgürlüklere saygıyı geliştirmek, ulusların bu ortak amaçlara erişmek için girdiği eylemleri uyumlaştıran bir merkez olmak BM'in temel amaçlarıdır. Faşizme karşı oluşturulmuş örgütün Anayasası'nın özü ilerici ve demokratiktir. Ayrıca bir diğer önemli faktör de barış ve güvenliği bozan tutumlar karşısında yaptırım olanaklarının öngörülmüş olmasıdır. Birinci Dünya Savaşı'nın ardından 1919 yılında kurulan, politik alanda evrensel ilk örgütlenme deneyi Cemiyet-i Akvam (League of Nations) yaptırım olanaklarından yoksun ve yalnızca öğütlemelerle sınırlı bir yetkiye sahip olduğundan, birincisinden daha korkunç olan İkinci savaşı önleyememiş ve dağılmıştı. BM'nin kuruluşunda bu deneyden oldukça fazla yararlanılmıştır.

Genel Kurul, Güvenlik Konseyi, Ekonomik ve Sosyal Meclis, Vesayet Meclisi, Uluslararası Adalet Divanı ve Sekreterlik BMÖ'nün başlıca organlarıdır.

Genel Kurul BMÖ'nün bütün üyelerinden oluşur. Her üyenin en fazla beş temsilcisi bulunabilir ve bir oyu vardır. Yılda bir kez olağan, Güvenlik Konseyi'nin ya da üyelerinin büyük çoğunluğunun isteği ve Genel Sekreter'in çağrısı üzerine de olağanüstü toplantısını yapar. Gündemdeki konu-

lar yedi büyükkomitesinde detaylı bir biçimde görüşülür. Anayasaya göre, Genel Kurul gerektiğinde ilgili ülkelerle Güvenlik Konseyi'ne öneride bulunabilir.

Güvenlik Konseyi BM'in onbeş üyesinden oluşur. Çin Halk Cumhuriyeti, Fransa, SSCB, Büyük Britanya, Kuzey İrlanda Krallığı ve ABD sürekli üyelerdir. Uluslararası güvenliği ve barışın korunmasında başlıca sorumluluk BM üyeleri tarafından Güvenlik Konseyi'ne bırakılmıştır. Ayrıca dünyanın insanve ekonomi kaynaklarının yalnızca en küçük bölümünün silahlanmaya ayrılarak, Askeri Kurmay Komitesi'nin de yardımıyla silahlanmanın düzenlenmesi görevini üstlenmiştir.

Ekonomik ve Sosyal Meclis, Genel Kurulca seçilen ellidört BM üyesinden oluşur. Meclis, ekonomik, sosyal, kültürel alanlarda, eğitim ve sağlık alanlarında incelemeler yapar ve raporlar hazırlar.

Vesayet Meclisi, vesayet altındaki ülkelere her birinde yaşayan insanların siyasal, ekonomik ve sosyal alanlarla eğitim alanındaki ilerlemeleri konusunda incelemeler yapar.

Uluslararası Adalet Divanı BM'in başlıca adli organıdır. Sekreterlik ise bir Genel Sekreter ile örgütün gerek duyabileceği memurlardan oluşur. Genel sekreter, Güvenlik Kurulu'nun tavsiyesi üzerine Genel Kurulca atanır.

SİYASAL SORUNLAR KARŞISINDA BİRLEŞMİŞ MİLETLER

2. Dünya Savaşı'nın ardından başta ABD ve yakın müttefikleri olmak üzere emperyalist güçler dünyayı yeni bir gerginliğe iterek "Soğuk Savaş" dönemini başlatmışlardır. Gerginliği yükseltmekte yarar gören emperyalist güçler o yıllarda BM içerisinde de etkin durumdaydı. Dünyadaki gerginlik ve güçler dengesi BM içinde de doğal olarak yansımaları bulmuştu. Bu yıllarda, BM'in aldığı kararlara göz atacak olursak, güçler dengesinde ağır basan başta ABD olmak üzere batılı güçlerin BM'yi kendi sömürgeci, saldırgan ve soğuk savaş politikalarını onaylatmak ve meşruluk kazandırmak için kullandıklarını görürüz.

1947'de emperyalist güçlerin etkisi altında bulunan Genel Kurul, Filistin topraklarının Arap ve

museviler arasında paylaştırılmasını kararlaştırır. Bu kararlar, Filistin sorunu o tarihten bu yana kapanmayan bir yara haline gelir. 1950 yılında Sovyetlerin BM toplantılarını protesto ederek ayrılmış bulunmasını fırsat bilen ABD, Kuzey Kore-Güney Kore savaşını gerekçe göstererek Kuzey Kore'ye askeri müdahalede bulunulması gerekliliği kararını çıkartır. Askeri müdahaleye onaltı ülke askeri birliklerle, altı ülke de sağlık birliğiyle katılır. Bu olay, emperyalistlerin BM'i anti-sosyalist harekete alet ettikleri örneklerden biridir. Türkiye'nin de yer aldığı Kore olayları, sosyalizme karşı "haçlı seferleri"nin başlatılmasıdır ve BM'in kara bir sayfasını oluşturur.

Çok geçmeden BM içerisindeki güçler dengesinin hızla değişmeye başladığını görüyoruz. 1960'lara geldiğimizde BM içerisindeki dengeler tümüyle farklılaşmıştır. Ulusal kurtuluş mücadelelerinin başariya ulaşması ile birlikte, Bağılantısız ülkelerin BM içerisinde sayılarının hızla artmasına koşut olarak, emperyalistlerin etkinlik alanı da ters orantılı biçimde azalmıştır. Sosyalist ve Bağılantısız ülkelerin çok büyük bir kesiminin barışçı, anti-emperyalist ve anti-sömürgeci politikaları, artan bir ivme ile geçerlilik kazanmıştır. BM'deki güçler dengesinin değişmesi sonucu "mekanik çoğunluktan" yoksun kalan ABD ve yakın müttefikleri, delegelere karşı şantaj ve tehditlergündeme getirmiştir. BM'de Washington'un istekleri doğrultusunda oy kullanmayan az gelişmiş ülkelere karşı sürekli yardımı kesme tehditleri sıkça yaşanan bir olaydır. Bazı hallerde kimi delegeler üzerinde başarılı olsa da, bugün artık üye sayısı yüztümüştü bulunan BM içerisinde emperyalizme hizmet eden politikaların başarı sağlama olanakları tarihe karışmıştır.

1956 yılında Mısır'ın Süveyş kanalını ulusallaştırması üzerine İsrail, Fransa ve İngiltere, BM'in amaç ve ilkelerini hiçe sayarak askeri müdahaleye girişirler. Emperyalistlerin ve siyonistlerin bu saldırgan tavrı üzerine, BM araya girer ve ateşkes sağlanır. Bu olayla birlikte, ilk defa Birleşmiş Milletler Barış Gücü bölgeye yerleşerek iki taraf arasında tampon görevi görür. 1967'de Mısır'ın isteği, üzerine, Barış Gücü'nün bölgeden ayrılması sonucu çatışmalar yeniden başlar ve İsrail, Mısır, Suriye, Ürdün topraklarının bir bölümünü

milletler ve türkiye

işgal eder. BM, İsrail'in bu saldırgan tutumunu fiilen engelleyememekle birlikte, o tarihten bu yana İsrail'in işgal altında tuttuğu toprakları geri vermesini savunarak çeşitli fırsatlarda Siyonizmi kınayan bildiriler yayınlamıştır.

1974'te Genel Kurul, Filistin halkının vazgeçilmez haklarını tanıyarak ve onun meşru temsilcisi FKÖ'nü gözlemci olarak çalışmalarına davet eder. Bu karar FKÖ'nün uluslararası platformda prestijini artırmış, Ortadoğu'da hakça ve barışçıl bir çözümün sağlanması için olumlu bir adım olmuştur.

Kıbrıs sorunu karşısında BM Bar Gücü, Türk ve Rum toplumu arasında çıkması olası bir çatışmayı engellemek için bölgeye yerleştirilir. 1960 yılında Kıbrıs bağımsızlık kazandıktan sonra "Enosis" isteyen milliyetçi Rumların saldırılarını önlemek için Bar Gücü adaya tekrar gönderilir. 1974'de Yunanistan'daki faşist Albaylar Cuntası'ndan destek alan Eokacı Nikos Sampson, varolan engelleri belirli sınırlar içerisinde de olsa sürdürmeye çalışan Makarios'a karşı giriştiği askeri darbeden sonra Türk hükümeti bölgeye asker çıkarır. Yine BM'in aracılığı sonucu ateşkes sağlanır. 1983'te Türk kesimi bağımsızlığını ilan eder. BM Güvenlik Konseyi kararın geri alınmasını on üçe karşı bir oyla kabul eder. Bugün Kıbrıs sorunu BM gündeminin dikenli sorunlarından biri olmaya devam etmektedir.

Bugünkü ABD yönetiminin "Komünizm tehlikesi" maskesi altındaki saldırgan politikalarına BM'e üye devletlerin büyük çoğunluğunun karşı olduğunu, ABD'nin 1983 yılında Grenada'ya saldırısını kınayan bildiri göstermiştir. Hatta ABD'in yakın müttefikleri bile (Fransa, Hollanda) Güvenlik Konseyi toplantısında saldırıyı kınayan karar tasarısına olumlu oy vermiş, İngiltere, Zaire, Togo çekimser oy kullanmışlardır. Tek karşı oy ise ABD'nindir.

Güvenlik Konseyi 38. toplantısında Nikaragua'nın insiyatifi sonucu Orta Amerika'daki durum hakkında yapılan görüşmelerde ABD'nin küçük devletlere karşı giriştiği askeri müdahaleler geniş ölçüde kınanmıştır.

1946'dan beri BM g deminden eksik olmayan bir sorun da "ırk ayrımı"dır. Bu sorunun alevlenmesine en sık yol açan devlet de "apartheid" resmi politika durumuna getiren Güney Afrika Cumhuriyeti olmuştur. BM Afrika'nın güneyinde, sömürgecilik ve ırkçılığın korunmasına yönelik eylemlerle ırkçı manevraların kınanmasından yanadır. Bu çerçevede, BM Anayasası'na, 14 Aralık 1960'ta kabul edilen ulusalın kendi kaderlerini belirleme ilkesi" kılavuzluk ediyor. Ne var ki, fiziksel olarak bu ülkenin (GAC) dış yardım kaynaklarının kesilmesi gerçekleştirilemediğinden, sömürgecilik ve ırkçılık, dünya barışı ile güvenliği için tehlikeli bir gerginlik, anlaşmazlıklar ve tehdit kaynağı olmaktadır.

Son zamanlarda BM Genel Kurul toplantılarında, nükleer savaş tehlikesinin kaldırılması, nükleer silahlanma yarışının sınırlandırılması ve durdurulması konusu öncelik kazanmıştır. Bugün bu sorunun çözümüne katkı olarak katılmak, devletler için BM üyeliğinin doğurduğu bir yükümlülük olduğu gibi, politik gerçekçiliğin ve sağduyunun bir gereğidir de. Sovyetler Birliği, BM Genel Kurulu'nun 36. dönem toplantısına "Nükleer felaket önlemleri" başlığında önemli ve ivedi bir sorunu gündeme getirdi. SS B tarafından getirilen Bildiri taslağının özünü, nükleer silah ilk olarak kullanacak devletlerin ve devlet adamlarının insanlığa karşı ağır bir suç işleyeceklerini resmen ilan etmek önerisi oluşturuyordu. Bu taslak, BM üyesi sosyal ve bağılantı devletlerin çoğunluğu tarafından desteklendi. Bildirinin kabul edilmesine yalnız ABD ve yakın müttefikleri karşı çıktılar.

Birleşmiş Milletler hem nükleer yarışın sınırlandırması yararına kısmi önlemlerden, nükleer silah denemelerinin durdurulmasından, hem de nükleer silahların kaldırılması yoluyla bu sorunun köklü çözümünden yana olduğunu beyan etmektedir. Ne var ki, başta ABD olmak üzere emperyalist ülkelerin, askeri üstünlük sağlamak, askeri kuvvet yardımıyla kendi isteklerini başka haklara ve ülkelere kabul ettirmek planlarından vazgeçmek istemeyişlerinin bir sonucu olarak, BM'nin nükleer

silahsızlanmaya ilişkin tavsiyeleri kağıt üzerinde kalmaktadır. Buna karşın BM'de, bu yaşamsal önemdeki sorunun değişik yönleriyle ilgili birçok yapıcı karar alınmıştır. Barışsever güçler, BM'in olumlu karar ve belgelerinin uygulamaya geçirilmesi için kararlı olarak mücadele vermektedir.

BM'DE TÜRK DIŞ POLİTİKASI

Türkiyedeki rejim, BM'in iç yapısı ve uluslararası yumuşama ya da gerginlik, BM'deki Türk dış politikasının üç belirleyici faktörünü oluşturur. Bu faktörler ışığında Türkiye'nin tutumunu üç bölüme ayırabiliriz. Savaş sonrası ortaya çıkan soğuk savaşın belirlediği ortamda, çıkarlarını batının, özellikle de ABD'nin yanında gören Türkiye, Batı'nın militan yandaşlarından biri olmuştur. Bu politika sonucu Türkiye ulusal kurtuluş hareketleri ve sömürge halklarının bağımsızlık istemleri karşısında olumsuz tavır takınmıştır. DP iktidarı Dışişleri Bakanı, F.Rüştü Zorlu, bunu "Nato içerisindeki dayanışma yalnız Avrupa içerisinde değil, fakat dünyanın öteki bölgeleri için de bir zorunluluktur" biçiminde açıklamıştı.

Bu dönemde Tunus'un bağımsızlık sorunu "Fransa'nın iç işlerine girer" denilerek konunun BM'nin gündemine alınmamasına karşı oy kullanmıştır. 1955'de Cezayir'in bağımsızlık sorunu gündeme geldiğinde Türkiye yine bu konunun tartışılmaması için oy kullanmış, 1957 ve 1958'de Cezayir'in kendi kaderini kendisinin tayin etme hakkı gündeme girince çekimser oy kullanmıştır. Türkiye yine az gelişmiş ülkelere yardım sorununu gündeme getiren tüm oylamalarda ABD'nin yanında yer almış ve olumsuz oy kullanmıştır. Türk hükümeti yalnızca mazlum ulusların ekonomik ve sosyal taleplerine karşı çıkmakla kalmayıp, kendisiyle ilgili Kıbrıs sorunu görüşülürken İngiltere'nin yanında yer alarak, Kıbrıs halkının kendi kaderini belirleme ve bağımsızlık hakkına karşı çıkmıştır. Türkiye'nin bu dönemdeki geleneksel tutumuna aykırı olan tek örnek, Filistin sorunu karşısında aldığı olumlu tavır olmuştur.

1960'lı yıllarda ise "yumuşama dönemine geçildiğinde, BM'de Amerikan etkinliği son bulmuş, Bağılantısız Hareketi'n aritmetik üstünlüğü BM'nin bundan sonra alacağı kararlarda niteliğini bütünsel olarak değiştirmişti. 1961 Anayasası ile birlikte toplumda daha önce sahneye çıkmamış olan işçiler, aydınlar ve öğrenciler ilericilik toplumsal muhalefeti başlatmışlar ve "kişilikli bir dış politika" özlemini dile getirmişlerdir. Bu gelişmeler Türkiye'nin BM içerisindeki tutumunu değiştirmiş, "çok yönlü dış politika" izlenmeye

başlanmıştır. Bu dönemde Türkiye, Üçüncü Dünya Halkları yanında yer almıştır. Örnekleyecek olursak, Namibya sorunuyla destekler konumdadır. Güney Afrika'da ırkçılığı kınamış, başta Filistin sorunu olmak üzere pek çok konuda daha demokratik bir tutum takınmıştır.

1978-1979 döneminde artık bağımsızlıktan, eşitlikten yana bir Türkiye'yi BM'de görmekteyiz.

Üçüncü dönem olarak kabul edebileceğimiz 1980 sonrası dönemde ise Türkiye'nin politikasının yeniden değiştiğini görüyoruz. Zaten uluslararası düzlemde de 70'li yılların sonlarına doğru yumuşama son bulmuş, emperyalizm yeniden saldırganlığını artırmıştır. Bunun sonucu olarak da Doğu-Batı ilişkilerinde yeni bir gerginlik doğmuştur. Bu dönemde Türk Demokrasisi de kesintiye uğramıştır. O günlerde a nan kararlara Türkiye'nin yaklaşımına birkaç örnek verecek olursak: Genel Kurul'da Pinochet Rejimini insan haklarıyla ilgili kınayan karar tasarısına çekimser oy kullanmış, El Salvador'da demokratik yaşam isteyen ve teröre karşı olan bir karar tasarısına olumsuz oy vermiş, Guatemala'da insan haklarının çiğnenmesine karşı bir karar tasarısına karşı oy vermiştir.

Aynı dönemde, silahsızlanma konusu ile ilgili olarak, 20 Kasım 1985 günü yapılan bir toplantıda 7 karar tasarısı oylanarak kabul edilmiştir. Türkiye bu tasarıların 6'sına red oyu vermiştir. Olumsuz oy kulan karar tasarıları şunlardır: "Nükleer silahların tüm yönleriyle ilgili karar tasarısı", "Sovyet- Amerikan nükleer silahlarının dondurulması karar tasarısı", "Nükleer güce sahip tüm devletlerin nükleer silahlanmayı dondurmasıyla ilgili karar tasarısı", "Nükleer silahların dondurulmasıyla ilgili karar tasarısı", "Nükleer silahlanma yarışını ve nükleer silahsızlanma ile ilgili karar tasarısı". Türkiye'nin olumlu oy kullandığı tek karar tasarısı "bölünebilir maddelerin üretimiyle ilgili karar tasarısı" idi. Bu oylamada tasarıya karşı oy kullanan devlet olmamıştır.

Bugün emperyalist devletler, Birleşmiş Milletler'e karşı bir sahiplenme değil, saldırı politikası yürütmektedir.

Bu son olarak ABD'nin ve İngiltere'nin, BM'in en etkin kuruluşlarından olan UNESCO'dan çekilmeleri, artık BM'in etkinliklerinden rahatsız olduklarının göstergelerindendir. BM kurulduğu yıldan beri etkinliklerini tüm dünyaya duyurmak üzere Amerika'nın Sesi Radyosunu kiralamıştı. ABD anlaşmanın uzaması için ilk kararlaştırılan fiyatın altı katını isteyince BM bu ücreti ödeyemeyeceğini belirterek bu anlaşmayı iptal etmişti. Bu da ABD'nin UNESCO'ya karşı açtığı kampanyanın bir uzantısını oluşturmaktaydı.

Uluslararası barış ve güvenliği korumak, ırk, cinsiyet, dil ya da din ayrımı gözetmeksizin insan haklarına ve temel özgürlüklere saygının geliştirilip güçlendirilmesinde uluslararası işbirliğini sağlamak gibi amaçlarla kurulan Birleşmiş Milletler'e karşı alınan bu tavır kimi ülkeleri "terörist" ilan eden ve sözde insan haklarını savunan Reagan yönetiminin gerçek amacının ne olduğunu ortaya koyuyor.

Dünyada emperyalizm varolduğu sürece, gerçek ve kalıcı bir barışın tam anlamıyla sağlanamayacağı, insanların savaş tehlikesinin korkusunu sürekli yaşayacağı bilinen bir gerçektir. Ancak bu yolda BM'in bugüne kadar ortaya koyduğu çalışma ve barış yanlısı devletlerin kararlı ve güçlü tutumları emperyalizme karşı caydırıcı bir rol oynamaktadır. Bugün BM birçok yöresel savaşları ve saldırganlıkları tam olarak engelleyemese de, haksız tutumlar karşısında dünyada önemli bir "kamuoyu vicdanı" görevini görmektedir. BM'i güçlendirmek ve daha etkili kararlar alınmasını sağlamak dünyadaki tüm ilerici güçlerin görevidir. Faşizme karşı oluşturulmuş bu büyük, evrensel örgüt bugün emperyalizme, nükleer bir savaşa, sömürgecilğe ve insan onurunu kıran her türlü davranışa karşı da aynı kararlılıkta mücadele etmek durumundadır.

1. Barışın Etkin Aracı, Vladimir Petrovski, Çev: Tsvik Koçak.
2. Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, İletişim Yayınları, Cilt. 1.

Angola Halk Cumhuriyeti Afrika'nın siyasi haritasında 10.5 yıllık bir süreden beri yer alıyor. Luanda'da 5 yüzyıl dalgalanan Portekiz bayrağı 11 Kasım 1975'te indirilip yerine bağımsız Angola'nın siyah-beyaz bayrağı yükseltilerek "geniş kitlelerin istemleri somut bir biçimde" yerine getirildi. Bağımsızlığın ilan edilmesi, 14 yıllık çetin bir mücadelenin zafere ulaşması anlamına da geliyordu. 1956 yılının Aralık ayında yurttan ver emekçilerle, devrimci aydınlarla biraraya gelerek oluşturdukları Angola'nın Bağımsızlık İçin Halk Hareketi (MPLA), bugünkü adıyla Angola İşçi Partisi'ni öncülüğünde kazanılmış bir zaferdi bu. Angola Halk Cumhuriyeti'nin ilk Cumhurbaşkanı ve bağımsızlık hareketinin lideri Agostinho Neto o günlerde şöyle diyordu: "Angola Halk Cumhuriyeti MPLA'nın öncülüğünde ilerledikçe, demokrasi ilkeleri üzerine oturtulmuş bir devlet durumuna gelecektir."

Gerçekten de Portekiz sömürgeciliğinin sona erdirilmesi ile yeni bir ulusun demokratik devrime geçiş koşulları oluşturuldu. Aynı zamanda, Portekiz sömürgecileri tarafından uzun süre üstü örtülmeye çalışılan sınıf ayrımları da belirginleşti ve sınıf mücadelesi üzerine dönük gelişmeler yönünde temkinleşti. Üçüncü Olağan Kongresi'ni Ekim 1978'de gerçekleştiren MPLA "uzun dönemde sosyalizmi kurma" görevini resmen üstlendi. Kongrede ayrıca, MPLA'nın, İşçi Partisi adı altında işçilerin öncü partisine dönüştürülmesi kararlaştırıldı. Merkez Komitesi tarafından Kongre'ye sunulan raporda "ulusal bağımsızlık için parti ve diğer insanlara devrimci mücadele deneyimine güvenilerek, bilimsel teorinin öncülüğünde İşçi Partisi'nin, Angola devletinin ve halkının önder gücü olacağı" belirtildi. Partinin bu görevi, Angola Anayasası ile güçlendirildi. İşçi Partisi Genel Sekreteri aynı zamanda Angola Cumhurbaşkanı olarak kabul edildi. 1979 yılında Agostinho Neto'nun ölümü üzerine, bu görevi Jose Eduardo dos Santos getirildi.

Bugün Afrika'nın emperyalizme gözlerini en fazla diktiği bölgedeki bir devlet olarak Angola'nın ulusal kurtuluş hareketinde gösterdiği başarı ve bu başarıyı izleyen ekonomik ve dış politikalarının anti-emperyalist, anti-tekelci çizgisi dünya kamuoyunun dikkatini çekiyor. Angola Halk Cumhuriyeti'nin varlığı ve giderek güçlenmesi, hem ABD'nin, hem de onun bölgedeki elçisi Güney Afrika'nın ırkçı beyaz azınlık yönetimini rahatsız ediyor. Yüzyıllarca sömürülmüş bir ülkenin insanları, bugün yeni sömürü biçimlerine, ırkçılığa en kesin biçimde karşı çıkarken, onların, süren demokrasi mücadelelerini izlemek de benzer sorunları ve tehditleri yaşayan halklar için büyük önem taşıyor.

DEVİRİMCİ YÖNETİMİN EKONOMİK VE KÜLTÜREL POLİTİKASI

Angola İşçi Partisi'nin programında, "hedefin kesinlikle sosyalizm olduğu, ancak devrimci-demokratik bir geçiş döneminin zorunlu olduğu" dile getiriliyor. Bu programa göre, "İşçi sınıfı mücadelesini etkin kılmak için, köylü ve ilerici aydınlarla ittifak kurarak, iç ve dış saldırılara karşı ilkeyi yöne-

"Burjuva ideologların, sosyalizmin Afrika'ya yabancı olduğu yolundaki savlarına karşı, Angola'da bağımsızlığın ilanından bu yana güçlü bir demokrasi ve toplumsal gelişme mücadelesi veriliyor"

"Angola İşçi Partisi lideri ve Cumhurbaşkanı Eduardo dos Santos"

KARA KİTANIN GÜNEYİNDE BİR UMUT ÜLKESİ angola

Demet Çetin

tirken, bu dönem demokrasiye geçiş bir aşamaya olacaktır. Bu aşamada üstlenilecek en büyük görevler, ulusal birliği desteklemek, ekonomide sosyalist sistemi egemen kılmak, ulusal ve tarımsal üretimi arttırmak, eski bürokratik mekanizmaları kaldırarak yeni demokratik mekanizmaları oluşturmak ve Cumhuriyetin egemenliği ile devrimci başarıya ulaşmanın örgütlemektir."

Angola'da bağımsızlığın ilan edilmesinin ilk günlerinden bu yana geçen zaman kuşkusuz yüzyıllar süren bir sömürden geriye kalan kulların teminlenip yeni ekinlerin ekilmesi için çok kısa bir süre. Ne var ki, bağımsız günlerin getirildiği kazanımlar da bugün yaşamın hemen her alanını etkilemiş durumda. Sosyalist kalkınma yolunu seçen Angola, bu bağlamda devlet yatırımlarını artırma, devlet mülkiyetini yerleşirme ve özel sermayenin etkinlik alanını daraltma politikası güdüyor. Bankalar, çimento, maden ve besin endüstrisi balıkçılık ve kahve ekimi de teminleyle devletleştirilmiş durumda.

Angola İşçi Partisi (MPLA), tarımda gelişmenin yalnızca ekonomik değil, toplumsal bir sorun olduğunu bilincinde. Devletleştirme çabalarına koşut olarak tarımda kooperatifleşme de giderek önem kazanıyor. Bugün toplam 60 bin üyeli tarım kooperatiflerinde sayı 300'e ulaşılıyor. Etkiden Portekiz zenginlerinin özel mülkiyetindeki arazilerde bugün 1900 devlet çiftliği üretim yapıyor. Ekonomiyi yönlendiren petrol endüstrisi yurtiçi petrole ihtiyacını karşılayıyor ve petrol dışa aktırarak elde edilen gelirlerin büyük bölümü, besin maddeleri ve diğer gereksinimlerin dışa aktırarak harcanıyor.

Bağımsızlık kazanıldıktan sonra, üretim tekniklerinin geliştirilmesinin gerekliliği de ele alındı ve buna bağlı olarak üretim ilişkileri yeniden gözden geçirildi. 1977'de Macalis'te onaylanan bir kanunla, haftalık çalışma saati, tüm sektörlerde 44 saate indirildi. Nüfusun yaklaşık yüzde 90 - 95'inin eğitimsiz olması nedeniyle, eğitim sorununu çözmeye yönelik ivedi önlemler alındı. Eğitim işleri kiliden tümüyle bağımsız hale getirildi. 1983'de 8.2 milyon nüfusun yaklaşık 3 milyon ilköğretim okullarına devam ediyordu. Angola'da 1986 yılında zorunlu ilköğretime devam eden öğrencilerin sayısı 2.600.000 olup, bu rakam 1976 yılındakinin beş katıdır. 1980 yılında, Angola hükümetine "cahilliği önlemedeki başarısından dolayı" UNESCO tarafından Nadezhda Krupakaya Ödülü'nün verilmesi de kültürel reformlarda kat edilen yolu simgeliyordu.

Emperyalist propagandanın, ülkedeki yabancı öğretmen, doktor, mühendis, ekonomist ve teknisyenlerin büyük çoğunluğunun gözetim korkutarak ülkeyi terk etmek zorunda bırakıldığı ve GAC'nin sürekli saldırıları ile ABD'nin ekonomik önlemleri de düşünüldüğünde, Angola İşçi Partisi'nin Portekiz sömürgeciliğine son verilmesiyle ülke ekonomisini ve kültürel programını kökünden değiştirip, yeniden planlamak gibi güç bir görevi yerine getirmesindeki önem de daha iyi anlaşılabilir. Kuşkusuz bu bağlamda, Angola'nın izlediği dış politika ve dünya sosyalist sistemi ile Bağımsız devletlerin sağladığı desteğin payı da büyüktür.

EMPERYALİST TEHDİT KARŞISINDA TUTARLI DIŞ POLİTİKA

Burjuva yayım organları ve Batı ekonomistleri, Angola halkının sosyalist eğilimine ağır suçlamalar getirmekte ve "sosyalizmin Afrika'ya yabancı olduğu" savını kanıtlamaya çalışmaktadır. Bunu yaparken de devlet politikasını çizgilerinden saparmaya, gelişmesini emperyalist tekelere bağımlı kılmaya zorlamakta ve genç cumhuriyetin 10.5 yıllık varlığını gözardı etmekte. Uluslararası emperyalizmin bölgedeki stratejik çıkarları ilerici rejimlerin yıkılmasını ve kukla yönetimlerin güçlendirilmesini öngördüğünde, bağımsızlığı ilanından bu yana Angola'ya karşı "barbarca bir şiddet ve saldırı" politikası izlemektedir. Bu politikanın uygulayıcısı da, hiç kuşkusuz, Pretoria'daki kukla yönetimden bir başkası değildir.

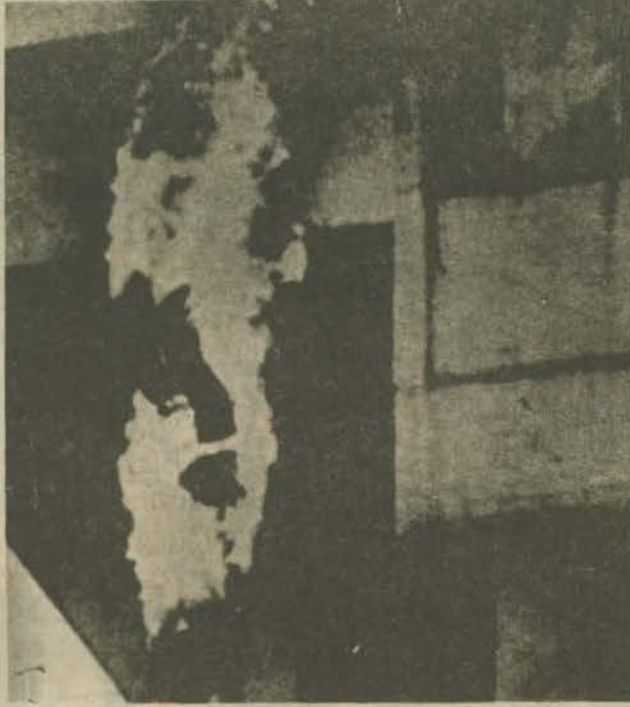
1975-1981 yılları arasında çeşitli silahlı provokasyonlar, ekonomik ambargo ve bava saldırıları biçiminde süren bu politika, 1981 Ağustosunda Güney Afrika Cumhuriyeti'nin başlattığı ılgal harekati ile yeni bir biçim kazandı. Güney eyaletlerinden Cunene, üzüyle ılgal edildi. Bugün ise, Cunene'nin yanı sıra Cuango-Cubango ve Huila'da da ılgalciler, onların karşıdevrimci iştirakçileri ile devrimci

halk arasındaki çatışmalar yoğun biçimde sürüyor. Saldırganlar Angola içlerine 200 kilometre kadar girmiş durumdadır ve ılgal ettiler topraklardaki halka karşı tam bir zulüm politikası izliyorlar. Pretoria yönetimi büyük bir ümitsizlikle bu saldırının Güney-Batı Afrika Halk Örgütü (SWAPO) gerillalarına yönelik "sarı bir operasyon" olduğunu getirme de, çatışmaların sürdüğünü yörde ne SWAPO gerillaları, ne de Namibya mülteciler tamamlı yeralıyor.

Güney Afrika Cumhuriyeti (GAC)'nin yanı sıra, CIA'nın doğrudan desteklediği UNITA ve FNLA (bölücü çeteleri) de Angoladaki devrim karşıtı etkinliklerini yolları sürdürüyor. Bunlardan özellikle UNITA önemli bir tehdit oluşturuyor. 1976'da Angola askeri güçleri ve halkınca hemen hemen tümüyle dağıtılan bu kukla örgüt, Namibya ve Angola'nın ırkçıların ılgal etmekteki bölgelerinde üslenmiş, askeri malzemeyle donatılmış ve çeşitli birliklerde örgütlenmiş durumda. Bu birlikler sivil halka yönelik terör uyguluyor, yerleşim birimlerini saldırıyor ve Angola'da çalışan çeşitli sosyalist ülkelerden gelmiş uzmanların fiyde karşılığı rehlin alıyorlar (!) GAC-CIA-UNITA bağlantısı Pretoria tarafından reddedilse de, 1983 Ağustosunda yaşananlar bunun tersini kanıtıyor. O tarihte Angola'nın doğusunda ve Namibya sınırından 250 kilometre içerideki Cosgamba kampanında Angola silahlı güçleriyle UNITA'ya karşı bağlantı oldukları saldırı GAC ordusu nun bombalama girişimiyle püskürtülmüştü.

ABD yönetimi ise gerek Namibya

“işkence ve baskıya son”

Adalet, demokrasi ve toplumsal gelişmeden yana Sevgili Arkadaşlar!

Bugün Güney Kore'deki demokratik gençlik ve öğrenci örgütlerine uygulanan korkunç baskılar giderek daha insanlıkdışı bir hal almaktadır.

Chun Du Hwan cuntası kısa bir süre önce "Demokrasinin Geliştirilmesi Komitesi Davası" başlıklı bir dosya yayımladı ve söz konusu komiteyi "düşmanlara hizmet eden komünist bir örgüt" olarak damgalıyordu. Cunta, bu komitenin üyelerine karşı yürüttüğü kampanya çerçevesinde, hiçbir yasal gerekçe göstermeksizin 26 öğrenciyi tutukladı.

Güney Kore'nin faşist cellatları, davada adı geçen ki ilerden "düşmanlara hizmet eden komünist eylemler gerçekleştirildiği" yolunda asılsız ifadeleri alabilmek için bu insanları elektirik şoku ve "kızarmış tavuk" cezası gibi anlatılması güç işkencelerden geçiriyorlar. Bu işkenceleri on gün süreyle günde 7 saat uyguluyor ve tutukluların bu süre içinde uyumasına izin vermiyorlar.

1985'in Şubat ayında tutuklanan Demokratik Hareket Gençlik Federasyonu

nu Başkanı Kim Gun Tae ve hareketin diğer üyeleri de bu işkencelerden geçirildiler.

1986 Ekim'inde eşini cezaevinde ziyaret eden Bayan Kim Gun Tae, "kızarmış tavuk" işkencesinin kocasına da uygulandığını belirttik, "öylesine dövülmüş ki, kocam artık iki ayagının üstünde duramıyor" demişti.

Demokrasinin Geliştirilmesi Komitesi'ne üye bir öğrencinin dövülerek öldürüldüğü gerçeğini gizlemek isteyen faşist katiller, bu öğrencinin "bir tren kazasına kurban gittiği" yolunda polise bir hüleye basırmaktan da geri durmamışlardı.

Bu olaydan çok kısa bir süre önce, "Amerika'nın Sesi" radyosunun, Güney Kore polisinin "Demokrasinin Geliştirilmesi Komitesi Davası"yla ilişkisi bulunan öğrencilerden "Komünist itiraflar" alabilmek için, onları işkenceden geçirdiğine ilişkin bir yayın yapmış olması da rastlantı değildi kuşkusuz.

Güney Kore hükümet yetkilileri tarafından açıklanan veriler bile, 1985'in ilk on ayı içinde 302 öğrencinin gözaltına alındığını 1707 öğrencinin ise tutuklandığını gösteriyor.

Chun Du Hwan yönetimiindeki kukla cunta tarafından gerçekleştirilen bu eylemler, hukuksal açıdan bağışlanamaz saldıracıdır ve Güney Koredeki yabancı güçlere ve diktatörlüğe karşı giderek güçlenen mücadelenin kökünü kurutmak, cuntanın uzun bir süreye göreve kalma arzusunun gerçekleştirilmesi ve 1988 Olimpiyatlarının herhangi bir engellemeye karşılaşılmasının yapılmasını sağlamak amacını taşımaktadır.

Chun Du Hwan cuntası tarafından, emperyalist gücün egemenliğine karşı, barışçı bir birleşme ve demokrasi için mücadele veren öğrencilere yöneltilen bu tür faşizan baskı eylemlerinin, barış, demokrasi ve adalet için mücadele eden tüm dünya ilerici gençliğinin ortak davasına karşı olduğunun da bilincindeyiz.

Cezaeilerine konulan ve işkenceci tarafından sorugulanan Güney Koreli suçsuz, yurtsever gençlerle öğrenciler, adaletten yardım beklemektedir.

Dünya Demokratik Gençlik Federasyonu ve Uluslararası Öğrenci Birliği gibi barış, demokrasi ve toplumsal gelişmeye önem veren iki kuruluşun, Güney Kore'nin yurtsever gençlik ve öğrenci örgütleriyle bunların üyelerine yönelik baskılara geçmişte olduğu gibi bugün de gereken duyarlılığı göstereceğini umuyoruz. Güney Kore'deki faşist cellatların işlediği işkence suçlarını ortaya çıkaracak bir araştırma grubu kurulacağını ve bu grubun topladığı bilgileri Uluslararası bir mahkemeye aktararak, tutuklamalar işkence, terörizm ve cinayetlerin gerçek sorumlusunun Chun Du Hwan rejimi olduğunu açığa kavuşturacağını umuyoruz. Son olarak, hiçbir yasal gerekçe olmaksızın tutuklanan öğrencilerin salıverilmesi için uluslararası bir kampanya başlatılacağını da umuyoruz!

Aynı zamanda, inanıyoruz ki, Güney Kore'deki militarist-faşist yönetimin baskı politikasından doğrudan sorumlu olan ABD emperyalistlerinin Güney Kore'den çekilmelerini sağlamak için daha da kararlı bir uluslararası kampanya başlatılmalıdır, başlatılacaktır.

Bu mektup, Kore Ulusal Öğrenci Komitesi tarafından Uluslararası Öğrenci Birliği'ne yazılmıştır.

ya'ya bağımsızlık v ilmesi karşısındaki, gerekse Angola'ya yönelik baskı politikasına ilişkin tutumunu gizlemeksizin, her iki sorunun da Angola topraklarındaki Küba askeri gücüne son verilmeksizin çözümlenmeyeceğini söylüyor. Oysa gerek Afrika ülkeleri, gerekse diğer anti-emperyalist devletler, Küba askeri birliklerinin Angola'da bulunmasıyla saldırgan eylemler arasında bağ kurmasına karşı çıkıyorlar. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 28 Ekim 1983 tarihli kararı da "Küba enternasyonalistlerin BM Anayasası'nın 51'inci maddesine uygun olarak Angola hükümetinin daveti ve istemi çerçevesinde bu ülkede bulunduklarını" dile getiriyordu. Zaten Küba birliklerinin 1976'da iki ülke arasında alınan bir karar sonucu lkeyi terketmeye başlamışken, bundan vazgeçmelerinin tek nedenini de Angola'ya yönelik emperyalist tehdidin sürmesi oluşturuyordu.

Tüm bu olumsuzluklara karşın, Angola halkının devrimci mücadelesini kesintisiz sürdürebilmesinin nedeni ise İşçi Partisi'nin izlediği tutarlı dış politika ile bu politikayı destekleyen enternasyonalist dayanışma. MPLA'om belirlediği ve Anayasa'da ifadesini bulan ilkelere Angola, anti-emperyalist, anti-sömürgeci bir dış politika izliyor ve hem Afrika Birliği Örgütü(OAU)'nın hem de Bağılantısızlar Hareketi'nin etkin bir üyesi olarak uluslararası ilişkilerde boy gösteriyor.

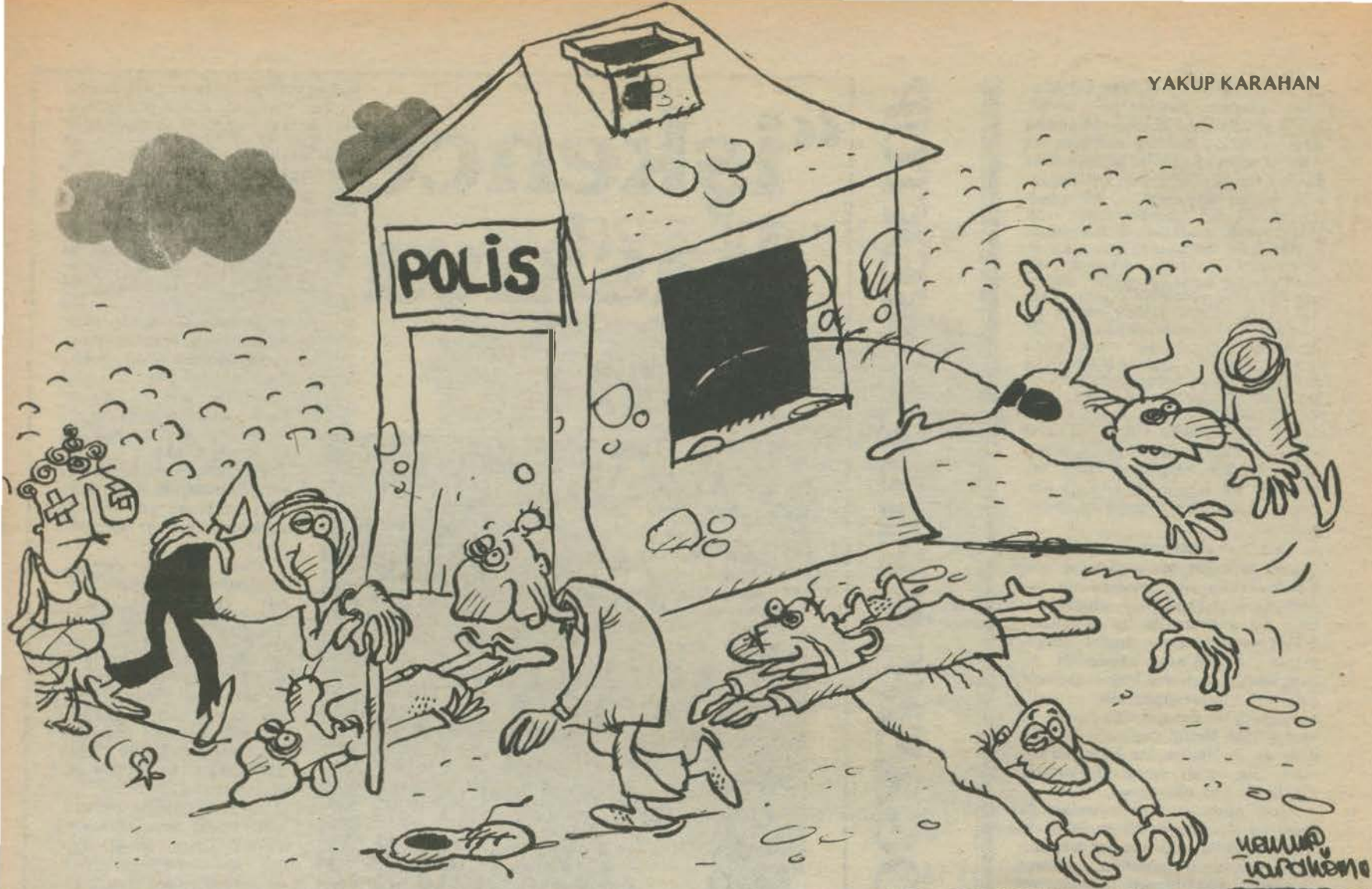
Günümüzün önemli sorunlarında sosyalist ülkelerle ortak görüşleri savunan Angola, uluslararası gerginliğin azaltılmasında, nükleer silahların yok edilmesi, silahlanma yarışının durdurulması, Dünya Barış Hareketi'nin desteklenmesi gerekliliğini savunuyor. Ortadoğu ve Orta Amerika'ya yönelik ABD politikalarını en sert biçimde eleştiren Üç nü Dünya ülkelerinden biri de Angola. Bağılantısız Ülkeler dışişleri bakanlarının 1985 Eylül'ünde Angola'nın başkenti Luanda'da toplanmalarına da, ülkenin topluluk içinde ve dünya politik düzlemindeki artan prestijinin bir göstergesi sayılıyor.

Bugün Sovyetler Birliği başta olmak üzere, sosyalist ülkelerle gelişkin bir ekonomik işbirliği olan Angola'nın bir özelliği de Pretoria yönetimine karşı mücadele veren Afrika Ulusal Kongresi(ANC)'nin bölgedeki en yakın ekonomik ve politik desteği olman. Apartheid rejiminin bu "Kara Kıta"nın günaydın silinmesi yolunda Angola'nın çabaları büyük önem taşıyor.

Angola'nın gençlere gelince, onlar da çocukluklarında yaşadıkları bağımsızlık arvincini bugün demokrasi ve sosyalizm mücadelesinde etkin birer katılımcı olarak sürdürüyorlar. MPLA'nın programı gereği, gerek parti içinde, gerekse sendikal örgütlenmelerde yerlerini alan gençler, eğitim ve kültür reformunun gerçekleştirilmesinde öğretmen, uzman ve rehber olarak görev alıyorlar. Bu gençlerin eğitimlerinde, özellikle yükseköğretilerde devam etmelerinde de Angola'nın sosyalist ülkelerle imzalamış olduğu Kültürel İşbirliği anlaşmalarının büyük rol oluyor.

MPLA lideri ve Angola Cumhurbaşkanı Eduardo dos Santos'un 1985'te belirttiği gibi onlar, "özellikle genç işçi ve köylüler ulusal bağımsızlığın, toplumsal gelişmenin güvencesini oluşturuyorlar."

Bu yazının hazırlanmasında 1985 - 86 yılı "Afric - Asic" dergilerinden yararlanıldı.

1 Mayıs öncesinden başlayarak sonra da süren operasyonlarda pek çok kişi göz altına alındı. Resmi olarak 90 kişinin göz altına alındığının açıklanmasına karşın rakamın daha fazla olduğu sanılıyor. Özellikle alındıktan kısa bir süre sonra salıverilenlerin sayılarının fazla olduğu biliniyor.

13 Mayıs günü 16'sı öğrenci olmak üzere 22 kişi İzmir Emniyet Müdürlüğü tarafından Devlet Güvenlik Mahkemesi'ne sevk edildi. 8 kişi ise haklarında takipsizlik kararı verilerek salıverildiler.

Göz altına alınma olayına ilişkin görüştüğümüz aileler şunları anlattılar:

Esmâ Duman: 30 Nisan gecesi saat 01'de kapı çalındı. Kapıyı açtığımızda sivil giyimli ve polis olduklarını söyleyen kişiler içeri girdiler. Bizi yatak odasına doldurdular. Elinde makineli tüfek olan polis silahını bize doğrultarak kapıda bekledi. Evin her yanını aradılar. Arama süresince odadan çıkmamıza izin vermediler. Tuvalet bile polis eşliğinde gidildi. Oğlumla vedalaşmama izin vermediler. Biz ailece balkona çıkarak oğlumuza 'seni seviyoruz, seninle birlikteyiz, akşama bekliyoruz' diye bağırarak...

Aynur Aktaş: 30 Nisan gecesi saat 01'de 7 kişi geldi. Benim ve misafir olan ablamın gece giysilerimize almadan odaya girdiler. Giyinmemize izin vermediler. Evi aradılar. Eşimle birlikte bir sürü kitabı götürdüler. 1. Şubeye gidiyoruz dediler. Ev paçavraya döndü. Arama sırasında polisler şarkı söylüyorlardı, giderken bile şarkı söylüyorlardı.

Aileler, yakınlarının göz altına alınmasından sonra Emniyet Müdürlüğü'ne başvurduklarını ancak yanıt alamadıklarını belirtiyorlar. İkinci gün yakınlarına para vermeleri'ne izin verilmiş. Eşi göz altına alınan bir bayan olayı şöyle anlatıyor: "30 nisan gecesi saat 04'de kapının zili çaldı ve eşim kapıyı açtı. Bize bu kadar sorun içinde bunca kitabı niye okuyorsunuz diye sordular. Kocamın özel mektuplarını okudular. Anı defterini öykü denemelerini ve bir kaç kitap aldılar. Tutanağ tutuştular. Sorduğunda 1. Şubeye götürüldüğünü, herhangi bir suç unsuru bulunmadığı için ifadesinin alınıp bırakılacağını söylediler. Hala serbest bırakılmadı."

Oğlu gözaltına alınan Türkan Gündüz olaya tepkilerini şöyle dile getirdi: "Anayasaya karşı çıktılar diye insanlar toplandı. O zaman evlatlarımız birgün bizi de alırlar diye uyarıyorlardı. O

1 MAYIS O

da oldu. Bu anayasa insan özgürlüklerini hiçe sayarak keyfi uygulamalara neden oluyor. Bu olay bizi daha fazla duyarlı olmaya zorladı. Dayanışmamızı daha da kuvvetlendirdi. Tüm anne ve babaların bilmesini isterim: Bugün bizim başımıza gelen yarın sizin de başınıza gelebilir." Adını vermek istemeyen bir anne ise direncini kaybetmediğini, oğlunun ve onun gibi iyi insanların yanında olduğunu belirtiyordu.

"YAKINLARIMIZIN YAŞAMINDAN KUŞKU DUYUYORUZ"

Olaya ilk tepkiler ailelerinden geldi. Gözaltına alınanların aileleri ilk günden başlayarak SHP de daha sonra da Emniyet Müdürlüğü ve DGM önünde toplanarak yakınlarının durumunu öğrenmeye çalıştılar. Ailelerin istemiyle SHP İl Başkanlığı'nca düzenlenen basın toplantısında, sanık yakınları, yakınlarının 1 Mayıs'ta "eylem yapabilirler" gerekçesi ile gözaltına alındıklarını ve daha sonra yakınlarından haber alamadıklarını söyleyerek yakınlarının yaşamından kuşku duyduklarını söyleyerek bu haksız ve antidemokratik tutumun düzeltilmesini istedikler. SHP il başkanı Şeref Bakışık'ın 5 Mayıs günü başına verdiği açıklamada "1 Mayıs günü özellikle büyük illerimizde ve bu arada İzmir'de yüzlerce yurttaş, geçersiz nedenlerle evlerinden ve öğrenci yurtlarından geceleri toplanarak gözaltına alınmışlardır. Türkiye'nin mitingine ilaveten 1 Mayıs günü İzmir'de yaşanan olan üzücü olaylar, polis yasasının nasıl bir keyfilikle uygulandığına da yeni bir kanıt oluşturmıştır. Çıkışında esasen geniş eleştiriler almış olan bu yasanın, polis devleti zihniyetindeki bir iktidar elinde hangi kötü sonuçlar doğurduğu da görülmüş oldu. Düşme korkusu büyüdükçe ANAP iktidarı, 12 Eylül öncesine mi getirmek istiyorsunuz Türkiye'yi sözleriyle, militarist evre-

lere, 'sizin tek sivil politik desteğiniz benim. demek istiyor" dedi.

6 Mayıs Salı günü gözaltına alınanların yakınları Öğrenci Dernekleri temsilcileriyle birlikte İzmir Valiliği'ne giderek yakınlarının ve arkadaşlarının durumu hakkında bilgi almak istediler. Öğrenci dernekleri temsilcisi ve gözaltına alınanların yakınlarından beş temsilci SHP Karşıyaka YK üyesi Doğan Uşkanat, beraberinde basın mensupları da olduğu halde İzmir Vali yardımcısı Şevket Ekinci'ye başvurarak "güvenlik güçlerinin yetefli bir neden göstermeksizin gözaltına alınan yakınlarının ve arkadaşlarının yaşamlarından kaygı duyduklarını belirttiler. Temsilciler, siyasi polisin 'insanlık onuruna yakışmayacak bir şekilde evleri ve öğrenci yurtlarını aradıklarını, bir kişi için 20 görevlinin arama yaptığını, aradan 1 hafta geçmesine karşın yakınlarından bilgi alamadıklarını, yakınlarını, yakınlarının gereksinimlerini gideremediklerini" belirterek Vali Yardımcısının olayla ilgilenmesini istedikler. Vali yardımcısı "olayın kendisini ilgilendirmediğini, adli bir olay olduğunu" söyleyerek "eğer bir şikayetiniz varsa Cumhuriyet Savcılığı'na müracaat edin, savcılık elbetteki gerekli incelemeyi yapar ve size de gerekli bilgiyi verir, polis evlerde ve yurtlarda arama yaptıysa Polis Vazife ve Selahiyetleri Yasasına göre arama yapmıştır" şeklinde karşılık verdi. daha sonra gözaltına alınanların yakınları Cumhuriyet Savcılığı'na başvurular. Dilekçelerinde yakınlarının yaşamlarından endişe duyduklarını, işkence söylentilerinin olduğunu belirterek gerekli inceleme ve araştırmaların yapılmasını istedikler.

Daha sonra gözaltına alınanların yakınları acele posta ile TBMM Başkanlığına, Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığına, SHP Genel merkezine, DYP Genel Merkezine olayı bildiren

Dünyanın yüreğinde uyuyan
Güzel insan
Yüreği şirinde yaşayan
Sevgili Nâzım
"Bizim dünyamızda yine
en tatlı yemiş: aydınlık.."

Nerden başlanmalı söze Nâzım deyince?
Elbette şiirden denilecektir. Şiirden elbette
ama, öyle insanlar vardır ki dünyamızda
ve öyle az ki sayıları- ömürlerinin büyük
denizlerine ulaşmak için onlarca, yüzlerce
ırmaktan geçmeden olmaz, yanm kalır. O büyük
deniz bu ırmaklardan akan sular oluşmuştur
çünkü.

Elbette şair Nâzım'dan başlanacaktır söze. Salt
şair yetecek midir peki, herşeyden yalıtılmış salt
şair midir büyüklüğü Nâzım'ın? Düşünce ile
eylemin, şiiri ile yaşamının ayrılmaz birliği;
"Devrim düşüncesiyle şiirsel yolkün müthiş
bütünlüğü"nden söz etmeden olur mu?

Peki devrimci, eylemci, kavga adamı Nâzım'dan
mı başlanmalı, salt bu yanından mı girmeli söze?
1921 yılında, Batum'da Fransa Oteli'nde ömrünü
değiştirecek yolculuğun başlangıcında: "Karar
ver öğlum, karar ver diyordum, kendi kendime...
Karar verildi. Ölmek var dönmek yok.

Dur, acele etme öğlum. Koyalım sorulan da şu
masanın üstüne, Anadolu'nun yanına. Neyini
verebilirsin? Herşeyimi. Hüriyetini? Evet!
Hapistelerde kaç yıl yatarsın bu uğurda? Gerekirse
ömürüm boyunca. İyi ama sen kadınlara seversin.
Yırlp içmeyi, temiz giyinmeyi seversin.

Avrupa'yı, Asya'yı, Afrika'yı, Amerika'yı
dolaşmaya can atıyorsun. Anadolu'yu Batum'daki
rokoko masanın üstünde bırakıp da (...) Ankara'ya
döndün mü beş-altı yıla kalmaz mebus olursun,
bakan olursun, kadın yemek, içmek, sanat, dünya..
Bırak! Hapistelerde gerekirse ömürüm boyunca
yatabilirim. Asılmak da var, öldürülmek de(...)

Öldürülmekten korkuyordusun diye sordum. (...)
Önce korkuyordum anladım, sonra korkmadığımı.
Sonra sakatlığa, topallığa, sağırığa razı mısın bu
uğurda diye sordum. Verdim iletine, yürek

hastalığına, körlüğe? (...) Razıyım körlüğe de. Ne
kitaplardan, ne ağız propagandasıyla, ne de
sosyal durumum yüzünden geldim geldiğim yere.
Beni geldiğim yere Anadolu getirdi..² diye
yapılan o büyük hesaplaşmadan yıllarca sonra:
"Yeniden mihenne vurdum inandığım şeyleri/
çoğu katkız çok şükür"; "Elimde olsaydı
bu yolculuğa/başlayıp başlamak/başlardım
yine" diyebilen, lekesiz, katışıksız inanç,
devrimci Nâzım'dan mı söz etmeli?

Bakıp duran büyük öğretmen
Nâzım'dan mı va da? Edebiyatımızda şair,

ressam, romancı, öykücü pek çok sanatçı
sanatsal ve kültürel gelişimine, oluşumuna
insan sabrının boyutlarını aşan o alçak gö
öğretmenden mi? (Bunun için yalnız Ken
Tahir'e Mektuplar'ı okumak bile yetecekt
Bu bilge tutumu yurt dışında da sürdüren
Nâzım'dan nasıl söz edilmeli: "Nâzım genç
ressamlara, genç ozanlara sürekli yardımcı.
Kimsenin satınalmak istemediği resimleri
alarak, kimsenin kitabını basmak istemedi
tanınmamış şairlere önsözler yazarak. Baz
bana telefon eder, paraya gereksinmem o
olmadığını sorardı. Ben 'Hayır' dedikten s

NAZIM İÇİN NE DEDİLER?

NÂZİM Hikmet'in "Büyük
Ozan" olup, ne kitap
suz olan olduğu cava
edilmeden ayrı düşünülmez.

Dünyanın başka başka yerlerin
deki Türkler "Siz Nazım Hik
met'in ölümünden minnetli?" so
rusunun yânedilmiş olmasına an
lam "evrensel"ten başka bir
olguya açıklanamaz. Nazım'ın
güçlü soluğu, aydınlık düşüncesi
farklı renklerden, farklı dâlerden
insanlara bağlamıştır onu. Dünya
nın beş köşesinden yazarlar, ozan
lar, sanatçılar şiirlerindeki coşku
ya, serbest bırakılışına sevin
cine, mücadelelerinin umudu
na, ölümünün acısına katılmışlar
dır. Evrensel bir dostluk kurulu
madır "Büyük Ozan"ın çevre
sinde. Bu dostluğun anlatımdır
bu mektup, bu meşî ve bu şiir.

Fatih ozan Abdullatif Leabi'
nin Nazım Hikmet'e serbest bira
kubandan sonra yazdığı mektu
bun bir bölümü. Bu mektup
Leabi'nin yakında Paris'te yayımla
nacak bir kitabında yer alacak.
Dünyadaki ilk baskısı ise Yano
myahanda gerçekleşiyor.

Sevgili Nazım;

Sana yazı vermekte bu kadar
geciğim için beni başkala Çeşit
li zorluklar var... (Kızın hapse
kendini bunalmış hissettiği anları
iyi bilirsin sen) Soğuk sorunları...
Mektup yazacak kağıt bulma
zorluğu.. (Şu son zamanlarda al
gılıştığın dışarda bir kısıtlama var).
Ve sonra diğer dostlara yazmaya
alıştığın biçimde sana yazabil
menin olanaksızlığı... Seninle ara
mızda seneler uygulayan birilerinin
varolması düşüncesi bile beni
donduruyor. Bilinen kelimelerin
tuzakına düşmeyi engelleyecek bir
biçimde iletişim kurabilmek için
uzun yıllar sonunda geliştirmiş
olduğum şiirli anlatıma bağlı
kalma zorunluluğu, sana her yaz
mak isteyişimde bunu olanaksız
kıldı

Neyse ki bu sabah, sana daha
önce bahsetmiş olduğum o şair
gardiyanın nöbeti var. Beni gör
meye geldi, sağlığını, morakimi
ve yeni şiirleri sordu. Uzun bir
süre tereddüt ettikten sonra ona
sorunumu açtım. Hatta güvenini
sağlamak için senin adını bile
verdim. Postalamak üzere mektu
bunu alıp, dışarı çıkarmayı he
men kabul etti. Gitmeden önce
bu gece tekrar uğrayacağına söz
verdi ve "Halk çocuklarına daha
fazla güvenmelisiniz" diyerek beni
kibarca elestirdi de.

Dayanıklı konuklarının bir
açığını yakalayabilmek için kan
ter içinde kalan, yazın eleştir
meni kavesine bürünmüş o kula
ğı deliklere aldırmaşsınız, böyle
özgürce yazabilmek ne güzel...
Kelimelere daından koparılmış
olgun meyva tadını, kokusunu,
o kuğu kanatlarını yeniden ka
zandırabilmek... Onları, söyle
min yakıcı muson yağmur
larıyla uyardırıp, bütünüyle öz
gür kılmak... Görüyordunuz, biz
kısıtlanmış yazarların düş gücünü
engellemeye yönelik tüm çabalar
boşuna!

Harap karakol odaları ve mah
kemelerde yüzlerce kez yinelen
miş olan yöntemlerle; yani

kimliğini, sicil numaramı ve di
ğer bilgileri belirtme zorunluluğu
gibi birtakım anlamaz işlere kal
kışmadan ve gene yönetmeliğin
öngördüğü biçimde tek bir sayfa
ile sınırlandırılmadan, parmakla
rımı, şu çerçevelenmemiş, antet
siz beyaz kağıdın üzerindeki ritme
bırakarak sana mektup yazabil
mek, benim için olağanüstü.

Ah, yosaklara karşı gelebil
menin coşkusu kipişi nasıl da
gevezeleştiriyor!

Sevgili Nazım;

Sana biraz da, serbest bira
kılışının haberini aldığımızda bu
nu kutlamak için düzenlediğimiz
şenlikten bahsleyim. Maskeler,
müzik ve çeşitli süslemelerle dona
tılmış karnavalımsı bir gösteri
hazırladık. Böylece buradaki, ora
daki ve dünyanın dört bir yanın
daki gardiyanlar görkemli bir
darbe yemiş oldular. Biz ise,
bir kültür devriminin şokunu
yaşamakta olan emekçi dansçı
lara benemiştik. İstem dışı ger
çekleşen bu beceriksizliğimizi ba
ğışlamalıyız. Böylesi bir duruma
araç gereç yokluğu neden oldu.
Ancak bana inan, amacımıza ulaş

bir mektup gönderdiler. Mektupta, "biz insan hak ve özgürlüklerinin anayasa ve yasalarla korunduğu bir ülkede yaşadığımızı düşünüyorduk. Ancak yaklaşık bir hafta önce hiç bir gerekçe göstermeksizin İzmir Em. md. siyasi şube elemanlarınca ailelerimiz, evlatlarımız gece yataklarından alınarak götürüldüler. Bu süreden beri kendilerinden haber alamıyoruz. İşkence iddiaları ve söylentileri var, sağlıklarından endişeliyiz. Kendilerinden haber alabilmek için yaptığımız tüm girişimler ve valiliğe yaptığımız başvuru yanıtsız kaldı, hiç bir haber alamıyoruz. Bir an önce yakınlarımızın salıverilmesini ve haksız uygulamaların giderilmesi doğrultusunda gereğinin yapılmasını saygıyla ilgilerinize sunarız."

Bir gün önce İzmir'deki onbir öğrenci Derneği yaptıkları Basın açıklamasında şöyle dediler: "Son günlerde öğrenciler üzerinde baskıların arttığı görülmektedir. Yakın geçmişte İnciraltı Öğrenci Yurdu'nun basılıp aranması olayının öğrenciler üzerinde yarattığı moral ve sinir bozukluğu hala sürmekteyken, bugünlerde kimi arkadaşlarımız gerek evlerinden gerekse yurtlardan ailelerine bile haber verilmeden ve nedeni belirtilmeden

madığı gibi ben 2 Mayıs 1986 günü saat 17.00 sıralarında bırakıldım ve o zaman da ifadem alınmadı. Ayrıca Cumhuriyet Savcılığına ve bir yargıca da çıkarılmadım. Kardeşimin göz altı durumu devam ediyor. Gerek benim ve kardeşimin gerekse kardeşimin şu anda göz altı süresi aşılmasına rağmen tutulmaya devam edilmesi nedeni ile ona kötü muamele yapılması kuşkusu da taşıdığımından sayın savcılığınıza başvurmak zorunda kaldım."

SHP Genel Başkanı Aydın Güven Gürkan 1 Mayıs günü TBMM'de yaptığı konuşmasında emeğe ve emekçiye saygının bir gereği olarak 1 Mayıs kutlamalarının serbest bırakılmasının zorunluluğunu belirtti. Gürkan'ın bu sözleri büyük tepkilerle yol açtı. ANAP'lı milletvekilleri en kolay tepkiyi göstererek Gürkan'ı Moskova yolunu gösterdiler. Ülkenin bir kargaşa ortamına sürüklenmek istendiğinden söz ettiler. Da a sonra da 1 Mayıs yerine 15-25 Mayıs gibi bir tarihin işçi bayramı olarak kutlanabileceği görüşü ortaya atıldı.

1 Mayıs'ta işçi bayramının sözünün bile edilmesine dayanamayan, somut bir gerekçe olmadan, salt göz korkutmak amacıyla yüzlerce kişiyi göz altına alan bir mantığın herhangi bir mayısta da işçi bayramının kutlanmasına dayanabileceği kuşku götürür. Önemli olan 1 Mayıs tarihi değil, işçilerin kendilerine atfedilen bir bayramda birlik ve dayanışma duygularını güçlendirmeleri ve demokrasi istemlerini kitlesel gösterilerle dile getirmeleridir. Böyle bir bayramın da tüm dünya işçileriyle birlikte 1 Mayıs'ta kutlanmasından da a doğal bir şey olamaz.

SERBEST BIRAKILAN KİŞİLERLE EMNİYETTEKİ UYGULAMALAR ÜZERİNE YAPILAN RÖPORTAJ (İsim verilmedi)

"Siyasi şubeye getirildim. Üç saat sonra, sorgusuz, sualsiz sol elimden kelepçelenerek, 5 gün su ve yiyecek vermeden ayakta beklettiler. Oturmayı yasaklamışlardı. Hareket etmek yasak. Ayakta bile olsa uyumak yasak. Gece gündüz sü-

"Bir arkadaş işkenceden sonra koğuşa alındı. Kulağı az duyarken duymaz oldu. Hücrelerde kalanlar dışında herkes olanları görüyordu."

"Kollar arkadan bağlanıyor (kasap akısı), as-kıda on dakikakadar tutuyorlar, vuruyorlar. Akı-dayken hayalara vuruyorlar. Gözlere pamuk koyup yüzüne vuruyorlar."

"Askıdayken penise (erkeklik organı), kolları, elektrik veriyorlar, teli gezdiriyorlar, 'Şişeyle korkutuyorlar' biz demokratiz, seçme özgürlüğü var, şişe seçimini size bırakıyoruz' diyorlar."

"İfadeleri soruyorlar, bırakıyorlar, sonra yine çağırıp yaratıcı bir biçimde yazıyorlar. Okutmadan, gözleri bağlı, metin bölümünü kapatıp imzalatıyorlar."

POLİS GÖZALTINA ALINANLAR İÇİN PARA TOPLUYOR

Gözaltına alınanların yakınlarının bildirdiğine göre Gümüşhala'da o kadar kişi kendilerine gözaltındakiler için para topluyor süsü veren iki sivil polis tarafından gözaltına alınmıştı. Olayın doğruluğunu araştırmak için 10 Mayıs'ta Gümüşpala'ya giden Yarı muhabiri olayı izleyenlerle görüş-tü. Aktarıldığına göre olay şöyle gelişti: Gümüşpala'da biri bayan biri erkek iki genç, bakkallara, esnafa, kahvelere uğrayarak "hayat pahalılığından, baskılardan" ve benzeri şeylerden özdederek daha sonra kendilerinin gözaltına alınanlar için para topladıklarını söylediler. Bazı esnaf, durumlarından kuşkulananak "gözaltına alınanların kendilerini ilgilendirmediklerini" söylediklerini belirttiler. Bu arada "para toplayan" iki kişinin sivil polis olduğu ortaya çıktı. Polisler yaklaşık on kişiyi beraberlerinde götürdüler. Hukukçular bu şekilde gözaltına alınma eyleminin yasal olmadığını, bunun insanları suça teşvik etmek şeklinde düşünülmeli gerektiğini belirttiler.

YARIN'A TEHDİT

Gözaltına alınanların DGM'ye çıkarılacağı

PERASYONLARI

alınıp götürülmektedir. Özellikle 1 Mayıs'ta yurt-lardan ve öğrenci evlerinden öğrenciler gerekçe-siz olarak alınıp götürülmüştür. Bu durum sosyal ve hukuk devleti anlayışına sığmamakta ve anayasada güvence altına alınan kişi temel hak ve özgürlüklerini yoketmektedir. Ayrıca, öğrenim yolunun son bir ayını oluşturan ve içinde bulunduğumuz şu günler biz öğrencilerin derleri açı-şından çok önemlidir. Alınan arkadaşlarımız ya son vizelere giremeyecek ya da ders çalışmamaları nedeni ile başarısız olmaları sonucu doğacaktır. En önemlisi öğrenci tabanını üzerinde her an alınıp götürülebileceği korkusunu yaygınlaştıran ve yasa güvencelerini tehdit eden tüm uygulamalara son verilmesini istiyoruz."

Daha sonraki günlerde gözaltına alınanların yakınları SHP İl Merkezi'ne giderek, olay hakkındaki bilgi edinebilmek için kendilerine yardım edilmesini istedikler. Olay hakkında araştırma yapan SHP Merkez İlçe Başkanı Eran Yücel, araştırmanın fazla sonuç vermediğini ancak göz altına alınanlara her hangi bir kötü muamele yapılmadığı konusunda kendilerine teminat verildiğini, göz altına alınmalarının nedeninin ise genel bir soruşturma olduğunu öğrenebildiklerini açıkladı. Daha sonra İzmir Milletvekili Aşkın Toktaş da Emniyet Müdürlüğü'ne yaptığı başvuruda benzer bilgileri edindi. Ayrıca Siyasi Şube Müdürü ile görüşmek üzere randevu aldıysa da görüşme günü kendisine Siyasi Şube Müdürü'nün şehir dışında olduğu bildirildi.

Ote yandan 11 Mayıs günü İzmir Cumhuriyet Savcılığı'na başvuran Saadet Dikici, başvurusunda şunları belirtti: "Güvenlik güçlerince 30 Nisan 1986 günü saat 24 sıralarında kardeşim Ali Dikici ve ben gözaltına alındık. Göz altına alınırken bize bir gerekçe söylemediler. Ben ve kardeşim göz altına alınırken bir tutanak tutulup ifadem alın-

rekti uyanık tutulduğumuz için, bir anda kendin i kaybedip uyku haline geçiyorsun. Dizlerin büküldüğünde kafan demir parmaklıklara çarpıyor. Gü-rültü çıkardığımız için onları rahatsız etmiş olu-yoruz. Sille tokat giriyorlar. İki gün geçince ayak-lar şişiyor, ayaklarımızın üzerine basamıyoruz. Koridorda pencere önlerinde demir parmaklıklar var. Gözüm bağlı. Aralarından biri geldi "sen is-tediğimiz gibi ifade vermezsen çıldıracağız, ve-rene kadar burada kalacaksın. Sonunda verecek-sin" dedi. 6. gün sabaha karşı amirin odasına gö-türdüler (gözlerim bağlı) aynı şekilde tehditler savurdular, ifademi kendilerinin istediği şekilde değiştirmemi istedikler."

"7-8 kere sorguya çekildim. Anadan doğma soydular. Gözlerim bağlı sorgu arasında oturu-ken, istediği ifadeyi vermezsem boğazımı sıkı-yor devletin eli. Bu bir savaşçı, siz kaybettiniz, devletin eli uzanıyor' deyip yukarı kaldırıyorlar, sonra bırakıyorlar."

"Şema çıkarmışlar. Arkadaşların itiraf etti sen de açıklarsan kurtulursun, açıklamazsan hep operasyonda buradasın, misafirimiz olursun di-yorlar."

"Hücre dar, kedi gibi büzülebiliyorsun."

"23 saat betona oturtular. Projektörle ısı veri-yorlardı. Sonra havalandırmayı açıp soğutuyor-lardı. Ben bağlıydım. Yanımda yapılanlar benim direncimi kırmak için."

"İbrahim'in yanında son gün bir ekip kaldı. Etrafında su döküyorlar. İki kişi geliyor. Biri elini kaldır, diğeri elini indir diyor. Kaldırınca vuru-yor, indirince diğeri vuruyor. Bu işlemler sırasın-da arkadaş, bilincini yitirmişti."

"A.yı sorguya aldılar. Bizim koğuşun önünde bayıldı, gardiyanların biri doğrulttu, sonra bir-kez daha bayıldı."

söylentileri üzerine Em. md. 'üğü ve DGM önünde aileler yine toplandılar. Emniyet Müdürlüğü önün-de gözaltına alınanların aileleriyle birlikte bekle-yen Yarı muhabiri yanında ailelerden biri ile DGM önünde bekleyenlerin yanına gitmek üzere-yken yolda iki sivil polis tarafından durduruldu. Polisler gözaltına alınan kardeşinin durumunu soran yakınına, bugün çıkarılmalarının olana-kaz olduğunu, ailelerin Emniyet önünde boş yere beklediklerini söylediler. kimliği sorulduğunda Yarı mu abiri olduğunu öğrenince arkadaşımıza "Yarı'nı" hakkında tehditler savuran sivil polisler, "Yarı'nı" olay üzerine gitmemesini, ailelerle görüşmemesini gerekli bilgileri Emniyetten alma-larını tehdit eder bir biçimde açıkladılar. Yine Yarı muhabirinin koluna giren bir sivil polis Em-niyetin 3. katına götürmek istedi. Ancak yine tehditler savurup, öğütler vererek serbest bıraktı-lar.

DGM ÖNÜNDEKİ BEKLEYİŞ

13 Mayıs salı günü yakınlarının DGM'de duruş-maya çıkarılacağını öğrenen aileler sabahtan DGM önünde toplandılar. Yakınlarının soruşturma için DGM'ye getirilmesiyle birlikte DGM önün-de bekleyen aileler yakınlarını alkışlamaya baş-ladılar. Bunun üzerine polis sert tavır alarak alkış-ları durdurmaya çalıştı. Bu arada ailelerden biri polise iki saat gözaltında tutuldu.

GÖZALTINA ALINANLARIN 22'Sİ DGM'YE GÖNDERİLDİ

DGM Savcılığınca yapılan soruşturmalar sonu-cunda 8 kişi serbest bırakıldı, diğer 14 kişi hak-kında DGM Savcılığınca dava açıldı. Ve bu 14 kişi tutuklandı. Tutuklanan bu kişilerin mah-kemesi henüz olmamıştır.

Nazım'a hasret İçli bir selam...

Haldun Yüce

İstelerdi: Ama belki böyle birisini tanıyorsundur."³

"Sonra kızlara tutuldum şiir yazdım"⁴ diyen; "Tahir olmak da ayıp değil Zühre olmak da/ hattâ aşk yüzünden ölmek de" diyen; bütün misyonlarını soyunmuş, bütün misyonlarını giyinmiş Pirâye'nin karşısındaki çıplı çıplak insandan; Vera'nın karşısındaki o hayran aşkıktan, tepeden tırnağa sevdadan mı sözetmeli? O en özel, en yalnız yanından bile dünyaya pencereler açan, hayata ilmekler atabilen büyük aşk peygamberinden sözetmeden geçilebilir mi?

Hapislik yılları öncesinden ve ondan sonra var olan şiir hayatıysa iliklerine dek sarsan, çağdaş, evrensel Türk şiirinin başlangıç çizgisini çeken Nâzım'dan mı; yoksa bir "adli hata" ile 14 yıl yattığı hapishanelerde: "Ufak iş bizimkisi/ Asıl en kötüsü/bilerek bilmeyerek/hapishaneyi insanın kendi içinde taşıması" diyebilen; "Hapishanede değil, önu çardaklı alacakaranlık bir ışıkta eğilmiş, Türkçeden ve halkın yaşantısından gereçler seçen, bunları birleştiren, tak tak tak vurup, durup bir bakan; bir ağaç, sepilenmiş bir deri, bir oltu taşı, bir demir gibi şiirine bakan, sonra işleyen, biçim veren; içinde

Türkçenin yatacağı, sallana sallana büyüyeceği, ninninin yiğit bir türküye dönüşeceği ağaç beşiğe, gökyüzü mavisinden, kır yeşilinden bir boya vuran...⁵ Nâzım'dan mı girmeli söze?..

Ve o büyük gurbetçiden, hasret ustasından mı sözetmeli? "Yürek değil be çarıkılmış bu manda gönünden/teper ha babam teper/paralanmaz/teper taşlı yolları" diyen acı damlasından mı? "Kimi insan otların kimi insan balıkların çeşidini bilir/ ben ayrılıkların/Kimi insan ezbere sayar yıldızların adını/ben hasretlerin" diyen dingin hüzünden mi? Hapiste olsun, uzaklarda, dışarda olsun, onca acıya, olumsuz ve aykırı koşullara karşın "dünya herşeye rağmen de gayetle güzel ve yaşamak mükemmel şey"; "Sözün kıyası yoldaşlar/Bugün Berlin'de kederden gebermekte olsam da/insanca yaşadım diyebilirim" diyebilen o büyük yaşama tutkunu, durmuş oturmuş bilinç, süzölmüş duyarlık, o engin bilgelikten mi sözetmeli?

Dünyanın çeşitli ülkelerinde adı okullara, hastanelere verilen; ölüm yıldönümlerinde adına haftalar düzenlenen; kendi ülkesinde yapıtları yıllarca yasaklanmış, hâlâ bir korkuyla anılan ve ne tuhaftır ki Türkiye denilince dünyada adı ilk akla gelen o büyük yasaklıdan mı sözetmeli? Elbette bütün bunlardan ve bunlarını her biri bir ömre değen coşkulu hüznü binlerce ince ayrıntısından sözedilmeli. Bu, derinlemesine, uzun araştırmalar gerektiren bir büyük, bir kutlu iş kuşkusuz. Biz burada ölümünün 23. yılında O'na ve okurlarına hasret yüklü bir selam, bir minnet duygusu, yalansız, çıplı çıplak bir sevgi sunmak istedik yalnızca. Bir de yaşamındaki önemli tarihleri, olayları anımsatmak. Eksikimiz anmaya çalıştığımız dünyanın derinliği ve yüceliğindendir.

1. Şapkam Dolu Çiçekle - C. Süreyya - Çizgi Yayıncılık. İST. 1985
2. Mavi Gözlü Dev. Z. Sertel - Ant Yayınları
3. Zima Kavşağı - Y. Yevtuşenko - Çev. Ö. İnce - Kuzey Yayın. Ank. 1985.
4. a.g.e.
5. C. A. Kansu - Nazım'ın Bilinmeyen Mektupları'ndan Ş. Kurdlakul - Broy Yayın. İST. 1986.

tık. Sonra senin şerefine bir şiir okuma oturumu da yer aldı. Bu ayede inanılmaz sayıdaki arkadaşın şairliği de ortaya çıktı.

Görüyorsun; şiirin bir ayrıcalık olmadığına; onun beton duvarları yıktığını, gözelleme deliklerinden taşıdığını ve demir parmaklıkları yerle bir ederek tüm kalplerde yeşerdiğini görebilmek için, savaşımı ve insan kimliğini anımsamamızın bile yeterli olduğuna inanmakta nasıl da haklıymışız! Kuşkusuz, içinde zorunlu bir kış uykusuna tıklandığımız bu harap mağaranın kapılarının ardına kadar açılması ve acıların dinmesinden sonradır ki gerçek kazanımımız, yani sanatseverlik ve sabır ile, bu ayrıcalıksız ve arzulu mesleğin coşkusuyla varılabilecektir.

Neyse, tüm bunları bir kenara bırakalım. Sana şöleniden, senin şöleninden bahsediyordum. Tüm yaptıklarımız, haykırılarımız, gü-lüşlerimiz, hatta bu kutlamalara renk katan futbol turnuvasını kazanan takım bile senin yapıtlarına olan bağlılığımızın şiirin bir göstergesi olarak kabul edildi.

Bağışla beni dostum, şu şair-gardiyan uğradı. Biraz sonra nöbeti bitecek, yazıyı istiyor. Bu ne-

denle mektubunda yer alan 2. soruna daha kısa yanıt vermek zorunda kalacağım.

Aslında, iyice düşünülürse, herşey bizim zorlu mesleğimizin ödevbilimselliğinden ileri geliyor. Yazarın (yazarlığından önce ve sonra insan olarak) yapıtlarına karşı sorumluluğu, yeniden üretecek ütopyayı sergileme ve savunmaya olan katkısından geçer. Yaratıcıların çoğunluğunun karşılaşmakta olduğu açık bir "ses boşluğu", kanımca, insan yaratıcılığının hala tarihöncesi devirleri yaşamakta olduğunun bir kanıtıdır. Ve biz hâlâ, kendimizi bulamamış olmanın bahtsızlığını şiddetle duymaktayız. Bunca sanat ve düşün eseri onulmaz kılan aldatmaca da burada yatıyor.

Birgün, bir sergi sırasında, Fransız resminin ustalarından birini, bir diğer ustanın düşüncele-rini yansıtırken duymuştum: "Benim bu galerilerde en çok sevdiğim pencerelerdir".

Burada senden ayrılıyorum dostum Gardiyan tekrar geldi ve kapıyı gizlice tıkırtıyor. Açıklamalarım hakkında ne

düşündüğünü söyle.

Sağlık haberlerini gönder. Kalbin dayanmak ZORUNDA. Duyuyor musun beni? Kendin ve bizler için sağlığına özen göster. Biliyorsun Nazım, yolumuzun belirlili bir aşamasından sonra, bizler artık kendimize ait olmaktan çıkıyoruz. Tedbirsiz davranarak başkalarına zarar verme hakkına da sahip değiliz.

Açık ve temiz alnından öperim.

Başaracağız, değil mi?

Fransızca'dan Çeviren:
Zeki Yücel

Nazım Hikmet'in anısına saygı için 15 Aralık 1964 Salı gecesi Paris'te, Pleyel Konser Salonu'nda bir toplantı düzenlendi. Ünlü Fransız yazarı Jean Paul Sartre'in bu toplantıya gönderdiği mesaj şöyleydi:

"Büyük ozan Nazım Hikmet'e duyduğunuz saygıya bu mesajla katılmak istiyorum. Yazdıklarının güzelliğini ve güçlü-lüğünü başkaları benden iyi anlatacak. Ben herşeyden önce onun insan olarak büyüklüğünü ve ka-

bına sığmaz enerjisini hatırlatmak istiyorum. Onu ağır hastalığı sırasında tanımış, yaşamak ve savaşmak iradesi karşısında şaşır kalmıştım. Ama, beni asil etkileyen onun hüznü ve alaycı uyanıklığı oldu. Eziyetlerden, ölümlerden kaçıp kurtulan bu adam —başkalarının yapacağı gibi— dinlenmiyordu. Biten hiçbirşey yoktu onun için. (...)

Vefalı dost, yiğit militan, insan düşmanlarının amansız düşmanı, her yerde hizmet etmek, ama hiçbir şeyi görmezden gelmek istemiyordu. Biliyordu ki, insan yapılacak bir şeydir ve hiçbir yerde yapılmamıştır. Gereklili olan, durmadan düşmanla savaşarak kendi kendini yaratmaktır; sözün kıyası, Pascal'in hristiyan için dediği ve bugün militan için, Nazım Hikmet dolayısıyla aydın militan için de söylebileceği gibi, "asla uyumamak" gerekti. O asla uyumadı. Harikulade olan şudur ki, ölümünün ilk ve son uykusu oldu.

Durup dinlenmeden nöbet tutan bir insanın eserleri, ölümünden sonra da sizin için ayrı işi yapıyor."

Ne zaman öğrendik direnmeyi
Birbiri ardına toplanmayı
Yürümeyi

Osmanlı tarihi söyler
Tersane grevi
Tramvay grevi

Ya daha önce
Piramit yontulurken
Hangi kan karıştı harcına
Hangi kan?

BU ROMANLAR BİR DÖNEMİ ANLATIYOR MU?

“Gece Dersleri”

Atıla Çınar

Bir çok insan hayatının 'roman gibi' olduğunu düşünmekte bir sakınca görmeyiz. Gerçekten de bir insanın yaşamı, boyutları ne kadar dar olursa olsun, çoğu kez en canlı, en girift olayların yer aldığı bir romandan daha çok çeşitlilik, zenginlik içerir. Bu nedenledir ki çok yalın yaşamış, başından çok az 'macera' geçmiş, değil okyanuslar aşmış başka diyarlara gitmek, kendi dar çevresinden çıkmamış bir insan bile bulunduğu yerden gerilere baktıkça çoğu kez bir romanla karşılaşır. Bu roman ilk bakışta yalın, tekdüze gibi algılanan o yaşamın ta kendisidir. Saniyoruz işte bu gerçek nedeniyle herkes 'hayatım roman' diyemese bile, kolaylıkla 'hayatım roman' diye düşünebiliyor. Ancak bir yaşamın roman olması ile, bir yaşamı romanlaştırmak tümüyle farklı olaylar olmalı. Bu nedenle yaşamın roman olduğunu düşünüp, roman yazmak için yola çıkan her çaba ne yazık ki başarıya ulaşmıyor, bir çoğu yolda kalıyor.

Bir yaşamın romanlaştırılması çabalarını düşününce aklımıza gelen ilk örneklerden biri hiç kuşkusuz Carlos Fuentes'in 'Artemio Cruz'un Ölümü' adlı romanı. Fuentes'in bir yaşamı toplumsal olayların eksenine koyarak anlattıkları aslında bir Meksika tarihidir. Bu romanda bir kişinin yaşamından yola çıkılarak neredeyse uçsuz bucaksız bir Meksika haritası çizilir, bir Meksika tarihi anlatılır. Roman kahramanının günlük yaşamındaki ayrıntılardan Meksika'ya, oradan lapanya iç savaşına uzanan bütünlük gerçekten büyüleyicidir. Bu insan yaşamının bireysel, ulusal ve giderek evrensele ulaşan boyutlarının tarihsel süreç içerisinde ele alınması, işlenmesidir.

Latife Tekin'in yaşamının bir döneminden kesitleri 'mırıldanarak' anlatmaya çalıştığını zannettiğimiz Gece Dersleri'ni okurken anımsadık Artemio Cruz'un Ölümü'nü. Gece Dersleri özellikle çarpıcı olmaya çalışarak anlatım tekniğiyle anımsattı bize Fuentes'in adı geçen romanını. Amacımız Fuentes ile Latife Tekin'i veya Artemio Cruz'un Ölümü ile Gece Dersleri'ni karşılaştırmak değil. Bu çok farklı konumlar da olanların, sonucu baştan belli olan adaletsiz bir karşılaştırması olur. Ancak roman olmak iddiasıyla ortaya çıkan bir ürünü değerlendiren yazarın neleri nasıl anlattığını bakıp, olumlu örneklerle karşılaştırmakta yarar görülmektedir. Gece Dersleri hem yazarın anlatımında kullandığı tekniğin başarısız olması, hem de nesnel gerçekliğin yansıtmaması nedenleriyle, ne yazık ki olumlu bir roman değil. Hele hele toplumcu gerçekçi bir yazın ürünü hiç değil.

Tümüyle sağlıksız bir insanın mırıldanmalarını, sayıklamalarını, kendi kendine konuşmalarını, arada bir iç çekişlerini andıran bu anlatılar bütününi anlayabilmek gerçekten çok zor. Okur kitabı, her tümcesini bir kaç kez yineleyerek, ne-

yin neye karşılık geldiğini derin derin düşünerek okurken oldukça zorlanıyor. Oysa en değişik/karmaşık anlatım tekniklerinin kullanıldığı romanlarda bile yazarın bir sistematiki olmalı. Simgeler kullanılıyorsa bu imgelerin gerçek yaşamda nelerle karşı geldiğinin ipuçları daha açık belirtmeli. Anlatıdaki sistematik farkına varan okur yazılanları baştan sona ilgi ile izleyebilmelidir. Her kurgu mutlaka mantıksal bir bütün oluşturur. Bir roman da önünde sonunda bir kurgu olayı ise yazarın bir sistematiki mutlaka vardır. Ancak Gece Dersleri'nde bu mantıksal bütünü kavrayabilmek, kurguyu oluşturan öğeleri bütün netlikleriyle ortaya çıkararak yazarı izleyebilmek yer yer neredeyse olanaksızlaşıyor.

Buraya kadar anlattıklarımız Gece Dersleri ile ilgili sorunun yalnızca bir yanı. Sorunun önemli bir başka yanı ise bu romanda anlatılanların ne kadar doğru olduğu, nesnel gerçeğin bu romana ne ölçüde yansıdığıdır.

Gece Dersleri'nde belli ki bir dönemin anlatılması hedef alınmış. Kitapta anlatılanlar ne kadar bulanık da olsa, bize bir de yabancı olmayan sözcüklerin, deyimlerin bulunduğu bölümlerden çıkartabiliyoruz yazarın böyle bir hedefinin olduğunu. Bakın neler anlatıyor 'illegaltinin masal yazması': "Parkamın cebinde devletle devrim, gözlerimde alev gibi ilk bebek, en son çıkan ideolojik marşları söylemeye gidiyorum. Bir yılını daha başımdan aşağıya devirmiş olaraktan hayatımın. Burjuvazi domuz! Yaşam da zaten on dokuz..." (s.79)

Hemşisla son yıllarda bazı yazarlarımız arasında bir dönemi yaşamadan, ama o dönem çok şey yaşadığını bilerek, düşsel romanlar yazmak, gelenek haline geldi. O dönemin 'yanlışlar dolu insanlarına' birer da tepeden bakarak sahip çıkmak, kanat germek için birbirleri ile yarışır oldu yazarlarımız. Anladık-

ğımız kadarıyla Latife Tekin de o dönemin insanının oraya hep yanlışlıklar sonucu gelen 'kurbanlar' olduğunu savlayıp onlara yer yer bir ana şefkati gösterme çabasında. Oysa bütün bunlar öylesine gereksiz ki.

Bir dönemi böyle algılayıp yorumlamak yalnızca yanlış değil, aynı zamanda gereksiz. Çünkü yaşadığı çağdan haberdar olan, çağının ve ülkesinin sorunlarının farkında olan her aydın için o dönem hiç de öyle bulanık ve anlaşılabilir değil. 1980 öncesi denince ne büyük bir talihsizlik ki, yazarlarımızın usuna yalnızca 'bir takını karanlık işler çeviren, karanlık kişiler' geliyor olmalı. Tıpkı demokrasiden yana en küçük bir kıpırdanışa bile tahammül edemeyen ve '12 eylül öncesine mi dönmek istiyorsunuz?' diyen anlayış gibi. Çok tartışıldığı ve açıklığa kavuşturulmuş için uzun uzun anlatmakta değil ama kısaca yinelemekte yarar var. 1980 öncesi dönem yalnızca insanların sokaklarda güpegündüz kurşunlandığı, can güvenliğinin kalmadığı, 'memleketin bölünmek üzere olduğu' bir dönem olarak düşünülmemeli. O dönem aynı zamanda kazanılmış demokratik hakların daha da geliştirilmeye çalışıldığı bir dönemdi. İşçilerin sermaye karşısında daha ileri kazanımlar için grevlerle gittiği bir dönemdi. Öğrencilerin, hocaların üniversite özerkliğinin boyutlarını genişletmek için çaba harcadıkları bir dönemdi. Köylülerin topraksızlığa, emeklerinin gaspedilmesine karşı çıkmak için bir araya geldikleri bir dönemdi. Bu çerçeveden bakınca o dönem kafamızda netleşir, anlam kazanır. O dönem bu netliğiyle daha bir roman olma yer almadı. Üzerine basarak söylüyoruz, o dönemin romanı henüz yazılmadı.

Latife Tekin'in Gece Dersleri'nde ne yazık ki 'bu romanlar bir dönemi anlatıyor mu' kuşkusunu yoğun biçimde üzerine çeken bir roman olarak karşımıza. Nasıl tramvay greviden, tersane greviden söz etmeden bir işçi sınıfı tarihinden söz edemez-

sek, piramitlerin harcına karışan kandan özdetmeden insanlık tarihini yazamazsak, bir döneminde sınıfsal, en azından insani boyutlarına yer vermeyen ama dönemi anlatan bir roman yazamayız. Toplumcu gerçekçi sanat ürününde insan ögesi ile alay edilmemeli, insani olan bir durum aşağılanmamalıdır. Herşey soğukkanlılıkla, umutsuzluğa düşmeden neden sonuç ilişkileri kurularak ele alınmalıdır. Oysa Gece Dersleri'nde bakın insanla nasıl sinsice alay ediliyor: 'kavlayan burnumu soydum ve rüzgar gibi bir militan oldum' (s.41), 'kız kardeşin her türden teorinin yalama ettiği bir civatadır artık' (s.46), 'iç odadaki-ler, devrimin dindar öncüler' (s.59), 'gece evlerinin sokaklarında sinsice gezinen genç bir militan' (s.9) vb. Böylesine çetrefilli ve ikilemli tümcelerle dolu bir kitap toplumcu gerçekçi bir roman değil ancak bir fan-tezi olabilir.

Son olarak şunları söylemek istiyoruz. Latife Tekin'i tanımıyoruz, dünya görüşü nedir, neler düşünerek Gece Dersleri'ni yazmıştır pek bilemiyoruz.

Ancak, gündemimizde onun kaleminden çıkan, tüm sorumluluğu da ona ait olacak bir roman var. Pek çok insanda bu romanı okumaktadır. O insanlara bu romanın 12 eylül dönemini anlatmadığını, o dönemin böyle bir kaç insanın abartılı, rotasını şaşırmış ruh hali olmadığını anlatmak bizim görevimizdir.

Büyük şair Enver Gökçe 1940'larda ki hürriyetsizliği şu dize-leriyle dile getirir:

fakültenin ölü demirden köprü
fakültenin ölü bir sıra kavaktı
biz bir garip yiğit kişiydik
bütün hürriyetler bizden uzaktı.

İşte 1980 öncesi dönemi böylesi netlik ve yalınlıkla anlatan roman henüz yazılmadı. Yukarıdaki küçük dörtlüğün bile anlattığı yalınlıkta, netlikte.

Bulgar şairi Andrei Guermanov, 1932'de Varna'nın Yavorovo köyünde doğdu. Sofya Üniversitesinde Rus dili ve edebiyatı okudu. Öğretmenlik, gazetecilik ve editörlük yaptı. İlk kitabı olan Tohum'da (1959) sönmekte olan romantizmin yurtsama havası vardı Rus ve Ukrayna edebiyatından çevirileri ile de tanınmıştır. Amatör ressam ve karikatüristtir. Şimdi Pısmak yazın dergisinin yazı işleri yönetmeni olan Guermanov'un yapıtları şunlar: İşçi Treni (1962); Beni Hatırla Diye (1967); Dörtükler (1975)

Türkçesi : KEREM KURTĞÖZÜ

a.guermanov

n.vaptsarov

SİNEMA

Dışarda uğultular içinde
reklamlar ışıltı ışıltı.
Afiş
müthiş:
"...bir kadın...bir adam
Bir dram."
Kasa doluyor tıklun tıklım
avucumda saktığım
Krum Hanın kafası(*)
ter içinde anılsaklar.
Gün geceye dönüyor
"Metro"nın uslu aslanı
dörtköşe beyazlığında
kafesinin esiyor, pa tlamış sıkıntıdan.
Bürden: bir anıyol
derken bir orman
geride-uçsuz bu caksız gökyüzü
süt mavisi.

Çarpışmadan sonra-
nasıl sağsalım kurtulur insan
gel de inan!
emsoğlan kollarında taşıyor
kızı yarıyanya ölü
oğlan güçlü mü güçlü
kız sanki saman çöpü...

Kız ayrılıyor hemen:
ateşli gözleri
seyredirken cüm bışlı mavilikleri
kapanveriyorlar.
Bir gömeydin kızı, dostum, u-u-u-u-u!
gerçek bir kurak azgın...deme gitim!

Koruhukta
eh elbette, bir bülbül...
Gök usul usul ufalıyor üzerlerinde
yumuşacak, gönülçelen çimen de
sunuyor onlara fışkılayarak bir hoş,
yeşilliğini.
Zıppe bir Coni
öpüyor Edit'ini
dolgun dudaklarda
şehvetli malya...
Yetti be, a.aaa!
Nerde burda bizim kaderimiz hani?
Nerde insanın dramı?
Nerdeyim ben? hadi deyin!
Bahtsız ganimetiyiz hepimiz
bu dinamit yüklü çağın.

Acıyabilir miyiz şimdi
hoşlanabilir mi
şu saf yüreğimize kanıp?
Göğüslerimiz duman dolu
detikdeşik ciğerlerimiz
Yolda mı buhurur acaba
kupa arabalarda
sevdiğimiz?
Doğar bizim sevdelerimiz
kurumdan,
terden,
bir etmek kabuğu altında
makinaların yanında.

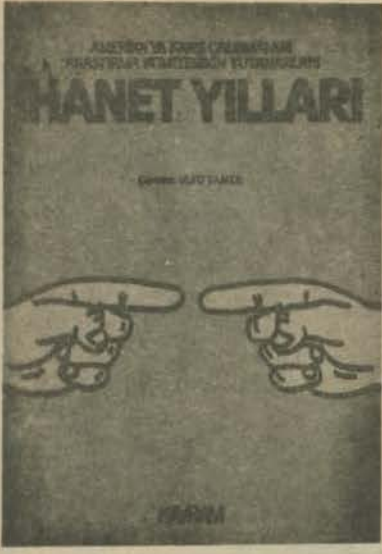
Boş hayaller bir yana
ekmek havyan ömrümüz
yaşamla karışıkarpıya
çetin, çileli, dâmdüz...
Sonra, ekşimlen, yokul yatağa
birşey anlamadan ölüp gideriz...

Hepsi bu.
Budur işte dram
Gerisi yutturmaca-
Gerisi reklam!

FUTURİST SÖYLENCE

Onbeş yıl sonra, belki de daha erken,
Mutlak Silah bulacak kadar
Uygar olacak insan.
Öyle basit olacak ki silahın yapımı,
Herkes yapabilecek evinde,
De ki tavada pişirilmiş bir ufak gözleme
Ya da yayıkta dövülmüş bir topak tereyağı.
Madem yapmış, dolduracak yarınmadamı
Üstün Silahı,
Komşuyu korkutma hakkıysa yani
Ya da dâpedüz enayi görünmemek...
Ve bir sabah adamın biri
Bir çömlek sapıyla artıracak
Büyük Yokoluşu haşlatan dozu
O kadar göz kamaştırıcı olacak ki ışık
Işığın görünmeyecek insan.
Gürültü öylesine uğur edici
Gürültüyü duyamayacak insan.
Acı mı, acı yok, sakın olum.
Kimse anlamayacak olup biteni.
Gök bitirmiş yaşamı
Göz yok ki ayırtım maviliğini.
Uzayda dolacak ruhlarımız,
Artık varolmaktan kaçın ufak buhudalar...
Yalnız, bir gökbilimci, burnunda gözlek,
Görünmez bir göktaşının üstünde, orda,
Büyük Aynanın kayruğunun altında bir yerde,
Karıyacak kulağın, görmüş bizi memnuniyetle:
"Ah! avarlar listesine bir tane daha..."
Yeni yıldız, yıldızımız, kıyacak ona
Pıskılayarak baktım ağızla.
Ve biz,
O tüklenmiş parçanın olacağız.

* Krum Hanın kafası: Bulgar Hanı Krum'u (IX. yy.) simgelediği
anılan kabartma bezemeli para!

bir başka amerika ve

PAUL ROBESON

Nihat Yıldız

"Bir başka Amerika daha var; yeni bir dünya savaşından korkan ve barışçıl bir dünyada yaşamayı yürekten dileyen, yalın insanların Amerika'sı." diyen, ünlü şarkıcı Paul Robeson da bu insanlardan biri işte.

Paul Robeson, 10 yıl önce 23 Ocak 1976'da öldüğünde, yalnız Amerika'da değil, tüm dünyada tanınan büyük bir sanatçıydı. Söylediği şarkılarında olsun, yazı ve konuşmalarında olsun, savunduğu tek bir şey vardı: Irk ayrımının olmadığı, barışçıl ve demokratik bir ülkede, özgürce yaşayabilmek. Tüm halkı için istiyordu bunu; kendisi gibi kara derili insanlara yapılan haklılıklar, ülkesinin onuruna indirilmiş bir darbeydi çünkü ona göre. 1950'lerde onu, "Amerika'ya ihanet ettiği" savıyla sorguya çeken kurula verdiği ve kendisine okutulmayan bildirisinde, şöyle dile getiriyordu bunu:

"...Yurt içinde olsun, yurt dışında olsun, barış için, halklar arasında bir sevgi bağı kurmak için, sömürgeciliğe son vermek için, zenci Amerikalıların haklarına kavuşabilmeleri için, sanat ve kültürün rahatça soluk alabilmesi için bundan böyle de var gücümle çalışacak ve ülkemize yeni dostlar kazandıracağım."

1898 yılında, "köle" bir babanın oğlu olarak dünyaya geldi Paul Robeson; çocukluk dönemini babasının gibi çok zor koşullar altında geçirdikten sonra, tüm kısıtlı olanaklarına karşın, hukuk öğrenimini tamamlamayı başardı. Müzikle yakından ilgilenmeye başlamadan önce, pek çok uğraşı birlikte yürütüyordu. Çocukluğundan beri en büyük meraklarından olan futbol, onun adını duyuran ilk uğraşıydı ve bu sporda bırakmasaydı onu bir "futbolcu" olarak tanıyabileceğimiz denli yetenekliydi. Daha sonra sinema ve tiyatro ile ilgilenen Robeson, birçok filmde ve tiyatro oyununda rol

aldı. Çok ünlü bir şarkıcı olmadığı bu yıllarda doldurduğu plaklar bile, onun müzik yeteneğinin değerli birer kanıtı olarak, büyük bir saygınlık kazandırdılar ona. Uğruna yaşamını adanmış özgürlük savaşını, yalnızca kendi ülkesiyle de sınırlı değil, di ona göre; 1936-37 yılları arasında, İspanya'daki iç savaşa katılan "Uluslararası Gönüllüler Birliği"nde yer aldı. Burada tanıdığı en yakın dostlarından biri de, daha sonra kendisiyle birlikte "Amerika'ya ihanet" savıyla sorgulanan ünlü yazar Ernest Hemingway'di.

Paul Robeson, özellikle 1940'lı yıllardan sonra yine kendisi gibi ünlü Pete Seeger ve Woody Guthrie ile birlikte yaptığı ortak çalışmalarla olsun, çeşitli dergilerde yayınlanan yazıları, kalabalık toplantılardaki konuşmalarıyla olsun, giderek daha çok duyurmaya başladı sesini ve giderek daha çok batmaya başladı yöneticilerin gözüne. Onun gibi özgürlükçü ve barış yanlı insanların sesini yükseltmesinden hep rahat-sız olan Amerikan yönetimi, 1950'lerde "ırksal eşitlik, barış, dayanışma" diye haykıran Paul Robeson'ı da susturmaya çalıştı. Hatta bu amaçla, "bir numaralı devlet düşmanı" bile ilan ettiler onu. Ünlü şarkıcı Harry Belafonte, Paul Robeson'a yapılan baksızlıkları şöyle dile getiriyor: "Paul Robeson'ın salonlarda halka açık dinletiler düzenleyip, şarkılarını rahatça söylemesine izin vermediler çoğu zaman. Dünya çapında bir yıldızdı o, ama ona başka ülkelerde turneler düzenleyip, halkın sesini duyurması için pasaport bile vermediler. Tam anlamıyla bir mahkum gibi, evinin çevresinde yaşamaya zorladılar onu. FBI tarafından azılı bir suçluymuşçasına her yerde izlendi; özgür bir insan gibi rahat yaşamasına izin vermediler hiçbir zaman!"

Harry Belafonte'nin bu sözleri,

Amerika'da 1950'li yıllarda yaşanan ve pek çok suçsuz insanın yaşamını cehenneme çeviren "komünist avı" döneminden küçük bir izlenim yalnızca, adım adım izlenip, yokedilmeye çalışılan bu insanlardan biri de Paul Robeson'du çünkü. Robeson, kendisini bu amaçla sorguya çeken kurula verdiği ve okutulmayan bildirisinde şöyle sözediyor bundan:

"Amerika'da yurttaşlık haklarının durumunu gösteren acı ve üzücü bir olaydır bu: Meclis üyesi Francis Walter ile senatör arkadaşlarının "temsil" ettiği tutucu güçler, beni konferans ve konser salonlarına, operalara, tiyatro sahnelerine sokmamışlardı; şimdi söyleyeceklerimi dinlemek için bir soruşturma komitesinin önüne çağırıyorlar. (...) Benim Walter'i, Eastland'ı, Dulles'i sorguya çekmem, onların beni sorguya çekmesinden daha uygun olurdu; asıl hesap vermesi gereken onlardır, ben değilim, Walter, zenci halk tarafından kullanılıncaya anayasayı bir kâğıt parçası sayan, Yüksek Mahkeme kararlarını tanımamayı ırkının kendine verdiği bir görev bilen Eastland ile çetesinin "Amerika'ya karşı" çalışmalarını niye araştırmıyor? Beyaz Yurttaşlar Konseylerinin ve Ku Klux Klan'ın on beş milyon Amerikalıya alacakça saldırılarını destekleyen Eastland, nasıl oluyor da ulusal güvenliğin tehlikesinde olduğunu ileri sürüyor? (...)

Pasaport almaz mı ne zaman sağlayacak Dulles; ne zaman yurt dışına çıkıp şarkı söyleyebileceğim? (...) Benim yurt dışında şarkı söylemem, tiyatrodan oynamam, film çevirmem ve konuşmam, Amerikan halkına zarar vermez. Ülkemizin adını kirleten Walter, Dulles ve Eastland gibi ırkçılara değil, Amerika'ya, gerçek Amerika'ya, zencilerin, emekçilerin, çiftçilerin, sanatçıların Amerika'sına, dışarda çok dostlar kazandırdım bugüne kadar. (...)"

Robeson, "Amerika'ya Karşı Çalışmaları Araştırma Komitesi"ne verdiği bu bildiriden başka, uzun bir sorgulamadan da geçirilmişti. Sorgulamada, onu tuzağa düşürebilmek için birbiri ardınca sorulan planlı sorulardan, her zamanki zeki esprileri ve sağlam hukukçu mantığıyla kurtulmasını bilmiş, kendisine oynanan oyunları boşa çıkartmıştı. Bazı bölümlerini aktarmak, söz konusu sorgulama hakkında bir fikir verecektir sanırım:

ARENS: Amerika'ya Karşı Çalışmaları Araştırma Komitesi'nin çağrısı üzerine buraya gelmiş bulunuyorsunuz değil mi?

ROBESON: Bir dakika, ben, de sizin kim olduğunuzu sorabilir miyim?

ARENS: Adım Richard Arens. ROBESON: Göreviniz?

ARENS: Komite Sorgu Kurulu'nun başındayım. Buraya çağırmanız üzerine gelmiş bulunuyorsunuz, değil mi?

ROBESON: Evet öyle. (...)

SCHERER: Çağırımızı ne zaman aldınız Mr. Robeson?

ROBESON: Unuttum, birkaç hafta oluyor.

SCHERER: Belgeleri aramadınız mı?

ROBESON: Aradım, karım da aradı, ama bulamadı. Nerede olduklarını bilsem getirirdim; benim açım-dan bir sakıncası yok.

ARENS: 2 Temmuz 1954'de pasaport almak için dilekçe verdiniz mi?

Pasifik Okyanusu'nun ötesinde kocaman bir ülke var; Amerika. Göz alabildiğine uzanan uçsuz bucaklı toprakları, milyonlarca insanı ve 200 yıllık geçmişiyle, gelişmiş, zengin bir ülkesi dünyanın. Uzayda cirit atan uyduları, Orta Amerika'daki küçük bir başkentten Uzakdoğu'daki adalara değin, burnunu sokmadığı yer kalmayan CIA'sı, dünyanın hemen her yerine kollarını uzatmış, insan mezarları üstüne yükelen silah tekelleriyle, dünya kapitalizminin merkezi, yozlaşmış "özgürlükler" ülkesi Amerika Birleşik Devletleri!

Evet, 18. yüzyılın sömürgeci İngiltere'sine karşı demokrasi ve özgürlük bayrağıyla savaşım veren Amerika, bugün kendi çıkarları uğruna, en baskıcı yönetimlerden bile milyonlarca dolarlık yardımı esirgemeyen bir " süper devlet". Milyonlarca insanı çıkarıcı, yalan propagandalarıyla kışkırtmış; kafalarındaki bir türlü kurtulamadıkları örümcek ağlarıyla, salt kendi düzenleri egemen olabilsin diye, neredeyse tüm dünyayı içerebilecek bir nükleer savaşın çıkırtkanlığını yapan, umarsız politikacıların yönettiği karmaşık ülke!

Amerika'da yaşayan onca insanın hepsi benimsemiyor bu düzeni elbet. Yaşadıkları dünyanın gerçek yüzünü, kokuşmuşluğunu gören, bu çelişkiyi içirebilecek bir nükleer savaşın çıkırtkanlığını yapan, umarsız politikacıların yönettiği karmaşık ülke!

ROBESON: !: Son birkaç ay için-
aşağı yukarı yirmi beş dilekçe
rdim.
ARENS: Dilekçenizi verirken,
münist olmadığınızda dair yazılı
ifade vermeniz istendi mi?
ROBESON: Evet. Hiçbir zaman
yle bir ifade vermeyeceğimi söy-
dim. Yurttaşlık haklarına aykırı
uyorum bunu.
ARENS: Komünist Parti'ye üye
sınız?
ROBESON: Lütfen lütfen...
SCHERER: Tanığın cevap ver-
mesini istiyorum, sayın Başkan.
ROBESON: Ne demek Komünist
rti? Komünist Parti de, Demokrat
rti ya da Cumhuriyetçi Parti gibi
sal bir kuruluştur. Komünist Parti
rken, bütün Amerikalıların, bütün
nekçilerin onurlu bir biçimde ya-
yabilmeleri için kendilerini feda
enlerin partilerini mi söylemek is-
orsunuz? (...)
ARENS: Komünist Parti'ye üye
sınız?
ROBESON: Seçim günü sandık
ına gelip, kime oy verdiğimi de
mek ister miydiniz?
BAŞKAN: Cevap verin.
ROBESON: Anayasanın bana ver-
diği hakkı kullanıyorum, bu soru-
zu cevaplandırmayacağım.
ARENS: Sanıyor musunuz ki,
umuza cevap veremezsiniz...
ROBESON: Bir şey sandığım

yok. Anayasayı hatırlatıyorum. Ay-
rıca, sanıp sanmamam da sadece be-
ni ilgilendirir. Size ne?
BAŞKAN: Cevap verin.
(...)
ROBESON: Baylar, dünyada ne-
reye gittimse, İngiltere'de olsun,
İskandinavya'da olsun, başka yerler-
de olsun, faşizme karşı verilmiş sa-
vaşta önce komünistlerin mezarları-
na çelenkler koydum. Suç değil bu.
Anayasa da bunu suç olarak tanım-
lamıyor.
ARENS: Hiç John Thomas adını
kullandınız mı?
ROBESON: Ne diyorsunuz siz!
John Thomas'mış! Benim adım
Paul Robeson, bugüne kadar ne söy-
ledimse, Paul Robeson olarak söyle-
dim, ne yaptımsa Paul Robeson ola-
rak yaptım.
ARENS: Komünist Parti'deki adı-
nız John Thomas mıydı, değil miydi.
ROBESON: Anayasayı hatırlatı-
yorum. Saçmalıktan başka bir şey
değil bu.
(...)
ARENS: Manning Johnson'u ta-
nır mısınız?
ROBESON: Manning Johnson
mu? Gazetelerde okuduğuma göre
FBI'dan atılmış. Aşağılık bir adam.
Düşünün, FBI'dan bile atıldığına
göre.

SCHERER: Aşağılık olsun olma-
sın, tanıyor musunuz onu?
ROBESON: Anayasa.
(...)
ARENS: Max Yergan'ı tanır mı-
sınız?
ROBESON: Anayasa.
ARENS— Max Yergan burada
yeminli bir ifade verdi.
ROBESON: İsterseniz getirin bu
adamları yüzleşelim. Bütün bunların
yasal olup olmadığını sorabilir mi-
yim?
BAŞKAN: Elbette yasal. Bu tat-
sız görevin yapılması oybirliğiyle
kararlaştırıldı.
ROBESON: Kimi'ne konuşuyo-
rum?
BAŞKAN: Bu komitenin başka-
nıyla.
ROBESON: Mr. Walter mısınız
siz?
BAŞKAN: Evet.
ROBESON: Meclis'te çelik işçi-
lerini temsil eden adam?
BAŞKAN: Evet.
ROBESON: Maden işçilerini tem-
sil eden adam? Sahi, United States
Steel'i temsil etmiyorsunuz değil
mi? Büyük bir yurtseversiniz.
BAŞKAN: Evet.
ROBESON: Bütün namuslu yurt-
taşları Amerika'dan attırmak iste-
yen de sizsiniz değil mi?
BAŞKAN: Yalnız sizin gibileri.
ROBESON: Benim gibi karaderi-
lileri. Yalnız safkan beyazları mı tu-
tacaksınız ülkede?
(...)
ROBESON: Bir bildiri hazırla-
dım, okuyabilir miyim?
ARENS: O bildiriye hazırlamanı-
za hangi komünistler yardım etti?
(...)
ARENS: Sonra Moskova'ya gitti-
niz değil mi?
ROBESON: Evet gittim. (...) Rus-
ya'ya gittiğim zaman, gerçek bir
insan olduğumu anladım. Mississippi'
de, Washington'da olduğu gibi, renk

aynımı yoktu orda. Gerçek bir insan
olduğumu anladım.
SCHERER: Niye Rusya'da kal-
madınız öyleyse?
ROBESON: Babam bir köleydi
çünkü; halkım bu ülkenin kurul-
masına katkıda bulunmuştu. Ben de
sizler gibi bu ülkenin bir parçası-
yım. Hiçbir faşist de beni buradan
atamaz, anlaşıldı mı!
(...)
ARENS: Oğlunuzu New York'ta
bir Sovyet okuluna gönderdiniz mi?
ROBESON: Oğlumu New York'
taki Sovyet okuluna gönderemedim.
İngiltere ve Sovyetler Birliği'ndeki
Sovyet okullarına gönderdim.
ARENS: (...) Oğlunuz için 'İşç
yılıni bu ülkede geçirdi' diyorsunuz.
ROBESON: Evet, Washington'da
olduğu gibi ezilmedi.
BAŞKAN: Ne ezilmesi! Siz Rut-
gers'de, Pennsylvania Üniversitesi'n-
de okumadınız mı? Okul takımında
futbol bile oynadınız. Bir kere
Lehigh'e gelmişsiniz.
ROBESON: Sizin takımı yenmiş-
tik.
ARENS: (...) Stalin'i övdüğünüzü
hatırlamıyorsunuz demek?
ROBESON: (...) Stalin konusu
Sovyetler Birliği'ni ilgilendirir. Bu-
nu sizlerle tartışmam. Afrika'dan
getirilen yüz milyon zenci kölenin
ölümünden sizler sorumlusunuz.
Bana başkalarını sormaya ne hakkı-
nız var? (...)³

Paul Robeson, yalnızca bu tip
sorgulamalardaki düzmece sorulara
yanıt vermek zorunda bırakılmadı
yazık ki. Engellemelerden fırsat bul-
up da verebildiği konserlerinin pek
çoğunda, polis tarafından kısırtıl-
an faşist saldırganların saldırılarına
uğradı. 27 Ağustos 1949'da Ameri-
ka'nın Peekskill kentinde Paul Ro-
beson için düzenlenen bir açık hava
konseri, taşlı, sopalı kalabalık bir
grunun saldırısı nedeniyle ertelen-
mek zorunda kalmıştı. Öyle korkunç
ki saldırıları, yalnız dinleyi-
cilerden pek çoğunu yaralamakla
kalmayıp, Paul Robeson'ı da linç
etmeye çalıştılar. Bunun üzerine 4
Eylül'de işçi ve sendikacıların çok
geniş güvenlik önlemleri aldığı yeni
bir konser düzenlendi. Binlerce kişi
gelmişti Robeson'ı dinlemeye; hepisi
omuz omuza söylüyorlardı şarkıları-
nı ve onu korumak için sanki etten
bir duvar oluşturmuşlardı. Ünlü ya-
zar Howard Fast, "Peekskill ABD"
adlı röportaj kitabında bu anı şö-
yle anlatıyor: "İşçi sınıfımızın o şaş-
maz kararlılığını somut bir biçimde
gördüğüm ilk büyük hareketti bu.
Gücün ve birlikteliğin simgesiydi
tam anlamıyla. Tek bir amacı vardı
onca insanın; sevdikleri, saygı duy-
dukları bir insanın onur verici sava-
şına ortak olmak. Robeson, tam
bir halk kahramanıydı onlar için."⁴
Aynı anda dünyanın bir başka köşe-
sinden, büyük ozan Nazım Hikmet
de, Paul Robeson için alıyordu
kalemi eline;

"Ümitsiz korkuyorlar Robeson,
ümitsiz...
Korkuyorlar kartal kanatlı
kanaryam.
Türkülerimizden korkuyorlar."
Evet, 10 yıl önce öldü Paul Ro-
beson; yaşamı boyunca hiç ödün
vermeden sürdürdüğü özgürlük, de-
mokrasi ve barış savaşınının yılmaz
bir savaşçısı, büyük bir sanatçı ve
dürüst bir insan olarak.

1. İhanet Yılları. Çev. Ölkü Tamer, Kavram Yayınları, 1986.
2. a.g.c.
3. a.g.c.
4. "Eiserne Lärche" Şubat 1986

UMURSAMAZLIKTAN UMUDA

Arjantin Sineması

Moskova, Havana, Huelva, Chicago, Batı Berlin, Cannes festivallerinde kazanılan ödüller ve sonunda Oscar...Tüm bunlar Arjantin sinemasının son yıllardaki başarısının kanıtları. Bilindiği gibi, 1983 seçimle sonrasında iktidara gelen Raul Alfonsin başkanlığındaki hükümet, ülkenin ekonomik sorunlarını çözümü çabalarının yanı sıra, birçok sosyal ve politik reformu da gerçekleştirmişti. Bu anlamda elde edilen en büyük başarılarından biri de, ülkenin kültürel yaşamında, özellikle sinema alanında olmuştur.

Önceki yıllarda ülke içinde bile beğeni kazanamayan Arjantin filmleri, giderek uluslararası festivallerde ödüller kazanmaya başladı, batı Luis Puenzo'nun yönettiği "La Historia Oficial" (Resmi Tarih) filmi, 1986 en iyi yabancı film Oscar'ını aldı. "Acaba tüm bu ödüller birer rastlantı mıydı?" sorusuna, tanınmış Arjantinli film yönetmeni Fernando Ayala'nın yanıtı açık: "Tüm bu başarılar doğal bir gelişimin sonucudur. Sinemamız yeni bir dönüm noktasındadır. Uzun yıllar süren sosyal ve politik umursamazlıktan sonra, sinema yönetmenlerimiz ülkemizin, halkımızın sorunları ile ilgilenmeye başlamışlardır."

Örneğin 13. Uluslararası Moskova Film Festivalinde gösterilmiş olan "The Deal" (Pazarlık) filmi için şunları söylemekteydi Ayala: "Bu filmde amacımız; kapitalist toplumların kaçınılmaz gerçekliği ruvetin çerçevesinde insanların kendi vicdanları ile yapmış oldukları pazarlığı anlatmak ve aileleri ve çevreleriyle olan ilişkilerinde bunun etkilerini gözler önüne sermekle yanısıra, onları bir yaşam sürdürmenin olanaklılığına da anlatmaktır. Bu filmde aradan bir Arjantinlinin psikolojisi, insani değerleri, onur ve yaşam görüşü gibi kavramlar çerçevesindeki tutumunu ele aldık."

Ayala'nın son dönemlerde, yine toplumsal gerçeklerden hareket ederek çevirdiği diğer bir film ise komedi türünde olup, "Sweet Money" (Tatlı Para) adını taşımaktadır. İnce bir mizah anlayış ile

dokunmuş olan bu filmde, orta sınıf mensubu iki yakın arkadaşın çana oyunları yolu ile kısa sürede zengin olma çabaları, ancak bu konuda uzmanlaşmış profesyonellerin bu iki kişiyi kullanmaları işlenmiştir. Film İspanya'daki Ulusal San Sebastian Festivalinde gösterildiğinde, başrollerini oynayan Arjantinli aktörler Federico Luppi ve Julio de Grazia, başarılı oyunlarından ötürü basının büyük beğenisini kazanmıştı.

Bu filmlerin bir ortak yönü de, ülkede yaşanmakta olan ciddi ekonomik sorunları beyaz perdeye yansıtmasıydı. Senaryo yazarı ile birlikte Ayala, Arjantin'in son yıllardaki ekonomik ve politik tablosunu filmlerinde yeniden çizmekte ve 1976 - 1981 döneminin Maliye Bakanı Martinez de Hoz'un başlatmış monetarizm politikasının sonuçlarını ortaya koymaktadır. Bilindiği gibi bu dönemde dış borçlar 36 milyon dolar aşmış, enflasyon % 100'e ulaşmış, işsizlerin sayısı 2 milyonu bulmuş ve sahte-borç, dolandırıcılık her alanda teşvik edilmiş, itibar görmüştür. Aslında filmin sanat eleştirmenlerinden çok ekonomistler ve işadamları arasında ateşli tartışmalara yol açmış olması boşuna değildir. Üstelik filmin ilk değeriştirmelemleri de finansman çevrelerinin sözcüğü Amblio Financiero ve Mercado'da yer almıştı. Mercado dergisinin büromunda yapılan bir tartışmaya içlerinde eski bakanın da bulunduğu birçok ekonomistin yanı sıra Ayala da davet edilmiş ve ülkenin karmaşık ekonomik durumunu bir ekonomist kadar anlamış olduğunu kanıtlamıştı.

Gedye döşüp baktığımızda, Arjantin sinemasının doğuşunu 1908'lere kadar götürebiliriz. Bu tarihte, Mario Gallo tarafından yönetilen ilk Arjantin filmi "The Execution of Domingo" (Domingo'nun İdamı) Buenos Aires'de gösterildi. Film, 19. yüzyıl'da İspanya'ya karşı verilen ulusal kurtuluş mücadelesine etkin olarak katılmış Arjantinlilerin yaşamını anlatmaktaydı. Ancak sosyal

ve politik sorunları işlemeye yönelik bu çizgi çabuk terkedildi.

Ayala bunun nedenlerini şöyle ortaya koymaktadır: "Film sanatını film sanayine, bir kâr kapısına dönüştüren, tamamen ticari kaygılardır. Mali başarının, genellikle kaliteli yapımlardan çok, politik ve sosyal içerikten yoksun eğlence filmleriyle sağlandığını, yapımcılar hemen farkettiler". Ayala'nın hakkı olduğu pek çok nokta bulunmakla birlikte, Arjantin sinemasının, yaşadığı en kötü dönemlerde bile iyi çalışmalar yapmış yönetmenleri de bulunmuştu. 1950'lere göz atarsak, Piero Bruno Hugo Fontana takma adıyla Hugo del Carril, Leopoldo Torre Nilsson ve Leonardo Flavio gibi ustaların çalışmalarını gözlemleyebiliriz. Örneğin, 1952 yılında del Carril'in filmi "Turbid Flow the Waters" (Bulanık Akan Sular), komünist yazar Alfredo Varela'nın bir romanından uyarlanmıştı. Bu film birçok yabancı eleştirmen tarafından övgüye değer bulunmuş ve Arjantin'de de yılın en iyi filmi seçilmişti. Film çay plantasyonlarındaki işçilerin acımasız sömürümünü ve onların yaşam mücadelelerini anlatmaktaydı. Nilsson'un çalışmaları da her dönemde ilgi çeken yapıtlar arasındadır. "Days of Hatred" (Nefret Günleri), "The House of Angels" (Meleklerin Evi), "Graciela", ve "Hand in a Trap" (Kapatıldık El) gibi filmlerindeki ortak tema, kişi ile toplum arasındaki ilişkiler olmuştur. Yönetmen, kapitalizmin iki yüzü ü ahlakının insanları nasıl bozup tıktığını ve yozlaşmalarına neden olduğunu ustaca sergilemektedir.

Bu filmler ticari kaygılar sonucunda yok olup gitmiştir. Ancak bu duruma neden olan diğer etkenler de göz önüne alınmalıdır. Arjantin politik değişimlerin en üst düzeyde olduğu bir ülkedir. İktidar, uzun yıllar askeri cuntalar ve sivil yönetimler arasında el değiştirmiştir. Böylece bir süreç içinde ilerici sanatçılar çeşitli baskı ve sınımlarla karşılaşırken, ülkenin durumunu

gösterecek gerçekçi filmlerin yapımı ya da gösterimi de engellenmiştir. Örneğin son askeri cuntanın yönetimi sırasında 40'dan fazla film yasaklanmıştır. Sonuçta birçok film yönetmeni ya hiçbir zaman seyirci karşısına çıkarılmayacak filmler yaptılar ya da çalışmalarına son vermek zorunda bırakıldılar. Bazılar ülkeden ayrıldı, çok az bir bölümü de çalışmalarını resmi makamlardan gizli sürdürdü.

Bilindiği gibi, 1982'de Falkland adaları çerçevesinde ortaya çık İngiltere-Arjantin anlaşmazlığı bardağı taşıran son damla olarak, kitleleri sosyal ve politik istemlerideğirtusunda harekete geçirmiş ve bunun sonucunda yapılan genel seçimler, Raul Alfonsin önderliğinde radikal bir birliğin iktidara gelmesini sağlamıştır. İşte yaşanan tüm bu olaylar dolaylı olarak Arjantin sineması üzerinde de etkili olmuş, yarattan elverişli koşullar ve emsürün azaltılmas, yönetmenlerin toplumsal sorunları dışlamayan filmler yapabilmelerini sağlamıştır.

Bu dönemin hemen başlarında yönetmenliğini Hector Olivera'nın, senaryo yazarlığını ise Roberto Cossani'nin yaptığı "No More Fity or Oblivion" (Kayıtsızlık ya da Acımaya Paydos) isimli film, endese çağdaş bir film olmayıp aynı zamanda Maria Estella Martinez de Peron başkanlığındaki son peronist hükümetin yönetimi boyunca yaşanan olayları gün ışığına çıkarmaktadır. Büyük ilgi uyandıran bu film, 1983 Eylül'ündeki genel seçimlerin hemen öncesinde gösterime girdi. (Bu seçimler, 1976 yılında peronist hükümetin ülkeyi yönetmede acis kaldığını ileri sürerek darbe yapan askeri cuntadan sonraki ilk seçimlerdi). Film tek bir bölümden oluşmama karşın, Arjantin'deki bu karmaşayı yansıtmaya yetmişti: "1974 sonbaharında Colonia Vela kampındaki bir grup peronist 'tutuklulardan aldıkları talimat uyarınca', yine bir peronist olan ancak 'çok fazla soluk' olmakla suçlanan belediye başkanlarını görevden almaya karar verirler. Ancak başkanın arkadaşları ile karışık grup arasında gerçek bir savaş başlar ve

Fösun Yücel-Zeki Yücel

birçok kişinin ölümüne neden olur.." Bu film seçim arifesinde gösterime girdiğinde, peronist ve radikal partiler iktidar için mücadele ediyorlardı. Film, bu koşullar altında açık bir sorumluluk çağrısını yerine getirmiş oluyordu. Sonuçta, şüphesiz peronistleri desteklemeye niyetli bir grup seçmen üzerinde etkili oldu.

Arjantin sinemasındaki "yeni akımın" tek temsilcileri Ayala ve Obvara değildir kuşkusuz. Örneğin 1982'de David Lipiezic'in adı duyulmaya başladı. San Sebastian film festivalinde "The Return"(dönüş) filmi, genç yapımcılara verilen en iyi film ödülünü kazandı. Aslında sinemanın hiç de yabancı olmayan ve uzun yıllar aktördük yapan Lipiezic, bir film yönetmeni olarak oldukça yeni olup, The Return, yönetmen olarak gerçekleştirdiği ikinci filmidir. Filmde aynı zamanda günümüz orta yaş sanatçılarından biri olarak görünen Lipiezic, temdini sinemaya aracılığıyla gerçekleri ortaya çıkarmaya çalışan sinema işçileri grubunun bir üyesi olarak tanımlanmaktadır.

The Return, ilk bakışta sinemasal tepkilerden uzak bir konuyu işler görünüyor: 18 yıllık bir aradan sonra iki arkadaş tekrar karşılaşır. Birisi bu süre içinde yurt dışında bulunmuştur. Yokluğu sırasında ülkede neler olup bittiğini anlamak istemektedir, ve bunlara ilişkin sorularla doludur kafası. İşte film bu sorulara yanıtlar getirmektedir. Bu yapıt aslında son 30 - 25 yılın olaylarının, halkın giderek yoksullaşmasının, ülkenin yabancı sermayeye nasıl peşkeş çekildiğinin ve Arjantinlilerin bağımsızlıklarını uğruna verdiği savaşıma bir özetidir. Film Falkland savaşının etkilerinin Buenos Aires'de nasıl hissedilmektedir olduğu bir dönemde gerçekleştirildi. Birçok seyirci, hatta sinema eleştirmeni, The Return'un Falkland adalarında yaşanan Arjantin askerlerine bölgeyi yeniden ele geçirmek için savaşıma üstü kapalı bir çağrı olarak değerlendirdi. Öyle ki, Lipiezic filmi İngiltere, Avustralya, Kanada ve başka bazı ülkelere de gösterildi.

açıklamak zorunda kaldı: Senaryo düşmanlığın başlamasından 6 ay önce yazılmıştı. Ancak yine de Güney Atlantik'te geçen olayların en azından film üzerinde bazı etkileri olduğunu da kabul ediyordu.

Günümüz Arjantin'inin sorunlarını ayrıntılı bir şekilde ele alan yapıtlardan biri de Adolfo Aristarain'in yönetmiş olduğu "A Time for Revenge"(Öç Zamanı)'dır. Kolombia'nın Cartagena kentinde yapılan 23. Latin Amerika filmleri festivalinde büyük ödülü kazanan filmin konusu başkentteki büyük bir fabrikada geçiyor. Bu filmde yönetmen, işveren ve işçiler arasındaki sınıf mücadelesinin, uzun ve çetrefil bir savaşım sonunda nasıl işçi sınıfının zaferi ile sonuçlanacağını gözler önüne seriyor.

Son olarak da Arjantin sinemasının en yeni yapımlarından olan ve 1986 İstanbul Sinema Günlerinde de gösterilen iki filmi ele alalım. Bunlardan az tanınmış olanı, Alejandro Doria'nın "Darse Cuenta"nı (Anlamak). Filmde bir doktorun çalıştığı hastane, ailesi ve çevresi ile olan ilişkileri irdelenmiş ve bu bağlamda yaşam hakkındaki görüşlerinin işlenmesinin yanı sıra televizyondaki hastane dizileri de alabildiğine hicvedilmiş. Filmin genelinde bakıldığında, günümüz Arjantin'inde yaşamın bilinçlenme arayışlarından bir kesitin temsil edilmiş olduğu görülür.

Birçok ödülün sahibi Puenzo'nun Resmi Tarih'in gelince bu film günümüz Arjantin sinemasının varmış olduğu düzeyi kanıtlayan bir başarıya ulaştığını baştan sona hissettiren bir yapıtla filmidir. Filmin en önemli özelliği klasik sinema yapısı içinde işlenmiş duygusal bir öykü temelinde askeri cuntanın yönetiminde edilen Arjantin halkının yaşadıklarını güçlü bir gözleme dayanarak anlatmasıdır. İlk bahsettiğimiz "Mising"(Kayıp) filmine teması çağrıştıran, ancak ondan çok daha farklılaşmış, baskıyı bizzat yaşamış kişilerle gerçekleştirilmiş Resmi Tarih, ne deneme sanatına ne de tarihsel gerçeklere itibar etmeden öze sanatı başarıyla harmanlamış, onurlu bir film. Filmde yıllar boyu insanlara öğretilen resmi tarihi öğrencileri ka-

şısında savunarak anlatan Alicia adlı bir öğretmenin (Norma Aleandro) uluslararası tekelere çalışan kocası Roberto (Hector Alterio) ve evlat edindikleri kızı ile sürdürmekte olduğu mutlu yaşamlarının, bir şüphe sonucu yaptığı araştırmanın kendisini cunta dönemi Arjantin'inin insanlık dışı gerçeklerine götürdükten sonra ne denli değiştiği ve sonunda öylesine inanarak öğrettiği resmi tarih başta olmak üzere, kocası hakkındaki düşünceleri dahil birçok yanılgıdan nasıl sıyrıldığı anlatılmakta. İnsanların birdenbire nasıl "ortadan kayboldukları", hapisanelerde ne gibi işkencelerle karşı karşıya kaldıkları, kendi öz çocuklarından nasıl koparıldıklarını büyük bir acı ve nefretle gören Alicia, yalnızlığı ve mutsuzluğu pahasına çevresindeki sahtekarlıktan uzaklaşırken bilincini ve bu yoldaki tercihini de ortaya koymuş oluyor.

Görüldüğü gibi Arjantin sineması yepyeni bir atılımın eşiğinde. Cunta sonrasında birçok ilerici yönetmen ülkeye döndü, sansür komitesi dağıtıldı. Bu nedenle halk, önceden yasak olan birçok yerli ve yabancı filmi seyretme olanağına kavuştu. İşte 10 yıllık bir aradan sonra Riccardo Wullicher'in "Quebracho"su, Hector Olivera'nın "Başkaldıran Patagonya"nı gibi birçok yerli yapım vizyona girerken, Mikhail Romm'un "Ekim Devrimi ve Lenin" "Lenin 1918'de"si, Sergei Eisens-

tein'in "Potemkin Zırhlısı" ve "Grev" gibi yıllarca Arjantin'e sokulmamış Sovyet Sinemasından örnekler de ilk kez Arjantinlilerin ekranına sunulabiliyordu.

Ancak Arjantin sineması bugün hala bir dizi sorun ile karşı karşıyadır. Bunların başında sinema endüstrisine yapılan yatırımların oldukça sınırlı olması geliyor. Ülkede yaşamakta olan ekonomik resmî sinema sanatını da olumsuz yönde etkilemekte. Sadece geçen yıl mall sorunları yüzünden başlanmış olan 12 film çekimi durduruldu. Televizyon ekranlarında gösterilen yıllık 350 - 400 filmden yalnız 25 - 30'u yerli yapım. Gerisi yurt dışından gelmekte ve büyük bir çoğunluğu Amerikalı filmleri oluşturmaktadır. Ancak bugün Arjantin'deki ilerici basın ve demokratik örgütler ABD'nin uygulamakta olduğu kültür emperyalizmine karşı çıkabilmekte. Tanınmış yönetmen Mario Sabato bu konuda şunları söylemekte: "Ülkemizin yönetmenleri tam bağımsızlığımızın sağlanması için yürütülen savaşımdan daha az önemli ve daha az gerekli olmayan ulusal kültürümüzün bağımsızlığı için yürütülen savaşıma da desteklemeli ve başarıya ulaşması için ellerinden geleni yapmalıdırlar. "Gün gelecek" diyor Sabato, "Yeni sömürgecilik ne ekonomimize ne de kültürümüze el atmasını sağlayacağız".

Sıradan Bir Ölüm Üzerine

Sıradan bir sokaktaki onun öldürüldüğü sokak, hep bildiğimiz Parke taşlı belki, kaldırımları gitgide aşınan...

Sıradan bir memnuniyet onu öldüren, ne önemli var Bütü bir şeydi işte, kurşun ve kovandan oluşan..

Sıradan biriydi alaka atıplayan ne olsun ki Bir sokak itiydi en çok, çöplüklerde dolmam..

Sıradan bir öldürdün omunkin ama tma sakın! Sıradan! Öldü ve bitti öyküsü, sen varın şimdi...

Ekim / 1985

Muharrem Ender Öndüç

1887-1985 yılları arasında yaşayan Rus asıllı Fransız ressam Marc Chagall'ın resimleri Paris'te Opera Binası'nın tavanından, Moskova'daki sanat galerilerine, New York Metropolitan Operasının duvarlarına kadar uzanıyor. Çağdaş resim sanatının ustalarından biri olan Chagall'ı arkadaşları ve ünlü Sovyet sanat eleştirmeni Alexander Kamensky'nin bir yazısıyla anıyoruz.

ÖZGÜRLÜĞÜN ve SEVGİNİN RESSAMI

MARC CHAGALL

Marc Chagall tıpkı Titan gibi çok uzun bir süre yaşadı ve gene onun gibi yaşamının son gününe kadar hiç duymaksızın çalıştı. Çocukluğunu Rusya'da geçirmiş, daha sonra 1900'lerin başında Fransa'ya yerleşmişti, ama yaşamı boyunca hep o sessiz Belorus kasabası Vitebsk'te geçen ilk yıllarına ilişkin konuları yansıttı resimlerine. Ne var ki, onun bu "kasabalı" geçmişi, sanatının dar kalıplar arasına sıkışmasına ya da salt bir yerellik taşımasına neden olmadı hiçbir zaman.

Şimdi bu satırları yazarken 6 Haziran 1974'te, Chagall'ın Moskova'daki Tretyakov Sanat Galerisi'ndeki sergisinin açılış gününü anımsıyorum. Gözlerime inanamıyordum. İçerisinden sacağın, insanın sınırlarını bozan kalabalığa aldırmağsınız, galerinin koridorlarında koşuşturan, bir an durup sonra yine yürüyen o ufak tefek, zarif adam bir ay sonra seksenaltıncı doğumgünü kutlayacak olan Chagall olabilir miydi? Evet, gerçekten de tüm gençliği, tepkiseliliği ve sevecenliliğiyle Chagall'dı bu. Neyse ki törensel bir açılış düzenlenmemişti, yalnızca ressamın kendisi kısa bir konuşma yaptı. İçten, yürekten olduğu kadar beklenmedik-şasutıcı bir konuşmaydı bu. Tek söz-cükte özetlemek gerekirse tipik bir Chagall'dı. Onun kocaman eliyle, düzensiz hareketlerle karaladığı konuşma notlarının bir kopyesini almıştım. Birkaç gün sonra Chagall'a rastladığımda, daktilo ettiğim konuşma metnini de imzalamasını istedim. Burada bu konuşmanın bir bölümünü sunuyorum.

"Elli yıllık bir aradan sonra beni buraya, doğduğum ilkeye davet ettiğiniz için hepimize içtenlikle teşekkür ediyorum. Aynı zamanda çalışmalarımın bir bölümünü Tretyakov'da sergilediğiniz için de teşekkür ederim.

Şimdi gözlerimde yaş göremiyorsunuz, çünkü bunca zaman uzakta yaşamış olmama karşın, enayurdum, babamın memleketi hep yüreğimdeydi. Toprakmdan sökülmiş bir ağaç gibiydim, köklerim havada kalakalmıştı bir süre. Ama gene de yaşadım ve büyüdüm.

Bu çalılıklı sonuza dek sürcek. Sık sık söylendiği gibi, ya

renk ya da kimya sorunu. Avrupalı ve Amerikalı sanatçılar, önce, Roma'ya yöndiler daha sonra Paris çekti onları, ama Asyalı ve Afrikalı sanatçılar yerlerinde kaldılar. Ben küçük bir çocukken, bentliğimde bir renk vardı, belki de mavinin bir gölgesiydi düşlediğim. İçgüdümden de beni bu rengin pırıldadığı yerlere sürükledi. Rus sanatçıları Brullov ile Ivanov'un Roma'ya çıktıkları gibi, daha sonraları bazı genç sanatçılar da Paris'te buldular kendilerini. Burada bu çelişkinin tüm ayrıntılarını tartışacak değilim. Ancak benim için ne söylenirse söylesin, ister büyük, ister azradan bir sanatçı olarak kabul edileyim, her zaman Vitebsk'teki ana babama bağlı kaldım.

Bugün herbirininiz tek tek beni anmak istiyor. Sevgiden ösetmeyi çok severim, çünkü insanların gözlerindeki ve resimlerdeki o sevecen renk derinden etkiler beni. Ve bir insana en çok gerekli olan şey, dünyayı özel gözlerle, daha yeni doğmuş gibi görebilmektir."

Seksen yıllık ressamlığı sırasında, Chagall'ın çalışmaları komu, yaklaşım, biçim ve çeşitlilik akım ve türlerle bağlantılı bakımdan büyük değişiklikler gösterdi. Pastoral kılfordan, acı çekmeye, trajedilere dek uzanan bir

duygu çeşitliliği yaşad ve bunları resimlerine yansıttı. Ama her zaman koruduğu bir özellik vardı, o da "dünyayı yeniden doğmuş gibi, özel gözlerle görebilmesi-ydi." Resimlerinin kendine özgü birçok yönü, duygu zallığı ve düşsel/masalsı havası da hep buradan kaynaklanıyordu.

Artık herşey garip bir hız ve kolaylıkla oluyordu, sanki bir mucizeymiş gibi ya da düşeymişcesine.. Şimdi Tretyakov'da bulunan "Audeas de la ville" (Kentin Üstünden) resmindeki aşkların mutluluk içinde uçuşları gibi ya da 1917'de yaptığı ünlü yağlıboya çalışması "Yolcu"daki süzülüş hareketi gibi. Bu resimde, özne kendini ağırlığından ayrılmış hissediyor, kollarıyla bacakları iki çift kanatmışçasına yana açar ve dینگin, basit bir küçük kasabanın ve dünyanın üzerinde, sonsuzluğun yoğun mevisinde yüzer.

Chagall bu resimdeki motif büyük bir pano üzerine de çalıştı ve Ekim Devrimi'nin Birinci Yıldönümü nedeniyle Vitebsk'de sergiledi. Onun resimlerinde özgürlük kavramı uçmak eylemiyle özdeşleşmişti. Resimlerinde, singeler, bembörseler, çift anamlı motifler kullanırdı. Bu dönem olarak adlandırılabiliriz. Bu çalışmalar, karmaşık, her

an tetikte ve beklentiler içindeki bir dünyayı gösterir ki bu dünyada, düşsel ve doğalsı olanla gerçek olan örtüşmüş, birbirinin içine girmiştir. Gözlenlenen geçiş dünyasında herşey hareket halindeydi ve yabancıdır.

Yoksul bir Yahudi ailesinin çocuğuydu. Yaşamının ilk yılları güçlüklerle doluydu ve ün kazanması da hiç kolay olmadı. Ama sonra deli bir kasarga gibi Rusya'nın, daha sonra Avrupa'nın ve dünyanın sanat çevreleri üzerine esti.

Chagall'ın yağlıboyalarındaki düşsel hava ile geleneksel folk-lora yakından bağlıdır. 1918'de yaptığı "Yeşil Kemancı" resminde bir müzisyen ve çevresinde o müzisyenin müziğiyle etkisiyle düşlediği herşeyi görürüz; yaşadığı sokakları, sevdiği insanları ve yüreğine yakın duyduğu toprakları. Chagall için en önemli olan şeylerden birisi, doğumun, ölümün ve sevginin gerçekliğiyle sergilenmesidir.

Bunda ve diğer resimlerinde, büyük bir gültü, seve ve beklenmiş topraklardan bir kupa çıkıyor. Çalışmaları gele-

Andre Kertesz "Fotoğrafın güzelliğinin onun gerçekliğindendir..."

güzel halk beklenti, tükenecek ve olumsuzlukları getireceğine yakındır, renk ve çizimle beslenmiş gibidir.

Chagall'ın ilk yapıtları yoğun bir şekilde duvarlardır. Yağlıboya-landaki gıcık, coşku, utku bir yaşamla, dünyanın güzel-liğine bir bütçe bütçe-likdir.

İkinci yıla yaklaşıldıkça, Chagall'ın yağlıboyaları da gıcık-lık, romantik bir biçime kavuştu. Bu dönemde, Sevgi Şen-likleri, Gökyüzü-Maviyi Sevgiler, Yeşil Sevgiler, Sarı Barda-ğı, Onunla İkili Portre" gibi çok zaman resimlerini yaptı. Bunlar coşku dolu mutlu düşer-ler.

Resimlerinin büyük bölümü-nde karamsar olmak oluyordu. İnsanlar düşerdi, görüntüler, benliklerini etkileyen fantaziler- de uyanıyordu. Sanki kendile-rine acı veren, çekilmez yanlan-maları kurtulmak ister gibi uyanıyordu. Chagall'ın eserlerinde evrenin merkezi gibi çizdiği Vi-tekli insanın, evreninde, ve evreni Vittek'in küçük bir parçası- gibi çizdiği Paris'in göklerinde yüzer insanlar.

Chagall yaşadığı mektuplarda da bu durum yerinden söz edip de-ri. Burada bana yaşadığı mektup-larında bu durum yapmak istiy-orum.

"Kendi ülkemde olmaktan ve bençe güzel insanı tanımaktan büyük mutluluk duyduğum. Çevre de beni büyütüyor. Şimdi orada olamayıp, o yerlerin sevgisini ya-şamamak çok acı."

"Moskova'da geçirdiğim za-man hiç anımsamıyorum. Sanki oradan hiç ayrılmamışım gibiy-di."

"Doğduğum tamabayı hiç anımsamıyorum. Zaten hemen tüm resimlerine yansıtıyorum onu."

Vitebek'li resar, Marc Cha- gall'ın yaşamı oldukça karmaşık-tı. Çok acı çekti, çelişkiler yaşı-dı, ama Rusya'daki yıllarında öğ-rendiği insanlık yaşamı felsefesini hiç yitirmedi. Bu onun düşüncü-ne de esneklik ve kuvvet tazan-ırdı. Bu felsefe aynı zamanda, dünyayı genç bakışlarıyla, son nefeslere kadar parlı süylenen müthiş bir gençlik olarak ilk kez gördüğü topraklara olan sevgi-ni de hiç yitirmemesini sağladı.

Kertesz, kendi kendini yetiştir-miş amatör bir fotoğrafçıydı. 1912'de günlük yaşamdan ge-lişigüzel fotoğraflar çekmeye başladı. Daha sonra dünyanın her yerindeki fotoğraf salonlarında ser-gilenen duygusal ve süslü resimlere karşı çıkacak ve bunun ne büyük bir "asilik" olduğunu ayırtma-ya başlayacaktı. Birinci Dünya Savaşı- nı bile en doğal, en gerçek hali ile görüntüledi. Fotoğraflarında zafer- çarşımalarına, kahramanlara, süry- le madalya alan generallere yer ver-medi. En ön saflarda savaşan bir as-ker olarak bitli ulak siperlerde yat-manın ne demek olduğunu ve savaş- öncesi günlerde kalan, belki de bir- daha hiç yaşamayacakları, hüznü- dolu şakalaşmaları çok iyi biliyor- du. Onun fotoğraflarında sıradan in- sanlar vardır. Nadir bulunan bir din- lenme anında piposunun keyfini çı- karan bir asker, ya da kural yaşam- a olan tutkusunu belli etmeyen, ancak bir alaca ineği otlatmak için- karşı çayıra koşan bir diğeri de- olduğu gibi. Bütün bu fotoğraflar- sanki günlük yaşamdan anımsız yakalanmışçasına önemsiz ayrıntıla- rı içerir.

Eğer fotojurnalizmin doğuşunun kolay taşınan, her an fotoğraf çek-meye hazır bir fotoğraf makinasının bulunması ile ilişkili olduğu söyle- nirse, bir an için yakalayabileceği- mi ince fakat önemli ayrıntılara fotoğraf sanatına kazandırılmasının da Andre Kertesz'in kişiliğinde, bu- tür bir fotoğraf makinasının bulun- masından çok önce ortaya çıktığı- nın belirtilmesinde de yarar vardır.

"Kendime fotoğrafçılığın dışın- da bir uğraş seçmeyi asla düşünme- dim." Artık ünlü biriyken bir gaze- teciye böyle söylemişti Kertesz ve şöyle sürdürmüştü konuşmasını: "Elimde, bir fotoğraf makinası al- ma- dan önce böyle biri olmayı düşün- müş, bir fotoğraf makinası olma- ya böyle bir fotoğraf çekilemeye- ni istemişim." Yaşamı anlatan tümüyle özel, heyecan verici bir günlüğü var- dı. Kuşkusuz mükemmel bir gün-

lütür bir yaşamındaki tutku- la bir duygunun görsel bir konseri, dikkatli dakikaların değeri ve dünya güzellikleri için.

1925'de Kertesz, Paris'e geldiği- zaman 31 yaşındaydı. Orada ünlü sanatçılar, şairler, ressamlar, eleştir- menler, gazeteciler ve politikacılarla birlikte oldu. Her zaman şu ilkeye- bağlı kaldı: "Fotoğrafın güzelliğinin gerçekliğindedir." Fotoğraf mak- inasıyla sanatın, yazın'ın, 1920 ve 30'ların moda ve eğlence dünyası- nın içinde yer aldı. Yeni düşünce- akımlarının ve eğilimlerinin merkez- i de yaşadı. Düşünsenize böyle bir- kentte, böyle zamanlarda, fotoğraf- ını çekebileceği neler bulamaz ki in- san. Ama o yine de gösterişli ve soylukonular aramadı. Sen nehrinin kenarındaki bankalarda kestiren ser- seriler, Paris'in o ünlü meydanındaki- tavernalarda çalışan iççiler, içten- bir arkadaşla bulvar kahvelerinin- masalarında yer lgal eden aşıklar, sokak satıcıları, hokkabazlar, İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasından he- men bir gün önce faşizme karşı gö- teri yapan ateşli cephe taraftarları- nın fotoğraflarında yer verdiği görüntü- lerdi. Çok bozulan "Candid came- ra" biçiminde adlandırılan akım ve Henri Cartier-Bresson'un bu akım- ın başlıca temsilcisi olarak nitelendi- rdiği Kertesz'in fotoğraf makinası, bir insanın ortak sorunlarını çeşitli du- rumlarda kaydedecekti. Kertesz 27 yıl boyunca, Paris'te çektiği fotoğ- rafları yitirdiğini sanıyordu. 1936' da 12 aylık bir anlaşıma ile çağı- mak üzere Fransa'dan ayrılarak Amerika Birleşik Devletleri'ne gitti. Ne var ki, savaşın sadece zamanında- geri dönüşünü değil, denizinin bir- ülkedeki konukluğunu 30 yıl kadar- uzatacağını bilmezdi. Artık Paris' teki ürünlerini tümüyle yitirdiğini- düşünürken, oradaki bir arkadaş, Fransa'nın güneyindeki eski bir- fotoan mahzeninde Alman faşist- lerinden sakladığı fotoğrafları ona ge- ri gönderdi. Amerikan dergileri fo- toğraflarının Orta Avrupa'nın lirik ve özel niteliğini taşıdığını onun

usun vurguladığından, Kertesz bun- dan sonra fotoğraflarında yeni dü- zenlemeler yapmak zorunda kaldı. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki- sergilerinde ara sıra da olsa beğenil- kazandığı oluyordu. (New York'da Modern Sanat Müzesi'nde 1964'de- açılan sergisinde olduğu gibi). Amerika Birleşik Devletleri'ndeki- yaşamı biçiminden dolayı kendine- ait bir kınayan Kertesz, "Yünlük- yaşamı doğal haliyle gözleyen, mo- dern fotoğrafçılığın büyük öncüle- rinden ve fotojurnalistler tarafından- saygıyla sözedilen" biri olarak ta- zı- nımlanıyordu.

Kompozisyonlarındaki o kendi- ne özgü anlatım, fotoğraflarında ku- surlardan arınmak için yaşamı bo- yunca ona yol gösterdi. Üretimi- doğrudan bedenine katılma tutku- su ileri yaşlarda bile çarpıcı bir- güçle üretmesine olanak vermişti. Fotoğraflarında yaşamal değerleri- epik olmama da lirik olarak koruyan- Kertesz, görsel bir kumarsızlık- örneği vermiş ve insan onurunu son- derece tutkulu bir biçimde dikkate- alarak insanlık bir düşünce yapısına- sahip bütün fotoğrafçıları etkilemiş- tir.

İlk kez 18 yaşında eline aldığı- fotoğraf makinasından hiç ayrılm-adı. 90. doğum yıl dönümünde- ü- kesi Macaristan onu bir sergi ve ki- tapla ödüllendirirken, o halde fotoğ- raf koleksiyonu "Macar Anıları"na- eklemeler yapmakla uğraşıyordu. Sözü edilen kitap yayınladığı en- et- kileyici kitaptır. Macaristan halkına- "insan doğduğu ülke ile bağlarını- bir zaman koparamıyor" derken, sözlerinde bir yabancılık aksanının- izleri yoktu.

Büyük fotoğrafçı 27 Eylül 1985' de öldü. Çektiği son fotoğraflar, ölümünden bir ay öncedeki tarihli- ni taşımaktadır.

• (Candid, her alanda, her şeyi ot- duğu gibi, gerçekçi, açık yürekli, yanez anlatmayı, iletmeyi) amaç- layan ve Kertesz'in öncülerinden- olduğu fotoğraf türüdür.)

Mayıs ayı içinde, Ankara Sanat Tiyatrosunda, Çentik Oyuncuları "Meşguldü Şekspir Baba" adlı bir oyun sergilediler. Oyunu, Funda Alaybeyi, Özcan Yağcı yazdı, Orhun Şemin yönetti. Oyun sonrası Çentik Oyuncuları ile yaptığımız söyleyişi aşağıda yayımlıyoruz.

■ **Amatör bir topluluksunuz. Oyununuzu izledik. Kısaca sizleri tanıtarak başlayalım söyleşimize.**
 □ **YAĞCI:** Bizler de sağılun diye başlayalım söze. Grubumuzun adı Çentik Oyuncuları. Üç yıldır hiçbir destek almadan amatör olarak tiyatro çalışmalarımızı sürdürüyoruz. Uzun uzadıya amatörliğe ilişkin sorunları sıralamanın pek anlamı yok. Bu yüzden kısaca şöyle diyebiliriz. Güçlük ve zorluklarla ve bunlara dair ilginç ve komik örneklerle dolu üç yıllık bir geçmişimiz var. İlginç olan, yönetmenimizi, oyuncumuzu, oyun yazarımızı, gişecimizi, kısacası tiyatro adına akla gelen her şeyi, hatta seyircimizi bile bizden buluyoruz. Aşık Veysel oyununun tekstini Demet Günoğlu, Ayı Masalı'nın ikinci perdesini gene Demet Günoğlu ve Funda Alaybeyi yazdılar. Bu yıl oynadığımız "Meşguldü Şekspir Baba"nın tekstini ise ben Özcan Yağcı ve Funda Alaybeyi birlikte yazdık. Tüm oyunlarımızı arkadaşımız Orhun Şemin yönetti. Geçmiş yıllar ilginç ve komik örneklerle dolu dedik. Bir tekini anlatarak adımın neden Çentik olduğunu da açıklamak istiyorum. Aşık Veysel'i oynadığımız yıl, hiçbir yerden birtrek spot dahi bulamayınca, koca sanatevi otuzdört gaz lambası ile aydınlatmaya kalktık. Zehirleniriz korkusuyla yöneticiler bulamayız dedikleri spotları buldular. Bize de pavyondan bir ışıkçı bulmak kaldı. Bu koşullar altında, tiyatroya, iyiye, güzele derli toplu düşünceye, ancak çentik kadar katkıda bulunulurdu, adımız da Çentik oldu. Hepimiz üniversite öğrencisiyiz. Okulunu zamanında bitirebilecek sadece ve sadece iki arkadaşımız var. Geri kalanı, zamanında bitmeyen okullar için hiç de üzüntülü değiller. Nedeni ortada. Hepimiz şu anda çileli bir şekilde içinde bulunduğumuz tiyatro uğraşının değerli bir okul olduğuna inanıyoruz.

■ **Kendi tekstinizi kendinizin yazma nedenini öğrenebilir miyiz?**
 ■ **YAĞCI:** Uzunca bir süre tekst araştırmamız oldu. Çokça okuduk. Fakat istediğimizi bulamadık. Bunda bir etken de tiyatroya bakış açımızdır. Gülmeyi çok seviyoruz. Düşüncemize göre gülmek öğrenmek ve öğretmek en güzeli. Tiyatro, salt eğlendiricilik işlevini yerine getiremez. Yani sahne gerektiği gibi kullanılmalı uygun dil yakalayarak öğretici olabilmeli. Gerçi ne bizler öğretmen, ne de izlemeye gelenler öğrenci. Diyoruz ki bugünü görelim, uygun dili bulalım, bilinenin tekrarını olsa da, olana, gözler önüne kendi kişisel düşüncemizi de katarak sergileyelim. Buradan yola çıktığımızda bize ait teksti bulamadık. Biz yazdık. Biz bizi, çokça eksik ve yetersiz anlattık belki ama bizi de, bizden iyi kimse anlatamazdı. İntiharımızı, sevişimizi, yozluğumuzu, özlemlerimizi, yabancılığımızı kısacası seksen sonrasının genç cımayı biz anlatabilirdik. Çokça eksik oldu ama beklediğimizin üzerindeydi ortaya çıkan.

□ **Özcan'la birlikte yazmışsınız. Neydi anlatmak istedikleriniz?**

■ **ALAYBEYİ:** "Anlatılmıyanı anlatıyorum" diyordu, oyunda olay örgüsünü üzerine kurduğumuz, Sevgi tipi. Neydi bu anlatılmıyanlar?.. Bolca korkuydu, suskunluktu, yeter artık yeterdi anlatılmıyan. Bunların sese ve söze dönüşmemesiydi anlattığımız. Beş ay önce intihar eden bir öğrenci arkadaşın, bıraktığı mektuplardaki çıkış noktası. O mektupları, yüzde kırkların üzerindeki enflasyon, arap saçına dönen üniversite eğitimi, yurtlarda akmayan sular, yanmayan kaloriferler, değişmeyen öğlen ve akşam yemeği simitleri yazdırmıştı. Geleceğin teminatı biz gençlerdik, ama daha da emin olunması için iyice yaşanmamız gerekiyordu herhalde. Her işin başı sonu gülmek. İntihar bile, yüreklere saldıran zehirlere rağmen gülmek anlatılabilir. Bizler de bunu anlatmaya çalıştık. Yarını, bugünden kuracaksak, bugün yaşamamız, ne olursa olsun azrailin inadına yaşamamız gerekli diyorduk oyunumuzda.

□ **Peki, çok alışlagelmiş bir soru yöneltelim. Tiyatronun işlevini nasıl açıklıyorsunuz?**

■ **ALAYBEYİ:** Bu sorunun yanıtı da tiyatroya bakış açımızdan bağımız değil. Günümüzde pek çok etmen, insanlara insan olduklarını unutturma uğraşında. Sanki başta düşünce yetisi olmak üzere insana yakıştırdığımız eylemlerin tümü

"ÇENTİK OYUNCULARI"

yok edilmeye çalışılıyor. Hiçbir şey düşünmeden sadece solumak, doymak, gülmek ve sevmek, kendi dışındaki aoluğu, gülüşü, doyuşu, sevişi görmeden yaşamak, insanın sadece kendisi için yaşaması, insana yakışır bir yaşam mıdır sorusunu akla getiriyor. Düşünceme göre, en ufak zerresinin değeri bilinen, nefesler, gülüşler ve hepsinin paylaşılmamasıdır insan onuruna yakışan. Bana dokunmayan yılan bin yaşasın demek insan oluşu kabul lenmemektir. Altın olan sükuttan daha değerli sözler bulmalıyız ki, susmayı bizim anlam kazan-sın. İşte burada sözü edilecek çokça araçlardan biri, tiyatro gündeme geliyor. Tiyatronun başardığı bize bizi unutturmamasıdır. Bir oyunun ardından, başkalarının düşüncelerini izleyip de tek bir cümle dahi kazanmışsa beyinlere paylaşım gerçekleşmiştir ve sonrası için yol açılmıştır artık. Düşünsenize, bir salon dolusu insan bunun iki katı göz, gözler ve beyin bileşkesi.. Söz amatörler için ise, bu gün salonlar dört beş defa dolsa da yarın yirmi otuz kez dolmayacağına kimse garanti edemez. Gişe kaygısından uzak fakat parasal sorununu da bir kambur gibi sırtında taşıyan amatör tiyatrodur, yeninin bulunmasında cesaretli adımlar atacak olan.

□ **Oyunu siz yönettiniz. Sizden de amatör ve profesyonel çizgi arasındaki farklar ve bu konu hakkında düşüncelerinizi öğrenelim.**

■ **ŞEMİN:** Günümüz tiyatrolarının yaşadığı kargaşalardan biri de amatör profesyonel ayrımının bir bakış açısı olarak betraklaşmasıdır. İçerikleri gereği paralı oyun kıstası, en az öneme sahip olduğu halde gişe kaygısı taşımaya başlayan tiyatroya profesyonel damgasını yapıyor. Nedease yaptığımız işin "ne olduğu" üzerine kafa patlatmak zor geliyor bizlere. İki parça kostüm giyip, perde ipini çekecek birini bulmak yetiyor tiyatrocunun için. Hele hoşgörü dolu alkışları nedensiz ve nasılsız bir çabaya esir edince amatör niteliğe bürünmek isten bile değil. Oysa tiyatrodan amatörlik eskiyi bilmekle başlar. Dünyü anlamadan bugüne yön vermenin anlamazlığını görmeye başlar. Sonra da daha doğru, daha güzel olana ulaşma çabasıyla kimlik kazanır. Bu işte bir bilek parasıyla ölçüt, böyle düşünülere diyoruz ki, Türkiye'de profesyonelliğe ulaşmış ama henüz amatör olmayı başaramamış bir tiyatro yapılması vardır. Amatör yapı, hataların ve eksikliklerin, salt emeğin saygınlığı içinde göz ardı edileceği, her şeye karşın alınacak alkışın garantisiyle rahatlık kazanmış bir anlayışı kaldırmaz. Tersine bu yapı, tiyatronun kuramsal ve teknik birimlerinin de tam ve etkin bir donanımı gerektirir. Bilimsel sözcüklerle bezenmiş, sert çizgilerle sınırlandırılmış, esneklikten uzak bir kuram anlayışı ağılık ve mekanik bir yenilik arayışını da beraberinde sürükler. Oysa biliyoruz ki, sanat insana dayanır, tiyatro insan sıcaklığıyla perdeyi açacak gücü bulur. Sahnemiz, her ne kadar eksiksiz ve sağlam bir tiyatroyu gerektirse de, bu engin bilginin (!) bangır bangır seyircinin kafasına vurulduğu, sevecenlikten uzak bir anlayış da o kadar gereksizdir. Bizce sorun içerik biçim kaygısının dengesizliğinden kaynaklanıyor. Aşırı bir içerik sevdasına

kapılıp gitmişiz. Sanat, izleyeni olmadan izleyeni kavramadan bir anlam kazanmaz. Sanatta çıkış noktası içerikse, sanatla, izleyeni'nin bağıni kuran da biçimdir. Estetik kaygıdan yoksun bir tiyatro, ne denli sağlam bir mesaj yüklesse de kafamıza, kafasındakini anlatacak en etkin yolu güçlü bir teknik-estetik yapıyı sağlamadıkça ve bunu insanla yoğurmadıkça varlığıyla övünemez. İşte amatör düşünce bu dengeyi de tassa edinmelidir kendine. Söylediklerimiz hep özel çabalara ilişkindi. Devletin, kendi sahnelerinde, tiyatroya bakış açısına değinmek gerekir mi bilmem. Tiyatro politikasından yoksun, dinamizmini kaybetmiş mi bilmem. Tiyatro politikasından yoksun, dinamizmini kaybetmiş bir kurumda amatör ruh kaygısı anlam taşımıyor. Şu bir gerçek, devlet elinde tiyatro Cumhuriyet Dönemi ile birlikte yüzü gülen bir kukla haline getirilmiştir. Oysa bugün kuklanın yüzü gülmüyor, iplerini kimin elinde olduğu ise siyasal iktidarların sorunudur artık.

□ **Grubun genel sanat yönetmenisiniz. sizden de, geleceğe ilişkin düşüncelerinizi olarak söyleşimizi noktalayalım.**

■ **GÖKÇEOĞLU:** Çentik Oyuncuları'nın Türk Tiyatrosu'ndaki yeri nedir sorusunu sorabilmek için daha uzun yıllar gerek demeliyim ilkin.. Ancak, edinmek istediği yer ardında bıraktığı üç yılda giderek netleşiyor, belirginleşiyor. 1980 sonrası okul tiyatrolarında güçlenen merkezi denetimin getirdiği kısıtlayıcı ortama "bir tepki olmak" anlamında yanyana gelen topluluğumuz her yeni çalışma döneminde çıkış yerinden oldukça uzaklaştı. Artık YÖK'ün okul tiyatrolarındaki sanatsal(!) uzantılarına bir reaksiyon değil, amatör tiyatroların yolaçaacağı bir gelişimin aksiyonunu oluşturma çabasıdır. Kendini kendi boyutları kadar gösteren aynalara bakmaktan korkmayın, iletmek istediklerini kendi yaşam pratiklerine geçirerek salt bir mesaj olma kuruluğundan kurtarmış-en azından kısa dönemde- kalıcılık sorunlarını çözebilecek iskeletlerini kurabilmiş amatör topluluklarla karşılaşacak çok şeyler olduğu inancındayız. Özgün yapılarımızı ortadan kaldırmadan, yapıcı bir eleştiri ve samimi bir dayanışma ile yaratılmaya çalışılan bencil, görgüsüz, köşe dönmeci, yabancılaşmış insan tipine sağlam bir fren basılabilir diyoruz. Öğrenci gençliğin yığılaştığı Ankara'da dağınık çalışmalara ulaşabilecekleri sonuçların çok gerisinde kalmakta, amatör birliktelik daha bir gereklilik göstermektedir. Çentik oyuncuları olarak böyle-si bir oluşuma katkıda bulunmanın sevincini yaşıyor, dürüst bir tiyatro anlayışını yeşertmek için tüm dostlara açık bir çağrıya seslendiriyoruz.

□ **Oyuna katkıda bulunan diğer arkadaşların adlarını öğrenerek söyleşimize son verelim.**

■ **GÖKÇEOĞLU:** Sahne üzerindeki arkadaşlar Şeref Akşit, Selahattin Köksal, Tansel Doğaner, Özdemir Aydın, Özcan Yağcı, Mete Tekinalp, Murat Gören, Mehmet Adalı, Alev Oğuz, Buket Özgen, Orhun Şemin, Funda Alaybeyi Aktan Keskin, Canan Elvanlioğlu, Özlem Demirtaşlı ve ben Ahmet Gökçeoğlu.

okuma notları

***Kurtlar Arasında Çıplak/ Roman// Bruno Apitz/ Başak Yayınları Nisan 1986/Çev. Alaattin Bülge.**

"Tutukluluk tehlikeden kaçınmaya izin verir, ama insan için tek yol vardır; o da doğrucu tehlikeden ortasına atılmak."

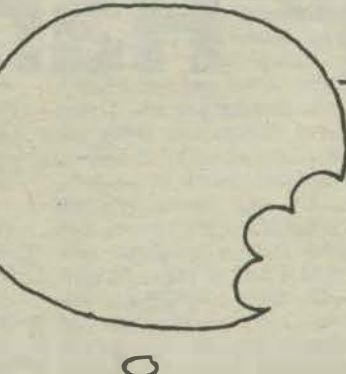
Nedir çocuk? Neyi simgeler kendinden öte? Ve nedir çocukluk?... Yaşamın gözbebeği, insan ömrünün özü, filizi, çekirdeği.. Sürekli bir ilkyaz, bir diğ bulut, rüzgâr bir incecik, bir duru su... Bir sevinç, bir coşku aylası. Akıl almaz saflık, sonsuz bir değişim, sakıncalı sorular... Yalınlık, güç, iyilik, direnç. Ve insanın "büyük" yaşlarında, yitirlikte, kirlilikte dönüp dönüp yunduğu el değmemiş gizli kaynak.

Ve nedir savaş? Yaşamın sunduğu ne varsa alıp götürün bir kinli yıkım. Nice kötülük varsa yeryüzünde hepsini özünde toplayan bir kirli gerçek, acı bir olgu. Bir kış bulutu, gece soğuğu, çocuk imgesini örten.

Ve savaşlar içinde bir savaş. Elli milyon ölü, milyonlarca yaralı ve sakat, sayılara vurulamayan kırılmış insan onurun, işkence, acı... Adı faşizmle özdeşleşmiş II. Dünya Savaşı. Kimbilir bugüne değin kaç romana, şiire, şarkıya, resime, filme...kısaca sanatın ölümsüzlüğüne konu olmuş bir ölümler tufanı. Ve II. Dünya Savaşında esir kampları. Kamplar içinde bir kamp: "Kayın Ormanı" "Buchenwald... Kayın Ormanı'nda bir çocuk: Kurtlar Arasında Çıplak.

Kurulduğu 1937 yılından ilerici silahlı birayaklanmayla özgürlüklerine kavuştukları 1945 Nisan'ına kadar 60.000 insanın öldürüldüğü Buchenwald'in ve Hitler'in son günleri. Bir çocuk gelir kampa bir tutsağın bavyulunda. Üç aylıkken annesi babası Auschwitz'de gaz odasında öldürülmüş bir Polonyalı ailenin çocuğu. Kamplarda büyüyen, insan olarak yalnız SS'leri ve tutsakları tanıyan; SS'leri ayak seslerinden bilen, ses çıkarmadan saklanan; bunu bir çocuk önsesiyle, koşulların gerektirdiği doğal bir davranış olarak geliştiren bir çocuk.

Savaşın sonu yaklaşmış, yönü belli olmuştur. SS'ler ve tutsaklar bıçak sırtı bir tedirginlik üzerinde. Her iki taraf için de ölümler yaşamı ayırmakta çalmaktadır kapıyı arı. Geriye çekiliş için kampları an boşaltılabilir. Ve "bir kampın boşaltılması her zaman ölüm demektir." Ölüm, tutsaklar için sürekli vardı ama kurtuluş bu denli yakına gelmemişti.

ti. Bu yakınlıkta yapılacak küçük bir bata - bir çocuk için de olsa- onlarca, binlerce insanın bir anda sonu demektir. Ve bu ölüm bugüne kadar olanlara hiç benzemiyordu: "...karşıda durup dudak şapırdatan ölüme artık el sallayamazsın. Bu ölüm ölümlerin en sinsisi, en çirkin. Sen son nefesini verirken burunun dibine bir demet çiçek uzatacak kadar iki yüzlü. Bu çiçek yaklaşan bir umut; eviyle sokaklarıyla, halkıyla, köyüyle, ormanıya, arabasıyla, biskütiyle, kadınıyla, yatağıyla, eşyasıyla, perdesiyle, çocuğuyla gerçek, insanca bir yaşam."

Şimdi, çeşitli uluslardan ilerici tutsakların oluşturduğu gizli direniş örgütü "Uluslararası Kaçıp Komitesi" güç bir karar, zor bir seçenek karşındadır. Çocuğu saklamak (ki çocuk, Komite ve tutsaklar için her an ölüm demektir) ya da geldiği gibi bir bavul içinde, giden kafilelerle sonu bilinmez bir yolculuğa çıkarmak.

Bu çocuk, sekiz yıldır tüm insanı değerlere, sevgiye, sıcaklığa, yaşama yabancılaşmış bu insanlar için, yitirdiklerinin ve yüreklerinin yeniden bulunması, keşfi işi, elbette seçenecek, herşeyi göze alarak çocuğu kampta bırakmak, saklamak olacaktır. Ve akılla yürek, duygu ile düşünce arasındaki bu çetin savaşı yürek kazanır... ama ne acılar pahasına.

"Ölümlerine ağlanmayan askerler" öğrenmişlerdir kampa bir "yahudi piçi" olduğunu. Ve daha önemlisi tutsakların oluşturduğu gizli direniş örgütünün varlığından kesinlik de-

recesinde kuşkulandırmaktadırlar. Çocuğu aramak adı altında başlar sorgular, işkenceler.

Acımasız sözcüğünün çok hafif, masum kalacağı iğrenç-kite işkenceler, işkenceler... Müttefik kuvvetler Almanya'ya girmiştir. Çarpışmalar kampın yakınlara kadar gelmiştir. Tutsaklar için özgürlük ve ölüm seçeneğini kıl-ince bir dengede sunan gelişmeler, SS'ler için, ölüm kusan son bir çıkışla yalnız yıkımı hazırlamaktadır. O "büyük güç"ün çok daha büyük bir korkuya dönüştüğü; korkunun, saldırganlıkla acizlik arasında bir çilgınlık ipine gerdiği günler...Sonrun çocuk olmanın çoktan çıkmıştır. Çocuk, olanların, olabileceklerin boyutlarını kavramaktan uzak; bir dünya görüşü, inanç, onur, kurtuluş, yaşam ve direniş örgütünün simgesi olmuştur.

Evet, Demokratik Alman Edebiyatının önemli romanlarından birisi Kurtlar Arasında Çıplak. Yazarının başından sonuna kadar yaşadığı bir Alman esir kampının son günlerinin, çöküşünün, roman boyunca çok fazla öne çıkmayan -ya da diğer olayların gölgede bıraktığı- bir çocuk ekseninde, tüz bir gözlem, sanatsal bir derinlik ve usallıklı bir gerilimle işlendiği bir roman. Bruno Apitz'in yazmak için yedi yıl uğraştığı; yayınlandığı 1958 yılında, 17 milyonluk Demokratik Almanya'da bir milyon satışa ulaşan ve Ulusal Ödülü alan; bugüne değin yirmiden fazla ülkede çeşitli dillere çevrilen ve yine yazarın hazırladığı senaryoyla sinemaya aktarılan bir kitap.

Kurtlar Arasında Çıplak'ta

EMİN BEBEK

aleyhine sonuçlandı, birçok kararı durduruldu, kaldırıldı."

Güney Dinç, İzmir İdare Mahkemelerine açılan davalardan örnekler derlemiş. Hemen tüm örneklerde, öğretim üyeleri ya da öğrenciler YÖK aleyhine açtıkları davaları kazanmışlar, ancak YÖK'ün keyfiliğinden kurtulamamışlar. Kitap tam anlamıyla YÖK keyfiliğinin bir belgesi. Kitabı yalnızca YÖK'ün hukuk karşısında "köşeye sıkışmışlığı" olarak değerlendiremiyoruz, çünkü Güney Dinç sürükleyici ve bu kuralları bile kolay anlaşılır kılan, öykücü anlatımıyla aynı zamanda 12 Eylül sonrası ilerici, demokrat insanların içinde bulundukları durumu da sergiliyor. Kendisine bir magazin gazetecisinin fal köşesini düzenlemesi önerilen astronomi uzmanı, açtığı kilim dükkanında yaşamını kazanmaya çalışırken bir yandan da hazırlamaya uğraştığı "gökbilimi sözlüğü"ni bitiremeden geçirdiği kalp krizi sonucu ölen gökbilimcilerimiz, idare mahkemelerinde kazanılmış davaları bile umursamayan "yönetim kurullarının" bazı öğretim üyelerinin kanıt göstermeden "12 Eylül öncesinde anarşik olaylara karışmış ve fiilen 'devrim almıştı'" diyerek "muhalefet şerhi" koynalan ile görevlerini son verilen ve dilekçe vermek üzere bile okula alınmayan, görevlilerin müdahalesiyle okuldan çıkartılan öğretim görevlileri, öğrencilerde "YÖK tedirginliği" saptadığı için ceza alan öğretim üyeleri, mahkeme kararıyla görevine döndüğü halde yarattıkları oranda çalışmayacağı için istifa eden öğretim üyeleri...

Kitaptaki örnekler yalnızca İzmir İdare mahkemelerine açılan davaları içeriyor. Ancak derlemenin İzmir'e sınırlı olması bir eksiklik değil, olaylar birbirine öyle benziyor ki sınırlı olması bir tekrarı da engelliyor. Güney Dinç, hukuk ve yönetmelik kurallarını karışıklığından ve sıkıcılığından kurtararak, davaları öyküleştirecek anlatmış. Kitabın, adlarını vererek çeşitli kişilere saldırmak gibi bir kaygısı da yok. Dönemin belirleyici özelliklerini taşıyan davalar, özellikle de güvenlik soruşturması ele alınmış. Güney Dinç'in sunuşta da belirttiği gibi "Hukuk, insanla bütünleştiği oranda anlam kazanıyor. (...) Daha niceleri yaşanan bünca olay, sıkışık kaldıkları dava dosyaları arasında unutulmamalı."

FİLİZ SUNAY

Öğrenci Hareketinin “Yarın” Hangi İlke

Demokratik öğrenci hareketi yeni açılımlara yönelmenin sancılarını yaşamaktadır. Gericiğin bu süreci tıkamaya yönelik komplolara hız verdiği gözlerden kaçmıyor. Bir yandan mevzuat değişikliklerine soyunulurken, diğer yandan öğrenci derneklerinin kamuoyu önündeki meşruluğunu sarıma amacı taşıyan Mevzuatı Charty'di yöntemler piyasaya sürülmektedir. Koşullar öğrenci hareketi içinde yitirilen ve bu hareketi destekleyen herkese ciddi sorumluluklar yüklemektedir. Öğrenci hareketi, önünde duran sorunların çözümünü es geçerken, kuşku yok ki kendi içinde bir tartışma süreci yaşayacaktır ve bugün de yaşamaktadır. Çeşitli eğilimleri kucaklayan demokratik bir harekette bu tür tartışmaların doğal, hatta kaçınılmaz olduğunu, biz bu sayfalarda yeni geldikçe belirttik. Ne gericiğin tuzakları ne de beniz öğrencilerin çoğunluğunun bu tartışmaların uzağında kalması, karşılıklı görüş üretmeyi ve tartışmayı gereksiz kılmıyor. Burada bütün sorun, öğrenci çıkarlarının savunulması zeminini kaybetmemek, bu amaçtan sapmamak oluyor. Tartışmalarda, sonuç alınamayacak üslup ve yöntemden kaçınmak, özellikle önem taşıyor.

Ancak, belirtmek gerekir ki, tartışmaya katılan kimi çevreler henüz bu olgunluğun çok uzağında gözüküyorlar. GÖKYÜZÜ'nün Mayıs sayısındaki polemik yazılarını okuduktan sonra yazarlarına hatırlatmak gerekir. Eğer tartışmadan anlaşılana, ağzına geleni tartmadan, biçmeden yazıp çizmekse, yaşanan somut süreçten hiçbir kanıt göstermeden, iddialarla olaylar arasında hiçbir bağ kurmadan, kimi suçlamaları kulağından karşı tarafa yüklemekse, böyle bir tartışmadan öğrenci hareketinin kazanacağı hiçbir şey yoktur. Böyle bir yöntemi benimseyenlerin gerçek niyetlerinin öğrenci hareketinin sorunlarını çözmek olduğuna inanmak da mümkün değildir.

Tartışmada yapıcı olmak özelliği, sandığı kadar soyut, elle tutulmaz bir kavram değildir. Görüşler sunulurken, somut bir takım ölçütlerle bağlı kalınmak gerekir. Birincisi, somut bir politika eleştirilirken, karşılığında genel ve yuvarlak sözler söylemek yerine, aynı somutlukta politikalar önerilmelidir. İkincisi, eğer teorik ilkelere düzeyinde bir tartışmaya giriliyorsa, eleştirilen taraftan söylemediği ve yazmadığı görüşlere değil, ortaya koyduğu yazılı ve sözlü görüşlere dayanılmalıdır. Üçüncüsü, pratik politikalar ve tavırlar eleştiriliyorsa, bunun da yolu, kendi seçtiğin kavramı (buna küfür de denilebilir) somut süreç konusunda okuyucuya hiçbir açıklama

yapma zahmetine katlanmaksızın karşı tarafa yüklemek olmaması gerekir. Eğer, 'karşı taraf zorbadır ve emyetçidir, antidemokratiktir, katilimci değildir diyorsan, okuyucu hakk olarak senin bu sonuçlara hangi somut tavrı gözleyerek vardığını merak edecektir. Yok eğer, 'ben söylerim, benim okuyucum bana güvenir diye düşünüyorsan, o zaman, ağzından düşmeyen 'taban inisiyatif', kitlelerin aktif tartışmalara katılımı' iddiasını içtenlikle savunduğuna kimi, nasıl inandırabilirsin?

Bu ölçütlere vurulduğunda, Göküzü'nde yer alan yazılar talihiz yazılardır. Büyük ölçüde birbirini tekrar eden 6 yazıda, pratik süreçten bahsedilmediği gibi, YARIN'ın savunduğu ilkeler, ya görmezlikten gelinmiş ya da çarpıtılarak başlıklar ve kavramlar halinde aktarılmıştır. Genel geçer sözler okuyucuya politika diye sunulmuş. YARIN ve onun ilkelelerini savunan gençlere ağız dolusu sövülüp sayılmıştır. Okuyucunun sabrına sığarak kimi örnekleri buraya alıyoruz.

'Gençliği vesayet altına almak isteyenlerin dayattığı dergi tartışmaları... Kitle örgütlerinin (işlevi ve işleyişi açısından) partiden farklı örgütler olduğunu kavrayamamak.. Atamıyla önder ve merkez yaratmak.. YARIN dergisinin... 'bizden farklı düşünen gerici fikirli.. Südürülen zorbalığa... Farklı düşünen insanların birlikte mücadele edemeyeceği safsatası, ... Birliğin yerine grupçuluğu, demokrasinin yerine zorbalığı geçirmek isteyen anlayışların...' (1)

'Demokratik katılımdan soluk almayan ve bunu alenen reddeden bir merkezleşmeyi dayatmak.. Tepeden dayatmacı tavrı.. Derneklerin gönüllü demokratik birlik ve tartışma zeminini tekeline almak.. Kitlelerden kopuk, kitle inisiyatifinin gelişmesi ve güçlenmesi sürecine müdahale eden tutuma arka çıkan YARIN yazarları.. Demokratik merkezleşme iddiası altında kitlelerin demokratik katılımı temeline dayatılmayan, kısacası demokratik olmayan bir merkezleşme, tepeden, parmakla sayılabilecek dayatılmaya çalışılıyor...' (2)

Bu aktarımlar daha da çoğaltılabilir. Evet, YARIN için söylenenler bunlar. Peki bu sonuçlara nereden varmış bu yazıların sahipleri? Savunduğumuz teorik ilkelere değil, yoksa pratik süreç içindeki tu

HATAY DUMLUPINAR

tum ve politikalarımızdan mı? Hiç kimsenin bugünün koşullarına sığmamak somut süreç hakkında (elbette sorumluluğu elden bırakmadan) açıklamalar yapmaksızın, karşındakine aklına geleni söylemeye hakkı olmamalıdır. Ne ki, Göküzü yazarları dayanak göstermeksiz küfür etmenin sorumluluğunu 'yürekli' üstleniyorlar, fakat somut süreç konusunda okuyucuyu aydınlatma sorumluluğunu YARIN'a bırakıyorlar.

Kimbilir belki eski alışkanlıklardan korkarak kendilerine güvenemiyorlar, belki de 'ince' politika yapıyorlar. Onların bu hıncınlıklarının, saldırganlıklarının nereden ileri geldiğini açığa çıkartmadan önce öğrenci hareketinin gelişme sürecini ve bu süreç içinde YARIN'ın somut tutumunu ele almak gerekiyor.

ÖĞRENCİ HAREKETİNİN GERÇEKLERİ VE YARIN'IN TUTUMU

Okuyucu hatırlayacaktır, YA-

RIN 1985 yılının başlarında öğrenci derneklerinin oluşturulması amacıyla yönelik bir tartışma başlattı. 12 Eylül'le birlikte bütün hakları elinden alınmış, ağır sorunlar içine itilmiş öğrenci gençliğin artık kitle-sel hak arama mücadelesinin örgütlenmesi için kalıcı girişimlerde bulunmanın ön koşulları oluşmaktaydı. Bu koşullarda, demokratik öğrenci hareketinin kaldıraç noktaları, yasal öğrenci dernekleri olacaktır. Keyfi engellemelere teslim olmadan yasal hakları küçümsemeyip sahip çıkmak gerekiyordu. YARIN sayfalarında ısrarla savunulan görüşler böyleydi. Bugün küfür yazıları yazarların, kitleleri tartışma ve karar sürecinin dışına itmekle suçladıkları YARIN, o dönemin tek gençlik dergisi olarak, daha sürecin başlangıcında dernekleşme fikrini kitlelere açıyor, binlerce okuyucusuna bir tartışma platformu sunuyordu. Yine bu sürecin başlangıcı da, YARIN sayfalarında savunulan bu görüşler kimi gençlerde benimsenirken, kimi çevrelerce de çekinceyle karşılanı-

Gerçekleri Nelerdir? eri Savunuyor?

yordu. Bunların üzerinde yeniden düşünmek değiliz. Ancak, şu kadana ulaşmakla yetinelim: YARIN dernekleşme fikrine tepki gösteren çevrelere, özellikle henüz koşulları yeterince olgunlaşmadığı gerekçeyle karşı duranlara yönelik tavrını hiçbir biçimde sertleştirmede. Dönemin koşullarını gözönünde tutarak, bu tepkileri anlayışla karşıladı, fakat kendi görüşlerini de ısrarla savunmaktan geri durmadı. Gelin görün ki, GÖKYÜZÜ'nün başyazarı bugün YARIN'ı, "bizden farklı düşünen gerici" tavrını takınmakla suçluyor. Burada söylediklerimizden YARIN'ın okur yazar çevresinde kalan gençlerin dernekleşme hareketine geçen emeklerini küçümseydiğimiz anlamı çıkartılamaz. Kendisini YARIN çevresinden saymayan birçok genç, dernekleşme hareketinde süreç içinde aktif rol almıştır ve almaktadır. Ancak, sorunun geniş kitlelere ulaştırılmasında, kafalardaki yasakların giderek kırılmasında ve derneklerin kamuoyu önünde meşruluğunun sağlanmasında YARIN'ın açık etkisini reddetmek için herhalde bilinçli bir YARIN düşmanı ya da daha sevilen ve burada tam yerine oturan deyimimle "dar grupçu" olmak gerekir. Evet, dernekleşme fikrini kitlelere açan, götüren tek gençlik dergisi olmanın onuru YARIN'a aittir. GÖKYÜZÜ yazarlarının "kitleleri dışlıyorlar" diye sövdükleri YARIN'a.

Daha ilginç çelişkiler de var. Bugün GÖKYÜZÜ'nü çıkartan veya bunlarla uyum içinde olan çevre, o dönemde YARIN'ı öğrenci dernekleri tartışmasına fazla ağırlık verdiği için eleştirmekteydiler. "YARIN, kaç sayıdır öğrenci dernekleri sözüyle idare ediyor, artık bıktırdı" sözü ağızlarında dolaşmaya başlamıştı. Aynı çevre, dernek kuruluşlarının yaygınlaşmaya başladığı o dönemde, GÖKYÜZÜ sayfalarında derneklerin kuruluşlarını değerlendirdikleri bir tartışmada, derneklerin, yeteri kadar geniş öğrenci çevreleriyle tartışmadan, daha geniş çevrelerin katılımı sağlanmadan kurulduğunu savunan görüşler dile getiriyor, hatta kimileri bu yüzden dernek çalışmalarını anti demokratik ilan etmekten kaçınıyordu. Bir yandan YARIN'a "bıktırdı" derken, diğer yandan konunun yeteri kadar tartışılmadığını öne sürmek nasıl açıklanacak? Buna, ya tam bir kafa bulanıklığı teşhisi koyacağız, ya da rahatsızlığı başka yerlerde arayacağız. Sadece dergi sayfalarından se-

lenerek değil, tek tek dolaşarak kurucu bulunmaya çalışıldığı ve bu çalışmaların aylarca yürütüldüğü fakülteler olduğunu, bu görüşlerin sahipleri bilmiyorlar mıydı? Kendi yürüttükleri çalışmalarda, bu genel çekingenlik havasını farkedemeyecek kadar kör müydüler? Hiç zan etmiyoruz. Bu çevreleri açıklanamaz çelişkilere iten, YARIN'a ve onun ilkelerini savunan gençlere duydukları siyasal alerjidi.

YARIN'ın demokratik öğrenci hareketinin somut gelişme süreci içindeki tutumunu tam kavrayabilmek için, onun öğrenci derneklerinin yapısı ve işleyişine ilişkin olarak savunduğu ilkelerin tekrar tekrar hatırlanmasında yarar var.

YARIN, öğrenci derneklerinin kurulmasına ilişkin tartışmaları başlattığı dönemde öğrenci gençliğe, derneklerin dayanması gereken ilkelere ilişkin açık seçik görüşler sundu. Bu görüşleri, bu yılın başında "TOPLUMSAL YAŞAMA KATILIM İÇİN ÖĞRENCİ DERNEKLERİ" isimli bir broşürde topladı ve yayınladı. Bu broşürü bugüne kadar 2000'den fazla genç okudu. Bir tane de GÖKYÜZÜ yazarlarının edindirmelerinde yarar var.

YARIN'ın dergi sayfalarında ve bu broşürde savunduğu ilkeler nelerdir? 1) Öğrenci dernekleri, öğrencilerin somut kısmi çıkarlarını savunmak amacıyla taşıyan demokratik kitle örgütleridir. Somut çıkarlarını siyasal süreçlerle bağlantısı olmakla birlikte, bu çıkarları savunan kitle örgütlerine doğrudan siyasal işlevler yüklenemez. Siyasal iktidar mücadelesi, siyasal görüş birliğine dayanan partilerin işidir. Oysa demokratik kitle örgütlerinin varoluş nedeni siyasal iktidarı ele geçirmek değil tabanın güncel kısmi çıkarlarını en etkili biçimde savunmaktır. 2) Öğrenci derneklerine üye olmak için öğrenci olmak yeterli koşuldur. Siyasal görüşü ne olursa olsun bir öğrencinin öğrenci olmaktan ileri gelen sorunları için daha etkin savaşım vereceği bilinci ile davranması, üyelik için yeterli sayılmalıdır. Farklı siyasal eğilimlerin birarada bulunduğu böyle bir yapıda, bir kısım siyasal eğilimler ağırlık kazanabilir ve bu yönetime de yansır. Bu doğaldır. Önemli olan, örgütün sendikal niteliğinin ıvınlmaması, yönetimde olmanın avantajlarının diğer eğilimleri tahakküm altına almak için kullanılmasıdır. 3) Demokratik işleyiş sağlanmalı, taban söz ve karar sahibi olmalıdır. Tüm etkinlik alanlarında,

özellikle önemli kararların alınmasından önce ilgili tüm üyelerin katılımını amaçlayan toplantılar yapılmalıdır. Tüm etkinlik alanlarında yönetici organlar tabanın iradesiyle seçilmelidir. Her üye dilediğinde ve arkadaşlarının onayını aldığı anda yeteneklerine uygun görevlere gelebileceğinden emin olmalıdır. Yönetim yetkisi, mutlak olamaz. Yöneticiler yetkilerini nasıl kullandıklarının hesabını her aşamada vermelidirler. Bunun için kongreler beklenmemelidir. Tüzükten gelen yetkiler, farklı eğilimler üzerinde baskı aracı olarak kesinlikle kullanılmamalıdır. 4) Hedef ulusal düzeyde, öğrenci birliğinin sağlanması olmalıdır. Sorunlar büyük ölçüde ortaktır. Taban örgütlerin inisiyatifi esas alınarak demokratik bir merkez etrafında güçleri birleştirmeden başarı sağlanamaz. En uygun biçim federasyondur. Ancak bu, bugünden yarıya gerçekleşemez. Engeller bir süreç içinde aşılabilir. Bu sürecin güçlendirilebilmesi için bugünden güçleri birleştirecek etkin ve demokratik araçlar yaratılmalıdır.

Evet, özetle savunulan ilkeler bunlardı. ve bugün de değişmiş değildir. GÖKYÜZÜ henüz yeryüzüne gelmeden önce YARIN yukarıda özetlenen ilkelerin tabana, kitlelere mal olması için sayfalarında "bıkırtıya kadar yazıyordu. Bununla da yetinmiyor, "işte görüşlerimiz bunlardır, buyrun tartışalım" diyor ve broşürünü kitlelerin önüne koyuyordu. İşte YARIN, kitleleri böyle "dışlıyordu." Bunca yazılı metin ortadayken kalemi elinize alıp "YARIN'ın demokratik merkezîyetçilikten ne anladığı belli değildir" diyerek bırakamazsınız. Bilgece bir cümleyle "YARIN siyasal parti işlevi ile demokratik kitle örgütünün işlevini birbirine karıştırıyorlar" deyip kestirip atmazsınız. Kitlelerin tartışmasına sunulmuş, kavgası verilmiş bunca yazılı metine karşılık, küfürü basıp orada bırakırsanız kimseyi inandıramazsınız; okuyucu aptal değildir.

Siyasal parti işlevi ile demokratik kitle örgütlerinin işlevlerini nasıl karıştırıyormuşuz, tabanın demokratik katılımını nerede, nasıl engelliyormuşuz? Öyle yağma yok! Bu iddiaların karşıtı olarak, ya yazdıklarımızda göstereceksiniz ya da desteklediğiniz pratik tavrılarla. YARIN öğrenci derneklerinin tabanını siyasal görüş birliğine mi zorluyor? Sunduğumuz ilkeler bir siyasal iktidar programı mıdır? YARIN, tartışmalarda öğrenci hareketinin somut sorunlarını bir tarafa

birakıp, tartışmayı üzerinde anlaşma sağlanamayacak siyasal konulara mı çekiyor? Şimdiye kadar, siyasal görüşleri farklıdır diye herhangi bir platformda söz hakkı elinden almamış, süzdürülmüş bir kişi var mıdır? Bunlara açık ve somut cevaplar vermedikçe, küfürbazlıktan öteye gidemeyeceğiz.

GÖKYÜZÜ'NÜN DAR GRUPÇU LUĞUNU ELEVEREN TARTIŞMA: ÖĞRENCİ DERGİSİ SORUNU

Sanız buraya kadar anlattıklarımızdan sonra okuyucu GÖKYÜZÜ'ndeki yazılar hakkında bir fikir elde etmiştir. Söz konusu yazıların bu haliyle, siyasal görüşleri nedeniyle, daha doğrusu YARIN'a yakıştırdığı siyasal kimlik ve bu kimliğe karşı kararlı bir düşmanlık beslemesi nedeniyle, YARIN'ın gençlik içinde kazandığı saygınlıktan rahatsız olanları tatmin etmesi beklenir.

Sorunları somut politikalar ve teorik ilkeler düzeyinde düristçe tartışmaktan yana olanlara yara-tacağı etki ise herhalde rahatsızlık duygusu olacaktır. Özellikle, öğrenci hareketinin güncel tartışma konularının biraz uzağında kalmış okuyucu, GÖKYÜZÜ'nün sayfalarına kendisini boşaltan bu öfkenin, hırçınlığın nedenleriyle ilgilenecektir.

Sözün burasında ulusal düzeyde öğrenci yayını çıkartılması sorununun geçmenin tam yeridir. Tam yeridir ve bu sorunun tartışılması çok önemlidir. Çünkü, YARIN'a yönelik küfürlerin, saldırıların odak noktasına dönüşmüştür bu konu. Nedir mesele?

Bir yıl gibi kısa bir süre içinde dernekleşme hareketinin ulusal düzeyde nasıl yayıldığını herkes biliyor. Çoğunluğu, henüz kuruluş sürecini aşma sorunları yaşayan ve fazla geniş olmayan öğrenci çevreleri konumundan kurtulamamış da olsa, ilkenin dört bir yanında gittikçe genişleyen bir örgütlenme şimdiden sağlanmış durumda. Hareketin ulusal düzeyde böylesine yayılması, tek tek derneklerin ülke çapında biraraya gelmesi, somut bir dayanışma aracına kavuşturulması sorununun da beraberinde getirmiştir. Kuşkusuz biraraya gelecek sorunlara ilişkin görüş alışverişinde bulunulabilir. Ancak bu yeterli miydi? Öğrenci derneklerinin amaçları doğrultusunda kamuoyu yaratacak, daha geniş öğrenci kitleleriyle derneklerin filifi bağını sağlayacak etkin bir öğrenci yayını çevresinde güçleri birleştirmek önerisi, işte bu aşamada gündeme geliyordu. Öğrenci derneklerinin kurucularınca getirilen bu öneri, YARIN sayfalarında desteklendi. İşte bugün öğrenci derneklerini temsil edenlerin çoğunluğunca benimsenen ve YARIN'ın açıkça desteklediği bu öneriye karşı azınlıkta kalan bir çevre, gittikçe hırçınlaşan bir muhalefete başladı. Demokratik öğrenci hareketinin

yeni açılımlara yönelmesi, açıkça söylenmek gerekir ki, muhalefet eden bu çevrenin umurunda bile değildi. Gerçek endişeleri, tam da YARIN için sıkça kullandıkları gibi "siyasal nitelekli" ve dar grup çıkarı hesabından kaynaklanıyordu. Çünkü, derneklerin içinde sayılan azdı ve bu yüzden öğrenci derneklerinin aktif ve demokratik katılımıyla çıkacak böyle bir yayının üzerinde bir etkinliklerinin olamayacağını düşünüyorlardı. Öğrenci sorunlarına dayanan böylesi bir yayım, tam tersine çoğunlukta olan ve siyasal alerji duydukları gençlerin saygınlığını artıracaktı. Bu çevrenin yaşadığı dramı tek cümleyle açıklamak gerekirse bunlar kendi grup çıkarlarıyla demokratik öğrenci hareketinin nesnel çıkarlarını üst üste çakıştırmamış olmanın sancılarını çekiyorlardı. Ve bu sancılarını hırçınlığıyla, demokratik öğrenci hareketini, hiçbir sonuç almamayan tartışmalarla 3 aydan fazla bir süre oyaladılar. Öğrenci hareketindeki birlik eğilimini adeta sömürdüler. Bunların ikna olmadıkları bir adına atmak anti demokratikti. Evet, çoğunluğun azınlığa rağmen dergi çıkartması anti-demokratikti, demokrat olmak isteniyorsa azınlığın fikri uygulanmalıydı ve dergi çıkartılmamalıydı, azınlık çoğunluğun elini kolunu bağlamayı, çoğunluğa dilediğini yaptırmayı, demokrasi olarak tanımlayacak kadar şaşkınlamıştı.

Evet, muhalefet kelimenin tam anlamıyla dar grupçu bir politikaya saplanmıştır; bu haliyle demokratik öğrenci hareketinin çıkarlarını ve birliğini tehdit eder bir karakter kazanmaya başlamıştır. GÖKYÜZÜ yazarlarının derginin kapağına çıkarttıkları "tartışmada hoşgörü eylemde birlik" sloganı, gerçek niyetlerini gizlemekte çok zayıf kalmaktadır. Mahkum oldukları tutarsızlıklar, dar grupçuluklarını ele vermektedir ve bu gizlenecek türden değildir. Nedir bu tutarsızlıklar? Dergiye karşı çıkılırken öne sürülen 'teorik' gerekçelere bakmak yeterli olacaktır.

"Artık öğrencilerin derneğe katılması, onu sahiplenmesi için çaba harcanmalıdır, engelleri aşmak, geniş öğrenci kesiminin mücadelesiyle gerçekleştirebilir... Oysa görebildiğimiz kadarıyla derneklerin gündemlerini dergi tartışmaları işgal etmiştir..." Bu tarihi saptama, GÖKYÜZÜ'nün bilge başyazarına aittir. "Şimdi ulusal bir öğrenci dergisi çıkartmanın zamanı değil, dernekleri kitleleştirme zamanı, bu yuruyorlar kendileri. Şöyle sesleniyorlar bize: "Silahı bırakın" Neden? "Çünkü, şimdi savaşmanın zamanıdır!" Derneklerin amaçlarını kitlelere tanıtan, onların aktif katılımıyla çıkarak dağıtılacak, okutulacak bir öğrenci dergisini önermek, desteklemek ve aynı zamanda da kitleleri dışlamak, kitleleşme sorununu küçümsemek eleştirisine mu-

hatap olmak, dünya tarihinde acaba başka kimlerin başına gelmiştir? Muhalefetin bu kadar şaşkın olduğu başka yerler de var mıdır?

Sayın başyazar, "samimi" bir endişesini daha dile getiriyor "Bölünmeye neden olan, güçleri dağıtan, gündem konularının birbirine hizmet etmediği, yaşanan pratik içinde de görülmüştür." Dergide ısrar edilirse, bölünme olur, güçler dağılmış. Ulusal düzeyde tüm derneklerin üzerinde birleşebileceği nitekte sendikal bir öğrenci dergisi savunacağınız, buna muhalefet edenler bölünmeye neden olmayacak da, siz, savunduğunuz için bölünmeye neden olacaksınız! Buna pişkinlik denmez de ne denir? Sayın başyazar, kitleleşmek ve birleşmek için savunulan bir araca, "şimdi kitleleşmek ve bölünmemek gerekir" diyerek karşı çıkmaktadır özetle.

Aslında, tartışmanın başından beri muhalefet, güçleri birleştiren bir öğrenci dergisinin yararlarını tartışmaktan kaçındı. Çünkü, bu muhalefetin zayıf yanıydı. Basınla ilişkilerde yaşanan sıkıntılar biliniyordu. Tek tek derneklerin kendi tabanlarında kitlelere ulaşmakta karşılaştıkları zorluklar da biliniyordu. Bu koşullarda böyle bir aracı yararsızlığını kanıtlamaya çalışmak baştan kaybetmek olacaktı. Bunun için dikkatler yöntem sorununa çekildi. "Bugün öğrenci dernekleri meşru temsilcilere sahip değildir" denildi. Muhalefet, tutumuna teorik kılıf aramak telaşıyla, demokratik öğrenci hareketinin örgütlenmesini bugüne kadar getiren ve hareketin verili zamanındaki çapı içinde yeralan öğrencilerin oyuyla seçilen temsilcilerini "gayrimişru" ilan etmekten kaçınmadı. Hatta bu temsilcileri, "derme çatma parmak sayısı" diye niteleyerek aşağılamaya kalktı. Başka neler denildi?

"Öğrenci dergisi çıkartılacaksa, konu tabanda tartışılmalıdır, tabanın onayı alınmalıdır, siz konuyu tabanda tartışmaktan kaçınıyorsunuz" denildi. Bu, kelimenin tam anlamıyla gerçek dışıydı. Konunun tabanda tartışılmadığını öne sürerler, şimdi pişkin pişkin diyorlar ki, "3 aydır derneklerin gündemini dergi tartışmalarıyla tıkadınız." Ocak ayından beri demokratik öğrenci hareketinin tabanında dergi sorununun tartışıldığını bilmelerine karşın, Nisan ayında dergiyi savunanları hâlâ tepeden inmecilikle suçluyorlardı. Dergiyi savunanların öngördükleri yöntemsel ilkelere ilişkin bu yargılar (dayatmacılık, anti-demokratiklik, tepeden inmecilik, vb vb) GÖKYÜZÜ'ndeki yazılara da aynen aktarılmıştır.

GÖKYÜZÜ'nün yazarları, yukarıda aktardığımız "teorik" gerekçelerinin yanı sıra öğrenci dergisinin çıkartılması yöntemine ilişkin olarak savunulan ilkeleri de benimse-

miyor olabilirler. Bu ilkeleri, 'dayatmacılık, zorbalık, grupçuluk, demokrasinin derme çatma parmak sayısına indirgenmesi, atamayla merkez yaratma' olarak yorumlayabilirler. Buna hiç kimse karışmaz. Ancak, bu sıfatları layık gördükleri ilkelerin neler olduğunu okuyucularından gizleme gerekçelerini açıklamalıdır. Kitlelerin karar süreçlerine katılması şampiyonluğunu kimselere bırakmayanlar, savunulan bu "anti-demokratik dayatmacı" ilkeler konusunda neden okuyucu kitlelerine tek satır açıklamada bulunmuyorlar? Evet, neden?

Onların yapmadığını biz yaptık. YARIN'ın söz konusu öğrenci dergisinin çıkartılması fikrini desteklerken, yönteme ilişkin savunduğu ilkeler şunlardır

1) Dergi, seçilmiş demek temsilcilerinin eğilimi sorulduktan sonra çıkmalıdır. Çoğunluk benimsemiyorsa, çıkmamalıdır.

2) Dergi çıkartmak bir ekip işidir. Bu ekip, demek temsilcilerinden oluşmalı ve oluşturulurken tüm derneklerin temsilcilerinin çoğunluk esasına göre güveni aranmalıdır.

3) Böyle bir derginin çıkartılması sorumluluğunu taşıyan bu ekibe, öğrenci hareketi içinde varolan tüm eğilimler, siyasal görüşleri ne olursa olsun, etkinlikleri oranında katılmalıdır.

4) Dergiyi çıkartma sorumluluğunu üstlenen ekibin, tek tek öğrenci dernekleri üzerinde hiçbir buyurgan yetkisi olamaz.

5) Söz konusu dergi, öğrencilerin somut sorunlarının çözümü için çaba sarfetmekle yükümlüdür. Bu ze-

minin dışına çıkmadıkça, sayfaları her görüşten gence açık olmalıdır.

6) Azınlık, çoğunluğun dergi çıkartma eğilimini desteklemek ve buna uymak zorunda değildir. Bu dergiye sahip çıkmamak, kendisine kalmış bir iştir. Desteklemezse, kendisine herhangi bir yaptırım uygulanamaz. Bu noktada sorun ahlakidir. Birlikte hak aramanın temel ilkesi, azınlığın çoğunluğa uymasıdır. Ancak böyle etkin bir güç oluşturulabilir. Ne var ki, bu zorla sağlanamaz, mücadelede katılanların bilincine bırakılır.

Evet, işte parti disiplini denilen ilkeler bunlar. Dayatmacılık denilen yaklaşım bu. Yukarıda okuduğunuz ilkeler, tepeden inmeciliktir, vesa-yetçiliktir, zorbalıktır, bölücülüktür ve de çok zararlıdır, bu ilkelerden dikkatle sakınınız.

Şimdi okuyucuyu biktirmek pahasına ona önerdiğimiz şudur: Yazının burasında başa dönsün ve GÖKYÜZÜ'nden aktardığımız alıntılara göz gezdirmiş ve oradaki yakıştırmaları yukarıda saydığımız ilkeleri gözeterek değerlendirmiş. Artık karar okuyucunundur.

YARIN bu ilkeleri savunanları desteklediğini burada açıkça ilan ediyor. Bu ilkelere dayalı sendikal öğrenci dergisinin, olası bütün amatörliğine karşın demokratik öğrenci hareketi için önemli bir kazanç olduğunu savunuyor.

Eğer grupçuluk buyusa YARIN grupçu olmayı kabul ediyor.

Demokratik öğrenci hareketi yolları açık olsun!

(1) Tartışmada hoşgörü eylemde birlik, Gökyüzü, sayı 5.
(2) Öğrenci dernekleri üzerine acil birkaç sorun, Gökyüzü, sayı 5.

Sınır Boyu

Bir ateşböceği dolanıp duruyor çevremde
tökezliyor kirpiklerime çarparak kide bir.
elfenerini yüzüme tutuyor ama devriyeleri
kopuyor yıldız izlerinden ördüğüm kendir
tek ve özgür olmak boğuyor içimdeki kederi.

Bir cırcırböceği uyukluyor biraz ötemde
boynuna asılı telleri kopuk liri,
uzun oturunmuş beni kişifliyor bir diğeri.
atlı candarmalar geliyor devriyelerin ardından
bozuluyor çobanıl yalızlığımın sıhri.

Her gece usulca birleşiyor Dicle ile Fırat
dizine yatırıp emziriyor onları Keban.

Harran bülbül dilince türkü söylüyor fakat
bir sap gülünü esirgiyor Türkiye ondan.

Hüseyin Ferhad

KÖPRÜLERİ ATMAMAK

Aykut Kingir

HÜTF ÖD Geçici Yönetim Kurulu Başkanı

Tarihsel Fırsat Tarihsel Sorumluluk

Bugün, öğrenci gençlik içinde genel sorunlardan kaynaklanan birlikte davranma ve bir güç oluşturma eğilimi hız kazanmaktadır. Kuşkusuz bu durum olumludur ve daha ileri gelişmelere doğru yol almaktadır. Öğrenci gençlik, birlikte davranmanın zorunluluğunu hergün biraz daha bilince çıkarmaktadır. Öğrenci dernekleri bu bilincin doğrudan ifadesi olarak ortaya çıkmışlardır. Kendiliğinden gelişen birlikte davranma eğiliminin yerini giderek bilinçli hareket almaktadır. Yurt çapında birlikte hareket etme, federasyon hedefi ve tüm bu çalışmaların amacı olabilecek yine yurt düzeyinde bir derginin çıkarılması, işte bu bilincin sonucudur.

12 Eylül 80 sonrasında yılgnlık ve suskunluk ortamında suç ve suçluluk duyguları içine itilen öğrenci gençlik, üniversiteye ilişkin düzenlemelere ses çıkarmaması bir yana birer birer elinden alınan akademik-demokratik haklarını savunamamasının sessiz kızgınlığını yaşıyordu. Bugün yaşanansa, son yıllarda hareketlenen politik yaşamın da bir sonucu olarak, ilk defa birlikte hareket etmenin mutluluğudur.

Geçtiğimiz yıllarda öğrenci gençliğin öğrenimlerini ve geleceğini yakından ilgilendiren bir kararla tüm üniversitelerin kontenjanları kapasitelerinin üstünde arttırılıyordu. Hele en yetmiş'in öğretim üyelerinin üniversitelerden uzaklaştırıldığı bir ortamda, kapasitedeki düşüklük daha da açığa çıkıyordu. Bir yandan üniversitelerin kontenjanları arttırılıyor, diğer yandan da (tam bir kolaylıkla) sınav ve ders geçme sistemi değiştirilerek üniversiteye girme sınavlarında birazcık yumuşatılan elemecilik taro boy üniversiteye eğitim sisteminin bir parçası oluyordu. Buna göre, vize sistemi getiriliyor, ara vizelerin sonuçları sene sonu sınavlarına fakültelere göre farklılaşan birimde yansıtıyor ve gerekli birim tutturulamamışsa sene sonu finallerine girilemiyordu; dolayısıyla okuldan atılma öğrencinin boynunun borcu oluyordu. Bir öğrencinin bir hafta gibi kısa sürede 10-15 sınavı girdiği ve öğretim dönemi boyunca da yaklaşık 70-80 sınavı girdiği düşünülürse amacın ne olduğu daha bir belirginleşiyordu. Yine YÖK tarafından yapılan dahiyane bir buluşla öğrencilerin büyük çoğunluğunun umudu olan sınav hakkı elinden alınıyordu. Buna göre bir öğrenci bir dersten iki yıl üstte başarısız olursa tüm derslerinden başarısız sayılıyor ve öğrenci üniversitenin kapısını önüne konuyordu. Artık ne yaparsa yapsın, alta kalanın canı çıksındı.

İşte bu haksız sistemin sonucunda eşitsizliğin yasası işlemeye ve sonuçlarını vermeye başladı. Onbinlere varan bir öğrenci kitlesi atılma ile karşı karşıya idi. Artık bu kadarı fazla idi. Biraraya geldiler. Kahvelerde, kirlarda, kampüslerde, okul bahçelerinde konuşmalar yapıldı. Sorunları ortaklaştı, böylece çözümünü de birlikte aramalıydılar. Ne yapılmalıydı? Sonunda sorunları dile getiren bir dilekçe karar kılındı. Dekana, rektöre dilekçeler verilecek ayrıca bir heyetle parlamentoya gidilecekti. Toplu dilekçe vermek yasaktı, bunu biliyorlardı. O zaman herkes ayrı ayrı dilekçelerini verecekti. Sorunlar öylesine birikiyordu ki her yıl üstelik artan bir sayıyla onbinlerce öğrenci atılma ile karşı karşıya kalıyordu. Bu sistemin eşitsiz yasasının doğal bir sonucu idi. Bu nedenle sorun yalnız

atılanları değil, tüm yüksek öğrenim gençliğini yakından ilgilendiriyordu. Pullar yapıldı, imzalar atıldı dilekçeler hazırlandı. Sıraya girilip dekana verildi. Bir heyetle parlamentoya gidildi. Basınla ilişkiler kurulup röportajlar yapıldı. Ailelere haber verildi. Sorunları ortadaydı; eşitsiz bir eğitim sisteminin sonucu olarak haksız yere okuldan atılıyorlardı. Bu durumun değiştirilmesini istiyorlardı. O çok sözünü ettikleri "Eğitim ve öğretim hürriyeti" bizzat kendileri tarafından yok ediliyordu.

Bugün için köklü değişiklikler yapılamasa da hiç olmazsa haksız uygulamalar hafifletilebilirdi. Evet bütün bu işler yapıldı. Ve sonunda baskının ilahi gücü bütün sorunları şıp diye çözüverdi. Parlamentoya gidenler gözaltında, dilekçe verenler gözaltında, röportajı veren öğrenci yurttan atıldı. Haklarında okul disiplin yönetmeliğine uygun olarak soruşturma yapıldı. Bir kısmı okuldan atıldı, bir kısmı geçici uzaklaştırma cezası aldı. İsimler listeler halinde okulun panosuna asıldı; "Eğitim ve öğrenim özgürlüğünü engellemek isteyen..." atıldı, uzaklaştırıldı... "Bu süre zarfında okulun bahçe kapısından içeriye adım atmaması uygun görüldü". İmza: falanca Dekan. Sonuç: gözaltı-sorgulama/dayaklama/yargılama/ceza/infazlar/genel öğrenci affı. Hepsi bu(!)

Eşitsizliğin yasası işlemeye devam ediyordu, devam ettikçe sorunlar bitmeyecek daha da şiddetlenecekti. Keza bu adı üstünde "Eşitsizliği Yasası" idi. Nitekim sorunlar her yıl birikerek bir çılgın gibi büyüyordu. Atılmaların yanında harçlar, barınma ve yurt, beslenme, devam zorunluluğu gibi sorunlar yüksek öğrenim gençliğinin en temel sorunları idi. Ne var ki bu sefer gafil av-

lanmamak gerekiyordu. Geçmişten ileriye dönük dersler çıkarıldı. Birincisi; sorunların ortak olması ve baskının artık dayanılmaz hale gelmesiyle öğrenciler içinde kendiliğinden, birlikte hareket etme, birlikte davranma eğilimi güçlüydü. İkinci-si; kendiliğinden bir araya gelmeler yine kendiliğinden davranışları oluşturunuyordu. Üçüncüsü; kendiliğinden gelişen hareket, güçlü, merkezi kurumların baskısı sonucu dağılmaya uğruyor, çıkışın sürekliliği sağlanamıyordu. Bu nedenlerle sorunların ortaklığı birlikte olma ve birlikte davranma kendiliğindenliğini, bilinçli birlikteliğe, bilinçli davranışa dönüştürmeli ve böylesi bir oluşumun devamlılığı sağlanmalıydı. Diğer yandan gerek ilgililere gerekse kamuoyuna seslerini duyurabilecekleri bir aracın zorunluluğu gün geçtikçe biraz daha hissediliyordu. İşte "Öğrenci Dernekleri" böylesi bir sürecin sonucunda yüksek öğrenim gençliğinin öz örgütleri olarak ortaya çıktı. İlk çıkışlar çeşitli kesimlerce yadırgandı. Öğrenci gençlik içinde de yadırgayanlar vardı. Kimileri "olmaz öyle şey, bu yasalarla birşey yapılmaz" diyor; kimileri "henüz erken bekleyelim" önerisini getiriyorlardı. Diğer yandan YÖK ve bürokrasi kademelerinde tam bir şaşkınlık vardı. Sanki "nasıl böyle birşeye cüret ederler" der gibiydiler. Kimi basın kuruluşları olumlu karşılıyor, destekliyor; kimileri ise özgür kuşkuyla birlikte tarafız görünüyorlardı. Bu arada engellemeler, tehditler, yasaların keyfi uygulaması sürdü gitti. Kimi yetkili ağzılar "sizin arkanızda kimler var" diyor, kimileri ise "öğrenci gençliği kışkırtıcılar" diye söze başlıyordu. Tüm bunlara karşın öğrenci gençliğin bilinçli örgütlenmesi kısa sürede önemli bir yaygınlık

kazandı. Dernek çalışması olmayan üniversite kalmamıştı. Öğrenci dernekleri gösterdikleri bu başarı ile genel kabul gördü. Çalışmalar daha da yoğunlaştı.

Öğrenci Dernekleri'nin ilk ele aldıkları konu doğal olarak atılmalar oldu. 84-85 öğretim döneminin sonucunda kırkbinin üzerinde bir öğrenci kitlesi atılmayla karşı karşıyaydı. Dernekler atılmalara karşı yaptıkları çalışmalarda yüksek öğrenim gençliğinin öz örgütü olduklarını gösterdiler. Dilekçeler verildi, parlamentoya gidildi, parti yöneticileriyle görüşüldü, milletvekilleri ile konuşuldu, basının dikkati çekildi, basın duyuruları verilerek kamuoyu aydınlatıldı. Ayrıca tek tek atılanların aileleri ile ilişkiler kuruldu. Sonuçta 84'deki kadar kapsamlı olmasa da öğrencilerin çoğunluğunun yararlandığı bir yasa kabul edildi. Bu, derneklerin dolayısı ile örgütlü birlikte davranmanın başarısı idi. Yüksek öğrenim gençliği 12 Eylül'den sonra ilk kez örgütlü davranmanın mutlu sonucunu yaşıyordu. Artık seslerini duyurabilecekleri bir araca sahiptiler. Ve herşeyden önemlisi saman alevi gibi yanıp sönen sonuçsuz çıkışların, anlık savunulan hakların, yılboyu savunup dile getirebilmenin bilinçli coşkusunu içlerinde duyumuyorlardı. Örgütlü ve birlikte davranmak, işte başarının tek sırrı buydu. Şimdi sıra tek tek fakülte ve üniversitelerde atılan adımları bir bütün olarak Türkiye çapında örgütlü-birlikte davranışa dönüştürmekti. Örgütlü davranmanın gücü bilincin kararlılığı ile birleşmişti.

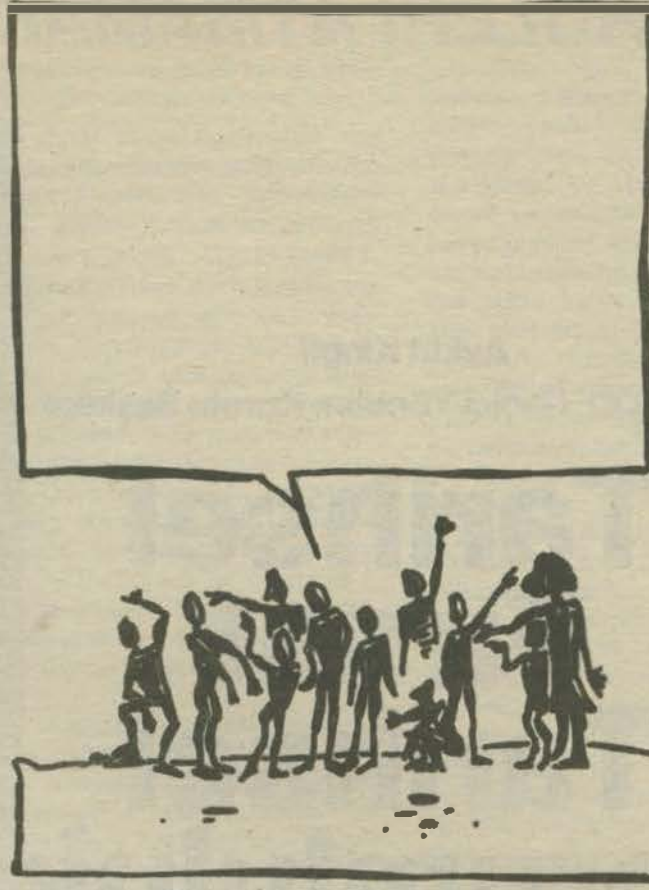
Sonuç olarak yüksek öğrenim gençliği içinde yaşanan demokratik birlik süreci iç tartışmaları da beraberinde getirdi. Bu doğal ve yaşananı gereken bir süreçti. Çok doğaldır ki ortaya atılan tezin arız-tezi de doğacaktı ve doğdu da. Burada asıl olan ve öne çıkan nokta demokratik öğrenci hareketinin örgütlü-birlikte davranışa zarar verebilecek yersiz kısır tartışmalardan uzak kalmak ve birlikte davranmanın koşullarını sonuna kadar zorlamaktır. Hareketin kitleselliğini bir an olsun gözden uzak tutmayan bir politika izlenmelidir. Aynı şekilde öğrenci gençlik yığınlarının örgütlü-birleşik hareketlerini genel demokrasi savaşımının üst basamaklarına yükselmesi için mücadele etmektir. Bu nedenle;

- Oluşturulmuş demokratik bir zeminde ve o zemine bağlı kalarak birlikteliği sağlamalıyız.
- Alınan kararlara katılmamak da, farklı yerlerde farklı biçimlerde kendi görüşlerimizi açıklasak da, çoğunluk oyu ile alınan kararın meşruluğunu tanımalıyız.
- Tersi tavır tüm öğrenci gençliğin örgütlü-birleşik hareket ve mücadelesini en hafifinden baltalamak olur.
- Üniversite gençliğinin önüne tarihsel bir fırsat çıkmıştır. Türkiye çapında demokratik öğrenci birliğini oluşturmak. Öğrenci gençlik, tarihinin hiç bir kesitinde böylesi bir programa sahip olamamış, bu fırsatı yakalayamamıştır. Nesnel olanaklar olsa da, kısır çekişmeler, dar grupçu anlayışlar nedeni ile mümkün olamamıştır.
- Bu programı tarihsel sorumluluğa sahip öğrenci önderleri yaşama geçirmekte başarılı olacaktır. Tarihsel sorumluluğa uygun davranılmalıdır.
- Kısır çatışmalardan uzak durulmalıdır. Birlikte davranmanın zemini vardır ve bu zemin yitirilmemelidir. Kısaca köprüler atılmamalıdır.

Tartışma ve çatışma gelişme-
nin varoluş nedenidir. Süreç
içerisinde çatışan görüşler ara-
sındaki ayrımlar netleşir, ele-
nen düşünceler elenir, doğrular belir-
ginleşir. Teori-pratik birlikteliği bu
süreci yaşar.

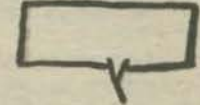
Öğrenci Dernekleri üzerine söz
söylenirken derneğin temsil ettiği
öğrenci kitlesinin somut sorunları
çevresinde, onları akademik-demok-
ratik mücadeleye sevkeden yığınsal
bir örgütlenme olduğunun tartışma
götürmez biçimde kabul edilmesi,
demokratik öğrenci hareketinin
ulaştığı sevindirici bir aşamadır.
Aşamadır, çünkü tarihten güç al-
maktadır. Bir an, toplumun ulaştığı
mücadele düzeyini, birikimini red-
dederek düşünceler üretmeye çalış-
mak, ütopyacılık olurdu. Düşünce-
ler, nesnel gerçekliğin yansıması-
dır; bu gerçekliği kavrayabildiği
oranda da çevresini değiştirme gü-
cünü kendinde bulabilir. Demokra-
tik kitle örgütleri olarak öğrenci
derneklerinden söz edilirken, bu sü-
reci kesinlikle gözden kaçırmamak
gerekir. Onu dayatan sosyo-eko-
nomik koşulları alabildiğince iyi
anlamak çabasına düşmek şart olu-
yor. Özellikle dernekler için anti-
demokratik, baskıcılık, merkezizet-
çilik, grupçuluk gibi kavramları
kullanırken.

Sık sık gündeme getirilip tartış-
ma konusu yapıldığı için, biz bura-
da öncelikle "grupçuluk" kavramını
ele almak istiyoruz. Dernek içeri-
sinde politik grupların varlığını do-
ğal olduğunu, üniversite dışına da
çıkarak incelemek daha net farke-
debiliriz. Toplumdaki tüm mücade-
leler öğrenci kitlesine yansımakta-
dır. Dernekler Yasası ile Siyasi Par-
tiler Yasası ile derneklerin politika
yapmaları ne kadar yasaklanmış ya-
sıyılmış, gençlik toplumdaki siya-
sal sınıflamalardan etkilenenler,
buna bağlı olarak dernekler içe-
rinde politik gruplar yerleşecektir.
İktidar mücadelesi veren siyasi ör-
gütlenmelerin gençlik için program-
ları olacak, akademik-demokratik
haklar için mücadele veren ögren-
ci derneği içerisindeki çeşitli politik
gruplar da bu programların ortak-
somut sorunların çözümünü doğrudan
usunda savunuculuğunu yapacak-
lardır. Farklı görüş ve programları
savunan farklı gruplar kendi politik
yaklaşımlarının kabul görmesini
sağlamak, giderek bu yaklaşımı ço-
ğunluğun yaklaşımına dönüştürmek
için mücadele vereceklerdir. Bu mü-
cadele, dernek içerisinde belirli de-
mokratik yöntemler kullanılarak
yapılacaktır. Ve sonuçta amaç, ali-
nacak dernek kararlarını, genelde
dernek politikasını etkilemek ola-
caktır. Karar aşamasında da, demok-
ratik yama mekanizması gereği,
görüşün çoğunluğa maledebilmesi
grupların etkisi büyüktür. Kuşkusuz,
tartışma konuları yapılan ve karar
aşaması ayrılmışlık bazı görüşler de
aslınlıkta kalacaktır. Buraya kadar
olan herşey, tümüyle politik grup
olarak davranma ahlakına ve demok-
ratik kitle örgütlerinin iç işleyişine
uygundur. Aynı demokratik işleyiş
ve ahlak gereği, görüşleri azınlıkta
kalan politik gruplar da çoğunlu-
ğun desteğiyle alınan karara uymak
durumundadırlar. Çünkü onlar da
bu aşamaya gelene dek kendi
programlarını çoğunluğa maledmek
için gerekli demokratik mücadele
ortamına sahiptirler. Bütün politik
grup davranışından anladığımız ki-
saca budur. Derneğin iç işleyiş me-
kanizmalarına, yazımızın devamın-
da "demokratik merkezizetçilik"
konusunu tartışırken ayrıntılı ola-

başımıza.

Her ne kadar "kılıf" hazırlama
çabası olarak algılanmasa da biz yine
eklemek istiyoruz. Meşruluğun
belirleyiciliği yalnızca bir olgunun
tekelindedir; kitlelerin ileriye dönük
gerçek çıkarlarıyla bağdaştırılabilir.
Zaman mekân ayrımı koymak ya da
üç beş ay içerisindeki kitleleşme
açısından söylemiyoruz, ileriye dö-
nük sendikale talepleri en iyi değer-
lendiren, kitlelerin gerçek çıkarları-
nın geleceğe yönelik en iyi kanalları-
nı açan öne çıkaraktır. Demokratik
kitle örgütleri içerisinde bu mücade-

BİRLİKTELİĞİN KOŞULU

Grupların

Demokratik Etkinliği

Remzi Öner Ökten

SBPÖD Geçici Yönetim Kurulu Başkanı

rak değineceğiz.

"Grupçuluk" sözcüğüne olum-
suz anlam yüklenerek dile getirilen
tutum ise politik grup olarak day-
ranmaktan farklıdır ve bizim "dar
grupçuluk" diyebileceğimiz bir tu-
tumdur. Bu tutum, dernekler içe-
rinde yer alan politik grupların grup-
sal çıkarlarını öğrenci kitlesinin il-
eriye yönelik talepleriyle bütünleş-
tirememeleri ya da bu taleplerden
kendi grup çıkarlarını üstün tutma-
larıdır. Bundan başka bir şey de
değildir. Güncel siyasal yaşamın,
öğrenci derneklerine yansımaları olan
politik grupların varlığını reddede-
rek, bunun doğal olduğunu söy-
lemeyi de "öğrenci dernekleri içe-
rinde 'grupçu' tavrı olumlamak"1
olarak nitelemek ise, bu noktada
hata olur. Çünkü bu tür grupların
baş başına "varlığını" bile "grup-
çuluk" olarak nitelemek gibi yanlış
bir yaklaşıma yol açmaktadır. Yan-
lış yaklaşım Türkiye'nin genel siya-
sal şekillenmesinden türeyen böyle-
ce de dernekler düşlemine önceden
ve tepeden dayatılmış bir anlayış-
tan söz ederek sürüyor. Aynı şekil-
de yukarıda sözünü ettiğimiz der-
nekler içerisinde varlığı doğal olan
toplumsal sınıfların derneklerde yan-
şması politik gruplar meşru kabul
edilmeyerek "öğrenci derneklerinin
özgü sorunlarından kaynaklanan
anlayışların ayrışması temeline
oluşacak gruplar" tanınıyor.

Biz ise Türkiye'de politik ya-
şamın öğrenci dernekleri ile başla-
madığını biliyoruz. Pratikten söz et-
mek gerekirse bu öğrenci pratiğidir,

öğrenci hareketinin kendisidir,
öğrenci dernekleri bunun bir aş-
masıdır. Aşama derken de bir süreç-
ten söz edilir. Verilen akademik de-
mokratik mücadelenin başarıya, yere
basması büyük ölçüde toplumun ge-
nel demokratikleşme düzeyine bağ-
lıdır. Genel demokratikleşme düze-
yi de siyasal örgütlenmelerin güc-
ne. Bu süreçte öğrenci dernekleri,
öğrencilerin mesleki sorunlarını
çözmeye yönelik kitle örgütleri ola-
rak yer alırlar; siyasal çizgilerin
türetildiği sınıf örgütleri olarak de-
ğil.

Politik grupların bizzat dernek
pratiğinden türediğini ya da Türki-
ye'nin genel siyaset sahnesine iliş-
kin politik gruplaşmaların dernek
içinde meşruluğunun bizzat dernek
pratiğinden türemesine bağlı oldu-
ğunu savunmanın dernekleşme ha-
reketinin bir bölümünü yadsımdan
başka bir anlama geldiği kanısında-
değil. Tabi bu, o aşamaya gelen-
lerin de "gayri meşruluğunun" ze-
minini hazırlamaya yönelik. Böyle
bir hataya düşmemek için toplum-
sal pratikten özel olarak da öğrenci
hareketi pratiğinden söz ediyoruz,
öğrenci derneklerini bu sürecin bir
yansıması olarak kabul ediyoruz.
Böyle kabul etmemek üniversiteyi
toplumsal sürecin dışında düşün-
mek gibi bir hataya yol açar. Bu
hata bizi olay tarihçiliğine sürükle-
yeceği gibi; bunu illâ da etkinlik
göstergeleri "grupçulukla" suçla-
maya meşru zemin hazırlama uğru-
su yaparak aynı zamanda tarihi
yadsımak gibi olmadık işler gelir

le herkesin hakkıdır, en sağlıklı-
da budur.

Çift yönlü etkililiğin pratik bo-
yutunu göz ardı etmiyoruz, ama
onların politik mücadele boyutunu
da göz ardı etmemelerini istiyoruz.
İstiyoruz, çünkü dernek pratiğinden
türeyen politik grupların genel siya-
sal hayatın yansıması olan politik
gruplarla nasıl üstüste geldiğini ya-
şam hepimize gösteriyor. Kendileri
de görüyorlar çünkü bizzat yaşıyor-
lar.

Öğrenci dergisi çıkarılma-çabala-
rı sırasında yaşanan tartışmalar
meşruiyet olmasa iyi bir örnek ola-
turuyor. Öğrencilerin en aşından
ileriye dönük çıkarları savıyla gönül-
lü birliktelik temeline bir dergi
çıkarmak isteyenler "tepeden dayat-
macı" olarak nitelenerek engellen-
meye çalışıldı. Öneri sahiplerinin
getirdikleri dergi, Türkiye öğrenci
derneklerinin temeline gönüllülük
temeline dayatılmasına çalışabile-
ceği, güçlü bir siyasi iletişim aracı
olarak öğrencilerin ileri kararlarına
katkı sağlayacak, dernekleşme
sürecinin önünü açacak, ulusal
düzeyde öğrencilerin sesini yansı-
tecek bir platform niteliğindeydi.
Dergiye katılma çabalarına olmasa
doğaldı. Doğal olarak, bir araya ge-
len derneklerin ortak sorunları tartışarak
çözümleyici kararlar alınmasını
olurdu. Ancak bu ay gibi uzun bir
süre tartışma, tartışma kararlarıyla
kabul edilmiş, ancak kararların ço-
ğunluk tarafından uygulanması, alın-
maması derneklerin engellenmek iste-
yen amaçların kararların kabul edil-

mesel, daha da önemli demokratik-
nin dördüncü gücünden, binlerce ög-
rencinin üretimine katılıp, binlerce ög-
rencinin okuduğu bir gücün vaz geçil-
mesi demek olurdu. Meşruluğun öl-
çütünün ideolojik kayıplardan kay-
naklanan suçlamalarda değil, de
ancak kitlenin gerçek çıkarlarına
uygunlukla belirlenebileceğini yine-
leyerek soruyoruz: Bu aşamada çı-
karılacak bir öğrenci dergisi, öğren-
ci kitlesinin ileriye dönük talepleri-
ni engeller mi? Dergi bu kitlenin za-
rarına mıdır? Buna evet demek cesa-
retini hiç kimse kendinde bulamaz.
Şimdiye dek de bulamadı. Karşı
çıkarken "önümüzde daha acil so-
runlar varken dergi dayatılıyor",
"dergi, herşey uç noktaya vardı-
rıldı" "öğrenci dernekleri yalnızca
dergi çıkarmak için mi kuruldu"
gibi sorular soruldu. Yapılan dar
grupçuluk, meşruiyetini böyle bir
derginin bugün çıkarılmasının zarar-
lı olduğu noktasına dayandırmadı,
dergiyi çıkarmak isteyenleri anti-de-
mokratik ilan etmeye çalıştı. Eğer
böyle bir noktada karşı çıkış yapı-
lamıyorsa dergi konusunda savunma-
ların kitle çıkarlarıyla ne ölçüde
bağdaşabildiğinin bir kez daha
düşünülməsi gerekiyor. Çünkü adam
atmak isteyenler derginin dernek-
leşme sürecine, öğrenci sorunlarının
çözümüne sağlayacağı katkılardan
söz ediyorlar. Buna karşı çıkanlar
"derginin meşru koşullarını bekle-
yelim" den öte tavır koyamıyorlar
ve dergi çalışmalarına katılmıyorlar,
öğrenci dergisi çıkarma çabasının
kitlenin beklentileri ile uyumlaşma-
dığına dayanarak dergiyi zararlı ilan
edemiyorlar, hatta uyumlaştığı savı-
nı öne sürerlerin savlarını dayatma-
cı tutuma meşru zemin aramaktan
başka birşey olarak da görmüyor-
lar.²

"Dayatmacı" olduğu öne sürülen
(aslında "dayatmacı" fena bir söz-
cük değil, çünkü gelişim, çatışma
ve zorlamayı da barındırır, bize bi-
raz yanlış seçilmiş bir sözcük gibi
geliyor) tutumu gayri meşru ilan
ederek (ki bu esas olarak bazı
derneklerin tüzel kişilik ya da genel
kurul sorunlarına dayanıyor),
meşruiyet ile kitleselleşme arasında
doğru orantı aramıyor. Meşruluğu
yalnızca kitleselleşmeye bağlamak
hatalı bir tutumdur. Bu tutuma
girilecekse kısa dönemde şu unsuru
da göz önünde tutmak gerekir.
Baskıcı uygulamalar nedeniyle mü-
cadeleye katılamayanlar, en temel
demokratik hakları için bile korku-
yu yaşayanlar, gerçek çıkarlarını
nerede olduğunun farkında olma-
yanlar, dernek organlarının henüz
tam olarak oluşmadığı yerlerde iste-
diği etkinlikte bulunamayanlar.
Uzun dönemde bunların mücadele
içinde zayıflatıldığını, daha geniş
kitlelerin kazanıldığını düşünelim.
Ancak ileriye dönük ne kadar adım
atmak istelim, eğer bu orantıyı
benimsemek savundugumuz düşün-
celer hiç bir zaman meşruiyet kaza-
namayacaktır, çünkü kitleselleşme-
nin sınırı yoktur. Biz bu görüşü be-
nimseyerek "meşruiyet" kavramını
güncelliğe sokmamalıyız. Ne
olursa olsun ilkeli davranmak, ilke-
lerimizi savunmak zorundayız.
Tekrar ediyoruz, ilkeler yaşamın
gerçekliği ile uyusabildiği oranda
meşrudurlar, güncelliğe sıkıştıkları-
nda anlamaz, yarıya giden yolda
anlamlıdır.

Her koşulda birliğin gerekliliği

Öğrenci hareketinin (birlikteli-
ğin başarılması açısından, öncelikle
demokratik merkezîyetçilik ilkesini
net olarak belirlemek gerekiyor. Or-

tak sorunlardan (bunlar ya doğru-
dan politiktir ya da benciklidir) yo-
la çıkarak birlikte güçlü adımlar ata-
bilecek örgütlenmelerin iç işleyişle-
ri demokratik-merkezîyetçi olmalı-
dır. Bu tür örgütlenmelerde taban
ilke olarak en üsttedir. Farklı iki
amaçla oluşturulmuş her iki örgüt-
lenmede de her kademenin bir sonra-
kısı geçerek yetki devrettiği, yönet-
mel örgütlenme açısından pramit bir
yapı söz konusudur, en ileri aşama-
da bir merkez vardır. Eleştiri-öz-
eleştiri-ikna mekanizması işleyerek
merkezin aldığı kararlara taban
en etkin, demokratik katılımı sağlar,
bu yüzden tabanın en üstte ol-
duğu ters bir pramitten de söz edi-
lebilir. Bu mekanizmayla alınan ka-
rarlar, kararı alan kademeler ve
onun içerisindeki grup ya da birey-
lerin ortak çıkarını temsil eder; ya-
ni grup ya da bireyler, ortak çıkar-
larını örgüt (başka bir deyişle temsil
ettiği sınıf ya da toplumsal kesim)
çıkartmaları bütünleştirebilmişlerdir.

Parti kuruluş amacı doğrudan
politik hedeflerdir, iktidar mücade-
lesidir, doğrudan politik hedeflerle
kendini bütünleştiremeyen politik
gruplar tasfiye edilebilir. Üstte çapın-
da örgütlenmelerinde ara kademeler-
i fazladır; ikinci olarak, olağanüstü
koşullarda katılımın sağlandığı
(tüm kademelerde ve birlikte yapı-
lan) daha geniş toplantı olanakları
daraldığı için kademelerin ilişkisi dü-
zeyi daralır. Özeleştiri mekanizması
tüm bu şartlara bağlı olarak daha
az işler, alınan kararlarda seçilmiş
merkezin ağırlığı artar.

Demokratik kitle örgütü olarak
öğrenci derneklerinin kuruluş amacı
ise doğrudan politik değil, aka-

demik-demokratik taleplerdir. Bu
taleplerin farklı politik eğilimlerce
savunulması da doğaldır. Nesnel ko-
şulların olanaklı kıldığı en demokra-
tik mekanizmalarla oluşan, uygulama-
mada ortak çıkarları yanıtlayan karar-
lara "uymuyorum" demek, "benim
grup çıkarlarını kitlenin ortak çı-
karından öne gelir" demektir; dar
grupçuluk yaparak, hareketi böl-
mektir.

Bu görüşe karşı çıkanlar demok-
ratik merkezîyetçiliğin içeriğini çar-
pıtarak dayanak bulmaya çalışıyor-
lar.³ Çarpıtma, öğrenci hareketinin
birlikteliği açısından da geleceğe
yönelik önemli kayıpları doğuruyor.
Demokratik kitle örgütü varyantın-
da merkezîyetçilik unsurunu yok-
etmek, bu unsurun güvence altına
aldığı birlikteliği reddetmek anlamı-
na geliyor. Zaten kitleselleşmenin
önemini hep birlikte sürekli vurgu-
lamamızın ana nedeni de, işte bu
birlikteliktir. Türkiye demokratik
öğrenci hareketi, birlikte davranma-
manın sıkıntısını yoğun olarak bi-
setmiştir. Birlikteliğin önemini vur-
gulamak açısından Türkiye'de yürü-
rükte olan İş Yasaları'nı düşünelim.
İşçilerden bir kısmı grev kararı alıp
uygularken, karara katılmayanlar
fabrikada çalışabilmektedirler.
Grevlerin bugünkü etkinliği açık.
İşçi anısı tarihi ona, ancak birleş-
tiğinde hak kopsarabileceğini öğre-
miştir. Öğrenci gençlik, mücadele
sürecinde kalıcı haklar koparmak is-
tiyorsa birlikteliğin aklı çabasını
vermek zorundadır. Bir karşı çıkış,
öğrencilerin böyle bir birlikteliğe
gerekisini olmadığını, çünkü attığı
adımların toplumda iççiler gibi

köklü dönüşümlerle yapılabileceği
noktasından gelebilir. Ancak dayat-
ılan sorunların kaynağı tüm öğrenci-
ler için tek ve aynı olduğundan, en
güncel ve alt düzeyli kazanımlar bile
birlikteliği gerektirdiği gibi, ileride
bir daha geri verilmemek üzere hak-
lar koparmaya yönelik güçlü adımlar
atabilmemizin de önkoşulu-
dur. Gelecekte daha da önem kaza-
nacak böyle bir birlikteliğin gele-
neğini bugünden oluşturmak çaba-
sına düşmek, hepimizin hakkıdır;
öğrencilerin hakkıdır, toplumun
hakkıdır.

- 1 Gökyüzü Dergisi, "Öğrenci Dernekle-
ri Üzerine Acil Birkaç Sorun"
- 2 Yaşamın gerçekçi olan politik olma,
politik davranabilmeye aynı yazıda,
şu şekilde karşı çıkılıyor: "Farklı
eğilimler çevresinde gruplaşan genç-
lerin çalışmalarını ve sorunlara ilişkin
tartışmalarını öğrenci derneğinin var-
oluş amaçlarına bağlılık kılmaları...
grupçuluğun tehdidine karşı güvence
olarak öne sürülmüştür" deniyor.
- 3 Gökyüzü Dergisi Mayıs sayısı başyazı-
sında, "merkez olduğundan fazla an-
lam yüklemeyi, kitle örgütlerini 'parti'
ile karıştırmak" olarak görüp;
demokratik, ama "işime gelince", mer-
kezîyetçi olmayan gibi bir görüşü sa-
vunarak, demokratik-merkezîyetçilik
ilkesini çiğniyor. Aynı görüşün teorik
çerçevesi (1) içindeki bir yazıda çizil-
yor: "ÖD lere özgü bir demokratik
merkezîyetçiliği savunuyorsak, azınlı-
ğın çoğunluğa esbî olmasını zorunlu
görmek... net bir bilgi hatası ya da
çarpımadır". Bu görüşü "yeni de-
mokrasiçiler" öne sürerler anlarız;
ama demokratik merkezîyetçilik olun-
ca böyle birşey öne sürülemez.

Size Desem

size desem bıraktım artık insanlar için üzülme-
y-i hiçbir şey söylemezsiniz bana üzülmezsiniz,
şaşmazsanız bile, ağlamazsanız haykırarak
suarıtıma da çarpırmazsanız yazdığım şiirleri...

kimse farketmez insanlar için üzülme-
yi bıraktığımı.

bir satıcı geçer yollardan bağırıp çağırarak
otobüsler takalar gene aynı yollarda uçar
insanlar durup vitrinlerin önünde bir şeylere bakarlar
konuşurlar birbirleriyle bir yerlere girip çıkarlar
saatler hızla ilerler altında tozlu bir akşamın,

bir çocuk çember çevirir atom bombası patlar bir yerde
bir yerde sokak çatışmasında ölür birileri
birileri televizyonda bir açıklama yapar halka
flaşlar patlar ardarda uydular sinyal verir...

Size desem bıraktım artık şiir yazmayı
katıldım artık ben de bu sıradan akışa bir başıma
uzak kıyılara gitmeliyim ahşap bir evim olmalı
martıların seyretmekle geçecek ömrüm desem;

ya da birileriyle yanyana omuzumuza hatta
kavga içinindeyim desem eylemin içindeyim
yaşamaksa bu işte başka değil desem;
sözlerimi gerçek sanıp hemen inanırsınız :bana...

Ergül Çetin

Dünya Sendikalar Federasyonu (WFTU) nun öncülüğünde düzenlenen Dünya Sendikalar Kongresi bu yılın Eylül ayında onbirinci kez toplanacak. Berlin'de 16 - 22 Eylül tarihlerinde yapılacak Onbirinci Kongre'ye dünyanın her yanından WFTU üyesi işçi sendikaları konfederasyonları katılacak. Kongre'nin hazırlık çalışmaları Demokratik Alman Sendikalar Konfederasyonu (FDGB) tarafından yürütülüyor. Bu çerçevede, FDGB Genel Başkanı Harry Tisch ile Prag'da yayımlanan Dünya Sendikalar Hareketi dergisinin Mayıs sayısında yapılan söyleşinin bir bölümünü yayımlıyoruz:

"Sizce Onbirinci Kongre'nin gündemindeki en önemli tartışma konuları neler olacak? Kongre hazırlıkları nasıl yürüyor?"

Tisch: Biz işçi sendikalarının en önde gelen görevlerinden birinin de nükleer bir felaketi önlemek ve dünya barışını güçlendirmek olduğuna inanıyoruz. İnsanlık için çok temel bir öneme sahip olan bu konu, Onbirinci Dünya Sendikalar Kongresi'ndeki tartışmaların da merkezini oluşturacak. Siyasal görüşleri ve uluslararası örgütlenmeleri nasıl olursa olsun, bizce dünyadaki tüm iş-

ONBİRİNCİ DÜNYA SENDİKALAR KONGRESİ'NE DOĞRU

çi sendikaları silahsızlanmaya yönelik somut adımların atılması için çabalarını birleştirmelidir. FDGB olarak biz, birlik sendikal eylemin barış, silahsızlanma ve toplumsal gelişme mücadelesine ilişkin her türlü girişimini tümüyle destekliyoruz. Ayrıca gelişmiş ve gelişmekte olan kapitalist ülkelerdeki işçilerin yaşam koşullarının giderek kötüleşmesi ve tekelcilerle uluslararası holdinglerin işçilerin demokratik ve sendikal haklarına karşı açtıkları dünya çapındaki saldırı harfesinde işçi sendikalarının eylemlerini ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeyde birleştirmeleri de büyük önem taşımaktadır. Bu konu Onbirinci Kongre'nin gündeminde önemli yer tutacaktır.

Kongre hazırlıklarına ilişkin olarak bizim federasyonumuz, Demokratik Alman işçilerine Dünya Sendikalar Federasyonu'nun tarihi ve sendikal mücadeleye katkısı konusunda bilgi vermeye yönelik girişimlerde bulundu. Geçen yılın Ekim ayında WFTU'nun kırkıncı kurulus yıldönümü kutlamalarından başlayarak, Dünya Sendikalar Kongresi'ne katılacak örgüt ve konfederasyonlara ilişkin bilgileri içeren kitapçıklar bastırdık. Sizi temin ederim ki, FDGB, Onbirinci Kongre'nin en iyi koşullarda yapılması ve beş kıtadan işçi sendikalarını temsilen gelecek konuklarımızın en güzel şekilde karşılanması için her çabayı gösterecektir." □

8. Parteitag der DKP
2-4. Mai '86
Hamburg

AKP'nin 8. Kongresi'nde "Herkes iş için barış, herkes için iş" istendi...

Hamburg/ Federal Almanya Komünist Partisi (AKP) Sekizinci Kongresi'ni 2 - 4 Mayıs tarihlerinde, uluslararası işçi sınıfı hareketinin önderlerinden Ernst Thälmann'ın doğum yeri olan Hamburg kentinde gerçekleştirdi. AKP'nin tüm ülkedeki 60 bin üyesini temsilen 800 delegenin katıldığı kongrede, barış silahsızlanma ve işsizlik konuları ile diğer politik gruplarla, özellikle Alman sosyal demokratlarıyla işbirliği konusu ele alındı. "Federal Almanya'nın en büyük toplumsal sorunu" olarak nitelendirilen işsizliğe ilişkin olarak, AKP'nin son beş yıldır savunduğu "bir devlet istihdam programı hazırlanması ve bu programın askeri harcamalarda yapılacak kesintilerle finanse edilmesi" önerisi yinelenildi. Komünist Partisi Genel Sekreteri Herbert Mies tarafından Kongre'ye sunulan raporda ise "Yeni bir politika: Nükleer silahlardan arındırılmış bir dünya ve herkese bir iş istiyoruz" görüşüne yer verildi. Kongrede, özellikle silahsızlanma ve barış konularında Alman Sosyal Demokrat Partisi (SDP) ile ortak eylemlere girişmesi de ilke olarak benimsendi. Parti'nin Dulsburg örgütünü temsil eden Herbert Leimbühler konuşuya ilişkin konuşmasında "barışı korumak partimizin önde gelen bir görevidir" dedi ve ABD'nin Lübya'ya yaptığı saldırıyı Dulsburg'daki yüzbinlerce işçinin desteklediğini söyledi. Bu konuşma sırasında söyledi: "Biz Federal Alman hükümetinin Sovyet barış girişimlerine yapıcı biçimde katılmasını, ABD'nin uzayın militarize edilmesi girişimini desteksiz bırakmasını ve topraklarımızdaki nükleer füzele kalıcı olarak istiyoruz. Bu yalnızca Komünistlerin değil, milyonlarca Alman yurttaşının istemidir."

Barış Yılı'nda Barış Gezisi ve Barış Resimleri

Habarovsk/ Japonya'daki işçi sendikaları ve demokratik kitle örgütleri temsilcileri bir araya gelerek, İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinin 41'inci yıldönümü nedeniyle Pasifik Okyanusu'nda bir gezi düzenlediler. "Barış" adı verilen bir gemiyle yapılan geziye katılan 250 kişi, sırayla Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti, Çin Halk Cumhuriyeti ve Sovyetler Birliği'ni ziyaret etti. 2 - 3 Mayıs tarihlerinde ise Habarovsk kentinde Sovyet sendikaları ve meslek örgütleri temsilcileriyle buluşarak, "Savaş ve Nükleer Silahlar Karşıtı bir Toplantı" yaptılar. Toplantı öncesinde, Habarovsk'daki Lenin Meydanında düzenlenen "Sovyet-Japon ortak Barış Yürüyüşü"nde ABD ve Japonya'daki silah tedariklerinin yasa dışı olduğunu belirten bir bildiri okundu. Bu arada, Japon heyeti Sovyet Barış Fonu'na 600 bin yenlik bağışta bulundu. "Savaş ve Nükleer Silahlar Karşıtı Toplantı"da ise Litvanya'nın ünlü ressam Lidija Milašius, Japon heyetine Hiroşima ve Nagazaki kentlileri halkına adanmış iki resim bediye etti. "Sadako Satomi'nin Anısına" ve "Yas Çanak"ı adlarını taşıyan resimleri teslim aldıktan sonra bir konuşma yapan Japon heyeti başkanı ve Uluslararası İşçi Sınıfı Hareketi Enstitüsü Genel Sekreteri, Uluslararası Lenin Barış Ödülü sahibi Akira Iwai şunları söyledi: "Bu resimler nükleer ölümün trajikliğini tüm korkunçluğuyla sergiliyor. Ancak kükürü ve acıların içinde ayrımlaşan bir şey var ki, o da umudun rengi. Bu resimleri "Barış" Gezimizin son bulacağı Nagazaki'deki "Atom Bombası Kurbanları Anıtı"na koyacağız. O anıtın yanında onurlu bir yerleri olacak." ■

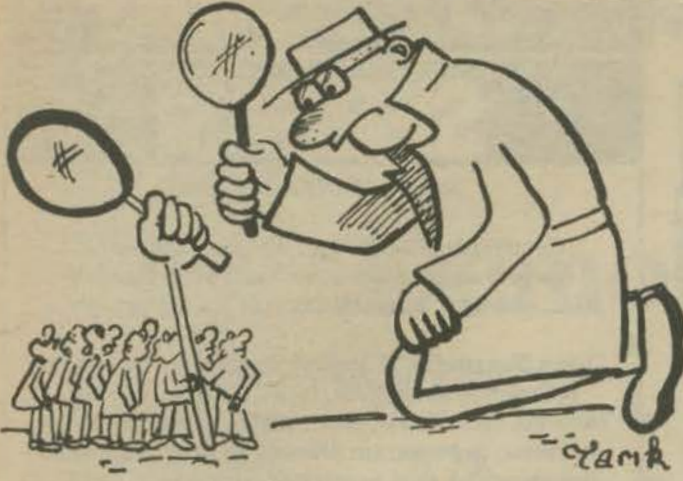

KOLOMBİYA'DA YENİ DÖNEM

Bogota/Orta Amerika ülkelerinden Kolombiya'da geçtiğimiz Mart ayında yapılan seçimler, ülkedeki demokrasi savaşını ve emekçi kesimlerin kazanımları açısından yeni bir dönemi başlattı. Seçimler de Muhafazakarlar karşısında Liberallerin "büyük bir zafer" kazanması gerçekte "şaşırtıcı" bir sonuç değildi. Bu iki parti arasında seçimden seçime gelip giden oylar, partilerin ülkedeki gerçek etkileri konusunda kuşkuyla yol açıyor, oyların kayganlığı nedeniyle "seçim zaferleri" iki parti arasında gidip geliyor. Ancak Mart seçimlerinin en önemli sonucu, Kolombiya siyasal düzeninde sol partilerin, özellikle de sol koalisyonu oluşturan "Yurtsever Birlik" in önderi Komünist Partisi'nin önemli ölçüde güçlenmesiydi. Ko-

münist Partisi Ulusal Kongre'deki temsilci sayısını 8'e çıkarmayı başarmıştı. Bu durumu değerlendirirken bazı özel unsurları da gözden uzak tutmamak gerekiyor. Birincisi, oyların geniş bir bölümü gerici güçlerin yıllardır baskı unsurları kullanarak oyların yönünü etkiledikleri kural kesimden alınmıştı. İkincisi, seçim kampanyaları, ilerici güçlere karşı tehdit, saldırı ve terör eylemlerinin yapıldığı bir ortamda gerçekleşmişti. Son olarak da, Komünistler ve diğer demokratlar, provokasyonlar yoluyla seçim kampanyalarını engellemek isteyen radikal saği etkisiz kılmak için özel bir çaba içine girmek zorunda kalmışlardı. Ancak tüm bu olumsuz koşullara karşın "Yurtsever Birlik" in seçimlerden güçlenerek çıkması, Kolombiya halkı arasında sol hareketin saygınlığının artmış oldu-

ğunu gösterdi. Seçimlerden sonra geçen iki aylık dönemde de, bu saygınlığın politik yaşamdaki yansımaları belirginlik kazanmış görünüyor. Son 15 yılda birbiri ardından gelen sağ hükümetlerin izledikleri Amerikanca politikanın en temel toplumsal ve ekonomik sorunları çözmekte yetersiz kalmış olduğu ve bu gerekçeyle seçimlere katılması beklenen 14 milyon seçmenden ancak 7 milyonun oy kullandığı da düşünülürse, sol muhalefetin ürettiği politikaların giderek artan bir iyle izlenildiği söylenebilir. Bu konuda Kolombiya Komünist Partisi'nin Ulusal Kongre'ye sunduğu "işsizliği önleme programı"nın, Bogota kentinde düzenlenen gösterilerle desteklenmiş olması da ülkenin politik yaşamındaki bu yeni dönemin "hareketli" geçeceğine ilişkin bir ipucu oluşturuyor. □

İZMİR ve ANKARA ÖĞRENCİ DERNEKLERİNİN ORTAK BASIN TOPLANTISI

İzmir'in çeşitli fakülte ve yüksekokullarından gelen öğrenci derneği temsilcileri ile Ankara'daki bazı fakülte ve yüksekokul dernek temsilcileri, 16 Mayıs 1986 Pazarı'nda Ankara'da ortak bir basın toplantısı düzenlediler. İzmir'den ED-EDFÜD, EU-ETÜD, EU-ZİFÜD, EU-FENFÜD, DE-BEFÜD, DE-DEMÜD ve DE-İBFÜD ile Ankara'dan, AÜSBFÜD, AÜDTCFÜD, AÜBSYYÜD, ve GÜ-ÜD derneklerinin düzenlediği toplantıya, öğrenci dernekleri avukatı Nurdan Batum da katıldı. Dernek temsilcileri, toplantıda yaptıkları ortak açıklamada, gazetelerde "Öğrenci Derneklerine Sızan Milyonlar Yakalandı", "Ankara Anarşist Kaynıyor" vb. başlıklarla verilen haberlerin yüksek öğretim kurumlarındaki yasal öğrenci derneklerinin yasa dışı bir takım örgütlerle ilişkili olduğu izlenimini uyandırmaya yönelik ve yanlış olduğunu, bunun hak-sız ve dayanaksız bir suçlama niteliği taşıdığını vurguladılar.

Toplantıda ayrıca, İzmir öğrenci dernekleri temsilcileri söz alarak, İzmir'deki öğrenci dernekleri üzerinde baskılara giderek yoğunlaştığını ve Em. Md. Dernekler Masası'na bağlı Denetleme Kurulu ekleptik, denetlemelerini yasal olmayan bir biçimde ve adeta "bir suçlu arama çabasına" yönelttiklerini, dernek temsilcilerini özel yaşamla-

rında bile sık sık iktidarkıları belirttiler.

Öğrenci dernekleri avukatı Nurdan Batum da, yaptığı açıklamada şöyle dedi: "Yönetimin, derneklerin kuruluşundan bu yana her türlü hukuk kuralını ve temel anayasal hakları çiğneyerek girdiği baskı sürecindedir. Kuruluş aşamasında yasal açıdan çarşız kalan yönetimin, şimdi de öğrenci derneklerini karamaya yönelmiştir. Hiçbir yasal dayanağı bulunmayan engellemeler konusunda, özellikle son olarak Ankara'da iki derneğin kuruluşu için, 'rektörlük izni'nin gerekli olmadığı' yolunda çıkan İdare Mahkemesi kararları önemli birer adım olmuştur. Öğrencilerin hukuksal bilgilerinin olmasından yararlanarak, olmayan yasalardan ve maddelerden (Olağanüstü Hal Komisyonu izni gibi) sözdedip engellemelere girişmek, hep belli bir baskı sürecinin umurlarıdır ve öğrenci derneklerini yönettikleri bu en son 'yardım ve aldat top' olarak öğrenci derneklerini kullandı' gibi suçlamalar da bunun bir parçasıdır."

Ankara'ya gelen İzmir öğrenci dernekleri temsilcilerinden ve Ankara'daki bazı derneklerin temsilcilerinden oluşan kurul, ertesi gün de (17 Mayıs 1986) Anıtkabir'i, Tabipler ve Barolar Birliklerini, Çağdaş Gazeteciler Derneği'ni ve TBMM'ni ziyaret ettiler. TBMM'de SHP Grup

Başkan Vekili Seyfi Oktay'la görüşen öğrenciler, kendisine çeşitli istemlerini dile getirerek bir dilekçe vererek, bu konuda TBMM'de etkinlikte bulunulmasını istediler. Seyfi Oktay da yaptığı açıklamada, öğrencilerin bu ziyaretinin kendileri için çok anlamlı olduğunu, ancak partinin mecliste daha etkin olabilmesi için, öğrencilerin bu tür iktidarkıları (özellikle somut bildirimlerle destekleyerek) sürdürmeleri gerektiğini, böyle bir dayanışmanın öğrenci sorunlarının çözülmesi açısından zorunlu olduğunu belirtti. "Yalnız gençliğe değil, demokrat görüşleri tüm yurttaşların ilgilenerek, devlet kadrolarında belli görüşleri insanlara yerleştirmeye çalışıldığını" vurgulayan Oktay, "muhalefet, toplumsal bir muhalefete dönüşmese etkisiz kalır, bu yüzden gençlerle bütünleşmek zorundayız" dedi.

Daha sonra TBMM Başkan Vekili Özer Gürbüz'le görüşen öğrenciler, kendisine İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin çerçevesinde bir öneriyi sunarak, bu konuda daha duyarlı olmalarını beklendiklerini belirttiler. Son olarak ÇGD'yi ziyaret eden öğrenciler, burada ÇGD Başkanı Ahmet Abakay tarafından karşılandılar. Abakay, yaptığı konuşmada, "gençlik üzerinde yoğun bir baskı sürecinin işletildiğine katıldığını ve düşünce ve örgütlenme özgürlüğünün uygulanamaması da gerçek anlamda sağlanabilmesi için, öğrenci derneklerinin siyasal partiler üzerinde baskı grubu niteliğinde bir etkinlik sahibi olmaları gerektiğini" belirtti.

Ankara'daki basın toplantısı ve ziyaretlerinin ardından bir değerlendirme yapan öğrenci derneği temsilcileri, çeşitli kentlerdeki öğrenci dernekleri arasında da bu tür iletişimlerin daha sağlıklı bir biçimde kurulabilmesi durumunda, öğrenci hareketinin birlikteliği açısından büyük yarar sağlanacağını vurguladılar.

İzmir ve Ankara öğrenci derneklerinin Ankara'da düzenledikleri ortak basın toplantısından yaptıkları bu açıklamaların hemen ardından İstanbul öğrenci dernekleri de aynı konuya ilişkin olarak ortak bir açıklama yaptılar. Marmara Üniversitesi, Yıldız Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi ve İstanbul Teknik Üniversitesi'ne bağlı 13 dernek adına yapılan açıklamada, "son günlerde bandında ve özellikle TRT'de yer alan derneklere ilişkin bazı haberlerin dernek kurucu ve yöneticilerini kaygılandırdığı" kaydedilerek, bandında ve TRT'de son günlerde sık sık yer alan bu tür haberlere önem verilmediği, bunun, öğrenci gençliğe ve onların demokratik kitle örgütlerine yönelik olarak sürdürülen görevsizlik yaratma politikasının bir parçası olarak görüldüğü belirtildi.

Öğrenci gençliğin yıllardır beklemiş olan sorunlarına sahip çıkmak ve akademi-demokratik haklarını savunmak için yasal haklarını kullanmaya çalıştıklarını belirten öğrenci derneği temsilcileri, bu konuda, kolluk kuvvetleri, basını ve TRT'yi daha zorunlu davranmaya çağırıldığını vurguladılar.

"YÖK ve GENÇLİK PANELİ"

Sosyal Demokrat Halkçı Parti (SHP) İstanbul İl Başkanlığının düzenlediği "YÖK ve GENÇLİK" paneli 3 Mayıs 1986 cumartesi günü yapıldı. Kalabalık bir izleyici kitlesinin dinlediği panele öğrenciler büyük ilgi gösterdi. Üniversite öğrencilerinin ve Yarım dergisinin me-sajlar gönderdiği paneli SHP Kadıköy İlçe Başkanı Güven Aydoğmuş yönetti. Açış konuşmasını SHP İstanbul İl Başkanı Hasan Fehmi Güneş'in yaptığı panele konuşmacı olarak Cem Gönenç (Yarım Dergisi), Prof. Aydın Aybay (Eski öğretim üyesi) Prof. Onur Kumbaracıbaşı (Eski öğretim üyesi), Ercan Karakaş (SHP İstanbul İl Sekreteri) ve Sırrı Üzbek (SHP Genel Sekreter Yardımcısı, Milletvekili) katıldılar.

Açış konuşmasını yapan Hasan Fehmi Güneş YÖK'ün bir cezalandırma sistemi olduğunu belirtti. Güneş sözlerini şöyle bitirdi: "Bu verimsiz eğitim sistemiyle yarın ne yapacak, ileri Türkiye'yi kuramayız. Ne yapmak gerekir? YÖK işkencesine son vermek gerekir."

İlk konuşmayı Cem Gönenç yaptı. Cem konuşmasının istemlerle ilgili bölümünde şunları söyledi: YÖK, amacı üniversite gençliğini sindirmek ve kendi yanına kazanmak olan bu baskı rejiminin baskı araçlarından biridir. Bizler ise, iyi bir gelecek için özerk ve demokratik bir üniversite istiyoruz. Bu bağlamda; birincisi, üniversite yönetimi demokratikleştirmek, YÖK tasfiye edilerek üniversiteler üzerinde iktidar denetimine son verilmesi ve öğrencilerin üniversite yönetimine katılmaları sağlanmalıdır. İkinci olarak, eğitim hakkı demokratikleştirilmelidir. Öğrenci kıyımına son verilmeli, harçlar kaldırılmalı, hapisanelerdeki öğrencilere kısa vadede sınav hakkı, uzun vadede ise çıkacak bir genel af'tan sonra okullarına dönme hakkı tanınmalıdır. Üçüncü olarak, eğitimin içeriği demokratikleştirilmeli, üniversiteden atılmış tüm demokrat hocamızın geri dönmeli, ağırlı sağı kurumlaşmaya son verilmelidir."

Daha sonra konuşan Ercan Karakaş, öğrencilerin sorunlarının toplumun sorunlarından ayrı olmadığını, sorunların çözümünün de ortak olduğunu belirttikten sonra özette şunları söyledi: Biz SHP olarak diyoruz ki, demokratik bir Türkiye yaratmadan, demokratik bir üniversite yaratamayız. Biz SHP olarak özgürce düşünen, örgütlenen, yönetime katılan bir gençlik istiyoruz. Yolumuz uzun ama onurlu bir yoldur, bunu hep birlikte başaracağımıza inanıyoruz."

3. konuşmacı Aydın Aybay özette şunları söyledi: "Bugün üniversite içinden ses çıkmıyor. Neden? Eskiden en canlı tartışmalar üniversite içinde yapılırdı. Bugün bu tartışma platformları tasviye edilmiştir, demokratik ortam yoktur. YÖK kalsın mı, gitsin mi? Cevabım hemen gitsin. Billme, çağın gerçeklerine taban tabana zıt olan YÖK düzeni Türk bilim yaşamını daha fazla tahrir etmeden derhal kaldırılmalıdır."

Prof. Onur Kumbaracıbaşı ise özette şunları söyledi: Siyasal sistem ve ekonomik gelişmeye getirilen sadakatlik YÖK yasasıyla tamamlanmıştır. Bu sistemle neyin amaçlandığı son derece açıktır. Gereksiz ve mahkemesiz yaygılama kararıyla (1402) öğretim üyesi tahrifatı yapılmış, öğrencilerin üniforma giymiş robotlar haline gelmesi sağlanmıştır.

Son konuşmayı yapan Sırrı ÜZBEK ise sözlerine "iki yıldır YÖK'ün tek bir olumlu yanını bulsam anlatırdım" diyerek başladı ve konuşmasını "üniversitenin ana işlevi çağdaşlıktır ama bu YÖK'le son bulmuştur." Daha sonra sözlerine şöyle devam etti: Çağdaş mahbuslar olan YÖK öğrencilerinin kendilerinin sorunlarının çözümü için dernek kurmalarının önüne engeller getirilmiştir. Gençlerin sorunlarını onlara oy hakkı vererek çözebiliriz. SHP olarak üniversite sorunlarını çözümlemek bizim birinci görevimizdir.

Daha sonra panel izleyicilerinin yazılı olarak sordukları soruların konuşmacılar tarafından cevaplanmasına geçildi.

Soruların cevaplanmasından sonra panel sona ermiştir

BASIN AÇIKLAMASI

15.5.1986 tarihli gazetelerde yer alan "16 Milyon Yakalandı" "Ankara Anarşist Kaynıyor" vb. gibi başlıklar altında yer alan ve Yükseköğretim Kurumlarındaki öğrenci derneklerinin birtakım örgütlerle ilişkisi bulunduğunu içeren haber tamamen gerçek dışıdır. Bir takım örgütlerin ya da şahısların öğrenci dernekleri aracılığıyla örgütlenmeye çalıştıkları, öğrenci derneklerinden mali kaynak sağladıkları yolundaki haber, haber niteliğinden çıkıp açık bir suçlamaya dönüşmüştür.

Biz aşağıda imzasız bulunan öğrenci derneği temsilcileri yasalarla uygun olarak hazırlanmış tüzüklerimizi temsilcilerinde çalışmalarımızı sürdürdüğümüzü ve bu suçlamaları reddettiğimizi açıklarız.

AÜ DTCFÜD	EU FENFÜD
GÜ ÜD	DE BEFÜD
AÜ SBFÜD	DE DEMÜD
AÜ BYYÜD	DE İBFÜD
EU EDFÜD	HÜ TFÜD
EU ETÜD	AÜ ZİFÜD
EU ZİFÜD	ODTÜ ÜD
	HÜ ÜD

FOTOGRAFI NOTLARI/Rıza Arat

Kentlerde bir sergi dönemi daha geride kalırken, kıyı yörelerinde, gençliklerde sanat etkinlikleri yavaş yavaş canlanmaya başlıyor. Geçtiğimiz döneme genel olarak bakıldığında, fotoğraftaki gelişmelerin, biçim denemelerindeki başarıların, anlatılmak istenen konuların yorumlanabilmesi, öz ve biçim dengesinin kurulduğu yapıtlarda somutlanabilmesi için yeterli olmadıkları gözleniyor. Çok başarılı bir tekniğin, çok özgün biçimsel yaklaşımların sıradan ve sık konularla harcanması kadar, çok anlamlı bir konunun öznesiz ve savruk biçimde işlenmesi de üzücü oluyor.

Yaşamın hızla akıp gitmesi, doğanın sürekli bir değişim içinde olması, fotoğrafçılar için tükenmeyecek bir kaynak oluşturuyor. Ancak bu kaynağın değerlendirilmesi, rasgele zamanlarda, sıradan bakış açılarıyla yapılmış çerçevelerle deklanşöre basılarak gerçekleştirilemez. Fotoğraf makinesinin arkas da hem gelişmiş bir göz, hem de gelişmiş bir beyin olmalıdır. Fotoğrafçının gözü, karmaşık görüntüler içindeki ilişkileri, uyumu, bütünü çelişkenli bir anda görebilmelidir. Hangi çizgilerin, hangi lekelerin nereye ve nasıl yerleştirileceği, o karmaşık görüntüyü yalın ve düzenli bir görüntüye dönüştürebileceğine çok kısa bir sürede, bir anda karar verebilmelidir. Ancak bu yeterli değildir. Gözünün önünde canlanan uyumlu görüntüyü nasıl geliştirebileceği, hangi açıdan bakacağı, nasıl bir ışığın iyi olacağı da onun önündeki sorunlardır. Kuşkusuz tüm bu lekelerin ve çizgilerin güzel tonlarla, uygun ışık koşullarında, iyi seçilmiş bir bakış açısıyla, uyumlu ve dengeli bir kompozisyonla bir araya getirilmeleri, başarılı bir fotoğraf oluşturmak için yeterli değildir.

Çok kısa bir sürede, günleri, ayları, hatta yılları, bir çağın bir çirpide yorumlayabilmek için, doğanın ve yaşamın anlamını, gelişimini, iç bağınlarını çok iyi kavramış olmak gerekir. Yalnız kurallarla, sözcüklerle değil, nesnelerin ve kavramların kendisiyle, görüntülerle kavramak... Kelebeğe dönüşeceğini bilmeden bir tırtıl görüntüleyen bir fotoğrafçı ne denli başarılı olabilir? Ağaçların yeniden çiçek açacağını, yapraklanacağını bilmeden, kıyın sürekli kuru dalları çeken bir fotoğrafçı?

Başarılı bir fotoğraf çekmek, bir şiir, bir makale, bir öykü, bir roman, bir inceleme yazın yazmaktan daha kolay değildir. Sözcükleri uyumlu kullanabilmek, sözcüklerle anlatabilmek için, hem dili, hem de anlatılmak isteneni çok iyi bilmek gerekir. Fotoğrafta da aynı durum geçerlidir. Hem fotoğrafın ulaştığı düzey, hem de doğanın, yaşamın, toplumun, insan düşüncelerinin, bilimin, sanatın tüm birikimlerini, fotoğrafçının sürekli araştırdığı, öğrendiği konular olmalıdır. Her sanat yapıtı, her farklı yaklaşım fotoğrafçının ilgisini çekmeli, beğenmesi bile anlamaya çalışmalıdır. Başkalarının bu yapıtlarla, bu yaklaşımlarla ilgili görüşleri de onun araştırma konusu olmalıdır. Yalnız beğendiği fotoğraflara bakmakla yetinmemeli, gerektiğinde karşı çıktığı fotoğraflara, resimlere de bakabilmeli, filmleri, oyunları izleyebilmeli, müzikleri dinleyebilmelidir.

Toplumla birlikte insanlar da hızla değişiyor. Aynı biçimde konuşmak, aynı biçimde yazmak, aynı resimlerle, aynı fotoğraflarla ortaya çıkmak zorlaşıyor. İnsanlara ve topluma yönelik bir çalışmada belirleyici olan, kopuklukların giderilmesi, sağlam bağların kurulması, etkileşimin sağlanabilmesidir. Bunun için, hangi alanda olursa olsun, insanlara yeni biçimlerle selanmek gerekiyor.

Fotoğrafçıları da, bu doğrultuda, güç görevler bekliyor.

"ARANIZDA BÖLÜCÜLER VAR!"

Dergimize mektupla başvuran bir grup Karaman Lisesi öğrencisi her mahab otokarına polis ve jandarma eşliğinde gelip gittikleri ve bu durumdan rahatsız olduklarını belirtiyorlar. Herhangi doğrudan polise ya da okul yönetimi ile ilişkisi olan muhbirlerin yerleştirildiğini belirten öğrenciler bu durumun önemli pedagojik sonuçlar doğurduğuna belirtiyorlar. Arkadaşlarına güvenememesinin getirdiği yalnızlığı öğrenciler eserinde olumsuz sonuçlar yarattığını dikkati çekerek öğrenciler diğer okullarına da ilişkin sorunları söylüyorlar: "Okulumuzun çevresi kızıya, eğitim zamanı dönüyor. Nedenini sorduğumuzda bize, Konya Valiliği'nden gelen bir bildiriye göre Konya ve çevresinde bitimsizce mahablar - kız kaçıran olayların arttığı ve kızların güvenliğini sağlamak için okul çevresinde bekletdiklerini belirttiler. Lisesiz Karaman'ın tam ortasında. Bu yüzden biz bu davranışları öğrencilere gözdağı vermek olarak değerlendirdik."

Geçtiğimiz aylarda yerel gazetelerde birinde Karaman Lisesi'ni eleştiren bir yazıdan dolayı bazı arkadaşlarımız polis otokarını bindirilip sorguya çekildiler. Tencelerinde öğretmenleri sınıfı girip '...aranızda bölücüler var. Onları aramızda daha ne kadar barındıracağız? Ama biz onları da onları koruyanları da biliyoruz.' diyorlar.

Karaman halkı jandarma eşliğinde okula gelen öğrenciler adına, Karaman Kaymaklığı'na ve Jandarma Komutanlığı'na başvurduysa da bir sonuç alınmadı.

Bütün bunlar yetmezmiş gibi, ağabeyi ME Bakanlığı'nda çalıştığı söylenen Taner Gerçeksever isimli fakülte öğretmeni 'güvenliklerini koruduğu' kız arkadaşlarına satmakta ve onur kınacı sözler söylemektedir. Jandarma, polis baskısının ve öğretmenlerin psikolojik saldırılarına sonucu öğrenciler Taner Gerçeksever'i mahkemeye verdiler. Ancak sonuç bildirildiği gibi, öğretmen hala öğretmenlik yapıyor, hala okulda."

Öğrenciler mektuplarında okullarının bir yarı çık cemaatı döşeyi türü değişim belirtiyorlar ve korku ve kuşkanın üzerine temellennmiş bir eğitim yerine bile yerrek, seçerek, kiminin kiminden kuşku duymadığı bir okulda okumak (okulların) elbette

FOTOGRAFI

SERGİSİ

"İNSAN MANZARALARI"

Geçtiğimiz yıllarda "İşçi Portresi" konulu bir fotoğraf sergisi düzenleyen Yarı'nın bu alandaki ikinci etkinliği "İnsan Manzaranı" başlığını taşıyor.

"İnsan Manzaranı" Fotoğraf Sergisi, Türkiye insanını betimlemeyi amaçlıyor. İşçisi, işsiziyile, köylüsü, memuru, öğrencisiyle, genci, yaşlısı, kadını, erkeğiyle, insanımızı doğumundan ölümüne yaşamın her anında belgeleyen bir sergi hazırlamak düşüncemiz. Bunu yaparken de yaşadığımız son yılların özelliklerini öncelikle vurgulamayı amaçlıyoruz.

"Türkiyeli"yi, fotoğraf uğraşısı veren herkesin katılmasını beklediğimiz ortaklaşa bir sergi ile anlatmanın yararına inanıyoruz. Tüm fotoğrafçıları 80'li yılların Türkiye insanını anlatmaya, "İnsan Manzaranı" Fotoğraf Sergisi'ne katılmaya çağırıyoruz.

"İnsan Manzaranı" Fotoğraf Sergisi bir yarışma niteliği taşıyor. Gönderilecek fotoğraflar, sanatsal özellikleri ve konuya uygunlukları açısından Seçici Kurul'ca değerlendirilip uygun görülenler sergilenecek. Sergiye fotoğraf gönderen herkese teşekkür niteliği taşıyan bir katılım belgesi gönderilecek. Yapıtı sergilenmeye değer bulunan tüm fotoğrafçılara çeşitli dergi abonelikleri ve kitap armağanları verilecek.

Seçici Kurul:

A. Rıza Akşın

Alp Aydın

İrfan Demirkol

Çerkes Karadağ

Vahit Aras (Yarın Adına)

- Her fotoğrafçı sergiye en çok 8 siyah beyaz ya da renkli fotoğraf gönderebilir.
- Fotoğrafların uzun kenarları en az 20, en çok 40 cm olmalıdır.
- Fotoğrafların arkalarına ad ve adres yazılmalıdır.
- Fotoğraflar en geç 15 Ekim 1986 tarihinde "Yarın, PK. 723, Kızılay, Ankara" adresine posta ile ya da "Hanımeli sokak 19/10, Sıhhiye Ankara" adresine elden ulaştırılmalıdır.

"İnsan Manzaranı" Fotoğraf Sergisi, Kasım, Aralık ve Ocak aylarında Ankara, İstanbul, İzmir'de açılacak, olmak bulunursa diğer illerde de açılmas için çaba gösterilecektir.

YUGOSLAVYA'DA YAYINLANAN JEZ (KİRPİ) ADLI GÜLMECE DERGİSİNİN III. ULUSLARARASI KARİKA TÜR YARIŞMASI SONUÇLANDI

Yugoslavya'nın başkenti Belgrad'da yayınlanmakta olan Jez (Kırpı) adlı gülmece dergisinin 50. Kuruluş Yılı kutlamaları içinde yer alan III. Uluslararası Karikatür Yarışması sonuçlandı. Soyvetler Birliği, Dem. Almanya, Polonya, Çekoslovakya, Bulgaristan ve Yugoslavya'da yayınlanan çeşitli gülmece dergilerinin yönetici ve karikatürcülerinden oluşan seçici kurulda, Türkiye'den de Ferruh Doğan vardı. Kurul, Jez (Kırpı) dergisi karikatür yönetmeni Nicola Ruvi başkanlığındaki elemeleri sonucunda, birincilik ödülünü Doğu Almanya'dan Peter Dittich'e verdi. İkincilik ve üçüncülik ödülleri de Yugoslav karikatürcüleri Spiro Radulović, ve Slobadan Obradović kazandılar.

Türkiye'den Reşit Yakalı, Erdoğan Başol, Hasan Seçkin, Ferit Avcı ve Alper Susuzoğlu'nun karikatürleri de ilk elemeyi geçerek sergilenen karikatürler arasındaydı. Ayrıca Ferit Avcı, 1500 karikatürcü içinde on karikatürcüden biri olarak son elemeye sıradı.

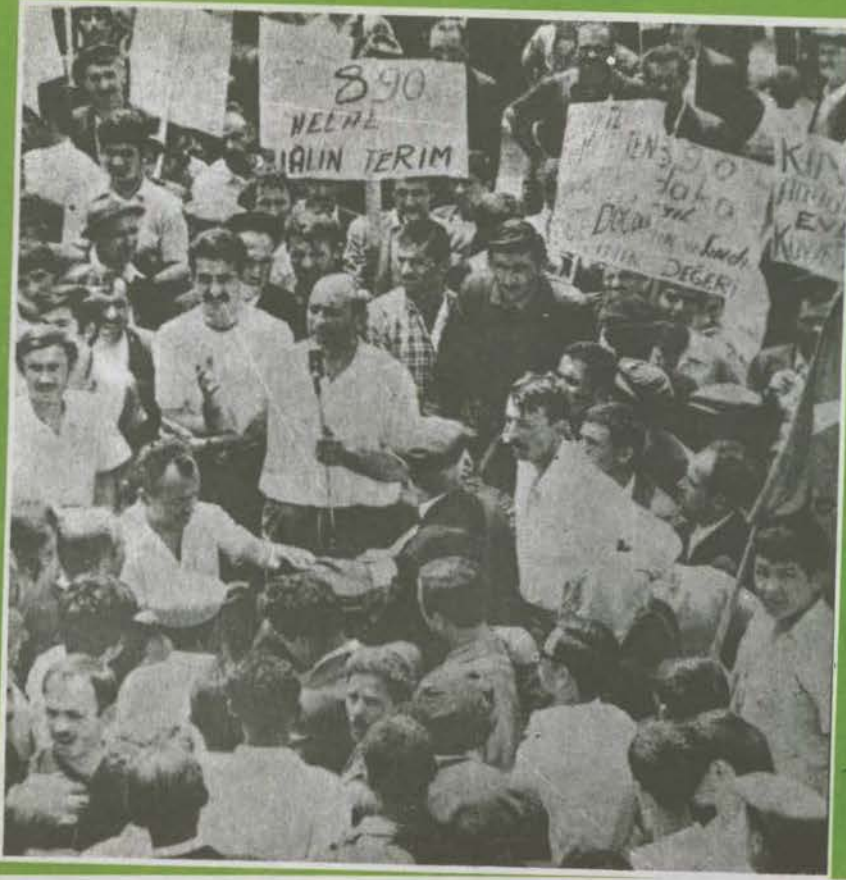
GÜN

Siyasi Haber ve Yorum Dergisi

Demokrasi ve barış için, ülkemizi özgür günleri için, işçi sınıfının sesli olmak için yayımlanan GÜN, her sayı artan satışlarıyla, her sayı daha etkin olmak için verdiği uğraşla, 16. sayısına geldi. GÜN'ü daha geniş kitlelere ulaştırmak ve ve çok daha fazla satmasını sağlamak, okurlarını bekleyen güncel görevidir.

16. (Haber) sayısında

Böl parçesi, Lüksemburg, Önemli ABD ekonomisi için çağrılar
Türkiye'nin ekonomik durumu ve işçi sınıfının durumu
AAFP'nin Türkiye'deki yeri, gücü, etkisi, baskınları
Türkiye'nin ekonomik durumu

berinde getirdi. Topumdaki bu ilerici yükselişin işçi haklarının kullanılır olmasıyla doğrudan bağlantı olduğunu gören burjuvazi, işçi sınıfı hareketini güçsüzleştirecek köklü önlemler düşünmeye başladı. Özellikle toplu sözleşme ve grev hakkı, sermayecilerin işlerini güçleştiriyor. DİSK'in varlığı önemli bir tehdit oluşturunuyordu.

Bu çerçevede, 274 ve 275 sayılı Sendikalar Yasası ile Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Yasası'nda değişiklik yapılarak, DİSK'in ortadan kaldırılarak, meydanın "güçlü sendikacılık" maskesi altında Türk-İş'e bırakılması, sendika kurma, grev ve toplu sözleşme haklarının yokedilmesi gündeme geldi. DİSK'in ilk Genel Başkanı Kemal Türkler bu girişimi şöyle değerlendiriyor: "Memleketimizde, faşist sendikacılığı getirmenin temelleri atılmaktadır. Bundan sonra Türk-İş dışında bulunan işçi sendikalarına, hayat hakkı tanınmayacaktır. İşçiler üyesi olmadıkları halde Türk-İş'e aidat ödemek zorunda kalacaklardır."

Söz konusu değişiklik tasarısı ulusal ve uluslararası düzlemde tepkilere yol açtı. DİSK, bir Uyarı Heyeti oluşturarak Ankara gönderdi. TBMM'de ise TİP'li milletvekilleri tasarıya karşı soru önergeleri, konuşmalar, basın açıklamaları yoluyla mücadele veriyor, diğer partilerle temaslar yapıyorlardı. Tüm bu çabalara karşın tasarı, 11 Haziran günü TBMM'de CHP de dahil olmak üzere TİP dışındaki tüm partilerin oylarıyla kabul edildi. Bunun üzerine DİSK 17 Haziran'da Taksim Alanı'nda miting yapma kararı aldı. Karar 15 Haziran sabahı İstanbul Valiliği'ne gönderildi. Aynı sabah, işçiler işbaşı yapmışlar ancak üretimi durdurarak yürüyüşe geçmişlerdi. Bu arada, valiliğin 17 Haziran mitingine izin vermediği haberi geldi. Bunun üzerine Eyüp, Bakırköy, Kartal, Levent ve Sağmalcılar'daki tüm işçiler yürüyüşe katıldılar. Yolda diğer semtlerdeki fabrikalardan da katılım ile eylem giderek yoğunlaştı. Polis ve

askerler yürüyüşü dağıtmaya çalışıyorlardı. Bazı işçiler gözaltına alındı. Bu kez, kalabalık karakollara yürüdü ve gözaltındaki arkadaşlarının serbest bırakılmasını sağladı. Kartal Soğanlıköy'deki Haymak fabrikası önüne gelen yürüyüşçüler, Başbakan S.Demirel'in kardeşine ait olan fabrikanın yazıhane bölümünde elleri sopalı, tabancalı bir grup işçinin beklediğini gördü. Dana sonra Eskişehir'den getirildiği anlaşılan bu grev kırıcıları yürüyüşçüler tarafından etkisiz hale getirildi. Yazıhanede çok sayıda bıçak, ustura ve şiş bulundu. Karanlık basınca yürüyüşçüler eylemlerine son verdiler. Hükümet eylemden DİSK ve TİP'i sorumlu tutuyordu. Türk-İş yöneticileri CGP ve AP'lilere "olayların işçileri aldatma sonucu başladığını ve solcuların kızıl ihtilal hazırladıklarını" söylediler. 115 işyerinde 100 bini aşkın işçi İstanbul'da ve Kocaeli'nde sokaklara dökülmüş. Başbakan Demirel istifa çağrılmıştı.

16 Haziran sabahı işçiler yine eyleme geçti, asker kordonu altında yürüyorlardı. İşçiler valiliğe doğru yürüdüler. Valilik asker ve tanklarla "korunuyordu. "İşçiler polis kordonunu ve barikatları yararak ilerliyordu. Arada silahlı işçilerle polis arasında çatışmalar oluyordu. Polise "gerektiğinde ateş açacaksınız" denmişti. İşçiler barikatı geçmeye çalışırken polis silaha sarıldı ve bir işçi vuruldu. Birkaç işçi polis arabasına bindirildi. Kuşdili Köprüsü'nde bir işçi daha vuruldu, bu kez işçi öldü. Bunun üzerine tüm işçiler barikatın üzerine yürüdüler, barikat çıktı, polis kaçtı. Kalabalık Kadıköy'e doğru yürümeye başladığında polisler takviye edilmişti. İşçilere ateş açıldı. On dakika süren ateş sonucu birçok işçi yaralandı. Gerilim iyice yükselmisti. İşçiler Emniyet Amirliği'nin bulunduğu Kaymakamlık Binası'na yürüdüler. Binada sonradan alınan güvenlik önlemlerindeki aksamadan olduğu anlaşılan yangın çıktı, kısa sürede söndürüldü. Ordu birlikleri ateş açmama emri almıştı. Saat 17.00'a doğru yürüyüşçüler dağıldı.

Olaylar tüm ülkede büyük yankılar yarattı. Bakanlar Kurulu toplanarak İstanbul ve Kocaeli illeri dahilinde bir ay süre ile sıkıyönetim ilan etti. Sıkıyönetim Komutanlığı pekçok kişiye, sendika yöneticilerine ve DİSK sorumlularına gözaltına

aldı, tutukladı, yargıladı. Bir bölüm işçiler, Gösteri Yürüyüşleri Yasası'na aykırı davranmaktan hüküm giydi.

TİP Anayasa Mahkemesi'ne başvurarak, işçilerin tepki gösterdikleri 1317 sayılı yasanın iptali ni istedi. Anayasa Mahkemesi bu yönde karar aldı. (E. sayı: 1980/48, K. sayı 1972/3, karar günü: 8-9 Şubat 1972) Böylece yasa değişikliğini protesto eden işçilerin ve tasarıya karşı çıkan DİSK ve TİP'in haklı nedenlere dayandıkları kesin hükme bağlanmış oldu.

Direnisin önemi

15-16 Haziran direnişi herşeyden önce demokratik nitelikli bir siyasal hareket olarak değerlendirilmelidir. İşçilerin anti-demokratik bir yasa değişikliğine karşı kazanılmış haklarını savunmak, merkezi örgütleri olan DİSK'in kapatılmasını engellemek amacıyla gerçekleştirdikleri bu eylem, rastlantısal olarak ortaya çıkmamıştır ve belli bir düzen ve disiplin içinde yapılmıştır.

15-16 Haziran olayları Türkiye kamuoyuna, özellikle de toplumsal değişimi işçi sınıfı dışındaki güçlerin insiyatifinde gören küçük-burjuva düşüncelere; işçilerin birlik içinde ve kararlı hareket ettiklerinde en gerici yönetimler karşısında bile, demokratik haklarını koruyabildiklerini ve toplumsal mücadelede tartışmasız biçimde bağımsız ve öncü bir siyasal güç olarak yer aldıklarını göstermiştir. Eyleme katılanların yalnızca DİSK'liler değil, büyük ölçüde Türk-İş üyelerinden de oluşması ayrıca önem taşımaktaydı. Sanı sendikacılığın yerine demokratik sınıf ve kitle sendikacılığına sahip çıkılmış, işçi sınıfı partisiyle ve sendikal örgütleriyle bütünleştiğini kanıtlamıştı.

Bugün Türkiye İşçi Sınıfı tarihinin bu önemli günlerinin onaltıncı yıldönümünü kutlarken, akılda tutulması gereken bir konu da o günlerde işçilerin ellerinden alınmasına karşı çıktıkları hakların 1986 Haziran'ında işlemez durumda olduğu. 15-16 Haziran direnişi, yürürlükteki Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt yasası ile benzeri anti-demokratik yasaların uzun ömürlü olmayacağını gösteren önemli bir deneyimdir!

TÜRKİYE İŞÇİ SINIFI TARİHİNDE ÖNEMLİ GÜNLER: 15 - 16 HAZİRAN 1970

"Sınıf savaşını herkes onu keşfettiği gün başlamaz, uzun bir tarihi vardır."

Türkiye işçi sınıfı hareketinin tarihi yüzyılı aşan bir sürece karşılık geliyor. 1871'de Ameleperver Cemiyeti'nin kurulması ve 1872'de Kasımpaşa Tersanesi'nde uç aydır ücretlerini alamayan 600 işçinin gerçekleştirdikleri grev, hareketin ilk örgütlenme ve ilk eylem deneyimini oluşturuyor. Bunu 1879'daki iş saatlerinin kısaltılması ve ücret artışı istemlerine yönelik olarak 500 yapı işçisinin grevi, 1908 yılı boyunca yaygın biçimde süren grevler izliyor. Aynı yıl İttihat ve Terakki hükümeti, grevlerin bir bölümünü kanlı biçimde bastırmaktan çekinmiyor.

Bunu izleyen Birinci Dünya Savaşı yılları İmparatorluğun ekonomik bunalımının, en çok da işçilerin yaşam koşullarının daha da kötüleştiği yıllar. İşçi sınıfı mücadelesinin grevler yoluyla kesintisiz sürdüğü bu dönemin ardından yaşanan Ulusal Kurtuluş Savaşı, anti-empervalist bilincin yükselmesini sağlıyor ve buna bağlı olarak ekonomik ve siyasal mücadelenin ayrılmaz bütünlüğü ilkesi giderek daha yaygın biçimde kavranıyor. 1920'li yıllarda artık Türkiye işçi sınıfı sendikal/siyasal örgütlenmelere giden yolu aralamıştır. 1921 yılının 1 Mayıs'ında ateş altındaki İstanbul sokaklarında Türkiye'li işçiler bayramlarını ilk kez topluca kutlarlar.

Hareketin ilk dönemi diyebileceğimiz bu yarım yüzyıllık sürenin ardından, yeni kurulan devletin siyasal ve ekonomik gelişimine koşut bir gelişim gösterir işçi sınıfı ve onun mücadelesi. Grevlerle, lokavt tehditleriyle, kazanılan ve geri alınmak istenen haklarla, yasaklanmış bayramlarla, yüzbinlercesinin meydanları doldurduğu mitinglerle, baskıyla, sömürüyle direnişle ve biriktirilmiş bir tarih yazılmaya başlar.

İşte bu tarihin belleklerden silinmeyen, nedeniyle somucuya iyi kavranması gereken ve hareketin gelişiminde belirleyicilik taşıyan günlerindendir, 15-16 Haziran 1970. Türkiye siyasal yaşamının yakın geçmişteki en önemli gündem

maddelerinden biri olan bu direniş, işçi sınıfının siyasal alandaki belirleyici gücünün, toplumsal mücadeledeki öncülüğünün somut olarak ortaya konmasını sağlayarak işçi ve emekçilerin sendikal mücadelesine ivme katmış, bu mücadelenin hem nicel hem nitel düzeyini yükseltmiştir.

15-16 Haziran olaylarından hemen sonra yayımlanan EMEK dergisinde "işçi sınıfının büyük direnişi, Cumhuriyet tarihinin siyasal nitelikli ilk işçi hareketidir. Bu hareket, birçok sorunu açığa çıkartmıştır. Büyük direniş, bir yandan işçi sınıfının toplumsal güç dengesindeki büyük ağırlığını gösterirken, öte yandan büyük burjuvazinin derhal paniğe kapılmasına ve bütün gücünü bu hareketi bastırmak için seferber etmesine yolaçmıştır." yorumuna yer verilirken, DİSK Genel Başkanı Abdullah Baştürk, 1978'de 15-16 Haziran'ın 8. yıldönümü nedeniyle yaptığı bir konuşmada "15-16 Haziran'da işçi sınıfı öncülüğünü tartışılmaz bir biçimde ortaya koymuş, o güne kadar işçi sınıfı dışındaki 'güç'lere bel bağlayan bir takım küçük burjuva ve aydınlarının yanlış düşüncelerini, ham hayallerini yıkmıştır," diyordu.

Bu iki yorumda belirginleşen önemdeki bir hareket, yalnızca 1970 yılının sorunları, gereksinimleri, istemleri çerçevesinde değerlendirilemez hiç kuşkusuz. 1967 yılında kurulan Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK)'in giderek güçlenmesi, Türkiye İşçi Partisi (TİP)'in parlamentoda 15 milletvekiliyle güçlü bir varlık ve etkinlik oluşturmaları, işçi sınıfının yüzyıllık mücadele deneyimi, yaşanan ağır ekonomik bunalım, sınıfsal çelişkilerin artması ve benzeri etkenler bir bütün olarak gözönünde tutulmalıdır.

15-16 Haziran'a doğru

İkinci Dünya Savaşı sonrası yıllar Türkiye'de hızlı bir sendikalaşma hareketine, sahne oldu. 1947'de çıkarılan Sendikalar Kanunu'nun grev ve toplu sözleşme haklarını yasaklamasına karşın sürdürülen bu hara ket, hükümeti kendi denetiminde sendikalar kurmaya yöneltiyordu. Demokrat Parti (DP)'nin iktidara gelmesi ile bu yönelim

daha da belirginleşti. Nitekim yabancı sermayeyle, emperyalizm ile olan bağlarda bir bağımlılık şeklini almıştı artık. Bu bağlamda, ABD yönetimi ve DP hükümetinin işbirliğiyle "tehlikesiz, uzlaşmacı bir merkezi sendikal örgüt" planlandı ve böylece 1952'de Türk-İş Kuruldu. Ağır baskı döneminde Türk-İş'in bu niteliğinin tam anlamıyla açığa çıkmaması ise çok doğaldı.

27 Mayıs 1960 hareketi ise işçi sınıfı mücadelesi açısından önemli bir dönemeç oldu. '61 Anayasası ve 1963'te çıkarılan 274 ve 275 sayılı yasalarla sendikalaşma, toplu sözleşme ve grev hakları kabul edildi. 1961 Aralığında yapılan Sarıhan mitinginde 200 binden fazla işçi biraraya geldi. 60'lı yıllar grev yılları oldu. Bu devingen süreç içerisinde sınıf-uzlaşmacı politikalar da netleşiyordu. 1961'de işçi sınıfı kendiliğinden hareketi politik düzeyde uç veriyor ve TİP kuruluyordu. Önemli bir dönüm noktasıydı bu. Artık Türkiye siyasal sahnesinde işçi sınıfının ve tüm emekçi kitlelerin çıkarlarını savunan bir parti oluşumu vardı. TİP'in aldığı bu konum ve sendikacılar tarafından kurulan, sendikal hareketle çok sıkı bağları olan bir parti olması, Türk-İş'in izlediği Amerikan patentli "partiler-üstü sendikacılık" anlayışının işçi sınıfının siyasal etkinliğini zayıflatıcı yönünün ortaya çıkmasını sağladı. Ekonomik ve siyasal mücadeleyi bütünleştirecek, sınıf sendikacılığını temel alacak ve yönlendirici güçte bir sendikal örgütlenme gereksinimine yanıt olarak 13 Şubat 1967'de DİSK doğdu. 1967-70 yılları arasındaki dönem, işçi sınıfı hareketinin sermaye çevrelerini rahatsız edecek biçimde yükseldiği, DİSK'in tüm baskılara karşın güçlendiği ve Türk-İş içinde çözülüşün başladığı bir dönemdi.

Haziran Olayları

Tüm bu gelişmeler, 60'lı yılların sonlarında öğrenci gençliğin demokratik istemlerini yoğunlaştırması, emekçi kesimlerin tümünde örgütlü-demokratik mücadelenin yaygınlaşmasını da bera-